Nr 275.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39; given Stockholms slott den 31 mars 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokoll angående beredskapsstat för budgetåret 1938/39, föreslå riksdagen att godkänna i protokollet berörda förslag.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler förslag till *beredskapsstat för budgetåret 1938/39* och anför därvid följande:

Investeringsprogrammet.

Vid redogörelse för finansplanen i årets statsverksproposition framhöll jag, att förberedelser för åtgärder som äro påkallade under en lågkonjunktur i rådande ekonomiska läge finge anses falla inom ramen för budgetarbetet. Konjunktursituationens möjligheter till utveckling i två motsatta riktningar,

antingen fortsatt god konjunktur, om än med en kortvarig stagnation, eller också allvarlig depression, kunde icke på utgiftssidan mötas med något mellanting mellan restriktiva och expansiva åtgärder. Det naturliga bleve i stället att vid uppgörande av ordinarie anslagsäskanden i budgeten öva all den återhållsamhet, som vore förenlig med ofrånkomliga praktiska hänsyn, men att samtidigt för ett möjligt krisläge ha i färdig beredskap arbetsplaner för kapitalinvesteringar, som med kortaste varsel kunde sättas i verket. Detta syftemål syntes möjligt att tillgodose genom att riksdagen sattes i tillfälle att granska förslag till investeringar, avsedda att komma till utförande om och när den ekonomiska utvecklingen motiverade detta, och att å en särskild anslagsplan villkorligt anvisa erforderliga medel till dessa arbeten.

Vid utformandet av förslaget till riksstat för budgetåret 1938/39 ha de sålunda angivna principerna följts. Anslagsäskandena för verkliga utgifter och — i än högre grad — för kapitalinvesteringar ha m. a. o. begränsats och i så måtto anpassats efter de krav en fortsatt god konjunktur synes ställa på finanspolitikens utformning. För att möjligheter skola föreligga att möta en eventuell konjunkturförsämring har därvid förutsatts, att budgeten senare skall kompletteras med en anslagsplan som bereder tillfälle till en snabb utvidgning av den statliga anläggningsverksamheten.

Vissa inventeringar beträffande arbetsföretag, lämpade att sättas i gång under en lågkonjunktur, ha verkställts genom kommunikationsdepartementets försorg samt av särskilda utredningsmän inom socialdepartementet, som i ett den 27 juli 1937 dagtecknat Betänkande med utredning och förslag rörande beredskapsarbeten (Statens off. utredn. 1937: 26) framlagt resultaten av sina undersökningar. Sistnämnda utredning, som omfattat även kommunala arbeten samt jordbruks- och skogsarbeten men däremot ej anläggningsverksamhet inom statens affärsverk, har åsyftat att skänka ett underlag för upprättandet av sådana planer som den nu ifrågavarande. De förslag som framläggas i det följande avse blott det närmaste budgetåret men förutsätta i princip, att inventeringsarbetet med utgångspunkt från den framlagda utredningen fullföljes.

Departementschefen. Sedan förslag till en anslagsplan av det slag varmed räknades i statsverkspropositionen nu upprättats, torde jag få till förnyad behandling upptaga frågan om de synpunkter som varit bestämmande för den sakliga utformningen av förslaget.

Det torde icke vara nödvändigt att här åter upptaga en allmän diskussion om inriktningen av den statliga krispolitiken. Hela anordningen med en krisberedskapsbudget syftar till att möjliggöra en hastig utökning av det allmännas kapitalinvesteringar, och den förutsätter alltså, att samhällsåtgärder av detta slag äro ägnade att motverka en depression. För att enighet skall vinnas om dessa åtgärder, är det tydligen icke nödvändigt, att alla hysa samma mening rörande storleken av den effekt, som på denna väg kan åstadkommas, om man blott delar övertygelsen att verkningarna gå i den avsedda

riktningen. Under sådana omständigheter skall jag nöja mig med att här beröra två synpunkter, som på något håll kunna ge anledning till tveksamhet.

Den första är farhågan, att kapitalinvesteringar, motiverade av konjunkturpolitiska skäl, kunna företagas utan vederbörlig avvägning av deras nytta. Faran härför synes i möjligaste mån bli undanröjd, genom att investeringarna prövas i vanlig ordning, att de äro av samma art som de i den ordinarie budgeten upptagna, och att skillnaden i angelägenhetsgrad är den, att de under fortsatt god konjunktur skulle ha kommit till stånd något senare, än nu skulle bli fallet. Såtillvida innebär anordningen endast en tidsförskjutning av ett förutsett investeringsprogram, varvid tidpunkten för arbetenas utförande emellertid kan väljas lämpligare än som torde vara regel vid hittills tillämpade former för anslagsprövning och anslagsanvisning. Man skulle sålunda undvika eller i varje fall i hög grad minska de svårigheter, varmed försöken att åstadkomma en motkonjunktur inom den statliga anläggningsverksamheten i praktiken visat sig vara förbundna.

Den andra anledning till tveksamhet, varå jag hänsyftat, kan sägas vara av rakt motsatt karaktär, i det den innebär, att nyss nämnda fördelar av att sätta i verket ett regelbundet investeringsprogram skulle vinnas på bekostnad av arbetenas anpassning efter arbetslöshetens art och lokala fördelning. Farhågorna torde sakna all grund försåvitt man räknar med en verkligt svår depression, under vilken alla kapitalinvesteringar kunna beräknas ta i anspråk outnyttjade produktionskrafter. Men även under förutsättning av en mindre allmän arbetslöshet synes den antydda svårigheten kunna övervinnas. Investeringsprogrammet är nämligen så mångskiftande till sin karaktär, och arbetena ha en sådan lokal fördelning, att hänsyn vid igångsättandet bör kunna tagas till arbetslöshetens art och lokala spridning. Detta gäller de redan i förväg lokalt bestämda arbetena. Men därtill kommer, att det särskilda anslaget till beredskapsarbeten i mera inskränkt bemärkelse ger möjlighet till att i stor utsträckning anpassa programmet efter de rådande förhållandena på arbetsmarknaden.

Omfattningen av beredskapsbudgeten har bestämts av följande överväganden. Endast sådana investeringar ha medtagits, vartill planerna förelegat i sådant skick, att de ansetts enligt vanliga regler kunna beslutas av riksdagen. Å andra sidan synes programmet böra ha sådan omfattning, att även vid en oväntat svår och plötslig nedgång i konjunkturen nästa riksdag skulle kunna inväntas, innan ytterligare anslag behövde begäras. Vid en mindre allvarsam eller partiell konjunkturförsämring böra möjligheter föreligga att ur den godkända planen utvälja delar, som lämpa sig för utförande under dessa förhållanden.

Jag övergår härefter till frågan om de budgettekniska anordningar som erfordras för vinnande av den eftersträvade finansiella krisberedskapen.

De budgettekniska anordningarna.

Jag övergår härefter till frågan om de budgettekniska anordningarna. De olika möjligheter att tillgodose i finansplanen angivna önskemål som närmast kunna bli föremål för övervägande ha behandlats i en inom finansdepartementet upprättad promemoria, över vilken yttranden efter remiss avgivits av statskontoret och riksräkenskapsverket.

I *promemorian* ha i första hand behandlats tvenne huvudalternativ, det ena innebärande att budgeten skulle utbyggas genom ett slags tilläggsstat med villkorliga anslag, det andra att anslagsplanen skulle utformas som en av riksdagen lämnad förskottsfullmakt, knuten till en specificerad investeringsplan.

Det första alternativet förutsätter, att anslagsäskanden, avseende arbeten av här ifrågavarande art, skulle beredas och prövas av såväl Kungl. Maj:t som riksdagen i enahanda ordning som äskanden å riksstaten. Riksdagsbeslutet skulle emellertid icke innebära ett anvisande av medel utan innefatta, att anslagen skulle upptagas å en särskild anslagsplan, beträffande vilken Kungl. Maj:t samtidigt skulle bemyndigas förordna att densamma under vissa i riksdagsbeslutet närmare angivna förutsättningar skulle träda i kraft såsom en tilläggsstat. I anslagsplanen upptagna anslagsbelopp skulle — därest dylikt förordnande meddelades — i budgetredovisningen behandlas som om de varit uppförda å riksstaten.

Enligt det andra alternativet skulle riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att under angivna förutsättningar av tillgängliga medel förskottsvis bestrida kostnaderna för särskilda å en av riksdagen godkänd investeringsplan upptagna arbeten. De förskotterade utgifterna skulle därefter ersättas genom anvisande av nästföljande års riksdag av erforderliga medel å särskild tilläggsstat. I detta fall skulle kunna tänkas att vid den första riksdagsbehandlingen investeringsplanen bleve föremål allenast för en mera generell granskning.

Slutligen har i promemorian ifrågasatts en tredje lösning av förevarande spörsmål, innebärande en mellanform mellan ovannämnda båda alternativ. Enligt denna mellanform skulle riksdagen fastställa en villkorlig tilläggsstat på sätt i det första alternativet avsetts, men samtidigt bemyndiga Kungl. Maj:t, att, därest konjunkturläget icke påkallade att anslagsplanen i sin helhet trädde i kraft, i allt fall igångsätta vissa å planen upptagna arbetsföretag. I sistnämnda fall skulle anslagsplanen icke erhålla karaktären av tilläggsstat utan kostnaderna för arbetsföretagen redovisas å förskottstitel för att av nästföljande riksdag ersättas genom anvisande av erforderliga medel å särskild tilläggsstat.

Den senast skisserade kompromisslösningen skulle enligt promemorian erbjuda förmånen av finansiella anpassningsmöjligheter utan uppoffrande av de garantier ur budgetteknisk synpunkt och med hänsyn till riksdagens kontrollmöjligheter som ett beslut om villkorlig tilläggsstat utan den ifrågasatta uppmjukningen skulle skänka.

Endast *statskontoret* har gått in på frågan om behovet av de ifrågasatta budgetära anordningarna. Därvid har ämbetsverket till en början erinrat om att de statsutgifter, varom det här vore fråga, vore av en utomordentlig storleksordning. Att märka vore vidare, att för det utgiftsprogram, som skulle fastställas, icke funnes någon omedelbar täckning i verkliga statsinkomster utan att utgifterna måste komma att motsvaras av underbalansering med därav följande framtida konsekvenser. Ämbetsverket anför vidare i huvudsak:

Då under angivna förhållanden riksdagens finansmakt och beskattningsrätt uppenbarligen på det närmaste beröras, måste det enligt statskontorets mening ingiva betänkligheter, att riksdagen genom en fullmaktsordning skulle avhända sig den slutliga beslutanderätten i ämnet. Visserligen skulle riksdagen på förhand pröva de ifrågasatta beredskapsåtgärderna och preliminärt godkänna den särskilda kristidsbudget, som skulle upprättas. Det torde emellertid på grund av beredskapsarbetenas art och omständigheterna i övrigt ligga i sakens natur, att en dylik förhandsprövning alltid måste bli väsentligen mera summarisk än den vanliga budgetgranskningen, och i varje fall kommer den avgörande prövningen rörande förutsättningarna och tidpunkten för kristidsbudgetens och därmed den nya lånemedelsfinansieringens ikraftsättande enligt förslaget att ligga i Kungl. Maj:ts hand.

Å andra sidan bör framhållas, att med den inriktning av statens finanspolitik, som numera godtagits av statsmakterna, förtänksamheten lärer kräva, att kristidsbekämpande beredskapsåtgärder av den art, det här gäller, i god tid förberedas, så att de, därest konjunkturläget så påkallar, kunna utan tidsutdräkt sättas i verket. Vid sådant förhållande torde — för den händelse utvägen med sammankallande av urtima riksdag anses ej böra ifrågakomma — annan möjlighet icke stå till buds än att riksdagen lämnar Kungl. Maj:t ett bemyndigande av den huvudsakliga innebörd, som i promemorian förutsättes, att av Kungl. Maj:t, i händelse av behov, tagas i bruk å tid, då riksdagen icke är samlad.

Med avseende å utformningen av de ifrågasatta anordningarna har i båda de över promemorian avgivna utlåtandena avvisats tanken, att anslagsplanen, för den händelse den i oförändrat skick sattes i kraft genom beslut av Kungl. Maj:t, automatiskt skulle erhålla karaktären av tilläggstat och alltså icke skulle behöva ånyo föreläggas riksdagen för fastställelse.

Statskontoret understryker angelägenheten av att anslagsplanen göres i möjligaste mån fullständig och noggrant specificerad i syfte att på detta sätt framkalla och främja en realgranskning i detalj från riksdagens sida samt anför i anslutning därtill:

Ur denna synpunkt vore måhända mest ändamålsenligt, om riksdagen i enlighet med det i promemorian såsom ett första alternativ framlagda förslaget fastställde en verklig — låt vara villkorlig — tilläggsstat för det kommande budgetåret. Häremot talar dock ej endast den omständigheten, att det vore formellt mindre egentligt, att riksdagen samtidigt godkände en riksstat och en tilläggsstat för samma budgetår, utan även och framför allt vissa praktiska olägenheter, bland annat bestående i att det kan visa sig erforderligt att vidtaga större eller mindre utvidgningar i arbetsprogrammet eller

andra tillägg till statsregleringen, vilket skulle nödvändiggöra fastställandet av ytterligare en tilläggstat för samma budgetår.

Riksräkenskapsverket anför i huvudsak:

Vad angår det i promemorian först angivna huvudalternativet, vill riksräkenskapsverket till en början framhålla, att en tilläggsstat är att anse såsom en del av riksstaten och fördenskull måste antagas av riksdagen. Att riksdagen skulle på Kungl. Maj:t delegera ej blott att avgöra, när förutsättningarna för igångsättande av vissa beredskapsarbeten äro för handen, utan även att för dessa arbeten formellt fastställa en tilläggsstat, torde innebära en sådan avvikelse från grunderna för riksdagens finansmakt, att riksräkenskapsverket icke kan tillstyrka en dylik anordning. Av enahanda skäl kan enligt riksräkenskapsverkets mening det antydda förslaget till kompromiss mellan de båda huvudalternativen icke genomföras, då även enligt detta förslag anslagsplanen skulle kunna genom Kungl. Maj:ts beslut omvandlas till en tilläggsstat.

Som en ytterligare invändning mot förslaget om rätt för Kungl. Maj:t att besluta om den av riksdagen prövade anslagsplanens ikraftträdande såsom tilläggsstat anför riksräkenskapsverket, att man under förutsedda omständigheter torde få räkna med behov av ytterligare en tilläggsstat, eftersom det med en till visshet gränsande sannolikhet kan antagas, att anslagsplanen ej kommer att uttömmande reglera alla de budgeten påverkande förhållanden som inträtt efter dess framläggande för riksdagen.

Med den formella modifikation som följer av det anförda ansluta sig de av ämbetsverken föreslagna budgetära anordningarna nära till den i promemorian antydda kompromisslösningen. Kungl. Maj:t förutsättes sålunda få rätt att besluta om arbeten inom den av riksdagen prövade anslagsplanens ram. De å planen upptagna investeringarna m. m. anses böra bli föremål för prövning i samma ordning som företag, vartill medel äskas å riksstaten. Utgifterna för de ifrågasatta arbetena tänkas bestridda förskottsvis med preliminär redovisning i omedelbar anslutning till anslagsplanen.

Statskontoret, som mera i detalj behandlat anslagsplanens utformning, anför sålunda:

Statskontoret får — — — förorda, att de anslag, som för beredskapsanstalter anses erforderliga, uppföras å en särskild anslagsplan, förslagsvis benämnd »beredskapsstat», vilken icke erhåller karaktär av tilläggsstat, men som bör i huvudsak anordnas som en sådan och följaktligen bör uppställas i anslutning till riksstatens utgiftssida med användande av dess rubricering. Anslagen å beredskapsstaten böra alltså — liksom anslagen å riksstaten — uppdelas å en driftbudget och en kapitalbudget. Av vikt är därvid, att det klart framgår i vad mån de anslag, vilka upptagas under den sistnämnda budgeten, avse anläggningar, som icke äro att anse som räntabla och som således påkalla omedelbara avskrivningsåtgärder. Endast därigenom erhålles nämligen en riktig bild av den blivande belastningen av budgetutjämningsfonden eller, med andra ord, av den ökade skattebelastning, som så småningom kommer att drabba skattebetalarna.

Riksdagen har sedermera att pröva de olika anslagen å beredskapsstaten samt bemyndigar slutligen Kungl. Maj:t att — i händelse härför uppställda betingelser äro uppfyllda — helt eller delvis disponera anslagen för avsedda

ändamål. Riksdagen kan därvid, om den finner anledning därtill, bestämma viss ordning för anslagens tagande i anspråk eller göra ianspråktagandet av visst anslag beroende av särskilda förutsättningar och villkor, exempelvis sålunda, att anslaget ej må anlitas isolerat utan först efter eller i samband med begagnandet av annat anslag.

Då beredskapsstaten icke har karaktär av verklig utgiftsstat, kunna utgifter, som verkställas enligt densamma, icke slutligt avföras, utan böra utgifterna bestridas å förskottstitel, där de emellertid böra specificeras i överensstämmelse med den uppställning, som givits beredskapsstaten.

Därest beredskapsstaten helt eller delvis satts i tillämpning, har Kungl. Maj:t att förelägga nästkommande riksdag förslag till verklig tilläggsstat för det löpande budgetåret, å vilken tilläggsstat böra för anvisande uppföras de anslag å beredskapsstaten, vilka tagits eller avses att under fortsättningen av budgetåret tagas i anspråk, liksom ock de avskrivningsanslag, vilka erfordras med hänsyn till arten av de anläggningar och andra arbeten, för vilka anslag anvisas under kapitalbudgeten. I denna tilläggsstat kunna självfallet upptagas jämväl andra anslagsbehov än sådana som förekommit å beredskapsstaten.

Riksräkenskapsverket anför:

Enligt riksräkenskapsverkets mening böra de ifrågasatta arbetena inför riksdagen motiveras och av riksdagen granskas på samma sätt, som om fråga vore om anvisande av riksstatsanslag. Riksdagen bör ock å en särskild beredskapsplan uppföra samtliga de arbeten, som äro avsedda att — under angivna förutsättningar — komma till utförande.

Vid tillämpandet av det av riksräkenskapsverket sålunda förordade tillvägagångssättet torde Kungl. Maj:t, sedan förutsättningarna för genomförandet i större eller mindre omfattning av de å beredskapsplanen uppförda arbetena inträtt, böra fastställa en förskottsplan, upptagande å beredskapsplanen uppförda anslag eller delar av anslag, vilka avses skola under den närmaste tiden disponeras. I den mån sedermera ytterligare till beredskapsplanen hänförliga arbeten befinnas böra utföras, har Kungl. Maj:t att fastställa en ny förskottsplan o. s. v.

För ernåendet av en tillfredsställande redovisning av de förskottsvis disponerade anslagsmedlen bör utgiftsredovisningen direkt anknytas till de sålunda fastställda förskottsplanerna.

Sedan nästföljande riksdag sammanträtt, skulle Kungl. Maj:t hava att å särskild tilläggsstat äska medel för samtliga de beredskapsarbeten, som utförts eller avses skola utföras under hela det löpande budgetåret. Å tilläggsstaten skola alltså uppföras förutom å förskottsplanerna uppförda anslag de ytterligare anslag inom eller utom den vid föregående riksdag fastställda beredskapsplanen, som vid tidpunkten för tilläggsstatens framläggande anses vara av förhållandena påkallade.

Slutligen må nämnas, att statskontoret ansett lämpligt att samråd äger rum med riksdagens fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, innan beredskapsstaten träder i tillämpning, eftersom det näppeligen låter sig göra att på förhand på ett tillfyllestgörande sätt precisera de konjunkturförhållanden, som skola föreligga för att så må ske.

Departementschefen.

Finansplanen för nästföljande budgetår, som utformats under beaktande av de ovissa konjunkturutsikterna, förutsätter, såsom jag tidigare framhållit, att medelsanvisningarna å riksstaten kompletteras med ett bemyndigande för

Kungl. Maj:t att under vissa förutsättningar disponera medel för olika av riksdagen i särskild ordning prövade ändamål, som böra tillgodoses om högkonjunkturen skulle brytas.

Den ifrågasatta finansfullmakten motiveras av att stor skyndsamhet är påkallad, om de avsedda åtgärderna skola vara av värde. Av detta motiv för bemyndigandet följer, att de utgiftsändamål detta omfattar böra vara prövade på förhand på ett sådant sätt, att dröjsmål ej skall behöva uppkomma på grund av att ytterligare mera väsentliga utredningar måste föregå en definitiv medelsdisposition. Även med hänsyn till den räckvidd, fullmakten skulle erhålla, måste kravet på en tillfredsställande utredning och prövning redan på det förberedande stadiet upprätthållas.

Vid övervägandet av den lämpliga utformningen av finansfullmakten har det av antydda skäl stått klart, att denna ej kan anknytas blott till en specificerad ehuru ej i detalj motiverad förteckning på företag, som skola få igångsättas i händelse av en vändning i den ekonomiska utvecklingen. De olika utgiftsändamålen böra bli föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning efter en utredning och med stöd av en motivering av samma karaktär, som är regel när det gäller anslag å riksstaten. Det torde vara ägnat att underlätta bedömningen, om den plan, på vilken de av finansfullmakten omfattade villkorliga medelsanvisningarna böra sammanföras, uppställes analogt med riksstaten. Även ur andra synpunkter framstår en sådan anordning såsom motiverad.

Statskontoret har framhållit vikten av att en riktig bild erhålles av den belastning av budgetutjämningsfonden, som skulle bli följden av att medel disponeras i enlighet med anslagsplanen. Därvid gäller det främst att ange i vad mån poster upptagna på den del av planen, som motsvarar kapitalbudgeten å riksstaten, icke äro räntabla och således påkalla omedelbar avskrivning. Med den förordade uppställningen av anslagsplanen kan detta på ett enkelt och tydligt sätt ske genom att under driftbudgeten upptages en rubrik »Avskrivning av nya kapitalinvesteringar», varå medel för avskrivning beräknas efter samma regler som tillämpas för riksstatens del. Häremot kan erinras, att avskrivningsposter sakna berättigande å planen eftersom de äro utan direkt betydelse för den fullmakt, till vilken denna är avsedd att vara en specifikation. Invändningen synes mig emellertid icke bärande. För medelsdispositionen enligt planen är det nämligen av stort värde att redan från början erhålla en korrekt bokföring, vilket såsom i det följande närmare utvecklas skulle möjliggöras genom den här förordade anordningen.

I departementspromemorian har ifrågasatts, att planen, om den i oförändrat skick sättes i kraft genom ett Kungl. Maj:ts beslut, automatiskt skulle erhålla karaktären av verklig tilläggsstat och alltså ej skulle behöva ånyo underställas riksdagen för fastställelse. I de över promemorian avgivna yttrandena har detta förslag avvisats. Ur principiell synpunkt har erinrats, att det skulle strida mot grunderna för riksdagens finansmakt, om å Kungl. Maj:t överlätes ej blott att avgöra, när förutsättningarna för igångsättande

av ifrågavarande arbeten vore för handen, utan även att formellt fastställa en tilläggsstat för arbetena. I regel måste dock de åtgärder som vidtagits, sedan Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande låtit anslagsplanen träda i tillämpning, anses bindande och alltså medföra, att en omprövning från riksdagens sida av de å ett förslag till tilläggsstat sammanförda medelsanvisningarna blir av väsentligen formell natur. Vidare är att märka, att om planen i sin helhet sättes i kraft, ej heller avvägningen mellan olika utgiftsposter kan påkalla en omprövning, eftersom planen fastställts av riksdagen. Då jag likväl anser den av ämbetsverken gjorda invändningen avgörande, beror detta på att Kungl. Maj:t vid en eventuell fastställelse av planen såsom tilläggsstat skulle tvingas att fatta beslut jämväl om tilläggsstatens inkomstsida och att detta ställningstagande till finansieringsfrågan ej kan tänkas grundat på en riksdagens fullmakt. Att riksdagen skulle lämna preliminärt bemyndigande även i angivet hänseende skulle nämligen enligt min mening kunna ifrågakomma, endast om det vore klart, att medelsdisposition enligt planen under alla förhållanden skulle helt belasta budgetutjämningsfonden. Det låter sig emellertid väl tänka, att en annan lösning befinnes vara lämpligare i den situation som inträtt efter planens fastställelse.

När jag sålunda tillstyrker, att Kungl. Maj:t under alla förhållanden skall å särskild tilläggsstat äska medel för de arbeten som må hava igångsatts med stöd av det till anslagsplanen knutna bemyndigandet — detta innebär tydligen att utgifterna regelbundet skola bestridas genom förskott — är syftet alltså, att riksdagen skall beredas tillfälle till prövning av finansieringsfrågan. Riksdagens omprövning av redan gjorda, å tilläggsstaten uppförda medelsanvisningar blir ju av redan antydda skäl väsentligen formell; i så måtto blir riksdagens beslut om upptagande av vissa poster på anslagsplanen att betrakta som den egentliga anslagsanvisningen och Kungl. Maj:ts därpå grundade beslut att likställa med fastställelsen av utgiftssidan på en tilläggsstat i gängse mening.

Genom framläggandet för riksdagen av en tilläggsstat erhålles tydligen möjlighet att i en praktiskt lämplig form vidtaga eventuellt erforderliga kompletteringar av arbetsprogrammet. De hörda ämbetsverken ha med skäl erinrat, att man, om Kungl. Maj:ts beslut om anslagsplanens ikraftträdande automatiskt skulle ge denna karaktären av en verklig tilläggsstat, skulle kunna tvingas att upprätta en andra tilläggsstat vid sidan av den av Kungl. Maj:t fastställda, om ett kompletteringsbehov skulle göra sig gällande.

Tilläggsstaten ger också ett lämpligt tillfälle till bestämning av medelsanvisningarnas slutliga karaktär i anslagstekniskt hänseende. Innan tilläggsstat fastställts, torde anvisningarna böra betecknas på ett från gängse anslagsbeteckningar skilt sätt, som klart anger deras speciella ställning. Med stöd av vad här anförts rörande behandlingen av anvisningarna vill jag förorda benämningen *förskottsanslag*. Dessa anslag skulle givetvis ej få överskridas.

De år då riksstaten kompletteras med en på här föreslaget sätt utformad anslagsplan, kommer riksdagen att fatta beslut om två helt skilda kategorier

av anslag, en vid vilken definitiv medelsanvisning sker och vilken därför infogas i budgetbalansen samt en annan där medelsanvisningen har karaktären av ett förskottsbemyndigande och till vars finansiering riksdagen sålunda förbehåller sig att i efterhand taga ställning; vid denna senare prövning får avgöras exempelvis i vilken utsträckning vägarbetena böra belasta automobilskattemedelsfonden eller få föranleda en underbalansering av tilläggsstaten. Den förra anslagsgruppen redovisas å riksstaten, den senare å anslagsplanen, för vilken jag i likhet med statskontoret — trots att den tydligen bör omfatta blott en utgiftssida — vill föreslå beteckningen *beredskapsstat.*

I den mån Kungl. Maj:t utnyttjar den till beredskapsstaten knutna fullmakten bör detta ske genom fastställande av *förskottsstat,* omfattande hela beredskapsstaten eller vissa delar av denna. Investeringsanslag böra få upptagas å en förskottsstat endast i förening med däremot eventuellt svarande avskrivningsanslag. Anslagstekniskt skulle för anslagen å en förskottsstat gälla, *att* de skola vara underkastade för motsvarande riksstatsanslag gällande förfogande- och dispositionsregler och sålunda, bland annat, skola grunda vanlig dragningsrätt å statsverkets checkräkning, i den mån de tillhöra driftbudgeten, och finansieras av riksgäldskontoret, i den mån de tillhöra kapitalbudgeten, men *att* utgifter å anslagen skola redovisas vid sidan av riksstaten till dess att anslagen överföras å tilläggsstat.

Redovisningen av de utgifter som bestridas med stöd av en förskottsstat bör givetvis direkt anknytas till anslagsfördelningen å denna. Förskottsstatens uppställning i förening med att den omfattar även avskrivningsanslag medför, att bokföringen därvid blir sådan, att den, sedan förskottsstaten fastställts såsom tilläggsstat, utan ändring kan överföras till budgetredovisningen. Även belastningen å statsverkets checkräkning blir med det förordade anslagsanvisnings- och redovisningsförfarandet från början korrekt.

Av statskontoret har föreslagits, att samråd med riksdagens fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret skall äga rum, innan beredskapsstaten lägges till grund för beslut. Även jag finner naturligt, att sådant samråd kommer till stånd. Jag anser dock icke tillräckliga skäl föreligga för att göra fullmäktigeinstitutionernas hörande till förutsättning för ett utnyttjande även i mindre omfattning av det föreslagna bemyndigandet.

Det enligt här angivna riktlinjer utformade förslag till beredskapsstat, som nu föreligger och vars olika anslag närmare motiveras av cheferna för av förslaget berörda departement (bil. 2—14), omfattar till övervägande delen anslag till arbeten, vilka ansetts under alla förhållanden böra komma till stånd och som kunna men — vid bibehållet konjunkturläge — ej behöva utföras under nästa budgetår. Därjämte ha emellertid å beredskapsstaten upptagits krispolitiska anslag med skiftande ändamål.

Inom den förra gruppen dominera anslagen till vägarbeten och till investeringar vid affärsverken. I övrigt omfattar gruppen väsentligen anslag till olika byggnadsföretag som varit föremål för prövning redan vid utarbetandet av årets statsverksproposition.

Bland de egentliga krisanslagen märkes främst anslaget till statliga och kommunala beredskapsarbeten samt vidare vissa bidragsanslag, väsentligen under nionde huvudtiteln, och anslag till investering i vissa utlåningsfonder.

Förskottsanslagen å driftbudgeten uppgå — exklusive avskrivningsanslagen — till ett sammanlagt belopp av 155.9 miljoner kronor, varav 50.9 miljoner kronor under femte huvudtiteln och 90.2 miljoner kronor under sjätte huvudtiteln. Anslagen å kapitalbudgeten uppgå till sammanlagt 75.4 miljoner kronor, varav 42.4 miljoner kronor hänföra sig till affärsverksfonderna. Häremot svara avskrivningsanslag å sammanlagt 26.1 miljoner kronor.

Med åberopande av det anförda och av de förslag till riksdagen, varom, enligt vad som framgår av statsrådsprotokollet för denna dag, vederbörande departementschefer hemställt i avseende å anslag å beredskapsstat för budgetåret 1938/39, föredrager chefen för finansdepartementet förslag till sådan stat, uppsatt i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts enligt samma protokoll fattade beslut. Förslaget bifogas protokollet i detta ärende såsom *bilaga 1.*

Departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna det sålunda föredragna förslaget till beredskapsstat för budgetåret 1938/39,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t *att,* om så till följd av en väsentlig försämring av konjunkturläget inom landet eller inom vissa näringsområden prövas erforderligt, fastställa beredskapsstaten eller viss del därav att lända till efterrättelse såsom förskottsstat *samt att* ställa å förskottsstaten upptagna anslag till vederbörande myndigheters förfogande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

G. MacDowall-Pihlström.

Bilaga 1.

Beredskapsstat för budgetåret 1938/39.

Driftbudgeten.

		Kronor
A. *Egentliga statsutgifter:*		
II. Justitiedepartementet	68,000	
IV. Försvarsdepartementet	3,587,000	
V. Socialdepartementet	50,850,800	
VI. Kommunikationsdepartementet	90,165,000	
VIII. Ecklesiastikdepartementet	122,500	
IX. Jordbruksdepartementet	10,110,200	
X. Handelsdepartementet	1,030,000	155,933,500
B. *Utgifter för statens kapitalfonder:*		
III. Avskrivning av nya kapitalinvesteringar		26,118,400
	Summa	**182,051,900**

Kapitalbudgeten.

	Kronor
Kapitalinvestering:	
I. Statens affärsverksfonder	42,394,500
II. Luftfartsfonden	5,350,000
III. Statens allmänna fastighetsfond	10,681,800
IV. Statens utlåningsfonder	11,000,000
V. Fonden för låneunderstöd	2,000,000
VII. Fonden för förlag till statsverket	4,000,000
Summa	**75,426,300**

Egentliga statsutgifter.

II. Justitiedepartementet.

		Kronor	Kronor
	F. Uppfostringsanstalter för minderåriga förbrytare.		
	Statens uppfostringsanstalt å Bona:		
a	Uppförande av ny ladugårdsbyggnad		**68,000**

Egentliga statsutgifter.

IV. Försvarsdepartementet.

		Kronor	Kronor
	D. Lantförsvaret.		
	Byggnader m. m.:		
a	Vissa nybyggnadsarbeten m. m. vid Svea ingenjörkårs förläggning på Laxön	80,000	
b	Nybyggnader m. m. för ammunitionsförråd vid Norrlands artilleriregemente	50,000	
c	Exercishus för tekniska övningar vid Bodens ingenjörkår	96,000	
d	Verkstadsbyggnad för Skånska trängkåren	95,000	
e	Vissa restaureringsarbeten inom Karlbergs slott	75,000	
f	Iståndsättande av de elektriska anläggningarna i andra arméfördelningen tillhörande etablissement och byggnader i Östersund och Sollefteå	420,000	
g	Anordnande av badrum i tjänstebostäder	500,000	1,316,000
	E. Sjöförsvaret.		
	Flytande materiel och byggnader:		
a	Brännoljecisterner för flottan	1,300,000	
b	Bombskydd för förrådsbyggnad å Kurrholmarna i Karlskrona	86,000	
c	Restaurering av Amiralitetskyrkan i Karlskrona	135,000	1,521,000
	Sjökarteverket:		
d	Nytt utsjölodningsfartyg		750,000
	Säger		2,271,000
	Summa		3,587,000

Egentliga statsutgifter.

V. Socialdepartementet.

		Kronor	Kronor
	B. Sociala verk och inrättningar.		
	Bekämpande av arbetslösheten:		
a	Statliga och kommunala beredskapsarbeten	40,000,000	
b	Avsättning till fond för lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet.....	1,000,000	41,000,000
	Förbättrande av bostadsförhållandena:		
c	Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden		8,500,000
	Blindvård:		
d	Uppförande av vissa nybyggnader för en central depå för blindas arbeten		285,000
	Säger		**49,785,000**
	C. Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården.		
	Sjukvårdsanstalterna.		
	Övriga egentliga sjukvårdsanstalter:		
a	Bidrag till uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter	396,000	
b	Bidrag till byggnadsarbeten vid folksanatorierna	580,800	976,800
	Vanföreanstalter:		
c	Vissa byggnadsarbeten vid Stockholms vanföreanstalts skolhem i Lidingö		89,000
	Säger		**1,065,800**
	Summa		**50,850,800**

Egentliga statsutgifter.

VI. Kommunikationsdepartementet.

		Kronor	Kronor
	B. Väg- och vattenbyggnadsväsendet.		
	Vägbyggnader och vägunderhåll:		
a	Bidrag till vägarbeten	65,200,000	
b	Bidrag till byggande av broar	9,500,000	
c	Stensättning av vägar	8,300,000	83,000,000
	Hamnar och farleder:		
d	Hamn- och farledsarbeten		6,700,000
e	Instrument m. m. för statens väginstitut		75,000
	Säger		**89,775,000**
	D. Byggnadsväsendet.		
a	Underhåll av vissa historiska byggnader m. m.		**205,000**
	E. Diverse.		
a	Bidrag till elektrifiering av Jokkmokks socken		**185,000**
	Summa		**90,165,000**

Egentliga statsutgifter.

VIII. Ecklesiastikdepartementet.

		Kronor	Kronor
	C. Kyrkliga ändamål.		
	Domkapitlen och stiftsnämnderna:		
a	Uppförande av domkapitelshus i Växjö		76,500
	E. Universiteten, den medicinska undervisningen m. m.		
	Universitetssjukhus:		
	Serafimerlasarettet:		
a	Byggnadsarbeten		46,000
	Summa		**122,500**

Egentliga statsutgifter.

IX. Jordbruksdepartementet.

		Kronor	Kronor
	D. Undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar m. m.		
	Lantbrukshögskolan:		
a	Byggnadsarbeten och vissa andra engångskostnader.	89,100	
b	Byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet	852,600	941,700
	Lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp:		
c	Byggnadsarbeten		68,500
	Säger		**1,010,200**
	G. Lanthushållning i allmänhet.		
a	Bidrag till gödselvårdsanläggningar.....		500,000
b	Bidrag till ladugårdsförbättringar		5,000,000
	Säger		**5,500,000**
	H. Egnahemsbildning, kolonisation och grundförbättringar m. m.		
a	Jordanskaffningsverksamhet inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län		600,000
	Grundförbättringar:		
b	Bidrag till täckdikningar		1,000,000
	Säger		**1,600,000**
	I. Fiskeriväsendet.		
a	Understöd åt fiskare		**150,000**
	J. Skogsväsendet.		
	Skogsvård m. m.:		
a	Statens skogsutdikningsanslag	600,000	
b	Statens skogsodlingsanslag	100,000	
c	Vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar	1,000,000	
d	Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo ...	150,000	1,850,000
	Summa		**10,110,200**

Egentliga statsutgifter.

X. Handelsdepartementet.

		Kronor	Kronor
	D. Sjöfart och handel.		
a	Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten		**1,030,000**

Utgifter för statens kapitalfonder.

III. Avskrivning av nya kapitalinvesteringar.

		Kronor	Kronor
	A. Statens affärsverksfonder.		
	Kommunikationsdepartementet:		
a	Förbättring av landsbygdens telefonförhållanden (I: B: h)	5,000,000	
b	Terrassering för utvidgning av spårsystemet i Boden (I: C: d)	150,000	
c	Förberedande arbeten för dubbelspårsanläggning mellan Järna och Katrineholm (I: C: e)	1,000,000	
d	Förberedande arbeten för dubbelspårsanläggningar mellan Laxå och Finnerödja, Mjölby och Tranås samt Ballingslöv och Hässleholm (I: C: f)	1,800,000	
	Ny tunnel mellan Tomteboda och Hagalund (I: C: g)	750,000	
e	Förberedande arbeten för kurvrätningar (I: C: h)	500,000	
f	Försvarsberedskap vid statens järnvägar (I: C: p)	3,950,000	**13,150,000**
g			
	B. Luftfartsfonden.		
	Kommunikationsdepartementet:		
a	Stationsbyggnad å Bulltofta flygplats (II: a)		350,000
b	Utbyggnad av flygplatser (II: b)		5,000,000
	Säger		**5,350,000**
	C. Statens allmänna fastighetsfond.		
	Socialdepartementet:		
a	Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus (III: a)	1,180,000	
b	Uppförande av nybyggnad för statens institut för folkhälsan (III: b)	350,000	1,530,000
	Kommunikationsdepartementet:		
c	Nybyggnad för statens väginstitut (III: c)	71,500	
d	Nybyggnad för lantmäterikontoret i Örebro (III: d)	25,000	
e	Ändringsarbeten inom Västerås slott (III: e)	93,000	
f	Nytt landsstatshus i Gävle (III: f)	157,500	
g	Konstnärlig utsmyckning av nytt landsstatshus i Gävle (III: g)	15,000	
h	Ökade lokaler för länsstyrelsen i Värmlands län (II: h)	50,000	412,000

Anm. I anslagsrubrikerna inom parentes angivna littera hänvisa till motsvarande anslag till kapitalinvesteringar.

		Kronor	Kronor
	Ecklesiastikdepartementet:		
i	Till- och ombyggnad av landsarkivet i Göteborg (III: i)	63,000	
j	Uppförande av en magasinsbyggnad för statens etnografiska museum (III: j)	8,000	
k	Uppförande av byggnad för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala (III: k)	25,000	
l	Fullföljande av universitetsbibliotekets i Uppsala om- och tillbyggnad m. m. (III: l)	31,300	
m	Ändrings- och moderniseringsarbeten i universitetshuset i Uppsala (III: m)	60,000	
n	Uppförande av byggnad för meteorologiska institutionen vid universitetet i Uppsala (III: n)	33,500	
o	Ombyggnads- och installationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid universitetet i Uppsala (III: o)	91,000	
p	Uppförande av byggnad för fysiska institutionen vid universitetet i Lund (III: p)	575,000	
q	Konstnärlig utsmyckning av byggnad för fysiska institutionen vid universitetet i Lund (III: q)	20,000	
r	Nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet (III: r)	610,000	
s	Nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan i Stockholm (III: s)	460,000	
t	Konstnärlig utsmyckning av nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan i Stockholm (III: t)	10,000	
u	Nybyggnad för laboratorium för brobyggnad och kommunikationsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm (III: u)	79,300	
v	Konstnärlig utsmyckning av nybyggnad för laboratorium för brobyggnad och kommunikationsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm (III: v)	5,000	
x	Nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium vid tekniska högskolan i Stockholm (III: x)	45,300	
y	Konstnärlig utsmyckning av nybygnad för byggnadsakustiskt laboratorium vid tekniska högskolan i Stockholm (III: y)	2,000	
z	Om- och påbyggnad av bergsskolans lokaler vid tekniska högskolan i Stockholm (III: z)	79,500	
aa	Ändringsarbeten i ugnsrummet i tekniska högskolans i Stockholm kemibyggnad (III: aa)	41,500	
ab	Uppförande av byggnad för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad vid Chalmers tekniska högskola m. m. (III: ab)	250,000	
ac	Ny- och tillbyggnadsarbeten vid vissa folk- och småskoleseminarier (III: ac)	59,300	
ad	Ändringsarbeten m. m. vid vissa småskoleseminarier (III: ad)	77,700	2,626,400
	Jordbruksdepartementet:		
ae	Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan (III: ae)		175,000
	Säger		**4,743,400**

		Kronor	Kronor
	D. Statens utlåningsfonder.		
	Socialdepartementet:		
a	Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer (IV: a)		875,000
	E. Fonden för förlag till statsverket.		
	Handelsdepartementet:		
b	Sprängningsarbeten m. m. för oljelagring (VII: a)		2,000,000
	Summa		26,118,400

Kapitalinvestering.

I. Statens affärsverksfonder.

		Kronor	Kronor
	A. Postverket.		
a	Om- och tillbyggnad av posthuset i Hälsingborg		175,000
b	Om- och tillbyggnad av posthuset i Sandviken		108,000
c	Postdiligenser		250,000
	Säger		**533,000**
	B. Telegrafverket.		
a	Telefonstationsbyggnad i Örby i Stockholm		186,000
b	Telefonstationsbyggnad i Mälarhöjden i Stockholm....		163,000
c	Förråds- och garagebyggnad för telegrafverkets räkning i Norrköping		420,000
d	Telefonstationsbyggnad i Huskvarna		274,500
e	Tillbyggnad till telefonstationsbyggnaden i Alingsås ...		74,000
f	Telefonstationsbyggnad i Hagfors		174,000
g	Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende		2,400,000
h	Förbättring av landsbygdens telefonförhållanden		5,000,000
	Säger		**8,691,500**
	C. Statens järnvägar.		
	Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar:		
	Bangårdar:		
a	Utvidgning av spårsystemet vid Kristinehamn 70,000		
b	Utvidgning av bangården i Tranås 70,000		
c	Terrassering för utvidgning av spårsystemet i Hallsberg 100,000		
d	Terrassering för utvidgning av spårsystemet i Boden 150,000	390,000	
	Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar:		
e	Förberedande arbeten för dubbelspårsanläggning mellan Järna och Katrineholm 1,000,000		

			Kronor	Kronor
f	Förberedande arbeten för dubbelspårsanläggningar mellan Laxå och Finnerödja, Mjölby och Tranås samt Ballingslöv och Hässleholm	1,800,000		
g	Ny tunnel mellan Tomteboda och Hagalund	750,000		
h	Förberedande arbeten för kurvrätningar	500,000	4,050,000	
	Husbyggnader:			
i	Nybyggnad å tomten nr 3 i kvarteret Pennfäktaren i Stockholm	500,000		
j	Utvidgning av tvättinrättningen vid Hagalund övre	130,000		
k	Tillbyggnad till stationshuset i Malmö	100,000		
l	Tillbyggnad till ilgodsmagasinet vid Göteborgs centralstation	50,000	780,000	
m	Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden		1,500,000	
n	Telefonkabel vid malmbanan		1,350,000	
o	Elektrifiering av banan Långsele—Boden		8,000,000	
p	Försvarsberedskap vid statens järnvägar		3,950,000	
q	Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten		350,000	20,370,000
	Rullande materiel:			
r	Person- och resgodsvagnar		4,000,000	
s	Godsvagnar		5,000,000	9,000,000
	Automobiltrafik:			
t	Anläggningar och förlag för automobiltrafik			200,000
		Säger		29,570,000
	D. Statens vattenfallsverk.			
	Kraftverken:			
	Trollhätte kraftverk:			
a	Ny kraftstation i Trollhättan		1,000,000	
	Norrländska kraftverken:			
b	Nya maskinaggregat för Porjus kraftstation	1,000,000		
c	Kraftstation vid Torpshammar	500,000	1,500,000	
d	Civiltekniska luftskyddsåtgärder vid statens kraftanläggningar		1,100,000	3,600,000
		Säger		3,600,000
		Summa		42,394,500

Kapitalinvestering.

II. Luftfartsfonden.

		Kronor	Kronor
a	Stationsbyggnad å Bulltofta flygplats		350,000
b	Utbyggnad av flygplatser		5,000,000
	Summa		**5,350,000**

Kapitalinvestering.

III. Statens allmänna fastighetsfond.

		Kronor	Kronor
	Socialdepartementet:		
a	Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus ...	2,360,100	
b	Uppförande av nybyggnad för statens institut för folkhälsan	700,000	3,060,100
	Kommunikationsdepartementet:		
c	Nybyggnad för statens väginstitut	143,000	
d	Nybyggnad för lantmäterikontoret i Örebro	100,000	
e	Ändringsarbeten inom Västerås slott	93,000	
f	Nytt landsstatshus i Gävle	630,000	
g	Konstnärlig utsmyckning av nytt landsstathus i Gävle	15,000	
h	Ökade lokaler för länsstyrelsen i Värmlands län	200,000	1,181,000
	Ecklesiastikdepartementet:		
i	Till- och ombyggnad av landsarkivet i Göteborg ...	63,000	
j	Uppförande av en magasinsbyggnad för statens etnografiska museum	32,000	
k	Uppförande av byggnad för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala	125,000	
l	Fullföljande av universitetsbibliotekets i Uppsala om- och tillbyggnad m. m.	185,000	
m	Ändrings- och moderniseringsarbeten i universitetshuset i Uppsala	420,000	
n	Uppförande av byggnad för meteorologiska institutionen vid universitetet i Uppsala	74,000	
o	Ombyggnads- och installationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid universitetet i Uppsala .	91,000	
p	Uppförande av byggnad för fysiska institutionen vid universitetet i Lund	1,150,000	
q	Konstnärlig utsmyckning av byggnad för fysiska institutionen vid universitetet i Lund	20,000	
r	Nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet	1,360,000	
s	Nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan i Stockholm	920,000	
t	Konstnärlig utsmyckning av nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan i Stockholm	10,000	
u	Nybyggnad för laboratorium för brobyggnad och kommunikationsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm	166,500	
v	Konstnärlig utsmyckning av nybyggnad för laboratorium för brobyggnad och kommunikationsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm	5,000	

		Kronor	Kronor
x	Nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium vid tekniska högskolan i Stockholm	94,000	
y	Konstnärlig utsmyckning av nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium vid tekniska högskolan i Stockholm	2,000	
z	Om- och påbyggnad av bergsskolans lokaler vid tekniska högskolan i Stockholm	167,000	
aa	Ändringsarbeten i ugnsrummet i tekniska högskolans i Stockholm kemibyggnad	41,500	
ab	Uppförande av byggnad för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad vid Chalmers tekniska högskola m. m.	500,000	
ac	Ny- och tillbyggnadsarbeten vid vissa folk- och småskoleseminarier	237,000	
ad	Ändringsarbeten m. m. vid vissa småskoleseminarier .	77,700	5,740,700
	Jordbruksdepartementet:		
ae	Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan		700,000
	Summa		**10,681,800**

Kapitalinvestering.

IV. Statens utlåningsfonder.

		Kronor	Kronor
	Socialdepartementet:		
a	Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer	5,000,000	
b	Lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen	5,000,000	
c	Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden	1,000,000	**11,000,000**

Kapitalinvestering.

V. Fonden för låneunderstöd.

		Kronor	Kronor
	Socialdepartementet:		
a	Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet		**2,000,000**

Kapitalinvestering.

VII. Fonden för förlag till statsverket.

		Kronor	Kronor
	Handelsdepartementet:		
a	Sprängningsarbeten m. m. för oljelagring	2,000,000	
b	Cisternanläggningar för oljelagring	2,000,000	**4,000,000**

Bilaga 2.

Egentliga statsutgifter.

Andra huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler härefter under justitiedepartementets handläggning hörande ärende angående egentliga statsutgifter å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39 samt anför därvid följande.

F. Uppfostringsanstalter för minderåriga förbrytare.

[1.] **a. Statens uppfostringsanstalt å Bona: Uppförande av ny ladugårdsbyggnad.** I skrivelse den 18 oktober 1937 har styrelsen för Statens uppfostringsanstalt å Bona gjort framställning om anvisande för budgetåret 1938/39 av medel, förutom till om- och nybyggnader av tjänstebostäder m. m., till uppförande av en ny ladugård vid anstalten med 57,000 kronor. Vid tiden för behandlingen i statsrådet av årets statsverksproposition var frågan om anslag för de med styrelsens framställning avsedda byggnadsarbetena föremål för utredning (jfr andra huvudtiteln [47]). Sedermera har anstaltsstyrelsens framställning, såvitt avser om- och nybyggnader av tjänstebostäder, varit föremål för Kungl. Maj:ts behandling och i viss omfattning föranlett förslag till riksdagen (jfr prop. nr 161 ang. anslag till Statens uppfostringsanstalt å Bona: Nybyggnadsarbeten m. m.). Jag torde nu få upptaga frågan om anvisande av medel till uppförande av ny ladugårdsbyggnad vid anstalten.

Beträffande den nuvarande ladugårdsbyggnaden har anstaltsstyrelsen i sin förenämnda skrivelse anfört följande:

Den å Bonaanstalten befintliga ladugården, som övertagits med egendomen år 1904, hade enligt inhämtad upplysning byggts på slutet av 1880-talet och vore numera i mycket dåligt skick. Den vore fuktig och otillfredsställande ventilerad samt fyllde överhuvud taget ej de anspråk, som numera ställdes på god ladugårdshygien. Mjölkkammare, avskilda foderrum samt tvätt- och klädrum för eleverna saknades. Genom själva anordningen av byggnaden, som vore långsträckt och smal samt hade en mycket låg skulle, bleve arbetet i ladugården tungt och tidsödande, varjämte övervakningen av eleverna försvårades. Såväl önskemålet om en fullt rationell ladugårdsdrift som nödvändigheten att bereda eleverna å anstaltens jordbruksavdelning den bästa möjliga utbildning motiverade sålunda uppförandet av en ny ladugård.

Enligt ett skrivelsen bifogat, av byggnadskonsulenten hos Östergötlands läns hushållningssällskap Sven Torgersruud avgivet intyg äro ladugårdsbyggnadens väggar och tak — särskilt innertak — så angripna, att byggnaden ej kan genomgå någon större reparation utan måste ersättas med en ny ladugård.

På uppdrag av anstaltsstyrelsen har konsulenten Torgersruud uppgjort ritningar och kostnadsförslag till en ny ladugård vid anstalten. Kostnadsförslaget, inberäknat kostnad för gödselstad 4,500 kronor samt för åskledare 800 kronor, slutar på 60,300 kronor. Beträffande detta belopp har anstaltsstyrelsen uttalat, att kostnaden avsevärt kunde minskas därigenom att huvudparten av behövligt virke utsynades å anstaltens skog samt anstalten med egen arbetskraft utförde vissa grundläggningsarbeten. Ett uttagande av virke kunde med säkerhet ske utöver den årliga avverkning som verkställdes enligt fastställd plan. Styrelsen beräknade, att virke till ett värde av omkring 10,400 kronor kunde utsynas å anstaltens skog. De schaktnings- och grundläggningsarbeten, som kunde utföras med anstaltens egen arbetskraft, motsvarade ett värde av 3,300 kronor. Vid äskande av anslag till uppförande av ny ladugård syntes nämnda belopp för arbeten 3,300 kronor böra avdragas å kostnadsförslagets slutsumma 60,300 kronor, varvid återstode 57,000 kronor, medan värdet av det virke som kunde utsynas å anstaltens skog i händelse av bifall till anslagsäskandet i sinom tid komme att omföras inom anstaltens räkenskaper.

Styrelsen har anmärkt, att styrelsen vid kostnadernas beräkning icke ansett sig kunna med någon grad av sannolikhet uppskatta de prisförhöjningar i fråga om material, som möjligen komme att ske intill tiden för arbetets utförande.

Byggnadsstyrelsen, som i skrivelse den 11 januari 1938 avgivit infordrat yttrande över anstaltsstyrelsens framställning, har i huvudsak icke haft något att erinra mot förslaget till ny ladugårdsbyggnad. Kostnaderna för denna byggnad, som av anstaltsstyrelsen angivits till 60,300 kronor eller, därest anstaltens egen arbetskraft komme till användning vid byggnadsföretaget, till 57,000 kronor, torde emellertid enligt byggnadsstyrelsens mening böra uppskattas till 72,000 kronor, respektive 68,000 kronor.

Av anstaltsstyrelsens redogörelse framgår, att den nuvarande ladugården är otillfredsställande. En rationell ladugårdsdrift kan sålunda ej åstadkommas vid anstalten, och ej heller är härvidlag en tidsenlig utbildning av anstaltens elever möjlig. På ett av det allmänna drivet jordbruk bör kunna ställas det kravet, att detsamma i fråga om ladugårdshygien och rationella anordningar för arbetets bedrivande motsvarar nutida anspråk och i varje fall att förhållandena i sagda hänseenden ej stå tillbaka vid jämförelse med motsvarande jordbruk inom orten. Härtill kommer önskvärdheten och angelägenheten av att kunna meddela Bonaanstaltens i jordbruket sysselsatta elever undervisning i rationell jordbruksdrift. *Departementschefen.*

Den nuvarande ladugårdsbyggnaden torde trots dess bristfälliga beskaffenhet icke med nödvändighet behöva ersättas med en ny ladugård redan under nästkommande budgetår. Emellertid har jag funnit mig böra tillstyrka att anslag till uppförande av ny ladugårdsbyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med det av anstaltsstyrelsen framlagda förslaget upptages å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39.

Enligt byggnadsstyrelsens beräkningar skulle kostnaderna för den föreslagna nya ladugårdsbyggnaden, därest anstaltens egen arbetskraft kommer till användning vid grundläggningsarbetena, uppgå till 68,000 kronor. Av detta belopp skulle dock, såsom anstaltsstyrelsen framhållit, viss del återkomma till det allmänna i form av gottgörelse för virke som för byggnaden utsynats å anstaltens skog.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens uppfostringsanstalt å Bona: Uppförande av ny ladugårdsbyggnad* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 68,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:

Sigrid Linders.

Bilaga 3.

Egentliga statsutgifter.

Fjärde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Nilsson, anmäler härefter under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39 samt anför därvid följande.

D. Lantförsvaret.

Byggnader m. m.

[1.] **a. Vissa nybyggnadsarbeten m. m. vid Svea ingenjörkårs förläggning på Laxön.** I sin skrivelse den 9 september 1936 rörande lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1937/1938 gjorde arméförvaltningen framställning om anvisande av medel för diverse ny- och ombyggnadsarbeten, avseende, bland annat, vissa iståndsättningsarbeten vid Svea ingenjörkårs förläggning å övningsplatsen på Laxön. Av kostnadsskäl ansågos dessa byggnadsarbeten icke böra på en gång komma till utförande utan uppdelas på omgångar. Under budgetåret 1937/1938 borde uppföras en ny vaktstuga och en ny sjukstuga för en kostnad av tillhopa 45,000 kronor.

Med biträdande av arméförvaltningens ifrågavarande hemställan föreslog Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1937 års riksdag att för vissa nybyggnadsarbeten m. m. vid Svea ingenjörkårs förläggning på Laxön måtte för nyssnämnda budgetår anvisas ett reservationsanslag av 45,000 kronor. Detta förslag blev av riksdagen bifallet.

I sin skrivelse den 10 september 1937 angående lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1938/1939 har *arméförvaltningen* gjort framställning om an-

visande av ytterligare medel för behövliga byggnadsarbeten vid Laxöförläggningen och därvid anfört, bland annat, följande:

Av återstående arbeten äro nedan uppräknade viktigast och böra snarast komma till utförande, nämligen uppförandet av
ny kokinrättningsbyggnad,
nya mathallar och
ny marketenteribyggnad.

Kokinrättningen, som utgöres av ett mindre skjul, är bristfällig ur byggnadsteknisk synpunkt, för liten för den numera till cirka 500 man uppgående portionsstyrkan, otillräckligt utrustad för förvaring och lagning av mat samt i avsaknad av lämpliga anordningar för diskning.

Mathallarna äro av primitivt utförande, angripna av röta samt sakna golv och väggar, varför damm virvlas upp på bord, bänkar, servis och mat.

Marketenteriet utgöres endast av en liten kiosk, är i bristfälligt skick och saknar serveringslokal.

Kostnaderna för dessa trenne nybyggnadsföretag hava av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse beräknats uppgå till 80,000 kronor.

Departementschefen. Såsom framhölls i statsverkspropositionen till 1937 års riksdag kan förläggningen på Laxön icke anses fylla de krav, som man rimligen bör kunna ställa på en militär förläggning i fredstid. Även efter uppförandet av den vaktstuga och den sjukpaviljong, vartill medel beviljats av 1937 års riksdag, komma stora bristfälligheter att vidlåda förläggningen. Särskilt gäller detta beträffande kokinrättnings- och marketenteribyggnaderna samt mathallarna, vilka samtliga äro av synnerligen primitiv beskaffenhet och föga lämpliga för sina ändamål. Åtgärder synas därför böra vidtagas för dessa byggnaders ersättande med nya. Emot de av arméförvaltningen härför beräknade kostnaderna, 80,000 kronor, har jag icke något att erinra.

Ifrågavarande byggnadsföretag synas vara av den natur, att medel för bestridande av kostnaderna för desamma lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten för nästa budgetår.

Under åberopande vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa nybyggnadsarbeten m. m. vid Svea ingenjörkårs förläggning på Laxön* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 80,000.

[2.] **b. Nybyggnader m. m. för ammunitionsförråd vid Norrlands artilleriregemente.** Sedan flera år har arméförvaltningen årligen i sina medelsäskanden för lantförsvarets räkning hemställt om anvisande av medel till nybyggnader för ammunitionsförråd vid Norrlands artilleriregemente, utan att detta dock hittills föranlett några framställningar i ämnet till riksdagen från Kungl. Maj:ts sida. Jämväl i sin förenämnda skrivelse den 10 september 1937 rörande lantförsvarets medelsbehov för nästkommande budgetår har *arméförvaltningen* hemställt om anvisande av medel för ifrågavarande ändamål och därvid anfört följande:

Ammunitionsförrådet vid Norrlands artilleriregemente är förlagt till regementets övningsfält och i omedelbar närhet av landsvägen Östersund—Kyrkås. Boningshus äro uppförda på obetydligt avstånd från förrådsbyggnaderna. Dessa omständigheter innebära avsevärda risker för såväl befolkningen som förråden. I all synnerhet är krutmagasinets läge mycket betänkligt. Sprängämnesinspektionen har ock påtalat dessa risker och anser beträffande krutmagasinet, att detsamma på grund av framför allt ovan anförda skäl, men även med hänsyn till byggnadens mindervärdiga beskaffenhet bör utdömas. Tillika anför inspektionen, att för nybyggnad, som på grund av den lagrade mängden explosiva varor bör omfatta tvenne kruthus, finnes lämplig plats, där erforderligt skyddsavstånd kan erhållas till närmaste bostadshus.

För ett rationellt bedrivande av arbetet vid förrådet är det därjämte av behovet påkallat att uppföra ett mindre hus för hylstvättning och att i detta indraga vattenledning.

Ammunitionsförrådets byggnader i övrigt, fyra patronmagasin, ett ammunitionslaboratorium samt ett apteringshus, äro visserligen inhägnade, men stängselanordningarna äro av så primitiv beskaffenhet, att de icke i någon mån kunna avhålla obehöriga att nalkas byggnaderna, vilka även på grund av sitt från artilleriregementets kasernetablissement avlägsna läge äro svåra att effektivt bevaka. Ehuruväl ett förflyttande av hela anläggningen till annan lämpligare plats vore önskvärd, synes med hänsyn till därmed förenade kostnader tillsvidare kunna anstå, därest området avstänges med ett effektivt stängsel.

Sammanlagda kostnaden för ovan angivna nybyggnader och stängsel har av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse beräknats uppgå till 50,000 kronor.

Departementschefen.

Av vad arméförvaltningen i ämnet anfört torde framgå, att en del av de byggnader, i vilka Norrlands artilleriregementes ammunitionsförråd för närvarande är inrymt, icke äro lämpligt belägna. Särskilt gäller detta beträffande krutmagasinet, vars läge medför avsevärda risker för såväl förrådet i övrigt som omkringliggande bostadshus. Då härtill kommer att den nuvarande magasinsbyggnaden jämväl med hänsyn till sin beskaffenhet är otillfredsställande, finner jag mig böra biträda arméförvaltningens förslag om uppförande av nytt krutmagasin på en för ändamålet mera lämplig plats. Såsom arméförvaltningen föreslagit torde denna nybyggnad böra omfatta tvenne kruthus. I samband med byggandet av nytt krutmagasin torde jämväl ett mindre hus för hylstvättning böra uppföras, varjämte ammunitionsförrådets byggnader i övrigt böra omgärdas med ett effektivt stängsel. Emot de av fortifikationsstyrelsen för dessa byggnadsarbeten beräknade kostnaderna, tillhopa 50,000 kronor, synes icke något vara att erinra.

Arbetena i fråga synas vara av den natur, att kostnaderna för desamma lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten för nästkommande budgetår.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnader m. m. för ammunitionsförråd vid Norrlands artilleriregemente* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 50,000.

[3.] **c. Exercishus för tekniska övningar vid Bodens ingenjörkår.** I sin förenämnda skrivelse den 10 september 1937 har *arméförvaltningen* återkommit till av ämbetsverket tidigare under en följd av år gjorda framställningar om anvisande av medel för uppförande av exercishus för tekniska övningar vid Bodens ingenjörkår.

Behovet av en dylik byggnad har av ämbetsverket i främsta rummet motiverats med de i Boden rådande klimatiska förhållandena, vilka i regeln under perioden november—maj omöjliggöra eller i hög grad försvåra teknisk utbildning utomhus. Därtill kommer, att genom uppförande av ett exercishus vissa välbehövliga lokalutrymmen skulle kunna frigöras i andra byggnader.

Arméförvaltningen har vidare framhållit, att riksdagens militieombudsman, som den 28 juli 1937 förrättat inspektion av Bodens ingenjörkår, i rapport över denna inspektion anfört, att det på grund av de i Boden rådande klimatiska förhållandena under alla omständigheter vore synnerligen angeläget, att en byggnad för tekniska övningar snarast komme till utförande, på det att utbildning i tekniska detaljarbeten, bro- och befästningsm. fl. arbeten ävensom exercis måtte kunna bedrivas därstädes under den kalla årstiden utan risk för truppens hälsa.

Till grund för utrymmesberäkningen för exercishuset har av arméförvaltningen lagts önskemålet, att i byggnaden skulle kunna utföras brobyggnad till minst fyra mellanstyckens längd med uppmonterad pålkransmateriel, varjämte erforderliga upplagsplatser för materialier borde förefinnas därstädes. Med hänsyn därtill erfordrades en golvyta av omkring 15 × 40 meter och en höjd av 5 meter för huvuddelen av byggnaden (10 meter för en mindre del av densamma). Golvet borde utföras som grävbart jordgolv. Kostnaden för ett dylikt exercishus, försett med uppvärmningsanordning och elektrisk belysning, har av ämbetsverket beräknats till 96,000 kronor.

Departementschefen. Det hårda klimatet i Boden, som under en stor del av vintern i det närmaste omöjliggör bedrivandet av vissa övningar utomhus, har redan tidigare föranlett uppförandet av exercishus vid Bodens artilleriregemente och Norrbottens regemente. Det synes stå klart, att ett stort behov av ett dylikt exercishus föreligger jämväl vid Bodens ingenjörkår, därest den tekniska utbildningen vid kåren under vintertiden skall kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt. Jag tillstyrker därför arméförvaltningens förslag om uppförande av en sådan byggnad. Emot de av ämbetsverket härför beräknade kostnaderna, 96,000 kronor, har jag icke något att erinra.

Jämväl detta arbete synes vara av natur, att medel för bestridande av kostnaderna för detsamma lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Exercishus för tekniska övningar vid Bodens ingenjörkår* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 96,000.

[4.] **d. Verkstadsbyggnad för Skånska trängkåren.** I skrivelse den 30 november 1936 till arméförvaltningens fortifikations- och intendentsdepartement hemställde *chefen för Skånska trängkåren,* att departementen måtte vidtaga åtgärder för beredande av lämpliga lokaler för kårens intendenturverkstäder, och anförde därvid i huvudsak följande:

Kårens intendenturverkstäder — skrädderi-, linnelagnings- och skomakeriverkstäder — vore inrymda i en byggnad, vars tillstånd på grund av hög ålder vore otillfredsställande. Lokalerna vore mörka och trånga samt synnerligen otidsenliga. De ökade arbetsuppgifter, som genomförandet av 1936 års försvarsordning medfört, kunde icke lösas inom de nuvarande lokalerna. En skyndsam förändring vore erforderlig jämväl med hänsyn till arbetarpersonalens hälsa. Erinringar mot lokalerna hade tidigare framställts av riksdagens militieombudsman, som den 10 juni 1931 inspekterat kårens förläggning. Vidare hade yrkesinspektören i femte distriktet efter en den 12 november 1936 verkställd inspektion av kårens arbetslokaler med stöd av gällande lagbestämmelser om arbetarskydd framhållit nödvändigheten av att mera ändamålsenliga lokaler iordningställdes för verkstadsrörelsen, helst genom nybyggnad. Enär en ändring i förevarande hänseende omedelbart påkallades, borde, enligt inspektörens förmenande, i avvaktan på nybyggnaden erforderligt lokalbehov tillfälligt tillgodoses genom förhyrning. I anslutning härtill och enär ökat utrymme för verkstäderna icke kunde beredas inom kåren tillhöriga byggnader, hemställde kårchefen, under framhållande av att ifrågavarande lokalbehov borde tillgodoses genom nybyggnad, att medgivande måtte lämnas till tillfällig förhyrning av lokaler i en i kasernetablissementets omedelbara närhet belägen privat fastighet.

Med anledning av kårchefens framställning hemställde *arméförvaltningens fortifikations-, intendents- och civila departement* i skrivelse den 26 januari 1937 om anvisande av medel till den sålunda föreslagna lokalförhyrningen, varvid i huvudsak anfördes följande:

Med hänsyn till vad kårchefen framhållit och fortifikationsdepartementet i övrigt inhämtat rörande lokaltillgången vid kåren, vore det oundgängligen nödvändigt, att en nybyggnad komme till utförande, och vore det departementens avsikt att härom avgiva förslag hos Kungl. Maj:t i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1938/1939. Därest medel bleve beviljade för ändamålet, kunde byggnaden likväl icke beräknas bliva färdig att tagas i bruk förrän under budgetåret 1939/1940, vadan frågan om verkstadslokaler för kåren syntes böra intill dess ordnas provisoriskt, lämpligast på så vis att kårens skomakeriverkstad finge disponera samtliga verkstadslokaler i den nuvarande byggnaden samt att lokal tillsvidare förhyrdes för kårens skrädderi- och linnelagningsverkstäder. Ändamålsenlig sådan lokal kunde erhållas i kårens omedelbara närhet för en hyra av 100 kronor för månad. I anslutning till vad sålunda anförts hemställde departementen, att för förhyrning under tiden den 1 april 1937—den 30 juni 1938 ett belopp av 1,500 kronor måtte få tagas i anspråk av lantförsvarets anslag till extra utgifter.

Genom beslut den 19 februari 1937 lämnade Kungl. Maj:t bifall till denna framställning.

Föreliggande fråga har även varit föremål för riksdagens prövning, i det att i *motion vid 1937 års riksdag* (II: 119) hemställdes, att riksdagen måtte besluta ställa nödiga medel till arméförvaltningens förfogande för uppförande av intendenturverkstadslokaler vid omförmälda trängkår. I över motionen avgivet utlåtande anförde riksdagens statsutskott, under åberopande av vad i ärendet förekommit, att motionen ej måtte av riksdagen bifallas. Riksdagen beslöt i enlighet härmed.

I sin förberörda skrivelse den 10 september 1937 har *arméförvaltningen* framhållit nödvändigheten av att frågan om lokaler för Skånska trängkårens intendenturverkstäder erhölle en definitiv lösning genom uppförande av en för ändamålet avsedd nybyggnad, varvid kostnaderna av ämbetsverkets fortifikationsstyrelse beräknats till 95,000 kronor.

Departementschefen. Det synes vara till fullo ådagalagt, att behov av ny verkstadsbyggnad för Skånska trängkåren föreligger. Möjlighet att inrymma kårens intendenturverkstäder i andra kåren tillhörande lokaler förefinnes ej och den nuvarande anordningen att genom förhyrande av vissa verkstadsutrymmen inom enskild fastighet tillgodose föreliggande lokalbehov måste anses såsom allenast ett provisorium. Då vidare intet torde vara att erinra mot den av fortifikationsstyrelsen uppgjorda kostnadsberäkningen för ifrågavarande nybyggnad, 95,000 kronor, anser jag mig sålunda böra tillstyrka, att densamma kommer till utförande.

Byggnadsförslaget i fråga synes lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten för nästkommande budgetår.

Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Verkstadsbyggnad för Skånska trängkåren* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 95,000.

[5.] **e. Vissa restaureringsarbeten inom Karlbergs slott.** Genom brev den 7 mars 1929 anvisade Kungl. Maj:t medel för utförande av en kulturhistorisk undersökning av Karlbergs slott. Uppdraget att verkställa denna utredning anförtroddes åt fil. licentiaten Tord C:son Nordberg. På grundval av dennes rapport över undersökningen upprättades därefter inom byggnadsstyrelsen ett program med kostnadsberäkning för de däri såsom erforderliga angivna restaureringsarbetena. Dessa handlingar underställdes byggnadsstyrelsen, som efter riksantikvariens hörande i ett till arméförvaltningens fortifikationsdepartement den 1 augusti 1930 avgivet yttrande för sin del livligt tillstyrkte utförandet av de föreslagna arbetena.

Efter denna handläggning av ärendet anmälde arméförvaltningen vid avgivande av förslag rörande lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1931/

1932 ett anslagsbehov av 60,000 kronor för påbörjande av restaureringsarbetena å slottet, vilka arbeten beräknades draga en sammanlagd kostnad av 175,000 kronor och ansågos kunna utföras under loppet av högst tre år. Därvid bifogades nyssnämnda rapport och program samt byggnadsstyrelsens yttrande.

På grund av det ogynnsamma statsfinansiella läget ansåg sig arméförvaltningen emellertid vid sina medelsäskanden för budgetåren 1932/1933—1935/1936 endast böra anmäla ifrågavarande arbeten såsom erforderliga. Försvarskommissionens förslag om krigsskolans förflyttning från Karlbergs slott föranledde därefter arméförvaltningen att för Kungl. Maj:t anmäla, att dessa arbeten borde anstå, till dess klarhet vunnits om försvarsväsendets omorganisation.

I skrivelse den 14 januari 1938 har nu *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* anfört i huvudsak följande:

Med anledning av en utav chefen för krigsskolan den 7 juni 1937 hos dåvarande fortifikationsdepartementet gjord framställning om att fortifikationsdepartementet ville vidtaga åtgärder för ett skyndsamt utförande av sagda restaureringsarbeten hade departementet genom skrivelse den 11 samma månad anhållit, att byggnadsstyrelsen ville avgiva förnyat yttrande i ärendet, särskilt i vad rörde arbetenas bekostande av anslag under annan huvudtitel än den fjärde. Som svar härpå hade byggnadsstyrelsen framhållit, bland annat, att skäl givetvis kunde anföras för att kostnaderna till viss del borde bestridas av anslaget till underhåll av historiska byggnader m. m. Tillika hade byggnadsstyrelsen angivit, att nu behövliga arbeten icke kunde bedömas utan förnyad undersökning av byggnaden, samt att den år 1930 beräknade kostnaden på grund av stegrade priser vore för låg.

I ett den 9 december 1937 avgivet yttrande, vilket påtecknats chefens för krigsskolan förut nämnda skrivelse, hade denne framhållit angelägenheten av att restaueringen komme att omfatta jämväl slottskyrkan, såsom tidigare även avsetts i Nordbergs ovan nämnda rapport.

Enär sålunda en förnyad utredning i ärendet ansetts erforderlig, hade fortifikationsstyrelsen uppdragit åt chefen för krigsskolan att låta verkställa sådan. Med skrivelse den 3 januari 1938 hade skolchefen insänt den begärda utredningen, vilken verkställts av arkitekten Erik Fant, Stockholm. Utöver i förut nämnt program angivna arbeten upptoge densamma restaurering av slottskapellet, ommålning av vissa rum samt uppsnyggning av kadetternas toalettavdelning. Då det sistnämnda arbetet ävensom en del av de nytillkomna målningsarbetena rätteligen borde bekostas av till fortifikationsstyrelsens förfogande stående anslag, kunde den av Fant för restaureringen beräknade kostnaden begränsas till 250,000 kronor.

Som det vore angeläget, att slottets kulturhistoriska värden bevarades, borde föreslagna restaureringsarbeten komma till utförande inom den närmaste tiden. Anslagsbehovet för budgetåret 1938/1939 syntes dock kunna begränsas till 75,000 kronor för utförande av vissa i arkitekt Fants kostnadsberäkning närmare angivna arbeten, avseende huvudsakligen installation av värmeledning.

Slutligen finge fortifikationsstyrelsen som sin åsikt framhålla, att anslag för sagda restaureringsarbeten rätteligen icke borde utgå av anslagsmedel under fjärde huvudtiteln. Visserligen kunde skäl anföras för att värmeanläggningen, vilken kostnadsberäknats till 58,300 kronor, borde bestridas av

nämnda anslagsmedel, men införandet av denna vore såsom en mycket betydelsefull åtgärd för bevarandet av Karlbergs slotts konst- och kulturhistoriska skatter främst betingat av hänsyn till dessa.

I utlåtande den 1 mars 1938 har *byggnadsstyrelsen* uttalat, att styrelsen, efter att från riksantikvarieämbetet hava inhämtat ett utlåtandet bifogat underdånigt yttrande, dagtecknat den 12 februari 1938, livligt tillstyrkte, att den åsyftade restaureringen med det snaraste komme till stånd. Beträffande sättet för bestridande av kostnaderna för restaureringsförslagets genomförande ville byggnadsstyrelsen endast framhålla, att några medel för ändamålet icke stode till byggnadsstyrelsens förfogande.

I sitt berörda yttrande har *riksantikvarieämbetet* till en början erinrat om att ämbetet i yttrande över det tidigare restaureringsförslaget den 9 juli 1930 bland annat anfört följande:

Karlbergs slott, uppfört under 1600-talets förra hälft av Karl Karlsson Gyllenhielm, helt och hållet om- och tillbyggt av Magnus Gabriel de la Gardie på 1670-talet och sedermera på 1790-talet inrett för Kungl. krigsskolans räkning, är ett av landets viktigaste byggnadsminnesmärken, vilket genom sitt läge omedelbart intill huvudstadens gräns och på grund av dess nuvarande ändamål borde vara föremål för särskild omvårdnad och stå som ett föredömligt exempel på statlig byggnadsminnesvård. Inom den gamla slottsbyggnaden finnas ännu omfattande partier av den gamla ståtliga inredningen från 1600-talet fastän dold eller förvanskad av senare övermålningar. Knappast något svenskt slott torde kunna uppvisa en sådan mängd bevarade stucktak från barocktiden samtliga med individuell utformning och av mycket hög kvalitet.

Den för några år sedan företagna restaureringen av den s. k. modellkammaren synes vara ett talande bevis för önskvärdheten och nödvändigheten av att låta slottets övriga lokaler undergå en likartad genomgripande restaurering.

Härutöver har riksantikvarieämbetet i sitt yttrande anfört, att en restaurering av slottet ur antikvarisk synpunkt alltjämt måste betecknas såsom ett särskilt angeläget önskemål samt att de nu föreslagna åtgärderna syntes väl ägnade att tillvarataga slottets mycket betydande konst- och kulturhistoriska värden. Slutgiltigt, av ritningar belyst förslag borde dock i sinom tid underställas ämbetets prövning. Med hänsyn till restaureringsarbetets krävande och ömtåliga karaktär ansåge ämbetet det vara nödvändigt att arbetet ställdes under särskild kulturhistorisk kontroll genom fackkunnig person, som ämbetet härför kunde godkänna.

Departementschefen. I likhet med de myndigheter, som yttrat sig i förevarande ärende, anser även jag, att en restaurering av Karlbergs slott bör komma till utförande i huvudsaklig överensstämmelse med föreliggande förslag. Kostnaderna för förslagets genomförande hava beräknats uppgå till 250,000 kronor, varav fortifikationsstyrelsen för nästkommande budgetår begärt 75,000 kronor, huvudsakligen avsedda för installation av värmeledning. Sistnämnda belopp synes lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten för nästa budgetår.

Vad beträffar anslagsmedel till övriga restaureringsarbeten lärer Kungl.

Maj:t, efter förslag av vederbörlig myndighet, böra upptaga frågan därom till särskild prövning, sedan värmeledningsarbetena igångsatts.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa restaureringsarbeten inom Karlbergs slott* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 75,000.

[6.] **f. Iståndsättande av de elektriska anläggningarna i andra arméfördelningen tillhörande etablissement och byggnader i Östersund och Sollefteå.** I sin skrivelse rörande lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1936/1937 hemställde *arméförvaltningen* om anvisande av medel till iståndsättande av de elektriska anläggningarna i dåvarande norra arméfördelningen tillhörande etablissement och byggnader i Östersund och Sollefteå och anförde därvid följande:

Då det tidigare visat sig, att de elektriska installationerna vid vissa av norra arméfördelningens truppförband vore i sådant skick, att dels i vissa fall fara för liv och egendom förelåge, dels mindre god driftsekonomi förefunnes, hade genom arméfördelningschefens försorg utredning verkställts angående de elektriska installationerna i arméfördelningens etablissement och byggnader m. m i Östersund och Sollefteå.

Av den verkställda utredningen framginge, att lednings- och apparatutrustningen vore otidsenlig och i stor utsträckning lag- och författningsstridig samt att ledningarna vore av för klena dimensioner för den nuvarande belastningen, varigenom dels onormalt höga spänningsfall förorsakades med därav följande ofördelaktig användning av lampor och apparater, dels icke obetydliga energiförluster uppstode, vilka i sin tur medförde onormalt höga utgifter. En annan allmän orsak till fördyring av den elektriska energien vore mätarnas olämpliga placering. Ett genomgående fel vid samtliga truppförband vore de bristfälliga yttre luftledningarna, vilka därför i stor utsträckning föreslagits att ersättas med jordkablar.

Vid utredningen hade även uppmärksamhet ägnats åt driftens rationalisering, så att största möjliga nytta skulle utvinnas med minsta möjliga driftkostnad.

För anläggningarnas iståndsättande beräknades ett sammanlagt belopp av 320,000 kronor.

Varken ifrågavarande framställning eller en i arméförvaltningens skrivelse rörande lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1937/1938 i enahanda syfte gjord framställning hava emellertid föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I sin förenämnda skrivelse den 10 september 1937 har arméförvaltningen ånyo underställt Kungl. Maj:t ifrågavarande spörsmål, varvid emellertid de sammanlagda kostnaderna för anläggningarna i fråga av ämbetsverket beräknats till 420,000 kronor enligt följande grunder:

vid ingenjör-, fortifikations- och arméfördelningsbyggnader i Östersund	kronor	4,000
» Jämtlands fältjägarregementes kasernetablissement	»	78,500
» Västernorrlands regementes kasernetablissement	»	125,500
» Norrlands artilleriregementes kasernetablissement	»	116,000
» Norrlands trängkårs kasernetablissement	»	96,000
	Sammanlagt kronor	420,000.

Enligt arméförvaltningens förmenande syntes kostnaderna för iståndsättandet med hänsyn till övriga föreliggande behov böra uppdelas å fyra budgetår. För budgetåret 1938/1939 erfordrades vid sådan uppdelning 100,000 kronor.

Departementschefen. Av utredningen i ärendet torde med all tydlighet framgå, att de elektriska anläggningarna i förevarande, andra arméfördelningen tillhörande etablissement och byggnader i Östersund och Sollefteå befinna sig i ett skick, som varken ur ekonomiska eller säkerhetssynpunkter torde kunna försvaras. Ett iståndsättande av anläggningarna synes därför böra komma tillstånd. Mot den av arméförvaltningen gjorda kostnadsberäkningen lärer med hänsyn till nu rådande arbets- och materialpriser intet vara att erinra.

Arbetena i fråga synas mig lämpligen böra uppföras på beredskapsstaten för nästkommande budgetår. Vid sådant förhållande lärer hela beloppet, 420,000 kronor, böra äskas i detta sammanhang.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Iståndsättande av de elektriska anläggningarna i andra arméfördelningen tillhörande etablissement och byggnader i Östersund och Sollefteå* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av kronor 420,000.

[7.] **g. Anordnande av badrum i tjänstebostäder.** I sin skrivelse den 9 september 1936 angående lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1937/1938 gjorde arméförvaltningen framställning om anvisande av medel för påbörjande av arbetet med inredande av badrum i tjänstebostäder. Då denna framställning icke föranledde någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida, har *arméförvaltningen* i sin skrivelse den 10 september 1937 angående lantförsvarets medelsbehov för nästkommande budgetår ånyo gjort framställning om anvisande av medel för ifrågavarande ändamål. Ämbetsverket har därvid till en början erinrat om att militärbefälhavaren för övre Norrland och kommendanten i Bodens fästning i skrivelse till arméförvaltningens fortifikationsdepartement den 31 maj 1935 hemställt, att departementet måtte

beakta behovet av badrum i officerslägenheterna i Boden och vidtaga sådana åtgärder, att dessa lägenheter successivt måtte förses med badrum. I samband därmed har ämbetsverket framhållit, att fortifikationsdepartementet icke disponerade medel för tillgodoseende av det säkerligen mycket stora antal framställningar om badrum, som skulle hava blivit en följd av enstaka bifall.

Vidare har ämbetsverket anfört följande:

Den i militärbefälhavarens och kommendantens skrivelse framförda åsikten, att tidpunkten nu är inne att modernisera tjänstebostäderna, torde icke kunna bestridas. Från att tidigare ha haft karaktären av löneförmån är numera upplåtandet av tjänstebostad att anse såsom uteslutande eller till övervägande del betingat av tjänstens — d. v. s. statens — intressen. I och med att officerare och underofficerare m. fl. fått sig ålagt att betala ersättning för tjänstebostad efter i orten gällande hyrespris, har skyldigheten att emottaga anvisning av tjänstebostad för dem ofta kommit att te sig såsom ett besvärande tvång. Ofta kunna de för samma eller mindre kostnad erhålla lämpligare bostad i den fria marknaden. I all synnerhet är detta fallet beträffande den talrika personal, som önskar erhålla små och moderna lägenheter och som i brist på sådana anvisas stora och omoderna våningar med skyldighet att bebo desamma. Genom nådigt brev den 26 maj 1933 hava visserligen vissa önskemål om bostadsstandardens sänkning och anpassande efter lön blivit beaktade, men kvar står det förhållandet, att kronans bostäder i stort sett icke motsvara nutida fordringar i fråga om bekvämlighet.

Det synes uppenbart, att den i skrivelsen gjorda framställningen måste upptagas till prövning under skärskådande av hela bostadsbeståndets beskaffenhet i förevarande hänseende och icke inskränkas till någon viss personalgrupp. Av en arméförvaltningens skrivelse bifogad tabell framgår, att de lägenheter, uti vilka badrum anordnats, omfatta minst 4 rum och kök. I allmänhet torde hinder icke föreligga för anordnande av badrum i bostäder av denna storlek. Bostadslägenheterna om 3 rum och kök utgöras till betydande del av dem, vilka återfinnas i de senast uppförda kasernetablissementen för infanteriet. För dessa lägenheter torde på grund av bristande utrymme inom desamma badrum i regel kunna beredas endast genom anordnandet av sådana för gemensamhetsbruk i källare- eller vindsvåning. Det synes vara erforderligt att för sagda lägenheter räkna med i medeltal 1 badrum för vart annat hushåll. I de äldre kasernbyggnaderna, vilka inrymma det största antalet befintliga lägenheter om 1—2 rum, är det i än högre grad nödvändigt att anordna badrum för gemensamhetsbruk. Åtminstone 1 badrum för varje kasern torde böra anordnas.

Med tillämpning av dessa grunder för beräkning av antalet badrum skulle detta kunna uppskattas till för

lägenheter	om	1—2	rum	och	kök	163 st.
»	»	3	»	»	»	193 »
»	»	4	»	»	»	93 »
»	»	5	»	»	»	38 »
»	»	6	»	»	»	54 »
»	»	7	»	»	»	19 »
»	»	8	»	»	»	3 »
					Summa	563 st.

eller i runt tal 560 st. Kostnaden per badrum torde i medeltal böra beräknas till 2,400 kronor. Den sammanlagda kostnaden skulle alltså uppgå till

1,344,000 kronor eller avrundat 1,340,000 kronor. Nedlagt kapital göres emellertid inkomstbringande genom att ersättning för badrum, i likhet med vad nu är fallet, erlägges.

Med hänsyn till beloppets storlek synes medelsanvisningen för ändamålet böra fördelas på ett antal år. Härför talar ock det förhållandet, att erfarenheter angående behov och önskemål samt lämpligaste lösning m. m. stå att vinna under ett gradvis genomförande av ifrågavarande byggnadsföretag, vilket för närvarande på grund av bostadsbeståndets stora omfattning är möjligt att angiva endast till ungefärlig storleksordning. Arméförvaltningen anser lämpligt, att för påbörjandet av här föreslagna arbeten ett belopp av 60,000 kronor äskas för budgetåret 1938/1939.

Departementschefen. Av den i ärendet förebragta utredningen framgår, att de bostäder, som kronan på åtskilliga håll tillhandahåller för de militära beställningshavarna och vilka dessa jämväl äro skyldiga att använda såsom tjänstebostäder, endast i undantagsfall äro försedda med badrum. Sålunda är badrum inrett endast i en enda av de cirka 1,700 av dessa bostäder, som omfatta 1—3 rum och kök, och beträffande lägenheterna om 4 rum och kök förekommer det icke i mer än 4 fall av 97. Av samtliga de för arméns personal avsedda tjänstebostadslägenheterna, vilka tillhopa uppgå till ett antal av omkring 1,950, äro endast 54 försedda med badrum. Samtidigt har utvecklingen på den allmänna bostadsmarknaden gått i den riktningen, att numera praktiskt taget varje motsvarande lägenhet i nyuppförda hyreshus anses böra vara utrustad med badrum eller dusch. Under sådana förhållanden ligger det i sakens natur, att den militära personalen icke sällan känner tvånget att bebo kronans i förevarande avseende omoderna lägenheter besvärande, då ofta fullt moderna och för dem lämpligare sådana stå att erhålla i den allmänna marknaden. Det synes därför vara av fullgoda skäl påkallat, att en modernisering av kronans ifrågavarande tjänstebostäder igångsättes, därest kravet på skyldighet för den militära personalen att bebo desamma rimligen skall kunna upprätthållas.

Liksom de under föregående punkter omförmälda byggnadsarbetena synas även nu förevarande arbeten åtminstone till en del vara av natur att böra upptagas å beredskapsstaten för nästkommande budgetår. Det belopp, som för ändamålet bör i nämnda ordning beräknas, synes lämpligen kunna sättas till 500,000 kronor.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av badrum i tjänstebostäder* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 500.000.

E. Sjöförsvaret.

Flytande materiel och byggnader.

[8.] **a. Brännoljecisterner för flottan.** Genom brev den 27 juli 1934 angående anvisande av medel från reservationsanslaget till statsbeställningar för fullföljande av viss ersättningsbyggnad för flottans räkning m. m. ställde Kungl. Maj:t, bland annat, ett belopp av 218,000 kronor av nämnda anslag till marinförvaltningens förfogande för uppförande av brännoljecisterner för flottan, varjämte Kungl. Maj:t för iordningställande av skyddade uppställningsplatser för cisternerna genom brev den 24 september 1934 anvisade 180,000 kronor från det av 1934 års riksdag beviljade reservationsanslaget till statliga beredskapsarbeten.

Sedan marinförvaltningen i särskild skrivelse rörande sjöförsvarets medelsbehov för budgetåret 1935/1936 — under framhållande av att de sålunda anvisade medlen endast försloge till täckande av en mindre del av flottans behov av oljeupplagsplatser — gjort framställning angående vidtagande av åtgärder för uppförande av nya cisternutrymmen för flottans olja, uttalade föredragande departementschefen vid ärendets anmälan inför Kungl. Maj:t i statsrådet den 4 januari 1935, att han funne sig böra tillstyrka, att medel för ändamålet äskades av riksdagen men att den för cisternanläggningen i dess helhet erforderliga medelsanvisningen, 700,000 kronor, borde kunna fördelas på tre budgetår och anslagsbeloppet för budgetåret 1935/1936 begränsas till 230,000 kronor. På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen för vartdera av budgetåren 1935/1936 och 1936/1937 för ändamålet anvisat ett belopp av 230,000 kronor. Återstående belopp, 240,000 kronor, för fullbordande av redan påbörjade cisternanläggningar anmäldes av Kungl. Maj:t i 1936 års försvarsproposition under rubriken »Erforderliga byggnadsarbeten» och beviljades av riksdagen för budgetåret 1937/1938.

Slutligen har Kungl. Maj:t genom brev den 3 september 1936 på därom av marinförvaltningen gjord framställning till ämbetsverkets förfogande ställt ett belopp av 80,000 kronor för utförande av sprängningsarbeten för en mindre, bombsäker cisternanläggning i Högsjö socken i Norrland.

I sin skrivelse den 6 september 1937 angående sjöförsvarets medelsbehov för budgetåret 1938/1939 har *marinförvaltningen* — under åberopande av vad ämbetsverket i särskild skrivelse samma dag anfört rörande fortsatt uppförande av bombsäkra brännoljecisterner för marinen — framhållit, att säkerställandet av brännoljetillgången för marinens behov vid mobilisering och under krig, efterhand som örlogsfartygen under senare år inrättats för oljedrift, blivit en av de allra viktigaste angelägenheterna, när det gällde krigsberedskapens upprätthållande. Inom en snar framtid komme kustflottans enheter att bestå av nästan uteslutande oljedrivna fartyg. På grund av

faran för angrepp från luften hade myndigheterna de sista åren funnit det nödvändigt att anläggningarna gjordes bombsäkra. Det tillskott av bombsäkra lagringsutrymmen, som tillförts marinen genom ovannämnda medelsanvisningar, vore givetvis av största värde. Emellertid beräknades numera oljeförbrukningen inom flottan i krigstid bliva ökad i sådan grad, att marinens samtliga redan befintliga eller under byggnad varande oljecisterner (således inklusive oskyddade dylika) fortfarande icke rymde mer än en mindre del av de vid mobilisering behövliga förråd, som jämlikt brev den 12 april 1935 med föreskrifter beträffande marinförvaltningens krigsförberedelser redan i fredstid skulle finnas upprättade genom marinförvaltningens försorg. Det framstode därför — om flottan i krigstid effektivt skulle kunna fylla den uppgift, för vilken den vore avsedd — såsom en angelägenhet av vitalaste betydelse, att det påbörjade uppförandet av bombsäkra oljecisterner fortsattes i snabbast möjliga takt. Den omständigheten, att spörsmålet rörande landets oljeförsörjning vid krig vore föremål för särskild utredning, borde icke medföra, att frågan beträffande marinen i de delar, som redan vore utredda, uppskötes, så mycket mindre som marinen enligt sistnämnda brev avsåges att i stort sett själv sörja för fyllandet av oljebehovet. På grund av arbetets omfattning syntes det lämpligast att verkställa utbyggnaden i etapper. Kostnaden för närmaste utbyggnad, som beräknades till 1,300,000 kronor, syntes böra fördelas på två budgetår. I anslutning härtill hemställde marinförvaltningen, att — därest medel härför ej kunde erhållas av anslaget till statliga och kommunala beredskapsarbeten — för fortsatt uppförande av bombsäkra brännoljecisterner för marinen för budgetåret 1938/1939 måtte anvisas ett reservationsanslag av 650,000 kronor.

I skrivelse den 5 mars 1938 har marinförvaltningen gjort förnyad framställning i samma syfte.

Departementschefen. Av den lämnade redogörelsen lärer framgå, att stort behov föreligger av ytterligare cisternutrymmen för flottans oljelagring. Detta behov synes mig på ett lämpligt sätt kunna tillgodoses genom att medel för ändamålet upptagas å beredskapsstaten för nästkommande budgetår. Därvid synes lämpligen hela det för första utbyggnadsetappen erforderliga beloppet, 1,300,000 kronor, böra upptagas.

Med hänsyn till förevarande anslagsfrågas natur har det icke synts mig lämpligt att till statsrådsprotokollet närmare redogöra för ärendets innebörd. Riksdagens vederbörande utskott torde därom erhålla upplysningar genom de handlingar, som tillhandahållas utskottet.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Brännoljecisterner för flottan* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag*
av ..... kronor 1,300,000.

[9.] **b. Bombskydd för förrådsbyggnad å Kurrholmarna i Karlskrona.** Av skäl, som anförts i särskild skrivelse den 6 september 1937, har marinförvaltningen gjort framställning om äskande av 86,000 kronor till anordnande av bombskydd å förrådsbyggnad å Kurrholmarna i Karlskrona.

Ifrågavarande framställning finner jag mig böra på så sätt biträda, att medel för ändamålet upptagas å beredskapsstaten för nästkommande budgetår.

Anslagsfrågan är av sådan natur, att det icke synes mig lämpligt att till statsrådsprotokollet närmare redogöra för ärendets innebörd. Riksdagens vederbörande utskott torde därom erhålla upplysningar genom de handlingar, som tillhandahållas utskottet.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bombskydd för förrådsbyggnad å Kurrholmarna i Karlskrona* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 86,000.

[10.] **c. Restaurering av Amiralitetskyrkan i Karlskrona.** Sedan stationsbefälhavaren vid Karlskrona örlogsstation hemställt om anvisande av medel för uppgörande av förslag till restaurering av Karlskrona amiralitetsförsamlings kyrka, bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 5 oktober 1934 byggnadsstyrelsen att för uppgörande av ifrågavarande förslag av sjätte huvudtitelns extra reservationsanslag till utredningar rörande tillämnade byggnadsföretag m. m. taga i anspråk högst 1,500 kronor, varjämte Kungl. Maj:t föreskrev, att därest framdeles anslag av statsmedel beviljades för utförande av kyrkans restaurering, från sådant anslag skulle tillgodoföras berörda extra reservationsanslag vad därav för förevarande ändamål utgivits.

Sedermera har dylikt restaureringsförslag på anmodan av byggnadsstyrelsen utarbetats av stadsarkitekten i Karlskrona. Förslaget, som omfattar inrednings- och målningsarbeten samt installation av värmeledning och elektrisk belysning, har godkänts av byggnadsstyrelsen, varefter riksantikvarien lämnat vissa direktiv i ämnet. Kostnaderna för förslagets realiserande beräknades uppgå till 112,000 kronor.

I sin skrivelse rörande sjöförsvarets medelsbehov för budgetåret 1936/1937 framhöll *marinförvaltningen* beträffande behovet av värmeledning inom Amiralitetskyrkan i huvudsak följande:

Denna, en av vårt lands största träkyrkor, uppvärmdes med kaminer. Detta eldningssystem medförde brandfara och uppvärmningen bleve icke tillfredsställande. Vintertid uppstode därför stora obehag för dem, som besökte gudstjänstlokalen.

En förbättring av uppvärmningsförhållandena skulle utan alltför höga kostnader kunna ske genom anordnande av ny värmeledning med anslutning till värmecentralen i flottans sjukhus, varigenom även uppvärmningskostnaderna skulle kunna avsevärt nedbringas.

Stationsbefälhavaren i Karlskrona hade i sin skrivelse angående medelsbehovet för sistnämnda budgetår framhållit, att arbetet med värmeledningen borde komma till utförande i samband med den restaurering av kyrkan, varom utredning igångsatts genom byggnadsstyrelsens försorg.

Marinförvaltningen, som ansåge, att en omfattande restaurering av kyrkan, med hänsyn till mängden av andra viktiga anslagskrav, ej kunde på avsevärd tid ifrågasättas, funne dock, att värmeledningen vore synnerligen av behovet påkallad och att därför ett eventuellt framtida beslut angående kyrkans restaurering icke borde fördröja uppvärmningsfrågans lösning. På grund härav hemställde marinförvaltningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen anvisa medel till bestridande av kostnaderna för värmelednings anordnande, vilka av varvschefen i Karlskrona beräknats till 26,000 kronor.

Denna framställning föranledde emellertid icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Under erinran om att 1936 års riksdag beviljat medel för anordnande av värmeledning i kustartilleriets kasern i Karlskrona stad framhöll marinförvaltningen i sin skrivelse rörande sjöförsvarets medelsbehov för budgetåret 1937/1938 lämpligheten av att en värmeledningsanläggning i Amiralitetskyrkan anslötes till den blivande värmecentralen i nämnda kasern och att båda arbetena komme till utförande samtidigt samt hemställde om anvisande för ändamålet av omförmälda anslagsbelopp. Icke heller denna framställning föranledde åtgärd.

I *en inom riksdagens andra kammare väckt motion* (nr 77) hemställdes emellertid till 1937 års riksdag, att riksdagen måtte besluta att för omförmälda värmeledningsanläggning för budgetåret 1937/1938 bevilja ett reservationsanslag av 26,000 kronor. I anledning av motionen anförde statsutskottet, att utskottet, som avlagt besök i Amiralitetskyrkan, därvid kunnat konstatera, att uppvärmningsförhållandena inom kyrkan icke vore ordnade på ett tillfredsställande sätt. Enligt utskottets mening vore det önskvärt, om värmeledning kunde där anordnas. Då emellertid utredning påginge i fråga om restaurering av kyrkan, syntes det utskottet lämpligast, att anordnandet av värmeledning komme till utförande i samband därmed och att således båda arbetena verkställdes samtidigt. Utskottet hade därför velat framhålla önskvärdheten av att frågan om kyrkans restaurering påskyndades så att värmeledningen kunde inom en nära framtid komma till utförande. Under åberopande av det anförda hemställde utskottet, att motionen icke måtte av riksdagen bifallas. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

I sin skrivelse rörande sjöförsvarets medelsbehov för nästkommande budgetår har *marinförvaltningen* framhållit, att, enär den omfattande restaurering av kyrkan, som enligt förenämnda förslag borde äga rum, ej vore av enbart militärt intresse utan fastmer av allmän kulturhistorisk betydelse, det syntes marinförvaltningen kunna ifrågasättas, huruvida de jämförelsevis höga kostnaderna härför borde belasta fjärde huvudtiteln. Däremot syntes införandet av värmeledning inom kyrkan böra anses tillhöra det normala

underhållet och sålunda åvila de marina myndigheterna. Kostnaderna för värmeledningsanläggningen torde med hänsyn till nu gällande material- och arbetspriser böra beräknas till 30,000 kronor. Av tekniska skäl syntes arbetet böra utföras i samband med den nya värmeledningsanläggning i Karlskrona kustartilleriregementes kasernetablissement, vartill medel anvisats av 1936 års riksdag och som under innevarande budgetår komme att igångsättas. På grund av vad sålunda anförts hemställde marinförvaltningen, att Kungl. Maj:t måtte taga under omprövning, huruvida icke kyrkans restaurering borde uppdragas åt annan myndighet, förslagsvis byggnadsstyrelsen och medel för ändamålet anvisas under annan huvudtitel. Beträffande värmeledningen åter hemställde marinförvaltningen om äskande av erforderliga medel för nästa budgetår.

Departementschefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att frågan om en restaurering av Amiralitetskyrkan i Karlskrona sedan flera år varit föremål för uppmärksamhet från myndigheternas sida. Sålunda tog stationsbefälhavaren i Karlskrona redan år 1934 initiativ till uppgörande av förslag till kyrkans restaurering. Förslag i ämnet har sedermera utarbetats och av byggnadsstyrelsen godkänts. Vidare har marinförvaltningen vid upprepade tillfällen i sina äskanden angående sjöförsvarets medelsbehov gjort framställning om utverkande av medel till utförande av den i restaureringsförslaget ingående installationen av värmeledning, som enligt marinförvaltningns förmenande finge anses tillhöra det normala underhållet av kyrkan och sålunda åvila de marina myndigheterna. 1937 års riksdags statsutskott har också uttalat önskvärdheten av att restaureringsfrågan påskyndades, så att värmeledningen kunde inom en nära framtid komma till utförande.

Även enligt min mening bör en restaurering av Amiralitetskyrkan i Karlskrona komma till utförande. Anslagsmedel härför synas lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten för nästföljande budgetår. Mot de gjorda kostnadsberäkningarna, vilka sluta å 112,000 kronor, torde intet annat vara att erinra än att beloppet med hänsyn till under senare tid inträffade prisstegringar torde böra höjas med cirka 20 procent till 135,000 kronor.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Restaurering av Amiralitetskyrkan i Karlskrona* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 135,000.

Sjökarteverket.

[11.] **d. Nytt utsjölodningsfartyg.** Frågan om byggande av ett nytt utsjölodningsfartyg har varit aktuell sedan mer än tio år. Sålunda framhöll chefen för sjökarteverket redan i sitt den 4 oktober 1926 avgivna betänkande och förslag beträffande åtgärder för påskyndande av sjömätningarna och sjökortsutgivningen behovet av ett dylikt sjömätningsfartyg.

Sedermera hava såväl de s. k. sjökarteverkskommitterade i sitt den 21 juni 1928 avgivna betänkande angående sjökarteverkets arbetsuppgifter och organisation m. m. som styrelsen för sjökarteverket i sitt den 25 oktober 1930 avgivna betänkande och förslag rörande planläggningen av sjökarteverkets framtida arbeten ävensom beträffande verkets organisation m. m. gjort vissa uttalanden rörande ifrågavarande fartygsbehov.

Vidare har statens organisationsnämnd i utredning och förslag rörande sjökarteverkets organisation och arbetsuppgifter m. m. den 8 oktober 1931 i fråga om utsjölodningen och den i samband därmed stående frågan om sjökarteverkets fartygsmateriel uttalat, att behov av nybyggnad av ett sjögående mätningsfartyg redan för det dåvarande måste anses föreligga, varjämte dels styrelsen för sjökarteverket i skrivelse den 9 december 1932 till samma års utredning angående beredskapsarbeten gjort framställning om att frågan om nybyggnad av utsjölodningsfartyg måtte göras till föremål för prövning för att upptagas såsom beredskapsarbete för arbetslöshetens minskande, dels ock Sveriges redareförening sommaren 1933 — under framhållande av den stora betydelsen för allmänna sjöfarten av att även Östersjöns öppna vatten snarast möjligt på ett tillfredsställande sätt uppmättes — hemställt, att medel måtte ställas till förfogande för byggande av ett nytt utsjölodningsfartyg.

Slutligen har styrelsen för sjökarteverket i skrivelse den 20 oktober 1933 och sedermera vid upprepade tillfällen — under betonande av det med varje år alltmera framträdande behovet av ett nytt utsjölodningsfartyg — gjort framställningar i ämnet, varjämte Stockholms rederiförening m. fl. sammanslutningar i skrivelse den 11 januari 1934 fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på det stora behovet av fartyget i fråga.

Vad i ärendet sålunda förekommit har emellertid hitintills icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I sin skrivelse den 31 augusti 1937 angående sjökarteverkets medelsbehov för budgetåret 1938/1939 anmälde styrelsen för sjökarteverket, att frågan angående nytt utsjölodningsfartyg komme att av styrelsen ytterligare utredas, varefter styrelsen hade för avsikt att hösten 1937 till Kungl. Maj:t ingiva framställning angående medel till ett dylikt fartyg.

I anslutning härtill har *styrelsen för sjökarteverket* i skrivelse den 18 november 1937 till en början redogjort för det nuvarande mätningsläget i fråga om Sverige omgivande farvatten och därvid anfört bland annat följande:

Endast en del av det öppna vattnet utanför Sveriges kuster vore tillfredsställande uppmätt. Hit kunde räknas södra delen av Upplands kust samt Södermanlands, Hallands och Ångermanlands kuster. Bland de områden, som vore i behov av nymätning, borde särskilt nämnas Östergötlands, Smålands, Gotlands, Ölands och Bohusläns kustfarvatten ävensom stora områden i Norrland, särskilt i Norrbotten.

En yta av mer än 850 svenska kvadratmil vore icke i egentlig mening sjömätt, utan endast rekognoscerad. Värdet av dessa rekognosceringar vore emellertid mycket ringa, vilket framstått allt tydligare i den mån nymätningar utförts i öppna sjön. Nymätningarna hade nämligen visat, att havsbottnen i Östersjön hade helt annan karaktär och vore betydligt mera kuperad, än vad som förut vore känt. Förutom grund hade bankar av flera nautiska mils utsträckning påträffats mellan vid rekognosceringarna erhållna djupsiffror.

I den mån ekolod mera allmänt komme i bruk, ökades värdet av en detaljerad kännedom om havsbottnen. Det vore ej nog att söka skaffa sig kännedom om grund och bankar, även djuphålor och de i vissa delar av Östersjön ofta förefintliga smala sprickorna vore av värde för navigeringen.

I Östersjön, Bottenhavet och Bottenviken påginge numera sjötrafiken under väsentligt längre tid än vad tidigare varit fallet, vilket givetvis medfört, att de där trafikerande fartygen måste under höst- och vintermånaderna räkna med för navigeringen otjänlig väderlek och speciellt med ogynnsamma siktförhållanden. Betydelsen av att under sådana omständigheter förfoga över sjökort, som beträffande samtliga djupförhållanden vore riktiga, torde få anses uppenbar.

Det borde slutligen även framhållas, att det för sjökrigsföringen vore av stor betydelse att bottenförhållandena till sjöss vore väl kända.

Av det anförda torde framgå, att en uppmätning av stora delar av Sveriges kustfarvatten snarast möjligt borde ske.

I fråga om behovet av ett utsjölodningsfartyg har sjökarteverksstyrelsen i skrivelsen anfört i huvudsak följande:

Sjökarteverket disponerade för närvarande för utsjöarbetena två fartyg, Svalan och Falken, byggda respektive 1881 och 1888.

Utsjölodningsarbetet ställde emellertid stora krav på lodningsfartyget för att detta arbete skulle kunna bedrivas effektivt och ekonomiskt. De båda nämnda fartygen fyllde icke närmelsevis måttet i dessa avseenden, i det att deras sjövärdighet vore långt ifrån tillräcklig. Detta hade till följd, att omtanken om fartygets säkerhet verkade hindrande på arbetet. Sålunda måste alltför stor hänsyn tagas till möjligheterna att vid annalkande oväder tidigare än annars avbryta arbetet för gång till hamn. Härigenom minskades den effektiva arbetstiden över hövan.

Sjökarteverkets utsjöarbeten hade hittills så gott som enbart bedrivits längs kusterna, varför fartygens bristande sjövärdighet, även om den i hög grad verkat hindrande på arbetet, dock icke omöjliggjort detsamma. De arbetsuppgifter, inför vilka sjökarteverket för närvarande stode och för vilka i det föregående redogjorts, vore emellertid till stor del av den art, att de icke på ett tillfredsställande sätt kunde lösas med den nuvarande materielen.

En omständighet, som inom vissa mätningsområden ytterligare försvårade arbetet vore, att fartygen ej kunde föra å skyddad plats uppställda mätningsmotorbåtar. På grund härav måste vid grundundersökning å grundbankar till sjöss motorbåtar utbogseras till och från arbetsplatserna. Vid in-

träffande hårt väder kunde motorbåtarna, om arbetet icke i god tid dessförinnan avbrötes, utsättas för stora risker.

Då det gällt uppmätning av kustfarvattnen, hade dylik utbogsering av motorbåtarna kunnat äga rum, men om effektiv nymätning av utsjöområdena nu skulle verkställas, vore det en nödvändighet att mätningsfartyget kunde hissa erforderliga motorbåtar och att det ägde sådan sjövärdighet, att det ej vid dåligt väder tvingades att söka hamn utan kunde kvarbliva å mätningsområdet.

Besättningsstyrkan borde avvägas så, att fartyget i de fall, då det kunde komma att tjänstgöra som logementsfartyg för kustmätningarna, kunde bemanna ett stort antal mätningsbåtar och att vid utsjölodning arbetet kunde bedrivas på minst två vakter för att utnyttja största möjliga del av dygnet.

Bostadsförhållandena ombord å Svalan och Falken vore, särskilt vad manskapet beträffade, synnerligen otillfredsställande.

På grund av fartygens höga ålder vore underhållskostnaderna oproportionerligt höga. Under 1921—$^1/_7$ 1937, för vilken tid statistik funnes tillgänglig, uppginge rustnings- och underhållskostnaderna för Svalan och Falken till 625,000 kronor, motsvarande en medelkostnad av respektive 20,700 och 17,200 kronor per år.

Efter framställning från chefen för sjökarteverket hade chefen för kommerskollegii fartygsinspektionsbyrå hösten 1937 besökt verkets fartyg och därvid förklarat sig anse ovannämnda båda fartyg olämpliga för sådana arbetsuppgifter, som förekomme vid utsjölodningar på större avstånd från skyddade hamnar eller skärgårdar. Denna sin uppfattning grundade han i främsta rummet på fartygens byggnadssätt och storlek, varvid det förhållandet särskilt beaktats, att fartygen nödvändigtvis ständigt måste medföra fullgoda livbåtar, ävensom vid en mångfald tillfällen för mätningar erforderliga hjälpbåtar, vilka båtar icke kunde medföras å de ifrågavarande fartygen, utan att säkerheten därigenom äventyrades.

Styrelsen hade tidigare utarbetat förslag till ett utsjölodningsfartyg och hos Kungl. Maj:t hemställt om utverkande av medel till byggande av detsamma. Detta förslag hade nu tagits under förnyat övervägande och underkastats omarbetning, varvid fiskeribevakningsfartyget Skagerack, vilket år 1934 kontrakterades till ett pris av 580,000 kronor, tjänat som utgångspunkt. Härvid hade dock Skageracks framdrivningsmaskineri, som vore av specialtyp, ersatts med maskineri av vanlig typ.

Det reviderade förslaget skilde sig beträffande skrovet från Skagerack genom lägre höjd samt uteslutande av isförstärkningar. Härigenom hade en betydande viktbesparing å stålmaterialet till skrovet kunnat ernås.

Inredningen å det till byggande nu föreslagna utsjölodningsfartyget hade erhållit ett enklare utförande än å Skagerack, men då besättningsstyrkan uppginge till 48 man mot Skageracks 33 man, hade den dock blivit kostsammare.

Förslaget upptoge ej däcksmaskineri i så stor utsträckning som Skagerack, ej heller den stora kylanläggning, som detsamma vore försett med, men båtdävertarna vore flera och kraftigare.

Kostnaderna för fartyget beräknades, enligt av sakkunnig verkställd utredning, uppgå till 698,000 kronor med nuvarande materialpriser och arbetslöner.

För vissa i kostnadsberäkningen ej upptagna anordningar för fartyget ävensom för vissa extra kostnader, som torde uppkomma i samband med anskaffande av detsamma, beräknades ytterligare en summa av omkring 50,000 kronor erforderlig. Härvid hade bland annat hänsyn tagits till kostnaderna för uppgörande av anbudsritningar och byggnadsbeskrivning,

granskning av anbud med tillhörande kontraktsritningar, kontrollering av fartygsbygget samt besiktning av det färdigställda fartyget.

Med överlämnande av skrivelsen bifogad ritning till utsjölodningsfartyget finge styrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om, att ett belopp av 750,000 kronor måtte ställas till förfogande för byggande av ett dylikt nytt utsjölodningsfartyg för sjökarteverket, varav 375,000 kronor för budgetåret 1938/1939 och återstoden för budgetåret 1939/1940. Styrelsen förutsatte härvid, att anbud skulle kunna infordras och byggnadsarbetet igångsättas, så snart första hälften av det äskade beloppet blivit beviljad.

I utlåtande den 9 december 1937 har *marinförvaltningen* bestyrkt behovet av ifrågavarande utsjölodningsfartyg, varjämte ämbetsverket förklarat sig intet hava att erinra mot den föreslagna fartygstypen. Enligt marinförvaltningens uttalande syntes den beräknade kostnaden, 750,000 kronor, vara rimlig.

Departementschefen.

Enligt vad utredningen i ämnet giver vid handen medgiva de båda över femtio år gamla fartyg, som sjökarteverket för närvarande disponerar för utsjölodningsarbetet, icke ett effektivt och ekonomiskt bedrivande av detsamma. Fartygens ringa sjövärdighet verkar sålunda i hög grad hindrande på arbetet. Härtill kommer att förläggningsförhållandena ombord å fartygen, särskilt vad manskapet beträffar, äro synnerligen otillfredsställande. Slutligen torde böra beaktas de oproportionerligt höga underhållskostnader, som fartygen på grund av sin höga ålder betinga. Chefen för kommerskollegiets fartygsinspektionsbyrå har även förliden höst efter besiktning av fartygen förklarat dem olämpliga för utsjölodningsuppgifter på större avstånd från skyddade hamnar eller skärgårdar. Av vad sålunda och tidigare i ärendet förekommit torde få anses ådagalagt, att ett påtagligt behov av ett nytt utsjölodningsfartyg föreligger. Mot det senaste, hösten 1937 uppgjorda förslaget till dylikt fartyg samt beräkningen av kostnaderna för detsammas byggande torde intet vara att erinra. Kostnaderna för ett nytt utsjölodningsfartyg synas mig lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten för nästkommande budgetår. Därvid synes hela det för fartygets byggande erforderliga beloppet, 750,000 kronor, böra på en gång upptagas.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nytt utsjölodningsfartyg* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag*
av ..... kronor 750,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:

Sigurd Lind.

Bilaga 4.

Egentliga statsutgifter.

Femte huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anmäler härefter under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39 samt anför därvid följande.

B. Sociala verk och inrättningar.

[1.] **a. Statliga och kommunala beredskapsarbeten.** I 1938 års statsverksproposition har på min hemställan Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln, punkten 21, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1938/39 till statliga och kommunala beredskapsarbeten beräkna ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor.

Det är min avsikt, att inom den närmaste tiden till slutlig prövning upptaga frågan om erforderligt anslag för ifrågavarande ändamål. Därvid torde jag komma att hemställa, att för ändamålet anvisas ett reservationsanslag å samma belopp, som beräknats i statsverkspropositionen.

Berörda anslagsberäkning grundar sig å för närvarande rådande förhållanden. Uppenbart är, att, om en mera påtaglig försämring av det ekonomiska läget skulle inträda, anslagsbehovet kan komma att stegras avsevärt. Med hänsyn härtill anser jag det nödvändigt, att å beredskapsstat för nästa budgetår upptages ett särskilt anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten.

Det å femte huvudtiteln för ändamålet beräknade anslagsbeloppet är avsett att disponeras väsentligen för arbeten inom de svårast hemsökta

delarna av landet, Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län. Skulle ett försämrat läge å arbetsmarknaden inträda, lär det bliva nödvändigt att enligt samma allmänna riktlinjer, som tillämpas beträffande sagda områden, bispringa jämväl andra delar av landet. Under sådana omständigheter erfordras givetvis, att ett väsentligen ökat belopp står till Kungl. Maj:ts förfogande. Skäligen synes mig anslagsbehovet kunna angivas till 40,000,000 kronor. I fråga om medlens disposition torde böra gälla enahanda regler, som kunna komma att bestämmas beträffande riksstatsanslaget för nästkommande budgetår.

På grund av det anförda får jag därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statliga och kommunala beredskapsarbeten* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 40,000,000.

[2.] **b. Avsättning till fond för lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet.** Genom beslut av 1933 års riksdag anvisades för budgetåret 1933/1934 till lån till främjande av enskild företagsamhet ett anslag av 10,000,000 kronor. Likaledes anvisades till subventioner till främjande av enskild företagsamhet för samma budgetår ett anslag av 3,500,000 kronor. För förstnämnda ändamål anvisades ytterligare för budgetåret 1934/1935 ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor, varjämte riksdagen medgav, att det för budgetåret 1933/1934 till subventioner anvisade anslaget finge disponeras jämväl för lån. Från och med budgetåret 1934/1935 har alltså gällt, att båda de ifrågavarande anslagen kunnat tagas i anspråk för låneverksamheten. Med hänsyn till gällande regler för dispositionen av reservationsanslag föreslog Kungl. Maj:t i proposition till 1937 års riksdag, att riksdagen ville medgiva, att kvarstående reservationer å nyssnämnda båda anslag måtte av Kungl. Maj:t få disponeras jämväl under budgetåret 1937/1938, därvid tillika förordades viss jämkning i de för dispositionen av anslaget gällande grunderna. Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag. I främsta rummet avsåg sagda jämkning, att medel av Kungl. Maj:t skulle få disponeras för grundande av nya och utvidgning av redan bestående företag, främst inom de av arbetslöshet svårast hemsökta delarna av landet.

På grund av de erfarenheter, som föreligga rörande den hittills med anlitande av nämnda anslag bedrivna verksamheten, synes det mig uppenbart, att för den händelse ett försvårat arbetslöshetsläge under loppet av nästkommande budgetår skulle inträda, det vore av stor betydelse att kunna fullfölja stödverksamheten, i syfte att dels förekomma nedläggandet av företag, dels möjliggöra grundandet inom de svårast hemsökta landsdelarna av nya företag. Av de tidigare anvisade anslagen återstår, såsom jag i annat sammanhang närmare angiver, ett belopp av omkring 1,940,000 kronor. Då sagda belopp under viss förutsättning torde kunna förutses väsentligen åtgå för stödjande av vissa projekterade företag inom Göteborgs och Bohus samt

Västernorrlands län, synes det mig nödvändigt, att under nyss angivna förutsättning ytterligare medel stå till Kungl. Maj:ts disposition. Jag finner mig därför böra påkalla åtgärder för att å beredskapsstat upptages anslag för ändamålet. Anslagsbeloppet torde kunna angivas till 1,000,000 kronor. Anslagsbeteckningen synes böra ändras i enlighet med de principer, som i årets statsverksproposition angivits av chefen för finansdepartementet vid anmälan av förslag om ändrad redovisning av vissa anslag, avseende bidrag eller låneunderstöd. De hittills för disposition av anvisade anslag tillämpade grunderna torde böra gälla jämväl för dispositionen av ifrågavarande medel.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Avsättning till fond för lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskotts-anslag* av ..... kronor 1,000,000.

[3.] **c. Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden.** Under de senare åren har riksdagen till förevarande ändamål anvisat anslag såväl av skattemedel som av lånemedel. För innevarande budgetår anvisades av 1937 års riksdag dels till förbättringsbidrag ett reservationsanslag av 5,500,000 kronor, dels till nybyggnadslån i form av kapitalökning för lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor. I samband med att sagda anslag ställdes till egnahemsstyrelsens förfogande, utfärdades den 30 juni 1937 nya bestämmelser för verksamheten (sv. förf.-saml. 654/1937), enligt vilka nytt ansökningsförfarande utsattes till den 1 september 1937.

I skrivelse den 2 december 1937 beräknade *statens egnahemsstyrelse* preliminärt, att för tillgodoseende av tillstyrkta och vilandeförklarade ansökningar krävdes ytterligare 12,500,000 kronor såsom förbättringsbidrag och 4,000,000 kronor såsom nybyggnadslån samt hemställde, att sagda anslagsbelopp måtte äskas hos 1938 års riksdag.

Egnahemsstyrelsens framställning har redan föranlett vissa åtgärder. Sålunda har 1938 års riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/1938 under femte huvudtiteln anvisat ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor. Vidare får jag erinra, att Kungl. Maj:t i proposition den 3 mars 1938, nr 190, bland annat hemställt, att riksdagen för budgetåret 1938/1939 måtte anvisa dels under femte huvudtiteln ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden, dels ock å kapitalbudgeten, statens utlåningsfonder, ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor till lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden. I sagda proposition har vidare föreslagits viss ändring i grunderna för ifrågavarande bidrags- och låneverksamhet.

Under förutsättning att berörda proposition bifalles skulle med utgångspunkt från egnahemsstyrelsens omförmälda beräkningar det återstående medelsbehovet å här förevarande område kunna uppskattas till 8,500,000 kronor för förbättringsverksamheten och 1,000,000 kronor för låneverksamheten. Med hänsyn härtill torde för nästa budgetår å beredskapsstaten böra beräknas dels å driftbudgeten under femte huvudtiteln ett reservationsanslag av 8,500,000 kronor till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden, dels å kapitalbudgeten, statens utlåningsfonder, ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor till lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden. Jag förutsätter, att beträffande användningen av dessa anslag skola få gälla de bestämmelser, som förordats i nyssnämnda proposition nr 190.

Rörande det sistnämnda av de två anslagen gör jag hemställan vid anmälan av ärenden angående kapitalinvesteringar å beredskapsstaten. Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 8,500,000.

[4.] **d. Uppförande av vissa nybyggnader för en central depå för blindas arbeten.** I särskild proposition denna dag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att en central depå för blindas arbeten måtte inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordade grunder. Under åberopande av vad jag vid anmälan av nämnda ärende anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av vissa nybyggnader för en central depå för blindas arbeten* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av .... kronor 285,000.

C. Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården.

[5.] **a. Bidrag till uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter.** Åren 1930—1935 har *Apelvikens kustsanatorium* undergått en modernisering i huvudsaklig överensstämmelse med en av 1930 års riksdag godkänd plan (prop. 203, Rd. skr. nr 215). Denna modernisering har, vad angår det egentliga sjukhuset, omfattat bland annat uppförande av en ny operationsbyggnad i förening med mottagningslokaler och bostäder, om- och tillbyggnad av den s. k. observations- och mottagningsbyggnaden, ersättningsbyggnader för de gamla träpaviljongerna I och II i förening med ombyggnad av den s. k. centralhallen och uppförandet av ny samlingssal, ävensom diverse moderniseringar och utvidgningar i fråga om köks-, tvätt- och maskinavdelningarna. Härjämte har under senaste åren uppförts ett nytt bostadshus för gift personal och en underläkarbostad.

I skrivelse den 1 oktober 1937 har *föreningen kustsanatoriet Apelviken* gjort framställning om statsbidrag till vissa ytterligare byggnadsarbeten m. m. vid sanatoriet.

Föreningen har därvid till en början erinrat, att förenämnda moderniseringsplan icke berört anstalten i dess helhet, enär vissa delar av anstalten ansetts tills vidare användbara i befintligt skick. Efter hand hade emellertid framträtt förhållanden, vilka medfört krav på förbättringar även i fråga om de byggnader, som icke omfattades av den redan genomförda moderniseringen. Dessa omständigheter hade avseende såväl på den egentliga sjukvårdsverksamheten som på ekonomitjänsten. Vidare hade brandskyddssynpunkten ägnats beaktande, och slutligen hade åtgärder ansetts erforderliga för ordnandet av personalfrågan vid sanatoriet. Styrelsen hade därför funnit angeläget att nu åvägabringa en översikt över de byggnadsarbeten, som inom överskådlig tid skulle bliva erforderliga.

Föreningen har härefter lämnat en redogörelse för dessa arbeten, vilka avse dels ombyggnad av paviljongerna III och VI ävensom av den gamla operationsbyggnaden och köksbyggnaden, dels ock nybyggnad av två bostadshus för kvinnlig personal samt av en samlingslokal. Av nu nämnda arbeten bör enligt föreningens uppfattning ombyggnaden av paviljong VI i första hand komma till utförande. Till utveckling härav åberopar föreningen av sanatoriets överläkare och arkitekten G. Birch-Lindgren verkställda utredningar, av vilka framgår bland annat följande.

Paviljong VI hade uppförts år 1923 och inrymde tre våningar. Bottenvåningen innehöllе bad- och ljusbehandlingslokaler och mellanvåningen två sjukavdelningar, avsedda för 30 barn vardera. Till översta våningen vore förlagd en sjukavdelning för 18 patienter jämte 3 sjukrum för personal. Sistnämnda avdelning saknade egen liggveranda, varför patienterna därstädes måste utnyttja den invid den gamla operationsbyggnaden befintliga. Därför erfordrades dels en hisstransport, dels en körning genom gamla operationsbyggnaden m. fl. byggnader, en sträcka av c:a 65 m. I paviljongen, vilkens andra våning efter den 1 januari 1938 komme att inrymma vårdavdelningar med sammanlagt 60 sängar, funnes vidare allenast en enda trappa och en hiss, vilket redan ur brandskyddssynpunkt vore synnerligen otillfredsställande. Då hisstransport därjämte vore nödvändig för nästan alla patienter, som skulle till ljusbehandlingsavdelningarna ävensom till operations- och gipsningslokalerna, framginge tydligt, att ytterligare en hiss erfordrades. Taket å liggverandorna i mellanvåningen vore täckta med stora glasrutor och väggarna utgjordes till största delen av skjutbara fönster. Uppvärmningen skedde med ånga, som leddes genom i golvet nedlagda kamflänsrör. Liggverandorna ställde sig därför mycket dyra ur uppvärmningssynpunkt. De vore även riskabla för patienter och personal, då det hänt, att någon av de stora glasrutorna i taket fallit ned, medan patienter legat å solverandorna.

Sjukavdelningarna å ifrågavarande våning vore behäftade med betydande hygieniska olägenheter, vilka medförde, att sjukhusvistelsen bleve onödigt dyrbar. Särskilt bilokalerna vore med nuvarande drift otillräckliga och för personalen prövande. Samtliga avdelningar inom paviljongen saknade dessutom dagrum.

Nu berörda brister hade icke varit särskilt kännbara, så länge paviljongen,

liksom sjukhuset i övrigt, huvudsakligen varit avsedd för vård av barn. Under de senaste åren hade emellertid behovet av vårdplatser för barn ständigt minskats; den 1/10 1937 hade alla barn, lidande av ben- och ledtuberkulos, som väntat på inträde, kunnat inkallas. Platsbehovet för vuxna vore däremot så stort, att väntetiden i regel utgjorde flera månader. Angelägenheten av en ombyggnad hade därmed framträtt allt starkare. På uppdrag av föreningsstyrelsen hade därför arkitekten Birch-Lindgren utarbetat två alternativa förslag till om- och tillbyggnad av ifrågavarande paviljong.

Enligt det första alternativet, som avsåge en fullständig modernisering, skulle tre driftsekonomiska vårdavdelningar om tillhopa 90 platser för vuxna patienter erhållas. De nu olämpliga, ur uppvärmningssynpunkt dyrbara solverandorna, skulle vidare ersättas med nya. I bottenvåningen skulle en hel del för anstalten behövliga lokaler erhållas, i källarvåningen rymliga förrådsrum. Förslaget hade av olika experter kostnadsberäknats till 552,500 kronor.

Det andra alternativet innebure, att en avdelning i andra våningen slopades, likaså en del lokaler i de övriga våningarna. Det hade därigenom blivit möjligt att begränsa de erforderliga tillbyggnaderna till endast en, nämligen åt öster, varjämte förslaget medförde mindre vittgående konsekvenser beträffande nuvarande ledningar. Antalet vårdplatser komme att med detta förslag minskas från nuvarande 78 till 60. Kostnaderna för dess genomförande hade uppskattats sålunda:

1)	Byggnadskostnader enligt beräkning av byggnadsfirman Bröderna Bengtsson, Falkenberg		
	a) ombyggnader i gamla byggnaden .. kronor	48,000	
	b) tillbyggnaden ..... »	92,000	kronor 140,000
2)	Elektriska anläggningar samt hiss enligt beräkning av ingeniör K. G. Eliasson, Göteborg		» 58,000
3)	Värme-,ventilations- och sanitära anläggningar enligt beräkningar av Hugo Theorells ingeniörsbyrå ..... kronor	71,200	
	Härav avgår för ej behövlig varmvattencistern ..... »	14,000	» 57,200
4)	Arvoden, kontroll och oförutsett		» 13,800
		Summa	kronor 269,000.

I anslutning härtill yttrar föreningen:

Vid övervägande vilketdera förslaget, som från styrelsens sida borde förordas, hade det mera omfattande alternativet synts väl kostbart. Å andra sidan måste det förutses, att en minskning av platsantalet från 78 till 60 tillika med den platsreducering, som med sannolikhet måste vidtagas genom indragning av avdelningarna VII a och VII b med sammanlagt 42 platser, komme att hava till följd, att nu bestämda vårdavgift och statsbidrag icke bleve tillräckliga för driftkostnadernas täckande. För styrelsen syntes det emellertid framför allt vara angeläget, att sjukhusets möjligheter att bereda avsedd vård bleve — oavsett antalet platser — tillgodosedda på det sätt, som medicinska skäl påkallade. Enligt styrelsens åsikt vore därvid det mindre omfattande alternativet mera i överensstämmelse med en utveckling av sjukhuset till en verklig högklassig specialanstalt.

Föreningen framhåller vidare, att de inventarier och den inredning i övrigt, som nu tillhörde vårdavdelningarna å paviljong VI, delvis vore gamla och av

mindre lämplig beskaffenhet. Till stor del vore de därjämte avsedda för barn. Vid avdelningarnas omändring bleve det därför erforderligt att anskaffa en i huvudsak ny utrustning. Med ledning av beloppen för motsvarande utgifter vid nyinredning av paviljongerna I och II kunde kostnaderna för detta ändamål beräknas till 15,000 kronor för varje sjukavdelning eller till sammanlagt 45,000 kronor vid det större alternativet och 30,000 kronor vid det mindre. En dylik extra utgift kunde icke bestridas medelst sanatoriets ordinarie inkomster, och föreningen såge sig därför nödsakad att räkna med särskilda medel därtill.

Slutligen erinrar föreningen, att staten vid tidigare ombyggnadstillfällen plägat bevilja s. k. evakueringsbidrag, som utgått med 2 kronor 75 öre per dag och plats, varvid platsantalet avsett det efter ombyggnaden bestämda. De omständigheter, som förut motiverat dylika bidrag, gjorde sig gällande jämväl vid den ombyggnad, som nu sattes i fråga. På grund av rådande prisförhöjningar och det efter den 1 juli 1937 nedsatta platsantalet syntes emellertid bidraget icke böra sättas till lägre belopp än 3 kronor 25 öre pr vårddag, d. v. s. till enahanda belopp som statsbidraget till driftkostnaderna. Den tid, under vilken paviljong VI skulle vid genomförande av det mindre förslaget behöva vara evakuerad, uppginge enligt beräkning av byggnadssakkunnig till 6 månader.

Med stöd av vad sålunda anförts har föreningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos 1938 års riksdag utverka *dels* för om- och tillbyggnad av paviljong VI enligt alternativ 2 ett anslag av 269,000 kronor, *dels* till inventarier och inredning för nämnda paviljong ett belopp av 15,000 kronor för varje vårdavdelning eller tillhopa 30,000 kronor, *dels ock* medgivande, att statligt driftkostnadsbidrag finge utgå jämväl för de platser, som på grund av ombyggnaden bleve obelagda, dock högst för så många platser som efter ombyggnaden bleve berättigade till dylikt bidrag.

Över denna framställning hava *medicinalstyrelsen* och *byggnadsstyrelsen* den 22 oktober 1937 avgivit gemensamt utlåtande, vari huvudsakligen anförts följande.

Ämbetsverken hade icke något att erinra vare sig mot de föreliggande med »Alt. 2» betecknade ritningarna till ny paviljong eller mot de för ändamålet beräknade kostnaderna. Då, enligt vad ämbetsverken hade sig bekant, föreningen kustsanatoriet Apelviken icke förfogade över medel, som kunde användas för ett dylikt byggnadsföretag, syntes detsamma icke kunna komma till utförande med mindre staten iklädde sig samtliga kostnader. Därest arbetet bleve utfört, torde staten, i likhet med vad förhållandet varit vid ombyggnad av andra paviljonger vid sanatoriet, jämväl böra utbetala visst evakueringsbidrag.

Beträffande frågan, huruvida staten även borde ikläda sig kostnaderna för anskaffande av inventarier och inredning i den nya paviljongen, ville ämbetsverken framhålla, att statsbidrag för dylikt ändamål icke plägat beviljas och att ämbetsverken i skrivelse den 24 september 1937 avstyrkt statsbidrag för anskaffande av inventarier till ett nytt bostadshus för kvinnlig personal m. m. vid kronprinsessan Victorias kustsanatorium i Barkåkra.

Ehuru ämbetsverken medgåve, att uppförandet av ifrågavarande pavil-

jong vid Apelvikens kustsanatorium skulle bliva till gagn, syntes ämbetsverken de nuvarande konjunkturerna på arbetsmarknaden dock tala för ett uppskov tillsvidare med detta arbetes utförande. Ämbetsverken avstyrkte därför bifall till den föreliggande ansökningen om ifrågavarande arbetes omedelbara utförande. Därest Kungl. Maj:t komme att ansluta sig till ämbetsverkens sålunda gjorda hemställan, men anstaltsledningen vidhölle, att omedelbara åtgärder ur eldfare- och andra synpunkter måste vidtagas, syntes en provisorisk avstängning av vissa delar av sanatoriet böra vidtagas.

Jämväl vid *Solhems barnsjukhus i Borås* föreligger behov av byggnadsarbeten.

I skrivelse den 2 september 1937 har *Stiftelsen Solhem i Borås* gjort framställning om statsbidrag till uppförande av dels ett bostadshus för sjukhusets personal, dels ock ett stängsel kring sjukhusets tomt.

Rörande behovet av bostadshuset för personalen anförde stiftelsen därvid i huvudsak följande.

Sjukhuset, som vid sin tillkomst år 1931 haft 80 vårdplatser, hade numera 90 platser. Patientklientelet, som från början utgjorts av barn, i huvudsak lidande av körteltuberkulos, omfattade numera även vuxna. Antalet patienter, som kirurgiskt behandlats, hade ökats och utgjorde nu 80 procent av klientelet. De utförda operationernas antal hade i samband därmed fördubblats, medan antalet gipsningar och avgjutningar till bandage tredubblats, allt i jämförelse med det första verksamhetsåret.

På grund härav hade en successiv personalökning vid sjukhuset varit ofrånkomlig. En underläkare, en nattsköterska och tre biträden hade därför anställts. För sjukhusets rationella skötsel erfordrades ytterligare personal. Sålunda borde snarast en husmoder anställas, enär hennes uppgifter ej kunde, såsom hittills, åläggas operations- och avdelningssköterskorna. Trots ändrade dispositioner och tillbyggnader saknades erforderliga bostadsutrymmen för den ökade personalen.

Behov av bostad inom sjukhuset förelåge i första hand beträffande underläkaren. Vid förfall för överläkaren förordnades vanligen underläkaren såsom dennes vikarie, varför det vore av vikt, att denne vore väl förtrogen med förhållandena inom sjukhuset. Oftast hade ock en underläkare med erforderliga kvalifikationer nått sådan ålder, att han bildat familj. Jämväl för sysslomannen borde tjänstebostad finnas tillgänglig vid sjukhuset, enär man eljest ej kunde påräkna kvalificerade sökande till tjänsten eller i varje fall måste bereda sig på täta ombyten av tjänstinnehavare. Sjukhusets andre vaktmästare, som framdeles skulle uppehålla portvaktssysslan, borde tillika beredas bostad inom sjukhusets område. Ur allmän säkerhetssynpunkt — eldsvådetillbud eller dylikt — vore det nämligen av stor betydelse, att sjukhusets hela manliga personal i största möjliga utsträckning funnes tillgänglig inom sjukhuset. Då det hittills visat sig synnerligen svårt att inom staden finna lämplig bostad för nattsköterskan, syntes det styrelsen vidare nödvändigt, att bostad bereddes henne inom sjukhuset. Härjämte borde sjukhusets undersköterskor, som för närvarande delade rum, framdeles bliva bättre gynnade i bostadshänseende.

Stiftelsen ville även betona, att till följd av numera inträdda förhållanden å arbetsmarknaden svårigheter yppat sig, då det gällt att till sjukhusen skaffa erforderlig sjukvårds- och ekonomipersonal. Dessa svårigheter hade särskilt framträtt i Borås, där den kvinnliga arbetskraften vore synnerligen starkt efterfrågad. Om sjukvårdsinrättningarnas personalbehov skulle till-

fredsställas, måste därför personalens förmåner i bland annat bostadshänseende tillgodoses i större omfattning, än som tidigare ansetts erforderligt. Därtill komme, att kravet å förkortad arbetstid medförde behov av ytterligare personal och ökade bostadsutrymmen för densamma.

På grund av nu nämnda förhållanden hade styrelsen verkställt undersökningar rörande omfattningen av det ökade lokalbehovet vid sjukhuset och funnit, att för tillgodoseende av detta behov nybyggnad måste företagas. Styrelsen hade därför låtit upprätta ritningar jämte arbets- och materialbeskrivning å sådan byggnad, avsedd att förläggas i sjukhusets omedelbara närhet å markområde, som Borås stad ställt till sjukhusets disposition.

Den sålunda föreslagna byggnaden innehöll en underläkarebostad om 3 rum och kök, en vaktmästarebostad om 2 rum och kök, en sysslomansbostad om 3 rum och kök, sex undersköterskerum, ett rum för tvättföreståndarinna samt ett rum för telefonväxel.

Kostnaderna för byggnadens uppförande beräknade stiftelsen till 102,000 kronor enligt följande sammanställning:

Byggnadskostnad (enligt preliminärt anbud från byggnadsaktiebolaget Oscar Ohlson)	kronor	75,000
Värme- och varmvattenanläggning samt sanitär installation (enligt preliminärt anbud från Hadar Sjölin A. B.)	»	19,000
Elektrisk installation (enligt preliminärt anbud från Borås elektriska affär)	»	8,000
Summa	**kronor**	**102,000.**

Beträffande det ifrågasatta s t ä n g s l e t kring sjukhustomten upplyste stiftelsen, att vid den snabba utveckling, som Borås stad undergått de senaste åren, hade de förut obebyggda områdena mellan staden och sjukhuset helt apterats för byggnadsändamål. Sannolikt komme bebyggelsen att inom de närmaste åren alltmera omsluta sjukhusets område. Med hänsyn härtill borde detta förses med ändamålsenligt stängsel. Kostnaden härför uppginge enligt verkställda beräkningar till 12,000 kronor.

Under åberopande härav hemställde stiftelsen om anvisande av (102,000 + 12,000) 114,000 kronor för nu nämnda ändamål.

Byggnadsstyrelsen förklarade sig i utlåtande den 14 september 1937 icke hava något att erinra mot personalbyggnadens planläggning i stort sett. Ett ytterligare studium av planerna syntes styrelsen dock önskvärt i syfte att tillgodogöra bostadsrummen mera av planutrymmet i dess helhet. Kostnaderna för byggnaden ansåge styrelsen böra beräknas till lägst 115,000 kronor.

Medicinalstyrelsen tillstyrkte i utlåtande den 22 september 1937 bidrag till såväl personalbyggnaden som stängslet. Styrelsen förutsatte emellertid, att nya ritningar rörande bostadshuset och en detaljerad kostnadsberäkning jämte beskrivning beträffande stängslet skulle ingivas och i vederbörlig ordning godkännas.

Till följd därav har *stiftelsen* med skrivelse den 11 december 1937 överlämnat nya, i enlighet med byggnadsstyrelsens direktiv upprättade ritningar för bostadshuset ävensom en detaljerad beskrivning över stängslet. Någon ändring i de förut beräknade kostnaderna har därvid icke ifrågasatts.

Byggnadsstyrelsen har i utlåtande den 25 januari 1938 lämnat det senast föreliggande ritningsförslaget utan erinran.

Medicinalstyrelsen har i utlåtande den 28 februari 1938 meddelat, att styrelsen för sin del icke hade något att erinra mot vare sig de nya ritningarna rörande bostadshuset eller beskrivningen över stängslet.

Departementschefen. Beträffande *Apelvikens kustsanatorium* är att märka, att den pågående förskjutningen av anstaltens klientel från barn till vuxna uppenbarligen måste aktualisera förefintliga brister i tekniskt-hygieniskt hänseende och medföra krav på förbättrade lokalförhållanden. Behovet härav har ock vitsordats av medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen i deras förberörda utlåtande. Ifrågavarande myndigheter hava ej heller funnit anledning till erinran mot de för ändamålet föreslagna byggnadsarbetena och beräknade kostnaderna, ehuru de med hänsyn till rådande läge å arbetsmarknaden ansett sig böra förorda anstånd tills vidare med arbetenas utförande. Vid sådant förhållande och då det får anses ådagalagt, att föreningen ej kan till någon del med egna medel bestrida kostnaderna för byggnadsarbetenas utförande, har det synts mig befogat och lämpligt, att medel för ändamålet upptagas å beredskapsstaten för nästa budgetår.

Vad angår framställningen om statsbidrag till inventarier och annan inredning för den nya paviljongen, lärer med prövningen av denna fråga kunna utan olägenhet tills vidare anstå.

Framställningen rörande statsbidrag till byggnadsarbeten vid *Solhems barnsjukhus i Borås* anmäldes av mig i samband med anslagsäskandena under riksstatens femte huvudtitel för nästa budgetår. Jag förklarade mig därvid icke beredd att för det dåvarande tillstyrka stiftelsens framställning utan förmenade, att en närmare undersökning först borde verkställas, huruvida icke förutsättningar förelåge att bereda därför lämpad personal tillfredsställande bostäder utanför sjukhuset. Med anledning därav har från anstaltens överläkare inkommit en skrift, vari denne framhåller, bland annat, att för närvarande följande befattningshavare bodde utom sjukhuset, nämligen sysslomannen, en vaktmästare, en nattsköterska, en nattelev, en kokerska, en bandagemästare, ett bandagebiträde, en sjukgymnast och en lärarinna. Detta innebure, att utom underläkaren endast *en* manlig befattningshavare bodde inom ett sjukhus, avsett för 90 patienter, av vilka det stora flertalet vore sängliggande i gipsbandage eller gipsbäddar. Mer än en gång hade överläkaren fått tjänstgöra som vaktmästare, t. ex. vid tågförseningar för att avhämta patienter vid stationen eller för att hjälpa till vid skyfall och åskslag, då det gällt att i hast få in alla patienter från solbalkongerna. För en rationell skötsel av ett sjukhus av denna kategori vore det enligt överläkarens uppfattning nödvändigt, att största delen av personalen bodde inom sjukhusområdet.

Överläkaren upplyser vidare, att verkställd undersökning beträffande förutsättningarna att bereda ifrågavarande personal bostäder ute i staden givit vid handen, att hyreskostnaderna därför vid nuvarande hyresläge komme

att belöpa sig till minst 9,000 kronor för år. Detta innebure, att sjukhuset under en tidrymd av cirka 12 år måste erlägga samma belopp i hyror, som det planerade personalhuset komme att kosta. Utredningen hade även visat, att det vore omöjligt att bereda biträdespersonalen och undersköterskorna likvärdiga bostäder ute i staden. För närvarande vore ock tillgången på möblerade rum i sjukhusets närhet synnerligen knapp.

Beträffande det planerade stängslet kring sjukhusområdet framhåller överläkaren, att frånvaron av ett sådant vore förenad med stora olägenheter ur såväl patienternas som allmänhetens synpunkt samt under årens lopp föranlett åtskilligt obehag. Planer å uppförandet av ett stängsel hade därför länge varit å bane men icke kunnat förverkligas, enär tomten först under det senaste året i samband med ny stadsplan blivit fastställd.

Med hänsyn till de upplysningar, som sålunda lämnats, och då numera vederbörligen godkända ritningar rörande bostadshuset föreligga, vill jag icke längre motsätta mig, att statsbidrag utgår till byggnadsarbeten vid Solhems barnsjukhus. För ändamålet erforderliga medel, 127,000 kronor, synas mig lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten för nästa budgetår.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 396,000.

[6.] **b. Bidrag till byggnadsarbeten vid folksanatorierna.** I årets statsverksproposition har under femte huvudtiteln, punkten 124, framlagts förslag till modernisering i olika hänseenden av de under Konung Oscar II:s jubileumsfonds förvaltning stående sanatorierna. Den totala kostnaden för dithörande arbeten har beräknats till 680,850 kronor. Av detta belopp har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att å riksstaten för nästa budgetår såsom reservationsanslag anvisa 100,000 kronor. Återstående belopp, avrundat till 580,800 kronor, torde lämpligen böra uppföras å beredskapsstaten för samma budgetår.

Under åberopande härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till byggnadsarbeten vid folksanatorierna* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 580,800.

[7.] **c. Vissa byggnadsarbeten vid Stockholms vanföreanstalts skolhem i Lidingö.** I skrivelse den 10 september 1937 har *styrelsen för föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm* gjort framställning om anvisande av medel för budgetåret 1938/1939 för möjliggörande av v i s s a

byggnadsarbeten vid föreningens skolhem i Lidingö. Styrelsen har därvid anfört i huvudsak följande.

Föreningen hade nyligen med bidrag av statsmedel uppfört åt sig en vanföreanstalt å Norrbackaområdet. I denna anstalt vore inrymda klinik och poliklinik med bandageverkstad samt yrkesskolor och elevhem för manliga och kvinnliga vanföra. Dessutom hade föreningen å Lidingö ett skolhem för vanföra barn i skolåldern. Denna skola hade, trots en del om- och tillbyggnader, under årens lopp blivit alltmer trång och otidsenlig och vore nu i starkt behov av att omändras och utvidgas. Då föreningen ådragit sig en skuld å icke mindre än en miljon kronor för uppförandet av sin nya vanföreanstalt, skulle — om föreningen iklädde sig jämväl kostnaderna för den planerade utvidgningen och moderniseringen av skolhemmet — detta utgöra en så kännbar påfrestning å föreningens ekonomi, att styrelsen icke nu vågade åsamka föreningen dessa utgifter. Styrelsen såge sig därför nödsakad att vända sig till Kungl. Maj:t med en framställning om anvisande av medel för ändamålet.

Det ursprungliga skolhemmet hade öppnats hösten 1915. Det hade uppförts för en kostnad av 105,000 kronor, varav 100,000 kronor av Kungl. Maj:t ställts till föreningens förfogande av de medel, som efter de svåra barnförlamningsepidemierna åren 1911 och 1912 anskaffats genom en nationalinsamling. Såsom villkor för medlens överlämnande hade föreskrivits, att föreningen anordnade ett skol- och uppfostringshem med minst 30 platser för sådana vanföra barn i och under skolåldern — med företräde för de genom barnförlamning vanföra — vilka på grund av sin vanförhet ej kunde i hemorten erhålla uppfostran och skolundervisning eller av annan orsak borde kvarbliva under längre kontinuerlig observation än som å vanföreanstaltens sjukavdelning lämpligen kunde äga rum.

Hemmet hade från början — framhåller styrelsen — varit avsett för 30 skolbarn och 10 s. k. klinikbarn, d. v. s. barn, som intagits för vård och behandling å vanföreanstaltens i Stockholm klinik men som på grund av behov av lång vårdtid lämpligen kunde överflyttas till Lidingöhemmet. Styrelsen anför vidare:

Undervisningen i skolan hade varit — och vore fortfarande — uppdelad på 6 år, varav 2 år i småskola och 4 år i folkskola. Vid skolan hade från början varit anställda en småskollärarinna och en folkskollärarinna, vilken senare alltså haft att undervisa i folkskolans alla 4 klasser. Dessutom funnes en föreståndarinna, som icke deltoge i undervisningen. Två lärosalar funnes, vilka redan från början varit väl knappt tilltagna. År 1920 hade å skolhemmets tomt uppförts en portvaktstuga för en kostnad av 33,300 kronor.

På grund av att skolsalarna, båda belägna en trappa upp i huvudbyggnaden, vore för små, hade år 1921 den ändringen vidtagits, att dessa salar sammanslagits till en, varvid samtidigt inretts en ny skolsal å nedre botten. I den tillbyggnad, som gjorts för den nya skolsalen, hade även beretts nytt bostadsrum för föreståndarinnan, vilkens gamla rum blivit expeditionsrum. Kostnaden för dessa byggnadsarbeten hade belöpt till 16,000 kronor.

Emellertid hade behovet av platser för flera skolbarn blivit allt mer trängande. Vidare hade det visat sig vara förenat med avsevärda olägenheter att hava klinikbarn liggande å skolhemmet. De växlade ständigt och det hade därvid ofta inträffat, att de vid ankomsten till skolhemmet varit behäftade med någon smittosam sjukdom — difteri, scharlakansfeber eller dy-

likt — och smittat ned de övriga barnen. Föreningens styrelse hade därför beslutat att icke vidare vårda klinikbarn å Lidingöhemmet. I stället hade från och med höstterminen 1929 antalet skolbarn där utökats från 30 till 45 och tillika verkställts en utbyggnad på husets västra gavel, där en ny sovsal inrymts på nedre botten och en skolsal en trappa upp. Jämväl hade ytterligare anställts en folkskollärarinna. Genom dessa åtgärder hade man jämväl vunnit den fördelen, att endast två klasser behövde åtnjuta undervisning i samma sal. Kostnaden för denna tillbyggnad hade uppgått till 25,600 kronor.

Efter dessa till- och ombyggnader innehölle skolhemmet — framhåller styrelsen vidare — fem sovsalar — fyra större och en mindre — för skolbarnen, alla belägna på nedre botten, tre skolsalar, därav en på nedre botten och två 1 trappa upp, samt en matsal, ett större dagrum och en mindre slöjdsal 1 trappa upp. Dessutom funnes en köksavdelning ävensom bostäder för föreståndarinnan och de 3 lärarinnorna samt för 1 kokerska och 5 hembiträden. I grindstugan bodde en gift gårdskarl och en mindre lägenhet därstädes om ett rum och kök 1 trappa upp vore uthyrd. Samtliga kostnader för förenämnda byggnadsarbeten — tillhopa i det närmaste 75,000 kronor — hade föreningen bestritt av egna medel. Styrelsen anför härefter:

Såsom redan i det föregående antytts hade skolhemmet även i sitt nuvarande skick visat sig vara i flera avseenden synnerligen otillfredsställande. Ursprungligen hade sovsalarna varit avsedda för 8 sängar, men redan från början och allt sedan innehölle de 10 sängar, den mindre salen dock endast 5. Trängseln där hade alltid varit kännbar och särskilt hade detta varit fallet under senare år, då vanförheten hos barnen varit större. Genom de svåra barnförlamningsepidemierna på senare tid hade ett mycket stort antal barn blivit i hög grad invalidiserade, så att deras rörelseförmåga betydligt inskränkts och deras individuella behov av hjälp och utrymme ökats. Såsom belysande för svårigheterna kunde nämnas, att för närvarande icke mindre än 8 barn sutte i rullstolar och många använde s. k. dubbelkäppar eller kryckor. Att detta också menligt inverkade på utrymmet i skolsalarna och i matsalen vore uppenbart.

Såsom redan nämnts byggdes skolhemmet ursprungligen för 40 barn, därav 10 s. k. klinikbarn. Då barnantalet sedan år 1929 uppgått till 45, alla skolbarn, hade även en del utrymmen i övrigt visat sig otillräckliga. Så vore tamburen alldeles för liten och därtill för mörk. Bostadsutrymmena m. m. för ekonomipersonalen hade icke undergått någon förändring sedan år 1915, oaktat personalen ökats från 4 till 6 personer. För närvarande funnes visserligen 1 trappa upp en mindre slöjdsal, belägen intill dagrummet, men slöjdsalen vore alldeles för liten för ändamålet och dagrummet i stort behov av utökning. Sådan hade ansetts kunna vinnas genom att även slöjdsalen upplätes till dagrum.

Av det anförda syntes enligt styrelsens förmenande med all tydlighet framgå, att behovet av en utvidgning och modernisering av skolhemmet i Lidingö vore i hög grad trängande. Att åtgärder för avhjälpande av anmärkta missförhållanden icke förr vidtagits berodde till stor del på att styrelsen först önskat få huvudanstalten i ordning. Nu hade styrelsen emellertid funnit tiden vara inne att vidtaga åtgärder för utvidgning och modernisering av skolhemmet. Styrelsen framhåller vidare:

På uppdrag av styrelsen hade arkitekten John Åkerlund uppgjort ritningar med beskrivning och kostnadsförslag till de ifrågasatta om- och tillbyggnadsarbetena. På sätt framginge av dessa, innebure omdaningsarbetena huvudsakligen följande.

På husets östra gavel skulle göras en större tillbyggnad i två våningar med vindsvåning till samma höjd som den nuvarande byggningen och i trubbig vinkel mot denna. På husets västra gavel skulle en mindre tillbyggnad göras i endast en våning.

I *källarvåningen* under den östra tillbyggnaden skulle anordnas förrådsrum och en verkstad.

Bottenvåningen. I tillbyggnaden på västra gaveln inrymdes en sovsal, beräknad för 10 sängar. Skolsalen intill föreståndarinnans rum uppdelades så, att till tamburen lades en del och återstående delen inreddes till sovrum åt föreståndarinnan. Ekonomipersonalens nuvarande matsal i östra flygeln avdelades och användes dels till utökning av köket och dels till passage in till de nya lokalerna i tillbyggnaden. Denna skulle innehålla ny matsal för ekonomipersonalen, ett större förrådsrum samt slöjdsal.

Våningen 1 trappa upp. Skolsalen på västra gaveln utökades med ett därintill beläget rum, som för närvarande användes till förvaring av skolmateriell. Ett nytt skolmateriellrum skulle i stället anordnas i den östra tillbyggnaden. I denna tillbyggnad förlades vidare matsal för den högre personalen och en större skolsal.

Vindsvåningen. I tillbyggnaden förlades ytterligare 2 bostadsrum med tillhörande bekvämlighetsanordningar för ekonomipersonalen samt ett dagrum för samma personal.

Kostnaderna för de sålunda föreslagna om- och tillbyggnadsarbetena — inberäknat kostnaderna för värme- och sanitetsanläggning samt elektrisk installation — hava beräknats till sammanlagt 89,000 kronor.

Medicinalstyrelsen, som i likhet med *byggnadsstyrelsen* varken haft något att erinra mot det uppgjorda byggnadsförslaget eller de härför beräknade kostnaderna, har tillstyrkt föreningsstyrelsens framställning samt därvid anfört:

Medicinalstyrelsen, som verkställt inspektion av de lokaler, i vilka föreningens för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm skolhem i Lidingö vore inrymda, vitsordade, att man i hela anstalten vore synnerligen trångbodd och att särskilt vissa bilokaler icke vore lämpade för det klientel, som där vårdades. Med hänsyn till det stora utrymme, som de vanföra med sina vagnar samt skrymmande bandage och kryckor fordrade, gjorde sig denna trångboddhet starkt gällande. För att finna bot därför kunde olika vägar beträdas. Man skulle kunna tänka sig en förflyttning av skolhemmets femte och sjätte klasser till vanföreanstalten å Norrbackaområdet, men en sammanblandning av sistnämnda anstalts i regel mera vuxna patienter med skolbarn, vilka vore i behov av att leva under internatsregim, måste ur flera synpunkter betecknas såsom olämpligt. En annan väg, som man skulle kunna gå, vore att minska beläggningen å skolhemmet i Lidingö genom att överflytta en del av dettas elever till Eugeniahemmet. Starka skäl talade emellertid mot en dylik anordning och då framför allt olämpligheten av en sammanblandning av elever från vanföreanstalten med Eugeniahemmets ofta på annat sätt beskaffade elever. Den enda väg, som därefter återstode, syntes vara att vidtaga utvidgningar och moderniseringar av skolhemmet i Lidingö.

Vid besök å skolhemmet har jag övertygat mig om det trängande behovet av den föreslagna om- och tillbyggnaden. Jag skulle också hava påkallat åtgärder för bristernas avhjälpande genom anslag å budgeten, därest icke kraven på medel för byggnadsföretag bort i möjligaste mån begränsas. Detta skäl bortfaller emellertid, därest det ekonomiska läget skulle undergå en mera påtaglig förändring till det sämre. Vid sådant förhållande anser jag naturligt, att medel för utförande av de ifrågavarande byggnadsarbetena äskas å beredskapsstaten. *Departementschefen.*

Mot det föreliggande förslaget har jag ingen erinran att göra. Jämväl kostnadsberäkningarna synas mig böra godtagas. För ändamålet bör beräknas ett anslag av 89,000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten vid Stockholms vanföreanstalts skolhem i Lidingö* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 89,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:

Anders Lundstedt.

Bilaga 5.

Egentliga statsutgifter.

Sjätte huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Forslund, anmäler härefter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39 samt anför därvid följande.

Från de till kommunikationsdepartementet hörande ämbetsverken har jag införskaffat uppgifter rörande arbeten, som lämpligen skulle kunna upptagas å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39. I skrivelse den 8 januari 1938 till vederbörande verksstyrelser meddelade jag, att å staten avsåges att i första hand upptaga arbeten, för vilkas utförande verk och myndigheter redan hos Kungl. Maj:t hemställt om äskande av anslag vid 1938 års riksdag men beträffande vilka Kungl. Maj:t icke i statsverkspropositionen begärt anvisande av anslag för budgetåret 1938/39. Utöver dessa arbeten avsåges att i andra hand å staten upptaga *dels* arbeten avsedda att i normal ordning utföras under de närmaste budgetåren efter 1938/39 och som utan större olägenheter kunde utföras under sistnämnda budgetår, *dels* arbeten som, även om de icke inginge i en planerad investerings- eller nybyggnadsverksamhet, ansåges med fördel kunna komma till stånd under 1938/39. Då fråga vore om arbete, som normalt skulle sträcka sig över flera budgetår, borde angivas, huruvida arbetet helt eller till större del än normalt kunde förläggas till budgetåret 1938/39.

De beräknade kostnaderna för de av verken föreslagna arbetena, till den del de kunna utföras under budgetåret 1938/39, angivas i efterföljande sammanställning. Naturligt är att arbetenas omfattning väsentligen är beroende av den tidpunkt, då respektive arbetens igångsättande kan komma att beslutas.

Beträffande vissa av dessa arbeten må ock framhållas att, såsom av det följande framgår, företagens färdigställande kommer att draga ytterligare kostnader. Från arbetssynpunkt innefattar sammanställningen sålunda ett bruttobelopp för arbeten, som kunna utföras under budgetåret, medan densamma icke innefattar totalkostnaderna för arbetena. I fråga om de mest betydande arbetena, såsom vägarbeten och hamnarbeten, gäller dock, att desamma i regel kunna uppdelas i delföretag.

I sammanställningen hava vid sidan av beloppen för de kostnader, som inklusive icke-statliga bidrag kunna nedläggas på arbeten under nästa budgetår, medtagits de belopp, som å beredskapsstaten upptagas för arbetena.

Sammanställningen ter sig sålunda:

	Belopp, som kunna nedläggas 1938/39 Kronor	Härför erforderligt anslag Kronor
Väg- och vattenbyggnadsväsendet	104,370,000	89,775,000
Byggnadsväsendet	205,000	205,000
Diverse	400,000	185,000
Postverket	1,312,000	533,000
Telegrafverket	8,691,500	8,691,500
Statens järnvägar	30,615,000	29,570,000
Statens vattenfallsverk	3,600,000	3,600,000
Luftfartsfonden	5,435,000	5,350,000
Statens allmänna fastighetsfond	1,998,000	1,181,000
Summa kronor	156,626,500	139,090,500.

Innan jag närmare går in på de skilda förslagen, vill jag framhålla, att de medel, som under olika rubriker kunna komma att upptagas å beredskapsstaten, böra få användas även till eventuellt behövlig förstärkning av personal- och omkostnadsanslag för vederbörande myndigheter, på sätt tidigare fått ske i motsvarande fall.

I den nyss lämnade sammanställningen ingå medel såväl till sådana arbeten, till vilka anslag i vanlig ordning skulle hava äskats å kapitalbudgeten, som ock sådana för vilka anslag pläga hänföras till sjätte huvudtiteln. Till de förstnämnda arbetena återkommer jag längre fram.

B. Väg- och vattenbyggnadsväsendet.

[1.] **a. Bidrag till vägarbeten.** Med skrivelse den 12 februari 1938 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inkommit med uppgifter över arbeten, vilka lämpligen kunna igångsättas vid en eventuellt inträffande ekonomisk depression i ändamål att bereda arbetstillfällen.

De vägarbeten, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ifrågasatt lämpligen skulle komma till utförande, finnas sammanfattade länsvis å särskilda förteckningar, till vilka jag torde få hänvisa. Enligt vad styrelsen meddelar, har den av styrelsen framlagda planen över vägarbetena uppgjorts med ledning av förslag, avgivna av länsstyrelserna efter av vägingenjörerna i samråd med vederbörande vägstyrelser verkställda utredningar. Vid dessa utredningar hade, fortsätter väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vägingenjörerna haft att bedöma, vilken tid som för vart och ett av de planerade företagen kunde behöva avses till förberedande åtgärder för igångsättandet. Med ledning av dessa uppgifter hade de av vägingenjörerna redovisade vägarbetena vid planens utformning uppdelats i två huvudgrupper, den första, gruppen A, omfattande arbeten, som beräknades kunna igångsättas senast tre månader efter det att beslut därom meddelats, och den andra, gruppen B, omfattande arbeten, som beräknades kunna igångsättas tidigast tre och senast sex månader efter det att beslut därom meddelats.

För de i gruppen A ingående vägarbetena föreligga i allmänhet vederbörande länsstyrelses utslag om utförandet eller har dylikt utslag beräknats kunna meddelas före den 1 juli 1938.

Beträffande de i planen ingående vägarbetena har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vidare anfört följande:

I planen äro endast upptagna arbeten å huvudvägar, och för varje företag är särskilt angivet, om detsamma är beläget å rikshuvudväg eller å länshuvudväg.

Kostnaderna för de särskilda företagen äro uppdelade i kostnader för »egentligt vägarbete» och »övriga kostnader». I kostnaderna för egentligt vägarbete ingå i förekommande fall terrasseringskostnader för gång- och cykelbanor m. m. Bland övriga kostnader märkas kostnader för brobyggnader och beläggningsarbeten, marklösen o. d.

Företag, som enbart avse utförande av vägbeläggning, ingå icke i denna plan. Icke heller omfattar planen sådana arbeten, vilka påbörjats men sedermera nedlagts såsom statliga reservarbeten.

Av de i planen ingående företagen äro vissa samtidigt upptagna uti de för länen upprättade flerårsplanerna för budgetåret 1938/1939. För dylikt fall förutsättes alltså, att, därest anslag för arbetenas utförande såsom beredskapsarbeten skulle utgå, jämkning i flerårsplanerna vidtages.

Uppgifterna å de kostnader, som beräknas kunna nedläggas på företagen under budgetåret 1938/1939, äro angivna dels under förutsättning av normala förhållanden, dels ock vid forcering på grund av arbetslöshet. I allmänhet äro arbetena, meddelar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, av sådan storlek, att de vid forcering kunna slutföras under budgetåret 1938/1939. I vissa fall är företagens omfattning emellertid av den storleksordning, att endast en viss del lämpligen kan komma till utförande på ett år. Flera av dessa företag torde dock, anför styrelsen, kunna uppdelas i delföretag.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sin skrivelse intagit en i anslutning till nu angivna förutsättningar upprättad sammanställning rörande kostnaderna länsvis för de till gruppen A hörande arbetena, d. v. s. sådana som

kunna igångsättas inom tre månader efter det beslut därom meddelas. Enligt denna sammanställning skulle under nästa budgetår vid sidan av eljest planerade arbeten kunna utan forcering utföras arbeten för ytterligare sammanlagt 28,238,700 kronor och vid forcering arbeten för tillhopa 48,095,600 kronor. Statsbidragsbeloppen enligt nu gällande regler skulle å förenämnda kostnader uppgå till 24,567,000 kronor respektive 41,837,000 kronor. Av i gruppen B ingående vägarbeten, d. v. s. sådana som skulle kunna igångsättas tidigast tre månader och senast sex månader efter därom meddelat beslut, skulle under nästa budgetår kunna utföras arbeten, utan att därvid forcering äger rum, för en kostnad av 13,606,200 kronor och vid forcering för en kostnad av 27,056,480 kronor. Statsbidragsbeloppen å dessa kostnader skulle uppgå till 11,767,510 kronor respektive 23,401,143 kronor.

Departementschefen. Då vägarbeten visat sig särskilt lämpade att bereda arbetstillfällen för arbetslösa och behovet av desammas utförande gör sig starkt gällande, tillstyrker jag, att å beredskapsstaten upptages ett anslag, motsvarande statsbidrag till de arbeten, som vid forcering kunna utföras under nästa budgetår, eller avrundat 65.2 miljoner kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma om användningen av nämnda belopp. Jag förutsätter, att vägarbetena i regel skola utföras i vanlig ordning med statsbidrag av den storlek, som med hänsyn till omständigheterna kan finnas påkallad.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till vägarbeten* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 65,200,000.

[2.] **b. Bidrag till byggande av broar.** Vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förenämnda skrivelse finnas fogade länsvis upprättade förteckningar över brobyggnader för vägväsendet, för vilka medel kunna upptagas å beredskapsplanen. Beträffande de närmare detaljerna i dessa förteckningar, vilka upprättats på grundval av från länsstyrelserna inkomna förslag, torde jag få hänvisa till handlingarna.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i anslutning till dessa förteckningar anfört:

Länsstyrelsernas förslag avsågo de broföretag, som ansågos böra komma i åtnjutande av bidrag från anslaget till bidrag till byggande av broar under de närmaste tre budgetåren. Från länsstyrelsernas förslag hava till en början borttagits de företag, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, därest Kungl. Maj:ts proposition i ämnet vinner riksdagens bifall, är beredd att förorda till erhållande av bidrag från anslag för budgetåret 1938/1939 till brobyggnader. Av övriga i länsstyrelsernas förslag upptagna företag hava i förteckningarna upptagits *dels* de företag, för vilka arbetsplaner finnas upprättade och länsstyrelsernas utslag föreligga, *dels ock* de företag, för

vilka arbetsplaner och länsstyrelsernas utslag, enligt vad styrelsen under hand inhämtat från vederbörande vägingenjör, med säkerhet kunna förväntas föreligga före den 1 juli 1938.

Förteckningarna upptaga 95 företag med en sammanlagd kostnad av 16,110,000 kronor alternativt 13,447,000 kronor, beroende på vilket av de båda föreliggande förslagen till bro över Lule älv i närheten av Luleå, som kommer till utförande. Härav beräknas, att ett belopp av 11,260,000 kronor respektive 10,760,000 kronor skulle kunna nedläggas under budgetåret 1938/1939, motsvarande ett statsbidrag av 9,517,000 kronor respektive 9,042,000 kronor.

Beträffande den tid, inom vilken de i förteckningarna upptagna arbetena kunna igångsättas, har i förteckningarna i det övervägande antalet fall tiden angivits till tre månader efter det beslut i ämnet meddelats. I intet fall har tiden beräknats längre än till fem månader. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i anslutning till dessa uppgifter anfört, att vid uppskattning av nu ifrågavarande tid förutsatts, att renstakning verkställdes snarast möjligt, så att renstakningshandlingar förelåge vid den tidpunkt, då beslut om statsbidrag till företagen kunde komma att meddelas. Vidare hade tiden för programhandlingars upprättande samt anbuds infordrande och prövning förutsatts vara lika med den tid, som beräknades erforderlig härför, därest upphandlingen skedde genom styrelsens försorg.

Departementschefen.

I anslutning till vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört vill jag för min del förorda, att å beredskapsstaten upptages ett anslag av 9.5 miljoner kronor för bidrag till byggande av broar, motsvarande en byggnadskostnad av något över 11 miljoner kronor. I fråga om brobyggnadsföretagen och sättet för deras utförande äger vad jag tidigare anfört om vägarbeten motsvarande tillämpning.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till byggande av broar* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 9,500,000.

[3.] **c. Stensättning av vägar.** I sin förenämnda skrivelse har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlagt en plan för statliga stensättningsarbeten, avsedda att komma till utförande vid en eventuellt inträffande arbetslöshet. Enligt vad styrelsen meddelar har planen upprättats med ledning av dels det material, som styrelsen erhållit vid en av styrelsen hösten 1936 genom väginspektörerna och vägingenjörerna verkställd inventering av vägar för utrönande av vilka vägar i landet, som kunde ifrågakomma för stensättning, dels ock från vissa vägingenjörer, städer och vägdistrikt sedermera inkomna förslag beträffande statliga stensättningsarbeten.

Med ledning av sålunda inkomna uppgifter hava de föreslagna stensätt-

ningsarbetena vid planens utformning uppdelats i två huvudgrupper, vilka båda grupper omfatta arbeten, som beräknas kunna igångsättas senast 3 månader efter det att beslut därom meddelats, dock tidigast vid nedan angivna tidpunkter:

	Beläggningsyta Kvm.	Kostnad Kronor
1. Företag, vilka enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens till Kungl. Maj:t den 21 maj 1937 överlämnade programförslag föreslagits att utföras under budgetåret 1939/1940.		
A. Företag, vilka beräknas kunna påbörjas 1 juli 1938	177,800	1,300,000
B. Företag, vilkas påbörjande är beroende av pågående vägarbeten men vilka beräknas kunna påbörjas våren 1939	257,000	1,815,000
2. Företag, vilka härutöver beräknas kunna påbörjas under budgetåret 1938/1939.		
A. Företag, vilka beräknas kunna påbörjas 1 juli 1938	578,500	3,900,000
B. Företag, vilkas påbörjande är beroende av pågående vägarbeten men vilka beräknas kunna påbörjas våren 1939.....	175,300	1,305,000
	1,188,600	8,320,000.

Specificerade uppgifter beträffande de i den framlagda planen upptagna stensättningsarbetena återfinnas i två styrelsens skrivelse bilagda förteckningar, till vilka jag torde få hänvisa.

Beträffande de i planen ingående arbetena har styrelsen anfört:

Av de i planen upptagna 45 arbetena äro 40 belägna å huvudväg och endast 5 å annat slag av väg. För vart och ett av de å huvudväg belägna arbetena har särskilt angivits, om detsamma är beläget å rikshuvudväg eller å länshuvudväg.

Vid sammanställandet av planen har styrelsen i första hand utvalt sådana vägar, som tarva ett minimum av förarbeten, innan stensättningsarbetet utföres. Beträffande erforderliga grundförstärkningsarbeten å flertalet vägsträckor beräknas dessa arbeten sålunda att helt eller delvis komma till utförande i god tid före stensättningsarbetenas påbörjande genom vederbörande vägdistrikts eller städers försorg och med anlitande av andra medel än dem, som kunna tänkas bliva ställda till förfogande för stensättningsarbetenas utförande. Endast i ett fåtal fall hava erforderliga mindre omläggnings- och justeringsarbeten beräknats komma till utförande i direkt samband med själva stensättningsarbetena och med anlitande av de härför ifrågasatta medlen.

De i planen upptagna, uppskattade kostnaderna för stensättningsarbetenas utförande hänföra sig sålunda huvudsakligen till kostnader för utförande av själva stensättningen med härför erforderliga förarbeten (smärre justeringsarbeten). I de uppskattade kostnaderna ingå jämväl kostnader för transport av erforderlig gatsten från statens förråd till resp. arbetsplatser.

Vad beträffar tillgången till erforderlig gatsten (huvudsakligen smågatsten) från statens förråd har styrelsen anfört följande:

Jämlikt brev den 14 februari och 6 november 1936 samt den 5 november 1937 har Kungl. Maj:t anvisat 3, 2 resp. 4 miljoner kronor eller tillhopa 9 miljoner kronor för tillverkning av gatsten för statens räkning. Tillverkningen av stenen påbörjades i mars månad 1936. Vid utgången av år 1937 hade tillverkats sammanlagt cirka 1,200,000 kvm, för vilken tillverkning tagits i anspråk i runt tal 5 miljoner kronor. För återstående 4 miljoner kronor har beräknats kunna tillverkas tillhopa cirka 1,000,000 kvm smågatsten.

Med anlitande av till förfogande ställda 9 miljoner kronor lärer sålunda komma att tillverkas sammanlagt 2,200,000 kvm smågatsten.

Styrelsen meddelar härefter, att av ifrågavarande kvantitet sten beräknas åtgå sammanlagt cirka 950,000 kvm för genomförandet av programmen för statliga stensättningsarbeten för budgetåren 1937/1938 och 1938/1939. En kvantitet smågatsten av cirka 1,250,000 kvm skulle sålunda vara disponibel för de i den framlagda planen upptagna stensättningsarbetena, till vilka beräknas åtgå cirka 1,188,000 kvm smågatsten.

Departementschefen.

De statliga stensättningsarbetena äro väl lämpade för utförande under tider med minskad arbetstillgång. Jag tillstyrker, att å beredskapsstaten för ifrågavarande ändamål upptages ett anslag av 8,300,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Stensättning av vägar* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag*
av ..... kronor 8,300,000.

[4.] **d. Hamn- och farledsarbeten.** Med förenämnda skrivelse har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* överlämnat en förteckning över sådana hamn- och farledsföretag, vilka lämpligen kunna igångsättas vid en eventuellt inträffande ekonomisk depression. I fråga om dylika arbeten har styrelsen till en början anfört:

Någon till sin omfattning fastställd plan för de hamn- och farledsarbeten, vilka i normal ordning under en viss följd av år skola utföras i statlig regi eller i övrigt med bidrag av statsmedel, föreligger ej. En dylik plan kan nämligen fastställas allenast för ett budgetår i sänder samt först sedan för dylika arbeten avsedda anslagsmedel av riksdagen anvisats för ifrågavarande budgetår. En differentiering på förhand av de planerade arbetsföretagen med avseende på tidpunkten för deras utförande är därför ej möjlig. De anslag, som av riksdagen i normal ordning anvisats till hamn- och farledsarbeten, hava endast räckt att tillgodose en mindre del av föreliggande bidragsbehov. Utförandet av ett betydande antal planerade företag har därför måst ställas på framtiden, ehuru ett uppskov därmed i många fall måste anses medföra väsentliga olägenheter.

Den förenämnda förteckningen över hamn- och farledsföretag omfattar ett urval av de företag, vartill ansökningar om statsbidrag ingivits till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Urvalet har därvid verkställts med hänsyn till företagens lämplighet såsom arbetsobjekt för lindrande av arbetslöshet.

Förteckningen, beträffande vars närmare detaljer jag torde få hänvisa till handlingarna, upptager 102 företag (fiske- och motorbåtshamnar samt

farleder), avsedda att utföras i statlig regi genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg, samt 19 företag (handelshamnar) att utföras i annan ordning. Den sammanlagda beräknade kostnaden för de förra uppgår till ungefär 13.1 milj. kronor, varav ungefär 12.5 milj. kronor ifrågasättas att bestridas med statsmedel. Motsvarande kostnad för den senare kategorien av företag uppgår till ungefär 6.5 milj. kronor, varav ungefär 3.9 milj. kronor ifrågasättas att bestridas av statsmedel.

Styrelsen anför i anslutning härtill, att vissa av förenämnda företag vore av beskaffenhet, att deras utförande i sin helhet krävde längre tid än ett år. Beträffande dylika företag förutsattes därför, att endast vissa delar därav medtoges i en ettårsplan. I vad avsåge arbeten att utföras i statlig regi genom styrelsens försorg vore vidare att beakta, att de arbetsorgan, varöver styrelsen för närvarande disponerade för dylikt ändamål, ej utan en avsevärd utvidgning medgåve utförandet under loppet av ett år av alla de företag, som i förteckningen upptagits under denna kategori. Med hänsyn härtill förutsattes även, att endast en del av sistnämnda företag medtoges i en definitiv 1-års plan. Ett slutgiltigt urval i berörda avseende redan nu hade av flera skäl ej befunnits lämpligt.

Med här angiven begränsning beräknas den sammanlagda kostnaden och förslagsvis däremot svarande statsbidrag för de arbeten, som kunna utföras under budgetåret 1938/39, uppgå för arbeten i statlig regi till 3.5 resp. 3 milj. kronor och för övriga arbeten till 5 resp. 3 milj. kronor.

Styrelsen anför härefter:

Beträffande omförmälda företag föreligga arbetsplaner med kostnadsberäkningar samt i allmänhet sådan utredning i övrigt, som erfordras för beviljandet av statsbidrag. I den mån det senare ej är fallet, kommer vad som ännu återstår i berörda avseende att kompletteras under de närmaste månaderna.

Att beakta är härjämte, att planer till ytterligare företag av här berörda slag med all sannolikhet komma att ingivas under tiden intill den 1 juli 1938. En komplettering av förevarande förteckning bör därför möjligen göras framdeles.

Den tid, som kan komma att erfordras för respektive företags igångsättande, efter det beslut föreligger om deras utförande, är ofta beroende av faktorer, som göra en tidsbestämning på förhand osäker. Planläggandet av ett arbetes utförande, anskaffning av behövliga materialier, rekrytering av arbetskraft samt vidtagandet av sådana dispositioner i övrigt, som kunna erfordras, kräver självfallet en viss tid. Den härför behövliga tiden kan dock i varje särskilt fall beräknas. Annorlunda är förhållandet med avseende på den tidpunkt, vid vilken vederbörande intressenter kunna antagas hava å sin sida uppfyllt de villkor, som uppställas för ett företags igångsättande, exempelvis beträffande inbetalningen av på dem ankommande andel av kostnaden. Tre månader torde dock få anses såsom en normal tidsgräns i här berörda avseende. Därest intressenterna redan i förväg vidtagit erforderliga dispositioner, lär nämnda tid i allmänhet ej behöva i någon nämnvärd grad överskridas. I många fall bör å andra sidan tiden för arbetets igångsättande kunna göras än kortare och ej sällan begränsas till omkring en månad.

Utöver nu omförmälda arbetsföretag upptager förteckningen även beställningar av vissa för hamn- och farledsarbeten erforderliga arbetsmaskiner, avsedda att ingå i och utgöra en behövlig förstärkning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens maskinpark. Den beräknade kostnaden härför utgör 330,000 kronor. Beställningarna i fråga kunna, enligt vad styrelsen meddelar, placeras hos svenska företagare.

I detta sammanhang torde jag få anmäla en av *länsstyrelsen i Norrbottens län* med skrivelse den 2 mars 1938 överlämnad framställning från Luleå stad om statsbidrag för fördjupning av Tjuvholmssundet i inloppet till stadens hamn. Arbetsprojektet, som icke är upptaget i förenämnda, av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen överlämnade förteckning, avser en fördjupning av farleden från nuvarande 8.1 meter till 9.1 meter och skulle enligt av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen upprättad arbetsplan draga en kostnad av 750,000 kronor. Fördjupningen skulle hava till ändamål att medgiva fartyg med ett djupgående av 8.8 meter att angöra hamnen. På grund av nuvarande otillräckliga djup i farleden hava åtskilliga malmfartyg måst lämna hamnen utan att hava intagit full last. Under år 1936 var antalet dylika fartyg 32, och de härigenom uppkommande fraktförlusterna hava beräknats till 120,000 kronor. Staden har hemställt, att med hänsyn till att arbetet finge anses vara ett större statligt än kommunalt intresse statsbidraget måtte utgå med två tredjedelar av kostnaden för detsamma. Länsstyrelsen har å sin sida ansett statsbidraget lämpligen böra utgå med 375,000 kronor under förutsättning av bifall till stadens tidigare hos Kungl. Maj:t gjorda framställning om vidtagande av sådana åtgärder, att minst en tredjedel av den totala mängd malm, som årligen utskeppas från Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolags gruvor i Norrbottens län, utskeppas över Luleå.

Departementschefen.

Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens föreliggande förslag skulle å beredskapsstaten kunna upptagas *dels* 3 miljoner kronor för utförande i statlig regi av fiske- och småbåtshamnar samt farleder för en beräknad kostnad av 3.5 miljoner kronor, *dels* 3 miljoner kronor för bidrag till byggande i annan ordning av handelshamnar till en sammanlagd kostnad av 5 miljoner kronor, *dels ock* 330,000 kronor för erforderlig förstärkning av styrelsens för hamn- och farledsarbeten avsedda maskinpark. Sammanlagt skulle sålunda kunna å staten upptagas ett anslag av 6,330,000 kronor. Härtill kommer medelsbehovet för fördjupningen av Tjuvholmssundet utanför Luleå, vilket företag beräknats kosta 750,000 kronor och vartill staden hemställt om statsbidrag med två tredjedelar av kostnaden, medan länsstyrelsen, som under vissa förutsättningar tillstyrkt förslaget, ansett halva kostnaden böra bestridas av statsmedel.

Utan att i förevarande sammanhang taga slutlig ståndpunkt till frågan om vilka hamn- och farledsarbeten, som böra komma till utförande med anlitande av å beredskapsstaten upptagna medel, vill jag för min del föreslå, att för ändamålet å nämnda stat upptages ett anslag av 6,700,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hamn- och farledsarbeten* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 6,700,000.

[5.] **e. Instrument m. m. för statens väginstitut.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1937 års statsverksproposition (sjätte huvudtiteln, punkt 5) framställda förslag anvisade riksdagen för innevarande budgetår till statens väginstitut ett förslagsanslag av 230,800 kronor, att utgå av automobilskattemedel. Av beloppet avsågos 115,000 kronor för engångsanskaffning av möbler, bord och maskinell utrustning så fördelat, att 35,000 kronor skulle belöpa på laboratoriebord och annan möbelinredning samt 80,000 kronor på maskiner, apparater och instrument m. m.

Såsom framgår av här i ett senare sammanhang lämnad redogörelse, har arbetet med uppförande av den nya byggnaden för statens väginstitut ännu icke påbörjats utan ansetts böra tills vidare anstå i avvaktan på utvecklingen å arbetsmarknaden.

Enligt en inom institutet verkställd utredning bör förutnämnda belopp å 80,000 kronor lämpligen disponeras så, att 40,000 kronor användas för anskaffande av apparater och maskiner, vilkas utnyttjande icke är direkt beroende av genomförandet av institutets nybyggnad. Återstående 40,000 kronor ävensom förutnämnda belopp av 35,000 kronor äro avsedda att användas för viss utrustning i övrigt, vars anskaffande bör beslutas i samband med igångsättande av nybyggnaden.

Då sålunda ett belopp om tillhopa 75,000 kronor för nu ifrågavarande utrustning bör finnas tillgängligt vid tidpunkten för igångsättandet av nybyggnaden men för ändamålet nu tillgängligt anslag på grund av sin karaktär av förslagsanslag icke förblir disponibelt efter ingången av nästa budgetår, torde ett belopp av 75,000 kronor böra upptagas å beredskapsstaten.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Instrument m. m. för statens väginstitut* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 75,000.

D. Byggnadsväsendet.

[6.] **a. Underhåll av vissa historiska byggnader m. m.** I skrivelse den 8 februari 1938 har byggnadsstyrelsen bland arbeten, lämpliga att igångsättas vid uppkommande arbetslöshet, upptagit utökade konserveringsarbeten å Bohus fästningsruin, Kalmar slott och Läckö slott.

Såsom framgår av årets statsverksproposition (sjätte huvudtiteln, punkten

39), till vilken jag torde få hänvisa, ha sedan budgetåret 1935/1936 under anslagsrubriken underhåll av vissa historiska byggnader m. m. anvisats medel för konservering av Bohus fästningsruin, Kalmar slott och Läckö slott. I anslaget för innevarande budgetår, 150,000 kronor, har för nu ifrågavarande ändamål inräknats en summa av 50,000 kronor, varjämte av beredskapsmedel sammanlagt 49,000 kronor anvisats till arbetena å Bohus fästningsruin. Med hänsyn till önskvärdheten av att ifrågavarande arbeten icke eftersättas och i betraktande av de ökade kostnaderna för arbetenas utförande har i motsvarande, för nästa budgetår äskade anslag för dessa arbeten inräknats ett till 60,000 kronor förhöjt belopp. Byggnadsstyrelsen hade i den till grund för anslagsäskandet liggande framställningen hemställt om ett belopp av 95,000 kronor.

I sin förenämnda skrivelse har *byggnadsstyrelsen* meddelat, att inom åtta veckor, efter det medel för ändamålet ställts till förfogande, arbeten utöver de i det årliga arbetsprogrammet upptagna kunna igångsättas å Bohus fästningsruin för 62,150 kronor, å Kalmar slott för 120,000 kronor och å Läckö slott för 23,500 kronor eller sammanlagt 205,650 kronor. Byggnadsstyrelsen har i samband därmed uttalat, att ifrågavarande arbeten kunna betecknas såsom synnerligen önskvärda.

För ifrågavarande restaureringsarbeten torde å beredskapsstaten böra upptagas ett anslag av 205,000 kronor. *Departementschefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Underhåll av vissa historiska byggnader m. m.* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 205,000.

E. Diverse.

[7.] **a. Bidrag till elektrifiering av Jokkmokks socken.** I skrivelse den 17 september 1937 har länsstyrelsen i Norrbottens län hemställt om ett anslag av 185,000 kronor såsom bidrag till elektrifiering av Jokkmokks socken. I sin skrivelse anför *länsstyrelsen* till en början i fråga om den allmänna utvecklingen av landsbygdselektrifieringen inom länet i huvudsak:

Under de sist förflutna 20 åren har elektrifieringen av Norrbottens län genomgått en betydelsefull utveckling. Den genom världskriget inträdda bristen på belysningsmedel gav impulsen till en stegrad verksamhet för utvinnande av elektrisk energi ur vattenkraftskällorna inom länet. Tyvärr skedde denna utbyggnad ofta planlöst utan tillförlitlig utredning rörande vattentillgång och avsättningsmöjligheter. För att råda bot häremot och verka för en sund och planmässig utveckling av länets elektrifiering tillkom på initiativ av länsstyrelsen år 1918 Norrbottens elektricitetsförening u. p. a., som sedermera tack vare anslag från staten och landstinget kunnat fortbestå

och vid olika tillfällen spela en betydelsefull roll vid lösandet av länets stora spörsmål på detta område. Utvecklingen kan därefter också i stort sett sägas hava skett på ett tillfredsställande sätt. Sedan elektrifieringen av järnvägen Luleå—Riksgränsen genomförts under sommaren 1922, hade förbindelse ernåtts mellan kustlandet och de betydande krafttillgångarna från Porjus kraftverk. Detta möjliggjorde, att den ökade förbrukningen och de större krav på kontinuerlig kraftleverans, som utvecklingen medförde, kunde tillgodoses genom att de smärre företagens kraftproduktion ersattes eller supplerades med Porjus-kraft. Utvecklingen har även gått i denna riktning. Även om en sådan anordning icke alltid kunnat lösas på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt, torde man dock kunna säga, att de tätast bebyggda områdenas energiförsörjningsproblem därigenom funnit sin lösning. Återstoden av länets landsbygd är till arealen betydande, men till större delen glest befolkad, vilket för elektrifieringsarbetet medfört många svårigheter. Att här ordna kraftförsörjningen genom ett antal smärre lokalföretag har i allmänhet visat sig olämpligt, bland annat på grund av den ojämna vattentillgången. Snart nog fann man, att den rätta lösningen här vore överföring av kraft från Porjusverken. Därvid fick man emellertid räkna med, att kraftöverföring på dessa stora avstånd inom den glesa bebyggelsen skulle medföra så höga kostnader, att ett utförande enbart på konsumenternas bekostnad icke vore ekonomiskt genomförbart. I de fall, då länsstyrelsen funnit det vara av synnerlig betydelse, att en elektrifiering på detta sätt likväl komme till utförande, har länsstyrelsen därför måst påkalla hjälp från det allmänna.

Länsstyrelsen erinrar i detta sammanhang om att statsmakterna på av länsstyrelsen gjorda framställningar tidigare beviljat bidrag för större elektrifieringsföretag å länets landsbygd, nämligen för den s. k. Övre finnbygden och för Gällivare socken, samt anför härom:

Under år 1928 framlade länsstyrelsen för Kungl. Maj:t utredningar och förslag rörande elektrifiering av Gällivare, Tärendö, Korpilombolo, Junosuando och Pajala socknar samt Masugnsbyn i Jukkasjärvi socken. Sedan Gällivare socken på grund av särskilda omständigheter tills vidare icke kommit med i detta förslag, fullföljdes detsamma beträffande de övriga delarna, den s. k. Övre finnbygden. 1929 års riksdag beviljade, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition (nr 79), under statens vattenfallsverk ett anslag av 100,000 kronor och följande års riksdag ytterligare 215,000 kronor för utförande av den stora huvudledning, varigenom kraften överföres från Porjus kraftverks ledningsnät i Gällivare socken till en plats inom Tärendö socken. För utförande av distributionsledningarna därifrån och för ombesörjande av driften i fortsättningen bildades en sammanslutning av konsumenterna, Övre finnbygdens belysningsförening u. p. a. Medlemskap i denna förening vanns genom tecknande av andelar i förhållande till anslutning. Genom beslut av 1931 års riksdag erhölls för detta företag ett statsanslag under sjätte huvudtiteln å 92,500 kronor. Visst bistånd bereddes andelstecknarna vidare genom anslag från de berörda socknarnas skogsallmänningsfonder. Företaget, som frånsett huvudledningen drog en kostnad av något mer än $^1/_2$ miljon kronor, fullbordades under år 1931 och har alltsedan dess fyllt sin uppgift. Huvudledningen utfördes genom vattenfallsstyrelsens försorg Den tekniska och ekonomiska utredningen av det övriga arbetet hade utarbetats av Norrbottens elektricitetsförening genom dess konsulent, ingenjören Z. Gerdin.

Efter förnyad utredning, även denna gång utförd av ingenjören Gerdin,

kunde år 1935 frågan om elektrifiering av Gällivare sockens landsbygd upptagas på nytt. I skrivelse den 13 november samma år framlade länsstyrelsen för Kungl. Maj:t den uppgjorda planen samt hemställde om statsbidrag. Kostnaden för detta förslags genomförande beräknades till 338,000 kronor i penningar och 219,000 kronor i naturaprestationer. Även i detta fall hämtades kraften från Porjus kraftverk med anslutning till den redan inom socknen befintliga huvudledningen till Tärendö. I övrigt följdes i stort sett samma riktlinjer som beträffande Övre finnbygden. Gällivare sockens belysningsförening u. p. a. bildades sålunda även genom andelsteckning. För varje andel erhölls statsbidrag med 25 kronor, vilket 1936 års riksdag beviljade genom ett anslag å 102,500 kronor. Även här lämnades från socknens allmänningsfond visst understöd. Redan julaftonen 1936 kunde de första lamporna tändas inom detta distributionsområde, och arbetet fullbordades kort tid därefter.

Länsstyrelsen anför vidare, att de under förenämnda elektrifieringsarbeten vunna erfarenheterna såväl beträffande det tekniska utförandet som den ekonomiska organisationen blivit en tillgång av stort värde för det fortsatta elektrifieringsarbetet. Av de många och betydelsefulla arbetsuppgifter, som därvid kunde komma ifråga, funne länsstyrelsen efter verkställda utredningar frågan om ordnandet av energiförsörjningen inom Jokkmokks socken böra äga företräde. Om förhållandena inom denna socken anför länsstyrelsen:

Jokkmokk är den största av länets lappmarkskommuner — för övrigt den största socknen i riket — med en areal av över 18,000 kvkm. land, vilket ungefär motsvarar hela Värmlands läns landareal. Största delen av kommunen utgöres emellertid av glest befolkade fjäll- och skogsområden. Den fasta bebyggelsen koncentrerar sig huvudsakligen till socknens östligaste tredjedel. Hela socknen har en befolkning av 8,771 innevånare. Den centrala huvudorten är Jokkmokks kyrkostad med 1,285 innevånare. Ej långt från gränsen mot Gällivare socken ligger Porjus samhälle, som vuxit upp kring statens stora kraftstation där.

Den nuvarande elektrifieringen av Jokkmokks socken omfattar, förutom Porjus samhälle med omnejd, endast Jokkmokks kyrkostad och dess närmaste omgivning. En tidigare vid Kvikkjokk belägen mindre kraftstation är numera nedlagd. Porjus samhälle beröres icke av det nu föreliggande förslaget, då dess elektrifiering redan är tillfredsställande ordnad.

Kyrkostaden erhåller för närvarande sin elektriska kraft från en mindre kraftstation i Vaimat, cirka 12 km. söder om samhället. Denna anläggning anlades urpsrungligen av Jokkmokks kraftaktiebolag. I bolaget tecknade kommunen och enskilda aktier för närmare 50,000 kronor. Socknens allmänningsfond bidrog till företaget genom ett lån å 157,500 kronor. Bolaget gick sedermera i likvidation, varefter anläggningen övertogs av allmänningsfonden, som fortfarande driver densamma. Kraftstationen har emellertid visat sig otillräcklig för tillgodoseende av samhällets alltmer stegrade behov av elektrisk energi. Färdigställandet av samhällets vattenledning har ytterligare accentuerat behovet av en bättre anordning, då svårigheter mött att under nuvarande förhållanden på ett rationellt sätt ordna pumpstationens drift. En ökning av kraftuttagningen vid kraftstationen i Vaimat kan med hänsyn till vattentillgången icke ske i önskvärd utsträckning. Även om så hade kunnat ske, skulle det säkerligen hava mött stora svårigheter att erhålla erforderligt kapital härför, då företaget såsom förut nämnts redan kostat all-

männingsfonden, kommunen och enskilda efter ortens förhållanden betydande belopp.

Den enda möjliga utvägen, fortsätter länsstyrelsen, att tillgodose kyrkostadens behov av elektrisk kraft syntes därför även i detta fall vara att hämta den elektriska kraften från Porjus kraftverk. Genom att samtidigt tillgodose det länge kända behovet av elektrisk kraft inom de övriga större bebyggelserna i socknen kunde en omslutning av sådan storleksgrad erhållas, att kostnaderna för kraftöverföringen kunde anses motiverade. Länsstyrelsen hade därför tänkt sig en lösning av problemet på denna väg. De tekniska och ekonomiska utredningarna hade även denna gång anförtrotts elektricitetsföreningens konsulent. I enlighet med förut angivna grundlinjer hade denne utarbetat ett förslag, som beträffande arbetets omfattning och kostnaderna därför i huvudsak är av följande innebörd:

Från Porjus kraftverk överföres den elektriska kraften såsom 50-periodig 3-fas-ström till lämplig punkt inom distributionsområdet, förslagsvis Vaikijaure, där uppmätning sker. Därifrån utgå distributionsledningarna med en gren mot nordväst till byarna Framnäs, Randijaur, Björkholmen och Nautijaur samt med en gren mot söder och sydost, vilken först anknyter till kyrkostadens distributionsnät och vidare fortsätter till byarna Mattisudden, Koskats-Själlarim, Padjerim och Vuollerim. Från Vuollerim går en gren mot sydost till Storbacken och en gren över Stora Lule älv mot norr till byarna Porsifors, Avaudden, Porsi, Vackerbacken, Höganäs samt Nedre och Övre Kuouka. Strax väster om Vuollerim utgår en grenledning mot söder med anknytning till byarna Koikul, Suodok, Puottaure, Holmträsk, Peske, Kåbdalis, Kitajaur och Paijenis.

I förslaget har icke upptagits huvudledningen från Porjus till Vaikijaur, då denna antagits komma till utförande genom vattenfallsstyrelsens försorg och på dess bekostnad. Kraften levereras vid 20,000 volt spänning till byarnas transformatorstationer. Vid kyrkostaden anlägges en särskild transformatorstation för transformering av strömmen till 10,000 volt, detta för möjliggörande av att nuvarande distributionsnätet därstädes i största möjliga mån må kunna bibehållas.

Högspänningsledningarna utföras som trästolpledningar med en medelspannlängd ej understigande 60 meter. Ledningsmaterialet utgöres av 16 kvmm. koppartråd, 25 kvmm. järnlina och 16 kvmm. järntråd. Antalet stolpar beräknas till 3,900 efter en beräknad ledningslängd av 215 km.

Transformatorstationerna utföras på enklaste sätt såsom stolptransformatorstationer. Transformatorstationernas antal beräknas till 32, vartill kommer den förut nämnda transformatorstationen för kyrkostaden.

Lågspänningsledningarna utföras helt i koppar. Ledningsarean är vald så, att den tillåter motordrift för mindre motorer, såsom för tröskning, vedkapning, vattenpumpning, hushållsändamål m. m.

Då finansieringen av förslaget till stor del baseras på naturaprestationer, har vid uppgörandet av kostnadsförslaget skilts mellan sådana kostnader, som kunna gäldas på detta sätt, och sådana som måste utgå i penningar. Såsom naturaprestationer hava därvid räknats: leverans av stolpar och strävor, stolpresning och strävning, brytning och transport av kilsten, transport av isolatorer, krok, tråd, transformatorer och instrument m. m. till uppsättningsplatsen, hantlangning vid stakning, isolatorskruvning och tråddragning, skogsröjning, montage- och jordningsarbeten samt kost och logi för montörer.

Någon lösen för mark eller servitutsrätt för ledningarna har icke ansetts behöva ifrågakomma.

Förslaget räknar med att det nuvarande distributionsnätet i kyrkostaden i största möjliga mån tillvaratages. Allmänningsdelägarna hava nämligen förklarat sig villiga att utan vederlag överlåta denna anläggning på det nya företaget.

Under nu angivna förutsättningar hava anläggningskostnaderna beräknats på följande sätt:

A. Anläggningskostnad i penningar.

	Kronor
Högspänningsledningar	199,000
Transformatorstationer	54,000
Lågspänningsledningar	82,000
Korsningar, frånskiljare m. m.	16,000
Kyrkoplatsen, ändringsarbeten	14,000
Allmänna omkostnader och oförutsett	35,000
Summa kronor	400,000.

B. Naturaprestationer.

	Kronor
Högspänningsanläggningen	123,000
Lågspänningsanläggningen	50,000
Oförutsett	7,000
Summa kronor	180,000.

Total anläggningskostnad.

	Kronor
I penningar	400,000
I naturaprestationer	180,000
Summa kronor	580,000.

Med avseende å organisationen och finansieringen av elektrifieringsföretaget innebär förslaget i huvudsak följande:

För utförande av den föreslagna distributionsanläggningen och för ombesörjande av driften av densamma förutsätter förslaget en sammanslutning av konsumenterna till en ekonomisk förening u. p. a. Efter mönster av motsvarande organisationer i Övre finnbygden och Gällivare bestämmes delaktigheten genom andelsteckning i förhållande till den önskade anslutningens storlek. Sålunda skall en andel tecknas för var och en av de fem första förbrukningsenheterna. Utöver fem till och med femton förbrukningsenheter tecknas en andel för två förbrukningsenheter och utöver femton förbrukningsenheter tecknas en andel för fyra förbrukningsenheter. Som förbrukningsenhet räknas varje ljuspunkt upptill 120 watt och varje ansluten motorhästkraft. För ljuspunkter större än 120 watt räknas en förbrukningsenhet för varje påbörjat 120-tal watt. De motorer, som här avses, äro sådana som användas för jordbrukets, gårdens eller hushållets behov och vanligen nyttjas under dagen. Rörande motorer för industriell drift måste överenskommelse träffas i varje särskilt fall. För radio- och värmeapparater räknas ej förbrukningsenhet. Längre fram torde specialtaxor för nattström samt eventuellt rumstaxa för kyrkostaden komma att framläggas. Andelstaxan förblir emellertid huvudtaxa, efter vilken medlems ekonomiska ansvarighet och na-

turaprestationerna komma att beräknas. Systemet med så kallad avtrappning, med ökat antal förbrukningsenheter per andel i proportion till anslutningens ökning, avser att skänka rättvisa åt de större förbrukarna, som icke kunna utvinna samma nytta ur var och en av sina förbrukningsenheter som vid mindre anläggningar, samt att till allas fördel stimulera till en så stor anslutning som möjligt, varigenom även största möjliga nytta kan utvinnas ur företaget.

Genom andelsteckning förpliktar förbrukaren sig till att för varje andel utföra en naturaprestation till ett visst värde, vars beräkning här kommer att angivas, samt att avlämna en skuldförbindelse, betalbar vid anfordran, som skall utgöra säkerhet för den för företaget erforderliga upplåningen och vars belopp därför bestämmes genom förhållandet mellan upplåningens belopp och antalet andelar. Om amorteringen av skulden såsom beräknats kan ske genom de årliga avgifterna, behöva förbindelserna aldrig inlösas.

För att få utrönt anslutningens storlek har en försöksteckning igångsatts inom kommunen. Resultatet av denna har därefter bearbetats varvid framkommit, att man kan räkna med cirka 3,000 andelar från enskilda förbrukare. Härtill kommer omkring 500 andelar, som beräknats för kommunens del. Beträffande sistnämnda andelar skulle gälla den särskilda bestämmelsen, att en summa motsvarande värdet av naturaprestationerna skulle inbetalas kontant till företaget. Då naturaprestationerna upptagits till 180,000 kronor, blir värdet av naturaprestationerna per enskilds andel 60 kronor. Å sammanträde den 1 sistlidne augusti månad hava kommunalfullmäktige även beslutat, att Jokkmokks kommun, därest företaget kommer till stånd, skulle erlägga 60 kronor för en var av det erforderliga antalet andelar, tillhopa 30,000 kronor.

Det beräknade beloppet 60 kronor per andel för naturaprestationen kan tyckas vara nog så högt för den enskilde konsumenten. Säkerligen skulle dess utgörande även för många innebära en mycket betungande prestation. Naturaprestationerna äro emellertid en av grundförutsättningarna för att företaget skall ekonomiskt kunna genomföras, varför kravet därpå icke kan eftergivas. För att lätta bördan, hava såsom förut antytts, vid liknande företag allmänningsfonderna bidragit genom inlösen av viss del av naturaprestationerna. Delägarna i Jokkmokks allmänningsfond hava även beslutat att anslå visst belopp för detta ändamål.

Vid en anläggningskostnad av 400,000 kronor i penningar och med en anslutning av 3,500 andelar skulle, anför länsstyrelsen vidare, kontanta anläggningskostnaden per andel bliva cirka 114 kronor. Årskostnaden för anläggningens underhåll, för ränta och amortering av motsvarande skuld samt utgifterna för kraften, beräknade efter gällande normaltaxa, skulle bliva omkring 17 kronor per andel, vilket vore en mycket för hög kostnad med hänsyn till den ifrågavarande bygdens ekonomiska resurser. Om företaget skulle kunna komma till stånd, bleve det därför nödvändigt, att staten trädde stödjande emellan, så att det genom upplåning erforderliga beloppet kunde nedbringas därhän, att detsamma förräntades och amorterades genom en skälig taxa. Som av det följande komme att framgå erfordrades härför ett kontant bidrag av 50 kronor per andel, motsvarande en summa av 175,000 kronor.

Med utgående från sålunda angivna förutsättningar skulle, säger länsstyrelsen, företagets anläggningskostnad i penningar finansieras på följande sätt:

	Kronor	Kronor
Statsanslag	175,000	
Kommunens inbetalning	30,000	
Utföres med avrundat		200,000
Upplåning		200,000
Summa kronor		400,000.

Till förenämnda statsanslagsbelopp anser länsstyrelsen böra läggas ett belopp av förslagsvis 10,000 kronor, avsett att ställas till länsstyrelsens förfogande för att utbetalas till länets elektricitetsförening som ersättning för det arbete med utredningar och teknisk kontroll, som kan erfordras vid företagets genomförande. Om de finansiella förutsättningarna anför länsstyrelsen vidare:

Erforderlig upplåning har länsstyrelsen beräknat kunna ske hos allmänningsfonden mot låg ränta och 20-årig amorteringstid. Allmänningsdelägarna hava också å allmänningsstämma den 18 sistlidne juli uttalat sig i denna riktning. Då härför jämlikt fondens reglemente torde erfordras Kungl. Maj:ts godkännande, vill länsstyrelsen i sinom tid, om anledning därtill gives, återkomma med särskild framställning därom.

Om man vidare utgår från att taxan ej bör överstiga 8 kronor per andel och år samt att förbrukningsavgiften bestämmes till 15 öre/Kwh under vintermånaderna och 5 öre/Kwh under sommarmånaderna, vilket med hänsyn till tidigare erfarenheter synes skäligt, kan företagets inkomst- och utgiftsstat beräknas som följer:

Utgifter.

	Kronor	Kronor
Underhållskostnad, 3 % å 400,000 kronor		12,000
Ränta och amortering, $8^1/_2$ % å 200,000 kronor		17,000
	Kronor	
Kraftkostnad, fast avgift	2,500	
110 kw. à 50 kronor	5,500	
300,000 Kwh à 2 öre	6,000	14,000
Summa kronor		43,000.

Inkomster.

	Kronor
3,500 andelar à 8 kronor	28,000
90,000 Kwh à 15 öre	13,500
30,000 Kwh à 5 öre	1,500
Summa kronor	43,000.

Installationen skulle i varje särskilt fall bekostas av vederbörande abonnent, som även skulle hava att erlägga hyra för vanlig mindre belysningsmätare med 3 kronor för år.

En översikt över de faktiska betingelserna för finansieringsplanen visar följande.

Representanter för vattenfallsstyrelsen hava utlovat kraftleverans inom distributionsområdet mot den kostnad, som ovan lagts till grund för statförslaget.

Delägarna i *Jokkmokks sockens allmänningsfond* hava genom lagakraftvunnet beslut förklarat sig vilja *dels* utan vederlag överlämna nuvarande kraftstationen i Vaimat och därtill hörande distributionsnät till företaget, *dels* ställa erforderligt anslag till förfogande för att bereda andelstecknarna i företaget — med undantag för Jokkmokks kommun — viss lättnad beträffande naturaprestationernas fullgörande, *dels ock* mot säkerhet av andelstecknarnas förbindelser bevilja lån åt företaget på billiga villkor. — Här må nämnas, att beslutet i sistnämnda avseende endast gäller 170,000 kronor, vartill behövlig upplåning vid tillfället för allmänningsstämmans beslut beräknats. Sedan förslaget omarbetats, ökades denna summa till 200,000 kronor, men torde en höjning till detta belopp, enligt vad länsstyrelsen har sig bekant, icke möta motstånd.

Kommunalfullmäktige i Jokkmokks kommun hava beslutat att, under förutsättning att företaget komme till stånd enligt förslaget, erlägga 60 kronor för andel, som kommunen i förhållande till antalet ljuspunkter i kommunala fastigheter hade att deltaga med. Beslutet har visserligen överklagats, men man torde i allt fall kunna räkna med dess genomförande.

De enskilda förbrukarna hava vid försöksteckningen tecknat så stort antal andelar, att förslagets genomförande, i vad det är beroende härav, synes tryggat.

Det ville alltså, fortsätter länsstyrelsen, synas som om frågan om det beräknade statsbidraget skulle bliva avgörande för företagets tillblivelse. Då länsstyrelsen nu överlämnade förslaget och hemställde om stöd för detta företag, skedde det i tacksam erinran om det välvilliga mottagande, som beretts de tidigare framställningarna till liknande företag, varom i det föregående varit tal. Enahanda förhållanden, som åberopats såsom grund för dessa framställningar, gjorde sig även nu gällande. Även här vore det fråga om hjälp åt en befolkning, vars levnadsbetingelser, särskilt vintertiden genom mörker och köld, måste betecknas som särskilt hårda. Länsstyrelsen vore också fast övertygad om att förslagets realiserande skulle befrämja en allmän materiell och kulturell utveckling för den berörda befolkningen genom ökning av utkomstmöjligheterna och höjning av levnadsstandarden.

Med stöd av vad sålunda anförts har länsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen utverka ett anslag för nästkommande budgetår å 185,000 kronor, att ställas till länsstyrelsens förfogande för genomförandet av elektrifieringen av Jokkmokks socken i huvudsaklig överensstämmelse med det framlagda förslaget.

Vattenfallsstyrelsen har i utlåtande den 9 oktober 1937 livligt tillstyrkt bifall till länsstyrelsens framställning och därvid anfört:

Två företag av samma karaktär som det för Jokkmokks socken ifrågasatta äro utförda inom Norrbotten, nämligen Övre finnbygdens belysningsförening och Gällivare sockens belysningsförening. Följande data för dessa äro i detta sammanhang av intresse.

	Övre Finnbygden anslöts dec. 1930			Gällivare anslöts dec. 1936	
	Beräknat i utredningen	I verkligheten		Beräknat i utredningen	I verkligheten 1937
		1931	1936		
Antal andelar	3,700	4,800	5,200	4,400	4,800
Effektuttagning, kilowatt	60	115	147	80	[1] 100
Energiuttagning, kilowattimmar	130,000	257,000	500,000	180,000	[1] 250,000

Inom både Övre finnbygden och Gällivare var den inre taxan vid starten 8 kronor per andel och 15 öre för under vintern samt 5 öre för under sommaren hos konsumenterna uttagen kilowattimme. Inom Övre finnbygden kunde emellertid den fasta avgiften redan från och med 1935 sänkas till 7 kronor per andel.

Som av tabellen framgår har elektrifieringens omfattning inom såväl Övre finnbygden som Gällivare väsentligt överträffat förväntningarna vid företagens igångsättning.

Den av länsstyrelsen förebragta utredningen rörande elektrifieringen av Jokkmokks socken visar, att denna elektrifiering icke kan ekonomiskt genomföras, utan att statsbidraget utgår med ett per andel räknat väsentligt större belopp än som erfordrades för Övre finnbygden och Gällivare socken. För dessa områden utgjorde nämligen statsanslaget 25 kronor per andel, under det att det av länsstyrelsen för Jokkmokk ifrågasatta anslaget uppgår till 50 kronor per andel, bortsett från det särskilda anslaget av 10,000 kronor för täckande av vissa projekterings- och kontrollantkostnader. Det högre bidraget för Jokkmokk förklaras huvudsakligen därav, att prisläget på ledning- och elektrisk materiel är väsentligt högre nu än vid de tidpunkter, vid vilka Övre finnbygden och Gällivare elektrifierades. Å andra sidan må framhållas, att för leveransen till Övre finnbygden och Gällivare erfordrades en lång huvudledning från Gällivare till Tärendö, för vilken sammanlagt ett anslag av 315,000 kronor, motsvarande 39 kronor per andel, togs i anspråk. Huvudledningen från Porjus till Jokkmokk blir väsentligt kortare. Det kapital, som vattenfallsstyrelsen behöver disponera för denna linje, utgör cirka 100,000 kronor, motsvarande cirka 29 kronor per andel. Trots prisstegringen blir det totalt med statsmedel täckta totalbehovet per andel räknat alltså endast cirka 25 procent högre för Jokkmokk än för Övre finnbygden och Gällivare.

Till Jokkmokk bör kraften överföras medelst en av vattenfallsstyrelsen utförd ledning för 20,000 volt, 50 perioder, från Porjus kraftstation till Vaikijaur strax norr om Jokkmokks kyrkoby. Kraftstationen i Porjus behöver endast kompletteras med en transformator för 6,000/20,000 volt. Då man kan förvänta, att kraftkonsumtionen inom Jokkmokk successivt kommer att ökas, anser vattenfallsstyrelsen det ej osannolikt, att styrelsen så småningom kan erhålla täckning för styrelsens självkostnader för kraftens produktion och överföring. Ur styrelsens synpunkt torde elektrifieringen av Jokkmokks socken därför ställa sig förmånligare än som beräknades, när statsbidragen beviljades för Övre finnbygden och Gällivare. Det kapital, som erfordras för transformeringsanläggningen i Porjus och linjen Porjus—Jokkmokk, inrymmes i det av styrelsen för budgetåret 1938/1939 i skrivelse av den 30 september 1937 begärda anslaget för allmänna distributionsanläggningar.

[1] Uppskattade belopp.

Det av ingenjör Gerdin upprättade förslaget för elektrifiering av Jokkmokks socken finner vattenfallsstyrelsen ändamålsenligt och lämpligt att läggas till grund för elektrifieringen och styrelsen finner de ekonomiska beräkningarna vederhäftiga och betryggande.

Länsstyrelsens förslag om ett särskilt anslag för projekterings- och kontrollantkostnader anser vattenfallsstyrelsen väl motiverat. På grund av de säregna förhållanden, som råda inom Norrbotten, har det visat sig oundgängligen nödvändigt med en central organisation inom länet för behandling av elektrifieringsspörsmålen ej endast för projektering av nya anläggningar och kontroll av dessas utförande utan även för övervakning av företagens drift, vidare utbyggnad alltefter anslutningens och belastningens tillväxt, taxesättning m. m. Vattenfallsstyrelsen är därför övertygad om att det av länsstyrelsen begärda anslaget är nödvändigt för att elektrifieringsfrågan skall erhålla en ur alla synpunkter möjligast rationell lösning.

Departementschefen. Jokkmokks socken, som med en areal av över 18,000 kvadratkilometer land är den största socknen i riket, är — bortsett från Porjus samhälle med omnejd — elektrifierad endast i vad avser Jokkmokks kyrkostad och dess närmaste omgivning. Kyrkostaden erhåller för närvarande sin elektriska kraft från en mindre kraftstation i Vaimat, vilken, sedan det ursprungliga kraftbolaget måst likvidera, numera övertagits av socknens allmänningsfond. Denna hade bidragit till kraftstationsföretagets tillkomst genom ett lån å 157,500 kronor, varjämte kommunen och enskilda tecknat aktier i bolaget för närmare 50,000 kronor. Kraftstationen har numera visat sig otillräcklig för tillgodoseende av samhällets alltmer stegrade behov av elektrisk kraft. Någon ökning av kraftuttagningen vid stationen i önskvärd utsträckning kan emellertid icke ske på grund av den ringa vattentillgången.

I syfte att lösa kyrkostadens kraftfråga ävensom tillgodose de övriga större byarnas länge kända behov av elektrisk kraft har länsstyrelsen i Norrbottens län framlagt ett förslag i ämnet. Enligt förslaget skulle elektrisk kraft erhållas från Porjus kraftstation och levereras till kyrkostaden och 24 byar inom socknen. För att organisera och finansiera elektrifieringsföretaget förutsättes, att konsumenterna skola sammansluta sig till en ekonomisk förening. Till denna skulle från allmänningsfonden utan kostnad överlämnas det nuvarande distributionsnätet i kyrkostaden, varjämte föreningsmedlemmarna i förhållande till antal tecknade andelar i föreningen skulle utföra naturaprestationer till vissa värden. Anläggningskostnaderna för företaget jämte kostnaderna för utredningar och teknisk kontroll hava beräknats till 410,000 kronor, i vilket belopp emellertid ej inräknats värdet av förutnämnda naturaprestationer, värderade till 180,000 kronor. Förenämnda belopp å 410,000 kronor föreslås skola finansieras på så sätt, att staten bidrager med 185,000 kronor och kommunen med 30,000 kronor och att återstående belopp upplånas. Till säkerhet för detta lån, som skulle lämnas av allmänningsfonden, skulle avlämnas av föreningsmedlemmarna tecknade skuldförbindelser.

Vattenfallsstyrelsen, som funnit det framlagda förslaget lämpligt att läggas till grund för elektrifieringen och de ekonomiska beräkningarna veder-

häftiga och betryggande, har tillstyrkt bifall till länsstyrelsens hemställan om statsbidrag till företaget.

Då elektrifiering av en avlägsen bygd i allmänhet torde äga betydelse för dess framåtskridande i såväl materiellt som kulturellt hänseende, torde det föreligga anledning förvänta, att ett genomförande av det nu framlagda elektrifieringsprojektet beträffande Jokkmokks socken skall bliva ur skilda synpunkter till avsevärt gagn för den därstädes bosatta befolkningen. De tidigare med statsbidrag genomförda elektrifieringsföretagen i Norrbottens län, avseende nordöstra finnbygden och Gällivare socken, hava enligt vad vattenfallsstyrelsen meddelat slagit väl ut och omfattats med stort intresse av därvarande befolkning. Med hänsyn till vad sålunda anförts och då det för företagets genomförande på drägliga ekonomiska villkor för befolkningen inom Jokkmokks socken torde vara erforderligt, att statsmakterna lämna sin medverkan, vill jag, i anslutning till statsmakternas tidigare beslut om statsbidrag till de två förutnämnda, redan genomförda elektrifieringsföretagen, tillstyrka, att ett statsbidrag å 185,000 kronor utgår till företaget.

Såsom villkor för bidrag till elektrifieringsföretagets genomförande synes i likhet med vad tidigare skett böra fordras garanti för att företaget från början blir ekonomiskt säkerställt. Innan någon del av anslagsmedlen utbetalas, torde det därför böra visas, att vederbörlig distributionsförening bildats och på föreskrivet sätt registrerats samt att bindande teckning skett för minst det antal andelar, som planens genomförande förutsätter.

Med hänsyn till att de med genomförandet av ifrågavarande företag förbundna arbetena i icke obetydlig utsträckning äro av beskaffenhet att lämpligen böra utföras under en inträffande ekonomisk depression, synes med bestämmande av tidpunkten för genomförandet av företaget tills vidare böra anstå i avvaktan å utvecklingen å arbetsmarknaden. Medel för företaget synas därför böra upptagas å beredskapsstaten.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till elektrifiering av Jokkmokks socken* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 185,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.

Bilaga 6.

Egentliga statsutgifter.

Åttonde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg, anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39 samt anför därvid följande.

C. Kyrkliga ändamål.

[1.] **a. Domkapitlen och stiftsnämnderna: Uppförande av domkapitelshus i Växjö.** I 1938 års åttonde huvudtitel, punkten 36, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1938/39 till Domkapitlen och stiftsnämnderna: Uppförande av domkapitelshus i Växjö m. m. ett reservationsanslag av 15,000 kronor.

Jag tillåter mig ånyo anmäla denna anslagsfråga för Kungl. Maj:t. Domkapitlets expeditionslokaler äro inrymda i biskopsgården Östrabo. Större delen av domkapitlets arkiv, huvudsakligen äldre handlingar, förvaras i ett tornrum i Växjö domkyrka. Den övriga delen av arkivet, till stor del bestående av yngre arkivserier, som användas i det löpande arbetet, förvaras i nämnda expeditionslokaler.

I skrivelse den 18 maj 1932 gjorde *domkapitlet* hos Kungl. Maj:t framställning rörande förvaringen av domkapitlets arkivalier och anförde därvid, bland annat, följande:

Vid den 14 juni 1928 av riksarkivet företagen inspektion av domkapitlets i domkyrkans i Växjö torn inrymda arkiv hade framhållits arkivaliernas olämpliga förvaringssätt. Risken för eldfara vore synnerligen stor, och lokalerna vore även oändamålsenliga så till vida, att handlingarna i hög grad bleve lidande genom temperaturväxlingarna, enär lokalerna icke kunde uppvärmas. Vid en genom riksarkivet verkställd förnyad inspektion den 21 augusti 1931 hade till fullo bekräftats nödvändigheten av snara åtgärder till det ovärderliga materialets räddning undan den fara till förstörelse, som dess sällsynt eldfarliga förvaring innebure. Domkapitlet hade länge haft sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden. I Växjö hade uppförts en nybyggnad för Kronobergs läns lantmäterikontor, och förslag hade framställts att i denna byggnad tills vidare inrymma domkapitlets arkivhandlingar. En möjlighet erbjöde sig således att skaffa domkapitlets dyrbara arkivaliesamlingar en låt vara tillfällig men dock betryggande förvaringsort. Domkapitlet ville därför hemställa om medgivande att till ett lämpligt arkivrum i nämnda byggnad överföra och där tills vidare förvara ovannämnda i domkyrkans torn befintliga arkivalier.

Enligt beslut den 18 november 1932 medgav Kungl. Maj:t, att domkapitlet finge under vissa av lantmäteristyrelsen angivna förutsättningar till lämpligt arkivrum i lantmäterikontorets nyuppförda byggnad överföra och där förvara sina arkivalier.

I skrivelse den 8 februari 1934 hemställde domkapitlet, att Kungl. Maj:t måtte av de medel, som anvisats eller kunde komma att av riksdagen anvisas till s. k. statliga beredskapsarbeten, bevilja domkyrkan, som det enligt kyrkolagen tillkomme att anskaffa lokal åt domkapitlet men som saknade medel för ändamålet, ett belopp av 142,000 kronor *dels* till uppförande av ett domkapitelshus för domkapitlets och stiftsnämndens arkiv och kansli, *dels ock* för renovering av domkapitlets nuvarande sessionsrum jämte en till stiftsnämnden upplåten annexbyggnad, eller, därest nämnda medel icke vore härför tillgängliga, hos riksdagen utverka anslag för ändamålet.

I domkapitlets skrivelse anfördes i huvudsak följande:

På grund av Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut den 18 november 1932 hade domkapitlet anmodat arkitekten P. Boberg i Växjö att inkomma med förslag till ordnande av de lokaler i lantmäterikontorets byggnad till arkiv, som av vederbörande överlantmätare kunde bliva domkapitlet anvisade. Sedermera inkom Boberg med ritningar jämte kostnadsförslag till iordningställande av tvenne rum i nämnda byggnad, av vilka det ena och större skulle erbjuda disponibelt hyllutrymme av 280 hyllmeter och det mindre 66 hyllmeter utefter väggarna. Kostnaderna beräknades till cirka 1,150 kronor.

När domkapitlet vid mitten av sommaren 1933 skulle överflytta arkivet till de nya lokalerna, hade det emellertid visat sig, att lantmäterikontoret icke kunde upplåta den mindre lokalen, enär kontoret behövde den för eget bruk. Då därtill komme, att tillträdet till den mindre lokal, som lantmäterikontoret självt hade behov av, endast kunde ske genom det rum, varest domkapitlet skulle hava sina arkivalier förvarade, och domkapitlet därför icke skulle hava någon möjlighet att stänga om sitt arkiv, hade ett överflyttande av detsamma icke varit möjligt. Domkapitlet hade därför på nytt ställts inför nödvändigheten att anskaffa lokaler för sitt arkiv.

Sedan länge hade förefunnits ett behov av att utbyta de av domkapitlets kansli begagnade rummen i biskopsgården mot andra, rymligare och mera

ändamålsenliga. Då man emellertid ansett behovet att få arkivfrågan löst vara mera tvingande, hade man tills vidare bordlagt kansliets lokalfråga.

Nu hade emellertid genom tillkomsten av stiftsnämnden denna senare fråga än mer aktualiserats. Det ökade arbetet, som tillkomsten av stiftsnämndsarbetet medfört för kansliet, hade nödvändiggjort anställandet av en biträdande jurist. Dessutom fästes vid stiftsnämnden tvenne jägmästare, som för sitt arbete behövde icke endast hjälp av skrivbiträden och skogssakkunniga biträden utan även relativt stora utrymmen för kartritningar o. dyl. För dessa nya tjänstemän och deras medhjälpare funnes ingen plats i de gamla expeditionslokalerna.

Expeditionslokalerna utgjordes nämligen sedan slutet av 1700-talet av tvenne rum i biskopshuset å Östrabo. I det inre rummet, vars storlek vore 6.40 × 6.40 meter, hade stiftssekreteraren och amanuensen sina platser. Numera hade ännu ett arbetsbord där insatts för den biträdande juristen. Väggarna vore kantade med skåp och hyllor för olika ändamål. Sålunda funnes i rummet tvenne kassaskåp, ett för värdehandlingar och kontanter och ett för borgensförbindelser och kartor, som överlämnats från länsstyrelserna och domänstyrelsen och vilka rörde de ecklesiastika boställena. Å hyllorna förvarades bundna serier av kungl. brev, myndigheters brev samt domkapitlets protokoll och brevböcker för de senaste 20 åren. I brist på utrymme hade även platserna under bord och på skåp måst tagas i anspråk för förvaring av handlingar av olika slag. I det yttre rummet, vars storlek vore 6.10 × 6.60 meter, hade kanslibiträdet och expeditionsvakten sina platser. Förutom bord för dessa funnes här bord för diarierna, samt för maskiner av olika slag såsom räknemaskiner, dupliceringsmaskin och extra skrivmaskiner. Väggarna upptoges av större skåp för papper samt hyllor för protokoll och andra bundna handlingar. Även här hade utrymmen under bord och uppe på skåpen måst tagas i anspråk för förvaring av papper, kuvert och samlingar av skolreglementen. I rummet funnes expeditionens enda telefon. På grund av rummets litenhet och telefonens omedelbara närhet intill skrivmaskinerna måste arbetet vid dessa upphöra, medan telefonsamtalen påginge, varigenom övriga tjänstemän under långa perioder hindrades i sitt arbete. Allmänheten måste tagas emot i stiftssekreterarens rum, vilket — antingen det gällde ett samtal med denne eller med någon av övriga jurister — omöjliggjorde eller åtminstone försvårade möjligheten för övriga tjänstemän att arbeta.

På grund av de trånga lokalerna, där varje bord vore upptaget av tjänstemännen och där plats icke funnes för ytterligare ett bord måste biskopen vid sina besök i kansliet beredas tillfällig plats vid någon av tjänstemännens arbetsbord.

Då det icke gått att i domkapitlets expeditionslokaler bereda plats åt stiftsjägmästaren och hans medhjälpare, hade åt dem förhyrts trenne små rum i en av flyglarna på Östrabo. Av dessa rum, som saknade värmeledning, användes ett av stiftsjägmästaren, ett av biträdande stiftsjägmästaren och skrivbiträdet, samt ett rum till arkiv för en stor mängd kartor och hushållningsplaner, som rörde de ecklesiastika boställenas skogar. I detta rum förvarades även jägmästarnas instrument, redskap m. m. Den omständigheten, att stiftsjägmästarnas expeditionslokaler på så sätt vore skilda från stiftsnämndens expedition i övrigt, medförde givetvis betydande olägenheter. Således måste bland annat en ökning av expensutgifterna därav bliva följden, då möjligheten för stiftsjägmästaren att utnyttja skrivhjälp och annan maskinell utrustning å domkapitlets kansli försvårades, varför dubbelanskaffning av maskiner måste ske. Givetvis försvårade också avståndet mellan ex-

peditionerna det samarbete mellan stiftsnämndens och domkapitlets tjänstemän, som vore nödvändigt. Då den ifrågavarande flygeln vore helt av trä och innehölle, förutom stiftsjägmästarens expeditionslokaler, bostadslägenhet för en familj, måste det i lokalerna förvarade värdefulla material av kartor och handlingar anses vara utsatt för en risk för eldfara, som icke vore försvarlig.

Stiftsnämnden komme inom kort att ställas inför betydande svårigheter att bereda erforderlig arbetsplats åt sin personal.

Domkapitlet hade tillsatt en kommitté, vilken erhållit uppdrag att undersöka möjligheterna för en snabb lösning av såväl kansliets lokalfråga som den gamla arkivfrågan; praktiska och ekonomiska skäl syntes nämligen domkapitlet föreligga för en gemensam och samtidigt lösning av båda frågorna.

Kommittén hade underkastat samtliga tidigare framkomna förslag till arkivfrågans lösning sin granskning och därvid särskilt prövat förslaget att omändra en av flyglarna å Östrabo till gemensam lokal för domkapitlets arkiv och kansli. Det hade emellertid därvid visat sig, att denna byggnad först efter genomgripande och dyrbara ombyggnadsarbeten skulle kunna göras användbar för kansliets *eller* arkivets behov, men däremot icke för bådas. Vid sådant förhållande hade kommittén, som varit av den bestämda uppfattningen, att arkiv och kansli måste hållas ihop, funnit sig nödsakad att lämna förslaget.

Kommittén hade också beaktat förslaget att förlägga arkivet till ett blivande landsbibliotek i staden. Då det emellertid även i detta fall endast skulle kunna bliva tal om ett lösande av arkivfrågan, hade även detta förslag övergivits.

Slutligen hade kommittén även undersökt möjligheten, att i något privathus i närheten av biskopsgården eller i staden förhyra de erforderliga lokalerna, men resultatet hade blivit negativt.

På grund därav hade kommittén funnit, att frågan om nya lokaler för domkapitlets kansli och arkiv endast kunde lösas genom en nybyggnad av ett domkapitelshus. Efter att hava övervägt olika förslag till placering av en dylik byggnad, hade kommittén stannat för att föreslå domkapitlet en plats öster om domkyrkan och mellan denna och det år 1697 uppförda gymnasiehuset, varest marken ägdes och disponerades av domkyrkan.

Med en sådan placering av byggningen skulle icke blott undvikas kostnad för anskaffande av tomt, utan domkapitelshuset skulle därigenom erhålla en belägenhet, som måste anses lämplig med hänsyn till det ändamål, det var avsett att tjäna. Byggnaden skulle dessutom åt denna del av den domkyrkan omgivande parken skapa ett betydande skönhetsvärde. Den komme nämligen att å en tredje sida flankera den öppna plats, som begränsades av domkyrkan och gymnasiebyggnaden, varigenom där skulle bildas en stilla och stämningsmättad tempelgård, vars medelpunkt utgjordes av Kjellströms Tegnérstaty med omkringliggande plantering. På uppdrag av kommittén hade arkitekten Boberg uppgjort ritningar och kostnadsförslag till ett domkapitelshus å den omnämnda platsen.

Enligt kostnadsförslaget skulle totalkostnaden för ett domkapitelshus uppgå till 137,000 kronor. I detsamma skulle rymmas dels arkivlokaler med tillhörande forskningsrum, dels sessionsrum för domkapitlet och stiftsnämnden, dels tjänsterum för biskop, stiftssekreterare, stiftsamanuens, biträdande

jurist, tvenne stiftsjägmästare, skrivbiträden och expeditionsvakt, dels ock bostadslägenhet för den sistnämnde. Vid framtida behov skulle dessutom ytterligare utrymme kunna vinnas såväl genom utgrävning av källaren som inredande av vindsvåningen. Därjämte skulle hälften av arkivet under lång tid framåt kunna disponeras för annat än arkivändamål.

I händelse domkapitlet erhölle andra lokaler för sitt kansli, torde sessionsrummet i biskopshuset, jämte de två till detsamma hörande och till utrymmet ringa arbetsrummen, tillgodose behovet av en stiftssal att brukas vid större sammanträden med prästerskapet eller dess delegerade, boställsnämnder m. fl. Behovet av en dylik sal hade i detta stora stift länge varit kännbart.

Enligt kyrkolagen tillkomme det domkyrkan att anskaffa lokal åt domkapitlet. Då Växjö domkyrka emellertid saknade medel för uppförande av ett domkapitelshus, hade kommittén föreslagit, att domkapitlet i egenskap av domkyrkostyrelse måtte ingå till Kungl. Maj:t med en framställning, att medel måtte anvisas domkapitlet för uppförande av det nödvändiga domkapitelshuset.

Domkapitlet hade tagit under övervägande vad kommittén sålunda föreslagit och även underkastat de av arkitekten Boberg uppgjorda ritningarna granskning. Domkapitlet hade därvid i likhet med kommittén funnit, att de omnämnda lokalfrågorna icke kunde lösas på annat sätt än genom nybyggnad, och domkapitlet hade även funnit såväl den föreslagna platsen lämplig som den planerade byggnaden ändamålsenligt inrättad.

Stiftsnämnden i Växjö, som vitsordade det trängande behovet av nya lokaler för såväl arkiv som kansli åt domkapitlet och stiftsnämnden, tillstyrkte i utlåtande den 6 februari 1934 ovannämnda framställning. Mot upplåtelse av domkyrkans jord för den planerade byggnaden hade stiftsnämnden icke något att erinra.

Riksarkivet anförde i utlåtande den 16 februari 1934 följande:

Domkapitlets arkiv vore för närvarande inhyst i flera spridda förvaringsrum, som hade det gemensamt att vara synnerligen olämpliga för sitt ändamål, och riksarkivet hade vid upprepade tillfällen framhållit nödvändigheten att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en bättre vård och en mera betryggande förvaring av ifrågavarande arkiv. De olika förslag, som dryftats, hade emellertid visat sig ogenomförbara och vart för sig ej heller fullt tillfredsställande. Från arkivsynpunkt måste det framkomna projektet te sig som det i alla avseenden lämpligaste sättet att bringa ur världen en, som det hittills visat sig, svårlöst fråga, vilken ej tålde längre uppskov. Riksarkivet tillstyrkte därför på det livligaste bifall till domkapitlets hemställan i vad anginge planen i det stora hela.

Vad beträffade genomförandet i detalj av det föreslagna byggnadsföretaget kunde ett och annat bliva föremål för olika meningar. Det kunde sålunda bliva ett spörsmål, huruvida arkivlokalen borde, såsom föreslagits, ligga utan omedelbar anslutning till domkapitlets expeditionsrum, varigenom i varje fall övervakning vid eventuella forskningsbesök försvårades eller erfordrade särskild personal. Jämväl borde noga prövas, huruvida tillräckliga utrymmen funnes för framtida arkivaccessioner. Beräkningen av accessionen försvårades därigenom, att stiftsnämnden tillkommit och finge antagas för den följande tiden medföra en större tillväxt än den, med vilken man hittills haft att kalkylera. Särskilt syntes i detta samband böra beaktas behovet av särskilda skåp för det kartmaterial rörande de ecklesiastika boställena, vilket

domkapitlet numera fått övertaga från länsstyrelserna och domänstyrelsen. Sådana skåp vore skrymmande, och det kunde tänkas lämpligt att till kartrum reservera det ena av de innanför den egentliga arkivlokalen liggande mindre rummen, vilket i förslaget vore betecknat såsom avsett till »förråd för instrument m. m.».

Riksarkivet förutsatte, att de delar av byggnaden, som sålunda skulle användas för arkivets behov, försåges med brandsäkra väggar samt upptill och nedtill armerade trossbottnar, att fönstren försåges med järnluckor och att likaledes belysningsanordningarna verkställdes så, att de motsvarade moderna krav på skydd mot eldfara.

Byggnadsstyrelsen anförde i utlåtande den 28 februari 1934, att med hänsyn till den av domkapitlet framlagda utredningen den lämpligaste lösningen av ifrågavarande lokalfråga syntes vara, att en för ändamålet särskild nybyggnad komme till utförande. Mot den föreslagna förläggningen av denna nybyggnad nordost om domkyrkan hade styrelsen för sin del icke något att erinra.

Enligt det framlagda förslaget skulle domkapitelshuset uppföras i två våningar jämte souterrängvåning. Till sistnämnda våning skulle förläggas pannrum, bränslerum, vedbod, tvättstuga, materialkällare och elektrisk central. Bottenvåningen skulle inrymma arkiv, studierum, förrådsrum för instrument, kapprum, lunchrum ävensom en vaktmästarbostad om två rum och kök samt nödiga biutrymmen. Våningen en trappa upp skulle innehålla väntrum, rum för biskopen, sessionssal, rum för stiftssekreteraren, stiftsjägmästaren, stiftsamanuensen, en biträdande jurist, biträdande jägmästare samt skrivbiträde, ävensom skriv- och ritrum samt vaktrum.

Sedan arkitekten Boberg under hand tagit del av vad riksarkivet i sitt ovannämnda utlåtande den 16 februari 1934 anfört ävensom av vissa av byggnadsstyrelsen mot förslaget framställda erinringar, hade Boberg till styrelsen inkommit med ett delvis omarbetat förslag i frågan. För att bereda ytterligare möjligheter att i framtiden erhålla ökade arkivutrymmen hade arkitekten Boberg, på förslag av byggnadsstyrelsen, höjt källarvåningen över den omgivande markens nivå, så att arkiv, om så framdeles skulle erfordras, utan allt för stora kostnader där skulle kunna anordnas. Vidare hade, jämväl på styrelsens initiativ, plandispositionen inom vaktmästarbostaden förenklats samt en toalett borttagits.

Byggnadsstyrelsen hade för sin del icke något att erinra beträffande det nu föreliggande, omarbetade förslaget till ifrågavarande byggnad. Enligt styrelsens mening måste alla skäliga krav på utrymme för framtida arkivaccessioner anses däri vara tillgodosedda. Vad beträffade riksarkivets erinringar angående arkivets mindre goda belägenhet ur övervakningssynpunkt, syntes denna fråga kunna tagas under närmare omprövning vid utarbetandet av huvudritningar till byggnadsföretaget.

Beträffande de till 140,000 kronor beräknade kostnaderna för domkapitelshuset hade byggnadsstyrelsen icke något att erinra. Till detta belopp komme kostnader för hyllinredning i arkivlokalerna, vilka kostnader av arkitekten Boberg beräknats till 3,000 kronor, beträffande vilket belopp styrelsen icke heller hade något att erinra.

De till 2,000 kronor beräknade kostnaderna för iordningställande av domkapitlets nuvarande sessionsrum med tillhörande utrymmen till en stiftssal föranledde icke någon erinran från byggnadsstyrelsens sida.

På grund av vad byggnadsstyrelsen anfört i anledning av riksarkivets i dess utlåtande gjorda erinringar i vissa detaljfrågor överlämnade *domkapitlet*

den 23 april 1934 ett av arkitekten Boberg uppgjort alternativt förslag till sådan anordning av rummen, att forskares arkivstudier skulle kunna noggrannare övervakas.

I anledning av vad i ärendet sålunda förekommit avgåvo *riksarkivet* och *byggnadsstyrelsen* förnyade utlåtanden, respektive den 2 och den 11 maj 1934, vari ämbetsverken förklarade sig icke hava något att erinra mot det omarbetade förslaget.

Vid ett av *riksdagens revisorer* under år 1934 företaget besök vid domkapitlet konstaterades (se 1935 års berättelse angående statsverket, sid. 211), att tornkamrarna och särskilt det södra tornrummet, där huvudsakligen de äldsta arkivalierna förvarades, vore mycket olämpliga som förvaringsrum för arkivalier. Som följd av det otillfredsställande förvaringssättet vore särskilt de äldre handlingarna delvis förstörda av fukt och mögel samt angripna av insekter. Risken för arkivaliernas förstöring genom eld i händelse av brand i kyrkan förefölle synnerligen stor. Den trappa, som ledde till arkivet vore av trä, och elektriska ledningar hade framdragits genom trapprummet och arkivlokalen i södra tornkammaren. Då ifrågavarande handlingar till stor del vore oersättliga och av stor betydelse för forskningen, särskilt för bestämmandet och klargörandet av äganderättsförhållanden, syntes det revisorerna angeläget, att ifrågavarande arkivalier erhölle en mera betryggande och i övrigt ändamålsenligare förvaringsplats.

I anledning av vad revisorerna anfört avgav *domkapitlet* utlåtande den 5 januari 1935, varvid domkapitlet, efter att hava sammanfattningsvis berört vad i ärendet syntes vara av huvudsaklig betydelse, upprepade sin hemställan om den åtgärd, som kunde finnas påkallad, för anvisande av 142,000 kronor att huvudsakligen användas till tjänstebyggnad för domkapitlets i Växjö, inklusive stiftsnämndens därstädes, kansli och arkiv.

I skrivelser den 7 oktober 1936 och den 21 september 1937 har *domkapitlet* gjort förnyade framställningar i ärendet.

Domkapitlet hade fortfarande att dragas med stora svårigheter särskilt för vården av sitt arkiv. Skadorna på arkivet ökades år från år, för att icke säga månad för månad. Jämväl svårigheterna beträffande lokalfrågan för domkapitlets och stiftsnämndens kanslipersonal gjorde sig alltmer gällande.

Sedan *byggnadsstyrelsen* anbefallts att inkomma med förnyat utlåtande rörande de i ärendet verkställda kostnadsberäkningarna, har styrelsen i utlåtande den 14 december 1937 anfört, att kostnaderna för nytt domkapitelshus jämte erforderlig arkivinredning ävensom för iordningställande av domkapitlets nuvarande sessionssal, vilka i februari 1934 beräknats till 145,000 kronor, med hänsyn till numera inträffade stegringar i material- och arbetspriser torde böra ökas med omkring 21 procent till 175,000 kronor.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att domkapitlets och stiftsnämndens i Växjö nuvarande arbetslokaler äro mycket otillfredsställande. Jag har själv kunnat konstatera detta vid besök i Växjö, och jag betraktar det såsom i hög grad önskvärt, att en ändring härutinnan kommer till stånd. Vidare *Departementschefen.*

är det angeläget, att domkapitlets och stiftsnämndens arkivalier bliva förvarade på ett mera betryggande och ändamålsenligt sätt än hittills kunnat ske. Det framlagda förslaget om uppförande av ett nytt domkapitelshus innebär en tillfredsställande lösning av såväl arkivfrågan som frågan om lokaler för domkapitlets och stiftsnämndens kansli.

Domkyrkan i Växjö är uppenbarligen icke i stånd att bestrida kostnaderna för den ifrågasatta nybyggnaden för domkapitelshuset eller lämna något bidrag därtill. Vad angår domkyrkans ekonomi, må erinras, att 1936 års riksdag medgav, att av riksgäldskontorets räkenskaper finge avskrivas statens fordran å ett budgetåret 1923/24 till Växjö domkyrka utlämnat räntefritt lån å 20,000 kronor. Beträffande den utredning rörande domkyrkans ekonomi, som vid detta tillfälle förelåg, må hänvisas till propositionen nr 111/1936.

Jag anser det under sådana omständigheter befogat, att statsmedel tagas i anspråk för uppförande av det planerade domkapitelshuset. Då emellertid denna byggnad skall inrymma lokaler också för stiftsnämnden i Växjö, synes det mig riktigt, att bidrag för nybyggnaden utgår jämväl ur kyrkofonden.

Enligt 6 § lagen om kyrkofond skola ur denna fond gäldas bland annat arvoden och ersättningar åt ledamöter i stiftsnämnder samt avlöningar åt stiftsjägmästare och biträden åt dessa ävensom andra omkostnader för stiftsnämndernas verksamhet. Som bekant äro de löpande utgifterna för domkapitelskanslierna och för stiftsnämnderna till stor del gemensamma. Av dessa gemensamma kostnader — belöpande på kanslipersonal, expensutgifter och dylikt — gäldas numera hälften av statsmedel och hälften av kyrkofonden (jfr propositionen nr 97/1937 och riksdagens skrivelse nr 183/1937). Däremot gäldas enligt berörda bestämmelser i kyrkofondslagen de övriga kostnaderna för stiftsnämnderna — såsom omförmälda arvoden och ersättningar åt stiftsnämndsledamöterna och löner åt stiftsjägmästare och annan skoglig personal — i sin helhet ur kyrkofonden.

Med hänsyn till vad sålunda gäller i fråga om bestridande av de för domkapitlen och stiftsnämnderna gemensamma kostnaderna, vill jag föreslå, att de ifrågakommande byggnadskostnaderna lika fördelas mellan staten och kyrkofonden.

Kostnaderna för uppförandet av domkapitelshuset, för arkivinredningen och för iordningställandet av domkapitlets nuvarande sessionssal m. m. hava av byggnadsstyrelsen beräknats till 175,000 kronor, varav enligt det föregående omkring 2,000 kronor belöpa på iordningställande av domkapitlets nuvarande sessionssal med därtill hörande utrymmen till stiftssal. Då medel icke torde böra i detta sammanhang beräknas för sistberörda ändamål men ett belopp av 10,000 kronor bör anvisas för konstnärlig utsmyckning av det nya domkapitelshuset, böra kostnaderna enligt min mening beräknas till (175,000 — 2,000 + 10,000 =) 183,000 kronor. Av statsmedel böra således anvisas $\frac{183{,}000}{2}$ = 91,500 kronor och av kyrkofonden 91,500 kronor.

I särskild proposition denna dag föreslår Kungl. Maj:t, att å riksstaten för budgetåret 1938/39 under åttonde huvudtiteln anvisas ett reservationsanslag av 15,000 kronor för uppgörande av ritningar, entreprenadhandlingar och dylikt beträffande ifrågavarande byggnadsföretag. Å beredskapsstaten för nämnda budgetår torde därför böra upptagas ett anslag av (91,500 — 15,000 =) 76,500 kronor.

Kungl. Maj:t torde böra inhämta riksdagens medgivande till att av kyrkofonden må utgå berörda belopp å 91,500 kronor till uppförande av domkapitelshus i Växjö. Därest riksdagen lämnar detta medgivande, lärer instundande kyrkomötes yttrande i ämnet jämväl böra inhämtas.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till *Domkapitlen och stiftsnämnderna: Uppförande av domkapitelshus i Växjö* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av .... kronor 76,500;

dels ock medgiva att av kyrkofonden må, under för beredskapsstaten gällande förutsättningar, till uppförande av domkapitelshus i Växjö utgå ett belopp av ..... kronor 91,500.

E. Universiteten, den medicinska undervisningen m. m.

[2.] **a. Universitetssjukhus: Serafimerlasarettet: Byggnadsarbeten.** I propositionen nr 103/1938 erinrades, att direktionen för karolinska sjukhuset hemställt om anvisande av ett anslag å 50,000 kronor för budgetåret 1938/39 till ersättningsbyggnad för djurstall m. m. vid serafimerlasarettet i Stockholm. Beträffande den i ämnet verkställda utredningen hänvisas till omförmälda proposition.

För egen del anförde jag enligt nämnda proposition, att anslag till ifrågavarande byggnadsarbeten torde böra upptagas å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39. I likhet med vad i annat sammanhang föreslagits beträffande ett antal andra byggnadsföretag borde dock å riksstaten för nämnda budgetår upptagas anslagsmedel för uppgörande av byggnadsplaner, entreprenadhandlingar och dylikt. För detta ändamål syntes ett belopp av 4,000 kronor vara tillräckligt. Härförutom erfordrades ett belopp av 3,000 kronor till utredningar rörande vissa andra vid lasarettet aktuella byggnadsföretag. Det syntes lämpligt, att sistnämnda anslagsbelopp sammanfördes med det förutnämnda å 4,000 kronor till ett särskilt reservationsanslag å 7,000 kronor, vilket syntes böra anvisas under åttonde huvudtiteln.

På grund härav har Kungl. Maj:t i omförmälda proposition föreslagit riksdagen att till Universitetssjukhus: Serafimerlasarettet: Byggnadsarbeten för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 7,000 kronor.

Departements-chefen. Mot de föreliggande beräkningarna rörande kostnaderna för berörda ersättningsbyggnad för djurstall m. m. har jag intet att erinra. Under åberopande av vad i omförmälda proposition anförts föreslår jag alltså, att å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39 upptages ett anslag av (50,000 — 4,000 =) 46,000 kronor. Framdeles bör tagas under övervägande, om och i vad mån Stockholms stad och Stockholms läns landsting böra bidraga till byggnadskostnaderna. Kungl. Maj:t torde, därest förevarande framställning vinner riksdagens bifall, böra uppdraga åt karolinska sjukhusets direktion att verkställa utredning i ämnet och framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Universitetssjukhus: Serafimerlasarettet: Byggnadsarbeten* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 46,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:

C. A. Charpentier.

Bilaga 7.

Egentliga statsutgifter.

Nionde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anmäler härefter under jordbruksdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39 samt anför därvid följande.

D. Undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar m. m.

[1.] **a. Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten och vissa andra engångskostnader.** I det av 1932 års riksdag godkända byggnadsprogrammet för lantbrukshögskolan — sådant sagda program ter sig efter de jämkningar i detsamma som beslutats av 1933, 1934, 1935 och 1936 års riksdagar — har beräknats, att byggnad för exteriörlära samt assistentbostäder skulle uppföras under budgetåret 1937/38. 1937 års riksdag (se IX. H. T. p. 33; R. skr. nr 9) anvisade för budgetåret 1937/38 ett reservationsanslag å 122,000 kronor för ändamålet avsett för uppförande *dels* av nyssnämnda byggnader till en beräknad kostnad av (39,000 + 15,000 =) 54,000 kronor, *dels ock* av ekonomibyggnad och varmväxthus för en botanisk-genetisk trädgård till en beräknad kostnad av 68,000 kronor. Kostnaderna för anläggandet av en botanisk-genetisk trädgård ha beräknats till sammanlagt (68,000 + 37,850 =) 105,850 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1937 har *byggnadsstyrelsen* anmält, *att* kostnaderna för uppförande av byggnaden för exteriörlära och av assistentbostäder på grund av stegrade material- och arbetspriser ökats med respektive 11,000 och 6,000 kronor, *att* det med avseende å nämnda byggnader visat sig behövligt vidtaga vissa utvidgningar av det ursprungliga byggnadsprogrammet, *att* nämnda utvidgning av byggnadsprogrammet medfört ytterligare kostnader för byggnaderna för exteriörlära jämte snickarverkstad med 25,000 kronor samt för assistentbostäderna med 21,000 kronor, *att* merkostnaderna för uppförandet av ekonomibyggnad och varmväxthus för den botanisk-genetiska trädgården uppgingo till 21,000 kronor, *samt att* merkostnaderna för övriga anläggningar vid botanisk-genetiska trädgården uppgingo till 10,150 kronor.

Styrelsen för lantbrukshögskolan har i skrivelse den 15 september 1937 hemställt om anslag till fortsatta byggnadsarbeten m. m. för botanisk-genetisk trädgård med 37,850 kronor, till bestridande av kostnadsökningar m. m. avseende denna trädgård med 40,100 kronor, till bestridande av kostnadsökningar m. m. för administrationsbyggnadens flyglar med 27,000 kronor, till byggnad för exteriörlära jämte snickarverkstad med 36,000 kronor, till varmväxthus för institutionen för växtodlingslära med 16,300 kronor samt till tillbyggnad m. m. av försökslada och redskapsbod med 22,300 kronor. Tillhopa utgjorde dessa kostnader 179,550 kronor.

Å tilläggsstaten för budgetåret 1937/38 har upptagits ett anslag för ifrågavarande ändamål å 11,000 kronor (se prop. nr 8; R. skr. nr 21), avsett för bestridande av merkostnader för byggnaden för exteriörlära. Därjämte har Kungl. Maj:t i proposition den 3 mars 1938, nr 235, angående anslag till lantbrukshögskolan föreslagit riksdagen anvisa dels 25,000 kronor för anordnande av snickarverkstad, dels 21,000 kronor avseende kostnadsökning för ekonomibyggnad och varmväxthus vid botanisk-genetiska trädgården, dels 11,200 kronor för nämnda trädgårds förseende med staket samt för anläggning av gångar inom trädgården, dels 22,300 kronor för tillbyggnad m. m. av försökslada och redskapsbod, dels ock 48,700 kronor för anläggande av vattenledning, eller tillhopa för ifrågavarande ändamål 128,200 kronor.

Departementschefen. Jag vill förorda, att å beredskapsstaten upptagas medel dels till merkostnader för uppförande av assistentbostäder med 27,000 kronor, dels till kostnader för fortsatta byggnadsarbeten m. m. för botanisk-genetisk trädgård med 45,800 kronor, dels ock till kostnaderna för uppförande av varmväxthus för institutionen för växtodlingslära med 16,300 kronor, eller tillhopa 89,100 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten och vissa andra engångskostnader* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av .... kronor 89,100.

[2.] **b. Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet.** I proposition nr 167 till 1936 års riksdag angående försöksverksamhet på jordbrukets område m. m. beräknades kostnaderna för byggnader, avseende jordbruks- och husdjursförsöken samt lantbrukshögskolans centrala administration, bibliotek m. m. till 1,336,900 kronor. Motsvarande kostnader för inventarier och utrustning beräknades utgöra 132,500 kronor. Samtliga nu nämnda kostnader — tillhopa 1,469,400 kronor — föreslogos skola fördelas på tre budgetår, räknat från och med budgetåret 1936/37. Plan för sådan fördelning fanns intagen i propositionen. Enligt planen skulle kostnaderna för byggnader och fasta anläggningar fördelas å budgetåren 1936/37, 1937/38 och 1938/39 med respektive 300,000, 600,000 och 436,900 kronor samt kostnaderna för inredning och inventarier å budgetåren 1937/38 och 1938/39 med respektive 75,000 och 57,500 kronor.

Propositionen nr 167 bifölls i huvudsak av 1936 års riksdag (jordbr. utsk. utl. nr 83; R. skr. nr 320), som för budgetåret 1936/37 under nionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 300,000 kronor till byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet vid lantbrukshögskolan.

Vid behandlingen i 1937 års statsverksproposition (IX. H. T. p. 34) av frågan om fortsatt medelsanvisning för ifrågavarande byggnadsarbeten framhöll jag, att det under rådande konjunkturer på arbetsmarknaden syntes lämpligt, att den statliga byggnadsverksamheten begränsades till arbeten, som icke utan åsidosättande av viktiga intressen kunde uppskjutas. Efter övervägande av olika synpunkter ansåg jag mig böra förorda, att medelsanvisningen till byggnader och fasta anläggningar för försöksverksamheten vid högskolan för budgetåret 1937/38 begränsades till 400,000 kronor, varvid något anslag till inredning och inventarier ej skulle bliva erforderligt för sagda budgetår. På förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1937 års riksdag i enlighet härmed.

Hittills har således riksdagen för ifrågavarande byggnadsverksamhet anvisat tillhopa 700,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1937 hemställt om anvisande för nästa budgetår av ett reservationsanslag å 285,000 kronor till byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet vid lantbrukshögskolan. Härvid har styrelsen anfört i huvudsak följande.

Sedan hösten 1936 hade betydande prisstegringar ägt rum beträffande byggnadsmaterialier, arbetslöner och ledningsarbeten av olika slag. Sålunda hade järnpriserna mer än fördubblats, träpriserna ökat med mer än 50 procent, priset å murtegel stegrats med omkring 10 procent och arbetslönerna i landsorten höjts med omkring 9 procent genom de i juni 1937 träffade nya avtalen inom byggnadsindustrien. Med hänsyn härtill kunde totalkostnaderna för ifrågavarande byggnadsarbeten numera överslagsvis beräknas uppgå till 1,690,000 kronor i stället för tidigare 1,336,900 kronor. Prisstegringarna kunde sålunda beräknas till i genomsnitt något över 26 procent.

För byggnadsföretaget hade hittills anvisats tillsammans 700.000 kronor, av vilket belopp ännu intet tagits i anspråk för själva arbetenas utförande.

Det syntes byggnadsstyrelsen, att under förevarande omständigheter andra medel för byggnadsföretaget under budgetåret 1938/39 icke behövde anvisas än ett tilläggsbelopp, motsvarande kostnadsstegringen å de hittills anvisade anslagen eller (0.26 × 700,000 =) i runt tal 185,000 kronor.

De för inredning och inventarier ursprungligen upptagna kostnaderna, 132,500 kronor, borde med hänsyn till inträffade prisstegringar å snickeri- och inredningsarbeten överslagsvis höjas med omkring 25 procent till 165,000 kronor. Av detta belopp borde för budgetåret 1938/39 lämpligen anvisas 100,000 kronor.

I skrivelse den 15 september 1937 har *styrelsen för lantbrukshögskolan* framhållit, att enligt styrelsens mening med uppförande av biblioteksbyggnad och omändring av administrationsbyggnad — för vilka arbeten i 1936 års byggnadsplan beräknats en sammanlagd kostnad av 167,000 kronor — kunde anstå tills vidare. Däremot har styrelsen ansett övriga byggnader enligt sagda plan böra uppföras under budgetåret 1938/39. Härför skulle erfordras (1,469,400—700,000—167,000 =) 602,400 kronor, vartill på grund av inträffad prisstegring på byggnadsmarknaden finge läggas merkostnad å 330,900 kronor. Högskolestyrelsen har därför hemställt om en anslagsanvisning för nästa budgetår av 933,300 kronor för ifrågavarande ändamål.

Vid anmälan av de ärenden angående verkliga utgifter å tilläggsstaten till riksstaten för budgetåret 1937/38, som underställts riksdagen genom proposition den 4 januari 1938, nr 8, anförde jag följande:

»Med hänsyn till rådande materialpriser m. m. torde statens byggnadsverksamhet i viss mån böra begränsas. Vidkommande här ifrågavarande byggnadsarbeten synes — i betraktande jämväl av att arbetena ännu ej igångsatts — någon större olägenhet ej komma att förorsakas, därest den förut godkända byggnadsplanen frångås på det sätt, att ytterligare medelsanvisning för ifrågavarande ändamål ej äger rum å riksstaten för nästa budgetår. Vad angår de av riksdagen redan anvisade byggnadsanslagen å tillhopa 700,000 kronor torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta rörande igångsättande av de arbeten, som i första hand synas böra komma till utförande. I detta hänseende hava vid ärendets beredning inom departementet följande byggnadsarbeten funnits icke kunna anstå ytterligare utan snarast böra färdigställas, nämligen

	I 1936 års byggnadsplan beräknad kostnad	Av byggnadsstyrelsen uppskattad merkostnad
	kronor	kronor
Försöksladugård vid Kungsängen	182,000	58.000
Assistentbostad vid Kungsängen.....	29 300	7,700
Svinhus vid Bäcklösa	65,000	15.000
Summa	276,300	80,700.

Till täckande av merkostnaderna för förenämnda arbeten, som sålunda skulle komma att utföras under innevarande budgetår, torde å tilläggsstaten böra anvisas ett belopp av 80,700 kronor.

För att medel för ifrågavarande ändamål skola finnas tillgängliga i tillräcklig omfattning under nästa budgetår, därest försämrade konjunkturer

skulle inträffa, ämnar jag framdeles föreslå Kungl. Maj:t, att ett belopp av [602,400 + (330,900 — 80,700 =) 250,200 =] 852,600 kronor uppföres å den anslagsplan, för vilken chefen för finansdepartementet redogjort i finansplanen.»

På förslag av Kungl. Maj:t har årets riksdag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisat ett reservationsanslag av 80,700 kronor.

I anslutning till det anförda förordar jag, att å beredskapsstaten för nästa budgetår måtte uppföras ett anslag av 852,600 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departementschefen.*

att till *Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 852,600.

[3.] **c. Lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp: Byggnadsarbeten.** I skrivelse den 8 januari 1937 har *styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen bevilja ett anslag av 41,300 kronor för uppförande vid institutet av en gymnastikbyggnad med därtill ansluten badinrättning i enlighet med ett av arkitekten G. Beijer upprättat förslag. Häröver hava infordrade utlåtanden avgivits den 19 januari 1937 av lantbruksstyrelsen och den 16 februari 1937 av byggnadsstyrelsen, som därvid överlämnat en promemoria från skolöverstyrelsens förste gymnastikkonsulent. Till motivering av sin framställning har anstaltsstyrelsen anfört bland annat följande.

Avsaknaden vid institutet av en samlingssal, som ägde den storlek, att erforderligt utrymme stode till förfogande vid kursavslutningar och andra tillfällen, då det vore önskvärt att samla alla eleverna i institutets olika kurser — totala antalet elever utgjorde cirka 150 — jämte den stora lärarepersonalen, vore mycket kännbar. Det lokalutrymme, som för närvarande funnes, möjliggjorde ej att samla mer än högst etthundra personer och salen vore då till trängsel fylld. Även vid tillfällen, och de vore talrika, då lantbruksklubbar och andra slag av sammanslutningar förlade sina sammankomster till Alnarp eller då skolor av olika slag eller större studiesällskap besökte institutet, vore frånvaron av en tillräckligt rymlig samlingslokal ytterst ofördelaktig och detta alldeles särskilt vid ogynnsamt väder.

En annan stor brist vore, att någon gymnastiksal ej funnes vid institutet. Eleverna i de högre kurserna med varaktighet från ett till tre år sysslade så gott som uteslutande med teoretiska studier, varför möjlighet till kroppsövningars bedrivande för dessa, särskilt under vinterhalvåret, vore synnerligen behövlig och önskvärd. Vid åtskilliga undervisningsanstalter med betydligt färre antal elever än vid Alnarpsinstitutet funnes gymnastiksalar.

Ett tredje behov vid institutet, vars fyllande vore alldeles oavvisligt, vore en badinrättning. Hittills hade två små badrum, inrymda i den trånga mejeribyggnaden, med plats för ett badkar i vartdera rummet funnits. Dessa två badkar hade självfallet ej på långt när räckt till för de cirka 200 personer (elever och familjemedlemmar), som de skolat betjäna. Med det nuvarande mejeriets förestående ombyggnad till undervisningslokaler, sedan den nya

mejeribyggnaden vore uppförd, måste de i detta inrymda båda omoderna och bristfälliga badrummen slopas för att erforderligt utrymme skulle vinnas för de blivande undervisningslokalerna. En badinrättning måste sålunda iordningställas på ena eller andra sättet.

Institutsstyrelsen ansåge den lämpligaste utvägen att avhjälpa de ovan påvisade bristerna i fråga om samlingssal, gymnastiksal och badinrättning vara att uppföra en byggnad, i vilken samtliga de tre utrymmesbehoven tillgodosåges. Styrelsen hade därför uppdragit åt arkitekten G. Beijer, Alnarp, att uppgöra ett förslag till en dylik byggnad.

En i anslutning till det uppgjorda förslaget till byggnadsplan för gymnastiklokal och badinrättning av byggnadsingenjören A. Nilsson, Åkarp, verkställd kostnadsberäkning visade en slutsumma av 70,800 kronor. Kostnaden för gymnastiklokalens utrustning med erforderliga redskap och annan attiralj samt stolar vid lokalens användning som samlingslokal uppskattades till 7,000 kronor. Den sammanlagda kostnaden beräknades sålunda uppgå till 77,800 kronor.

Institutsstyrelsen förfogade över en för flera år sedan genom insamling bland forna elever och vänner till institutet åstadkommen gymnastikbyggnadsfond, vars kapital den $^{31}/_{12}$ 1936 uppgått till 36,500 kronor. Detta belopp ansåge styrelsen lämpligen kunna användas för ifrågavarande ändamål. Det vore styrelsens förhoppning, att det resterande beloppet 41,300 kronor skulle genom statsmakternas försorg ställas till förfogande.

Lantbruksstyrelsen har tillstyrkt framställningen.

Byggnadsstyrelsen har anfört, bland annat, följande.

Sedan skolöverstyrelsens förste gymnastikkonsulent framställt vissa erinringar beträffande institutsstyrelsens förslag, hade byggnadsstyrelsen, som icke heller funnit förslaget tillfredsställande, berett vederbörande tillfälle att verkställa en omarbetning av förslaget. Därefter hade till byggnadsstyrelsen den 13 februari 1937 från institutet inkommit ett omarbetat förslag i frågan, framställt å två i februari 1937 dagtecknade ritningar.

Beträffande det omarbetade förslaget hade förste gymnastikkonsulenten, enligt vad han under hand meddelat, icke något att i huvudsak erinra. För sin del finge byggnadsstyrelsen i fråga om detta förslag framhålla, att trappan från det väl knappt tilltagna kapprummet upp till gymnastik- och samlingssalen icke vore lämpligt anordnad, i det trappan utmynnade i ett mindre vilplan i salens ena hörn. Den till salen ledande entrén hade givits samma storlek och utseende som ingången till avklädningsrummet, men syntes det byggnadsstyrelsen önskvärt att entrén till salen i stället anordnades såsom huvudingång till byggnaden och sålunda gjordes betydligt större än vad som föreslagits samt eventuellt förlades till byggnadens gavel. Vad beträffade entrén till omklädningsrummet borde denna lämpligen förflyttas till rummets andra sida, varigenom vunnes den fördelen att de, som skulle deltaga i gymnastiken icke behövde för att komma till gymnastiksalen passera förbi ingången, varifrån givetvis smuts och damm skulle dragas in i salen. Slutligen finge byggnadsstyrelsen framhålla, att, då enligt förslagen en biografapparat vore avsedd att anbringas i salen, vid förslagets vidare utarbetande borde beaktas föreskrifterna i förordningen den 3 juni 1932 med vissa bestämmelser angående biografer och filmförevisning.

Kostnaderna för genomförandet av det ursprungliga förslaget hade beräknats till 70,800 kronor, vartill komme kostnader för inventarier å 7,000 kronor eller tillhopa 77,800 kronor. Beträffande nämnda belopp hade byggnadsstyrelsen icke något att erinra. Det omarbetade förslaget, som icke

åtföljts av någon kostnadsberäkning, kunde med stöd av en inom byggnadsstyrelsen verkställd överslagsberäkning beräknas draga en kostnad av 100,000 kronor, inberäknat ovannämnda belopp å 7,000 kronor för inventarier. Ehuru det omarbetade förslaget sålunda komme att draga högre kostnader än det ursprungliga förslaget, ansåge styrelsen dock att det omarbetade förslaget vore det andra så överlägset att det lämpligen borde läggas till grund för byggnadens uppförande under förutsättning dock att de av byggnadsstyrelsen framställda erinringarna beträffande förslaget vederbörligen iakttoges.

I skrivelse den 14 september 1937 har *institutsstyrelsen* förnyat sin framställning om anvisande av medel för uppförande vid institutet av en byggnad inrymmande samlingssal med enkel gymnastikutrustning och badavdelning. Styrelsen, som uppskattat behovet av statsmedel för sagda byggnadsarbeten till 68,500 kronor, har anfört i huvudsak följande.

Det förslag till samlingssal och badanordning, upprättat av arkitekt G. Beijer, som åtföljde skrivelsen av den 8 januari 1937, hade styrelsen låtit samma arkitekt omarbeta i syfte att nå viss besparing i byggnadskostnaden genom att minska takhöjden i samlingssalen. Den samtidigt vidtagna sänkningen av fönstren gåve åt salen en trevligare karaktär. I badavdelningen hade den inredning bibehållits, som utformats, sedan skolöverstyrelsens gymnastikkonsulent gjort vissa anmärkningar mot det först framlagda förslaget. Den härvid företagna ändringen medförde avsevärda förbättringar i fråga om badformer och utrustning men ökade samtidigt byggnadskostnaden.

Den kostnadsberäkning, som arkitekten Beijer låtit uppgöra i anslutning till det förslag till byggnad för samlingssal och badavdelning, som framlagts, slutade på ett betydligt högre belopp än det först framlagda. Kostnaden hade stigit från 70,800 kronor till 101,500 kronor (kostnaden för gymnastikutrustning ej inräknad). Den stegrade kostnaden sammanhängde dels med badavdelningens utvidgning, dels med de under året av kända anledningar starkt ökade byggnadskostnaderna. Vidkommande kostnaden för inredning hade i det föreliggande förslaget räknats med 5,000 kronor mot 7,000 kronor i det tidigare angivna. Beloppet avsåge i första hand anskaffning av 200 stolar för en kostnad av cirka 2,500 kronor; det resterande beloppet avsåge anskaffning av enkel gymnastikutrustning.

Beträffande driftkostnaderna för byggnaden i fråga räknade styrelsen med att en städerska måste anställas för renhållningen samt betjäningen av badavdelningen. Eldningen utfördes av vid institutet anställd eldare. Lönen till städerskan borde beräknas till samma belopp per år — 1,000 kronor — som till andra städerskor vid institutet. Bostad till städerskan funnes redan.

Vidkommande kostnaderna för bränsle, lyse och vatten räknade styrelsen med ett belopp av cirka 1,000 kronor per år. Kostnaderna för underhåll av byggnaden och inventarier torde åtminstone till en början ej bliva större än att de kunde bestridas av de anslag, som institutet uppbure för dylika ändamål.

Kapitalet å fonden för uppförande av gymnastikhus kunde med tillägg av räntan för år 1937 beräknas uppgå till omkring 38,000 kronor den 1 januari 1938. Detta belopp ansåge styrelsen lämpligen kunde användas för ifrågavarande ändamål. Det vore styrelsens förhoppning, att det resterande beloppet (101,500 — 38,000 + 5,000 =) 68,500 kronor skulle genom statsmakternas försorg ställas till förfogande.

Departementschefen. I likhet med institutsstyrelsen anser jag, att institutets behov av samlingslokal samt gymnastik- och badmöjligheter bör tillgodoses genom uppförande av den föreslagna byggnaden. Institutsstyrelsens kostnadsberäkning giver mig icke anledning till erinran. Till kostnadernas bestridande synes staten i enlighet med styrelsens förslag böra bidraga med 68,500 kronor. Medel för ändamålet torde böra upptagas å beredskapsstaten.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp: Byggnadsarbeten* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 68,500.

G. Lanthushållning i allmänhet.

[4.] **a. Bidrag till gödselvårdsanläggningar.** Såsom bidrag till gödselvårdsanläggningar har riksdagen anvisat för vartdera av budgetåren 1933/34 och 1934/35 under utgifter för kapitalökning, fonden för förlag till statsverket, ett reservationsanslag av 700,000 kronor samt för ettvart av budgetåren 1935/36—1937/38 under nionde huvudtiteln reservationsanslag å respektive 350,000, 350,000 och 200,000 kronor. Anslagsanvisningarna hava gjorts med hänsyn såväl till den betydelse ur jordbrukssynpunkt, som förekomsten av tidsenliga och ändamålsenliga gödselvårdsanläggningar äger, som ock till det arbetstillskott, vilket genom anordnandet därav tillskapas.

Närmare föreskrifter rörande ifrågavarande bidragsverksamhet hava meddelats i kungörelsen den 30 juni 1933 (nr 435) angående statsbidrag till gödselvårdsanläggningar, vari ändringar vidtagits genom kungörelserna nr 189/1934, 119/1936 och 567/1937. I fråga om innehållet av nämnda föreskrifter hänvisas till framställningen i IX. H.T. 1937 sid. 226.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att till bidrag till gödselvårdsanläggningar måtte för budgetåret 1938/39 anvisas ett reservationsanslag av 200,000 kronor. Styrelsen anför bland annat följande.

Under förutsättning att förhållandena å arbetsmarknaden icke utvecklades i ogynnsam riktning torde ifrågavarande anslag numera icke hava någon nämnvärd betydelse såsom led i arbetslöshetens bekämpande. Däremot syntes visst behov av understöd utav förevarande art för förbättrande av gödselvården vid de mindre jordbruken ännu föreligga. Hushållningssällskapen hade nämligen i till lantbruksstyrelsen inkomna ansökningar om bidrag för sagda verksamhet under budgetåret 1937/38 anhållit om bidrag med i runt tal 1,350,000 kronor. Lantbruksstyrelsen ansåge därför, att jämväl under budgetåret 1938/39 medel för ifrågavarande ändamål borde stå till förfogande. Någon reservation å anslaget kunde icke påräknas.

Årets riksdag har anvisat ett anslag för ändamålet för nästa budgetår av 200,000 kronor.

Med hänsyn till ifrågavarande anslags betydelse för främjande av en rationell gödselvård och då anläggandet av gödselstäder torde erbjuda ett värdefullt arbetstillskott för vissa kategorier av landsbygdens befolkning, vill jag förorda, att å beredskapsstat för nästa budgetår uppföres ett belopp av 500,000 kronor. *Departementschefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till gödselvårdsanläggningar* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 500,000.

[5.] **b. Bidrag till ladugårdsförbättringar.** För budgetåret 1936/37 anvisades till bidrag till ladugårdsförbättringar inom vissa delar av Västerbottens län ett reservationsanslag av 100,000 kronor, att disponeras av Västerbottens läns hushållningssällskap, som skulle äga meddela närmare bestämmelser rörande bidragsverksamheten. För innevarande budgetår är till ladugårdsförbättringar uppfört ett reservationsanslag av 250,000 kronor. Den 9 juli 1937 har Kungl. Maj:t av sistnämnda anslag tilldelat Norrbottens läns, Göteborgs och Bohus läns samt Hallands läns hushållningssällskap statsbidrag med respektive 80,000, 50,000 och 30,000 kronor att av sällskapens förvaltningsutskott användas till bidrag till ladugårdsförbättringar inom sådan del av sällskapens områden, där behovet av dylika förbättringar är särskilt trängande samt bidrag till deras utförande finnes påkallat med hänsyn till rådande arbetslöshet eller till bristande tillgång på lämpligt virke, långa avstånd och dåliga kommunikationer. I samband härmed ha jämväl meddelats särskilda föreskrifter beträffande användningen av statsbidraget.

I skrivelse den 10 september 1937 har *Norrbottens läns hushållningssällskap* hemställt, att sällskapet för budgetåret 1938/39 måtte beviljas ett anslag av 150,000 kronor till ladugårdsförbättringar i länets övre skogsbygder. Härvid har erinrats om att sällskapet i sin framställning om anslag (med 200,000 kronor) för innevarande budgetår till dylika förbättringar åberopat en av sällskapet under 1936 verkställd undersökning avseende ladugårdarnas beskaffenhet i nämnda bygder, vilken undersökning givit vid handen, att för avhjälpande av de svåraste bristerna inom länets lappmarkssocknar samt socknarna Korpilombolo, Tärendö, Pajala och Junosuando erfordrades ett belopp av 442,799 kronor. Sällskapet har nu framhållit, att sagda belopp med hänsyn till de efter undersökningens verkställande stegrade priserna å byggnadsmaterial borde höjas till 516,652 kronor.

Statens egnahemsstyrelse har i infordrat utlåtande den 27 september 1937 tillstyrkt den begärda medelsanvisningen.

Sedermera har *Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* i skrivelse den 21 oktober 1937 — varöver statens egnahemsstyrelse den 13 november 1937 avgivit infordrat utlåtande — hemställt om statsanslag med ytterligare 100,000 kronor för beviljande av ladugårdsförbättringsbidrag inom Västerbottens läns fjällbygder.

Egnahemsstyrelsen har tillstyrkt jämväl sistberörda framställning.

I årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 134, har äskats ett reservationsanslag av 100,000 kronor såsom bidrag till ladugårdsförbättringar.

Departementschefen.

Förbättringsarbeten å ladugårdar torde med hänsyn till såväl arbetsmöjligheter vid arbetenas utförande som ökad avsättning av byggnadsmaterialier vara väl lämpade att igångsättas under tider av större arbetslöshet. Vid de mindre jordbruk, där ifrågavarande arbeten komma till utförande, erhålla även brukarna en välbehövlig ekonomisk lättnad, varjämte större trevnad beredes dessa brukare i deras dagliga arbete vid jordbrukets skötsel. Det synes mig befogat, att staten därvid lämnar sitt bistånd genom anvisande av statsbidrag.

De bidrag till ladugårdsförbättringar, som under de senaste två budgetåren tilldelats vissa av landets hushållningssällskap, torde ha medfört erfarenheter rörande verksamhetens administrerande, som böra bli till gagn, därest ett igångsättande av dylik förbättringsverksamhet i större skala skulle visa sig önskvärt. Vidare torde den hittills bedrivna förbättringsverksamheten ha medfört, att de därav berörda hushållningssällskapen ha ett större antal inneliggande ansökningar, vilka ej kunnat behandlas i brist på medel.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande har jag den 14 januari 1938 tillkallat tre sakkunniga för att inom jordbruksdepartementet biträda med uppgörande av förslag till förbättringsarbeten för ladugårdsbyggnader. Dessa sakkunniga torde, därest ett igångsättande av dylika arbeten i större omfattning skulle visa sig önskvärt, redan innevarande år kunna avlämna erforderliga förslag.

Med hänsyn till anförda omständigheter synas mig förutsättningar föreligga för att snabbt kunna i större skala igångsätta en med statsbidrag understödd förbättringsverksamhet avseende ladugårdsbyggnader, däri inbegripet erforderliga vattenledningar. Jag förordar fördenskull, att å beredskapsstaten för nästa budgetår upptages ett anslag å 5,000,000 kronor för bidrag till ladugårdsförbättringar.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att till *Bidrag till ladugårdsförbättringar* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 5,000,000.

H. Egnahemsbildning, kolonisation och grundförbättringar m. m.

[6.] **a. Jordanskaffningsverksamhet inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.** För vartdera av budgetåren 1934/35 och 1935/36 har anvisats ett reservationsanslag av 25,000 kronor till understöd-

jande av den utav Norrbottens läns hushållningssällskaps egnahemsnämnd sedan ett flertal år i egen regi bedrivna jordanskaffningsverksamhet, som i stor utsträckning utövats och även framgent beräknades komma att utövas i samarbete med statens arbetslöshetskommission. Anslagen avsågos att användas såsom bidrag till dels kostnaderna för verksamhetens centrala ledning och administration, dels ock exploateringskostnader vid Kassa jordförmedlingsföretag i Pajala socken, Tärendö jordförmedlingsföretag i Tärendö socken samt Salt- och Fetmyrans jordförmedlingsföretag i Arvidsjaurs socken.

För budgetåret 1936/37 anvisade 1936 års riksdag (prop. nr 46; R. skr. nr 194) till jordanskaffningsverksamhet inom Västerbottens och Norrbottens län ett reservationsanslag av 800,000 kronor. Därvid förutsattes, att från berörda anslag borde i skälig utsträckning utgå medel jämväl till omförmälda av Norrbottens läns hushållningssällskaps egnahemsnämnd i egen regi bedrivna jordanskaffningsverksamhet. Närmare bestämmelser rörande den av 1936 års riksdag beslutade jordanskaffningsverksamheten hava meddelats i kungörelsen den 29 maj 1936 (nr 212) angående särskild jordanskaffningsverksamhet i Västerbottens och Norrbottens län.

För innevarande budgetår har 1937 års riksdag (IX. H. T. p. 129; jordbr.-utsk. utl. nr 1 p. 129; R. skr. nr 9) anvisat ett reservationsanslag av likaledes 800,000 kronor till jordanskaffningsverksamhet inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. I enlighet härmed har Kungl. Maj:t den 11 juni 1937 utfärdat kungörelse (nr 424) om utsträckt tillämpning av omförmälda kungörelse nr 212/1936.

Med utlåtande den 27 september 1937 har statens egnahemsstyrelse överlämnat till Kungl. Maj:t ställda skrivelser från de båda nordligaste hushållningssällskapens egnahemsnämnder rörande anslagsbehovet för budgetåret 1938/39.

Västerbottens läns hushållningssällskaps egnahemsnämnd har för jordanskaffningsverksamheten inom länet under nästa budgetår beräknat ett belopp av tillhopa 645,000 kronor, varav 25,000 kronor angivits avse administrationskostnader och återstoden beräknats för övriga kostnader.

Norrbottens läns hushållningssällskaps egnahemsnämnd har anhållit, att ett belopp av 500,000 kronor måtte ställas till nämndens förfogande för bedrivande inom länet under nästa budgetår av ifrågavarande verksamhet. Av nämnda belopp avses 39,000 kronor till administrationskostnader och 461,000 kronor till övriga kostnader.

Statens egnahemsstyrelse har ej haft något att erinra mot det för Västerbottens län beräknade beloppet 645,000 kronor. För Norrbottens läns vidkommande har egnahemsstyrelsen ansett, att det för administrationskostnader äskade beloppet kunde minskas med 4,000 kronor till 35,000 kronor. Då styrelsen i övrigt ej haft något att erinra mot de verkställda anslagsberäkningarna, skulle alltså för ifrågavarande ändamål erfordras en sammanlagd medelsanvisning av (645,000 + 496,000 =) 1,141,000 kronor.

Vid anmälan av frågan om medelsbehovet för ifrågavarande ändamål under nästa budgetår framhöll jag (se IX. H. T. 1938, p. 143), att med hänsyn till att byggnadskostnadernas stegring medfört en ej obetydlig fördyring av fastigheter, som tillkomma under nuvarande förhållanden, tillskapandet av nya brukningsdelar lämpligen syntes böra ske i något långsammare tempo. Därtill komme, att inom 1936 års egnahemsutredning påginge undersökningar, avseende bland annat jordbrukens lämpliga storlek i fråga om såväl jord- som skogstillgång. För nästa budgetår syntes ett anslag å 500,000 kronor vara tillräckligt för att tillgodose medelsbehovet för en enligt samma grunder som hittills inom de fyra nordligaste länen bedriven jordanskaffningsverksamhet. För att medel skulle finnas tillgängliga i tillräcklig omfattning under nästa budgetår, därest försämrade konjunkturer skulle inträffa, förklarade jag mig framdeles vilja föreslå Kungl. Maj:t, att ett belopp av 600,000 kronor uppfördes å beredskapsstaten.

I statsverkspropositionen har i anslutning härtill upptagits ett reservationsanslag för ändamålet å 500,000 kronor. Anslaget har numera beviljats av riksdagen.

Departementschefen. I anslutning till vad sålunda anförts i årets statsverksproposition förordar jag, att å beredskapsstaten för nästa budgetår upptages ett anslag av 600,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Jordanskaffningsverksamhet inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 600,000.

[7.] **Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag.** För understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- eller betesvall, hava sedan åtskilliga år tillbaka medel upptagits å riksstaten under titeln statens avdikningsanslag. Bestämmelser angående villkoren för erhållande av statsbidrag från anslaget äro meddelade i kungörelsen den 11 juni 1926 (nr 257) med däri genom kungörelserna nr 215/1929, 299/1933 och 570/1937 gjorda ändringar.

Riksdagen plägar årligen dels bestämma det belopp, intill vilket statsbidrag ur anslaget må av Kungl. Maj:t för det nästkommande budgetåret beviljas, dels ock anvisa visst anslagsbelopp för finansieringen av erforderliga utbetalningar av bidrag. Av följande tabell framgå för ett vart av budgetåren 1930/31—1937/38 den bestämda bidragssumman och de anvisade anslagsbeloppen:

Budgetår	Av riksdagen bestämd bidragssumma	Anvisat anslag
	kronor	kronor
1930/31	4,000.000	3,800,000
1931/32	3,300,000	3,800,000
1932/33	3,000,000	3,000,000
1933/34	2,500,000	2,500,000
1934/35	2,200.000	3,000,000
1935/36	5,400.000	3,700,000
1936/37	3,300,000	3,700,000
1937/38	3,800,000	4,000,000

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *lantbruksstyrelsen* gjort framställning om beredande av medel för budgetåret 1938/39 för utlämnande av statsbidrag från statens avdikningsanslag samt härvid anfört huvudsakligen följande.

Under budgetåret 1936/37 hade beviljats bidrag från ifrågavarande anslag till 827 företag med tillhopa 3,294,580 kronor. Därutöver hade lantbruksstyrelsen under sagda budgetår hos Kungl. Maj:t tillstyrkt statsbidrag till 3 företag med tillhopa 5,180 kronor, rörande vilka företag Kungl. Maj:t vid budgetårets utgång ännu icke fattat beslut.

Vid ingången av budgetåret 1937/38 funnes hos lantbruksstyrelsen inneliggande ansökningar om statsbidrag till 242 torrläggningsföretag, representerande ett bidragsbelopp av omkring 1,220,000 kronor. Utöver nämnda ansökningar torde under budgetåret nya ansökningar kunna förväntas inkomma i ungefärligen samma omfattning som under det sist förflutna budgetåret eller till ett sammanlagt belopp av omkring 3,800,000 kronor.

För tillgodoseende under löpande budgetår av samtliga såväl föreliggande som under året motsedda ansökningar skulle sålunda erfordras en bidragstilldelning av (5,180 + 1,220,000 + 3,800,000 =) 5,025,180 kronor eller i runt tal 5,000,000 kronor. För ändamålet funnes tillgängligt bidrag från statens avdikningsanslag med 3,800,000 kronor. Av för budgetåret 1937/38 föreliggande och påräknade ansökningar om statsbidrag beräknades sålunda ansökningar å ett belopp av (5,000,000—3,800,000 =) 1,200,000 kronor bliva överförda till budgetåret 1938/39. Jämväl under sistnämnda budgetår torde nya ansökningar om statsbidrag kunna förväntas inkomma till ett belopp av omkring 3,800,000 kronor. För tillgodoseende under budgetåret 1938/39 av ansökningar om statsbidrag skulle sålunda erfordras i runt tal (1,200,000 + 3,800,000 =) 5,000,000 kronor.

För undvikande av att, såsom tidigare ofta varit fallet, ansökningarna om statsbidrag på grund av brist på medel hopades i lantbruksstyrelsen och till kännbar olägenhet för avdikningsverksamheten bleve avgjorda först efter ett eller flera års väntan, syntes det önskvärt, att bidragstilldelningen under budgetåret 1938/39 kunde uppgå till av lantbruksstyrelsen beräknat belopp, 5,000,000 kronor.

I årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 148, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1938/39 bevilja statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhopa högst 1,200,000 kronor, dels ock anvisa ett förslagsanslag för ändamålet å 2,700,000 kronor.

Departementschefen.

Enligt vunna erfarenheter ha avdikningsföretag visat sig vara i sysselsättningshänseende lämpliga arbeten vid kris å arbetsmarknaden. Kungl.

Maj:t torde därför bemyndigas att, därest försämrade konjunkturer skulle inträda under nästa budgetår, bevilja statsbidrag till avdikningsföretag å högst 3,800,000 kronor utöver det belopp, som äskats i statsverkspropositionen. Bidragsbeloppen torde i så fall få avföras å riksstatsanslaget, som är av förslagsanslags natur.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Kungl. Maj:t må, under för beredskapsstaten gällande förutsättningar, under budgetåret 1938/39 bevilja statsbidrag från statens avdikningsanslag å högst 3,800,000 kronor utöver i statsverkspropositionen äskat belopp.

[8.] **Grundförbättringar: Bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk.** Från och med 1927 har riksdagen varje år anvisat anslag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk. Sedan 1931 har anslaget fått tagas i anspråk jämväl för stenröjning och sedan 1935 har även bidrag till jordkörning kunnat utgå från anslaget.

Anslaget, som förut varit av reservationsanslags natur, betecknas från och med budgetåret 1934/35 såsom förslagsanslag. För ett vart av budgetåren 1935/36 och 1936/37 har anslaget uppförts med 1,500,000 kronor samt för innevarande budgetår med 1,950,000 kronor.

För 1938 har riksdagen medgivit, att Kungl. Maj:t må för ifrågavarande ändamål bevilja statsbidrag med sammanlagt 1,950,000 kronor, varav beräknats förslagsvis 850,000 kronor till nyodling, 600,000 kronor till betesförbättring, 400,000 kronor till stenröjning och 100,000 kronor till jordkörning.

Gällande bestämmelser angående villkoren för erhållande av ifrågavarande statsbidrag äro meddelade i kungörelsen den 12 oktober 1934 (nr 498) angående statsbidrag till jordförbättring å ofullständiga jordbruk med däri genom kungörelsen den 30 juni 1937 (nr 571) gjord ändring.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *lantbruksstyrelsen* rörande anslagsbehovet för 1939 anfört följande.

De för här berörda ändamål anvisade medlen hade rönt synnerligen stark efterfrågan, vilket närmare belystes av följande tabell.

År	Sökta bidragsbelopp				
	Nyodling	Betesförbättring	Stenröjning	Jordkörning	Summa
	kronor	kronor	kronor	kronor	kronor
1928	1,583,830	290,150	—	—	1,873,980
1929	1,763,240	396,270	—	—	2,159,510
1930	1,462,780	462,020	—	—	1,924,800
1931	1,439,860	578,810	150,320	—	2,168,990
1932	1,486,150	723,930	328,390	—	2,538,470
1933	1,583,520	786,320	416,080	—	2,785,920
1934	1,810,630	1,037,960	592,910	—	3,441,500
1935	1,803,960	1,172,290	596,930	140,800	3,713,980
1936	1,739,000	1,327,570	628,150	114,240	3,808,960
1937	1,595,900	1,125,170	700,360	179,370	3,600,800.

Såsom framginge vid jämförelse mellan av riksdagen anvisade anslag och av hushållningssällskapen sökta bidrag, hade det hittills endast delvis varit möjligt att tillgodose de inkomna ansökningarna om bidrag. Vad beträffade det för 1938 avsedda anslaget å 1,950,000 kronor kunde förväntas, att ansökningar om bidrag inkomme i sådan omfattning, att anslaget skulle visa sig otillräckligt för deras tillgodoseende. Genom den för sistnämnda år vidtagna höjningen av anslagsbeloppet med 450,000 kronor hade emellertid möjliggjorts en i jämförelse med tidigare år något ökad tilldelning av statsbidrag, eller med omkring 50 procent av de för nämnda år sökta beloppen, medan ifrågavarande proportion under de närmast föregående åren utgjort 35 à 40 procent.

För 1939 torde någon minskning i ansökningarna om bidrag icke vara att påräkna, varför anslagsbehovet jämväl för sagda år syntes böra beräknas till 1,950,000 kronor. Härav torde liksom för 1938 böra avses till nyodling 850,000 kronor, till betesförbättring 600,000 kronor, till stenröjning 400,000 kronor och till jordkörning 100,000 kronor.

I årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 149, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under 1939 bevilja statsanslag intill 2,000,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk dels ock anvisa ett förslagsanslag för ändamålet av 2,000,000 kronor. Av anslaget skulle förslagsvis få användas 850,000 kronor till nyodling, 600,000 kronor till betesförbättring, 450,000 kronor till stenröjning och 100,000 kronor till jordkörning eller tillhopa 2,000,000 kronor. Förslaget har numera bifallits av riksdagen.

Departementschefen.

Därest försämrade konjunkturer skulle inträffa under nästa budgetår, torde en ökad tilldelning av statsbidrag för ifrågavarande ändamål vara önskvärd. De förbättringsarbeten varom här är fråga torde nämligen vara lämpliga för ett utökande av försörjningsmöjligheterna för de mindre jordbrukarna, då förvärvsmöjligheter utom de egna fastigheternas gränser endast mera sparsamt erbjudas.

Jag förordar fördenskull, att riksdagens medgivande inhämtas rörande beviljande av statsbidrag under nyssnämnda förutsättning till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk med sammanlagt högst 1,500,000 kronor utöver det belopp, som riksdagen redan medgivit för nästa budgetår. Av nämnda belopp å 1,500,000 kronor torde förslagsvis få användas 625,000 kronor till nyodling, 450,000 kronor till betesförbättring, 350,000 kronor till stenröjning och 75,000 kronor till jordkörning. Bidragsbeloppen torde få avföras å riksstatsanslaget.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

> att Kungl. Maj:t må, under för beredskapsstaten gällande förutsättningar, under 1939 bevilja statsanslag intill 1,500,000 kronor utöver det av riksdagen för nämnda år medgivna beloppet för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk.

[9.] **b. Grundförbättringar: Bidrag till täckdikningar.** I enlighet med vad särskilda utskottet i sina utlåtanden nr 17 (sid. 137) och nr 22 (sid. 3) föreslagit anvisade 1933 års riksdag, under utgifter för kapitalökning, fonden för förlag till statsverket, till bidrag till täckdikningar för budgetåret 1933/34 ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor. Avsikten med anslagets anvisande var, bland annat, att, i den mån så lämpligen kunde ske, genom utförande av täckdikningsarbeten söka lindra eller motverka arbetslösheten.

Med hänsyn till rådande läge å arbetsmarknaden och behovet av stödåtgärder för jordbruket hava anslag för ifrågavarande ändamål anvisats jämväl följande budgetår. Anslaget, som upptagits för budgetåret 1934/35 under utgifter för kapitalökning samt därefter under nionde huvudtiteln, har utgjort under ett vart av budgetåren 1934/35 och 1935/36 1,500,000 kronor. För budgetåren 1936/37 och 1937/38 har anslaget nedsatts till 1,000,000 kronor respektive 500,000 kronor.

Kungörelse angående statsbidrag till täckdikning har av Kungl. Maj:t utfärdats den 30 juni 1933 (nr 434). En redogörelse för bestämmelserna i sagda kungörelse, vilken i visst hänseende ändrats genom kungörelsen nr 572/1937, återfinnes i 1937 års statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 136.

Slutligen må erinras, att vid 1936 års riksdag jordbruksutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 1 beträffande förevarande anslag framhållit såsom eftersträvansvärt, att, för möjliggörande av anslagets fördelning å så många håll som möjligt, statsbidrag för ändamålet — under beaktande jämväl av att jordbrukare, som främst äro i behov av hjälp, i första hand tillgodoses — i största utsträckning lämnas till mindre och medelstora jordbruk.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *lantbruksstyrelsen* anfört följande om anslagsbehovet för ändamålet under budgetåret 1938/39.

Storleken av de för respektive kalenderår till förfogande ställda medlen och av hushållningssällskapen sökta bidragsbelopp framginge av följande tabell.

År	Av riksdagen anvisade anslag kronor	Av hushållningssällskapen sökta bidragsbelopp kronor
1933	1,000,000	1,500,000
1934	1,500,000	1,903,000
1935	1,500,000	2,022,000
1936	1,000,000	2,557,000
1937	500,000	1,827,000.

Beträffande det för 1937 sökta bidragsbeloppet 1,827,000 kronor vore att märka, att ansökningar om bidrag till bestridande av kostnad, som förorsakats av att hushållningssällskapen nödgats för ifrågavarande verksamhet anställa extra arbetskraft, gjorts endast av två hushållningssällskap med tillhopa 6,000 kronor. Härjämte kunde även framhållas, att omkring 94,000 kronor avsåge bidrag till innehavare av fastighet med åkerareal överstigande 75 hektar, vilka i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts beslut den 25 septem-

ber 1936 angående fördelning mellan hushållningssällskapen av ytterligare anslag till täckdikning icke borde komma i fråga till erhållande av statsbidrag, varom här vore fråga.

Från anslaget för 1937 hade lantbruksstyrelsen hittills hos Kungl. Maj:t tillstyrkt bidrag åt hushållningssällskapen med sammanlagt 475,000 kronor. Återstoden av anslaget, 25,000 kronor, hade ansetts böra reserveras till bestridande av sällskapens kostnader för anställande under året av extra arbetskraft.

Vad beträffade verkningarna i fråga om arbetslöshetens lindrande av de för budgetåren 1933/34—1936/37 anvisade anslagen hänvisade lantbruksstyrelsen till nedanstående tabell, vilken utgjorde en sammanställning av till lantbruksstyrelsen inkomna, av hushållningssällskapen insamlade uppgifter från bidragstagarna om antalet dagsverken vid sådana med bidrag från anslaget understödda företag, som under respektive budgetår blivit slutförda.

Budgetår	Antal täckdikningsföretag	Antal utförda dagsverken				Av i kol. 4 och 5 redovisade dagsverken har nedanstående antal utförts av personer, som förut varit arbetslösa
		av ägaren och arbetsfolk, som utgör stadigvarande personal	av hemmavarande barn, som icke hava stadigvarande sysselsättning i hemmet	av särskilt för arbetets utförande lejd arbetskraft	summa	
1	2	3	4	5	6	7
1933/34	1,551	47,178	3,911	131,638	182,727	117,115
1934/35	3,314	113,052	10,329	304,741	428,122	251,237
1935/36	4,634	170,359	12,500	394,883	577,742	300,158
1936/37	4,816	164,568	12,794	368,658	546,020	230,327
Summa	14,315	495,157	39,534	1,199,920	1,734,611	898,837

Såvitt lantbruksstyrelsen kunnat bedöma det nuvarande läget på arbetsmarknaden, torde numera knappast finnas anledning att enbart ur synpunkten av täckdikningsföretagens betydelse för lindrande eller motverkande av rådande arbetslöshet anvisa statsmedel i särskild ordning till igångsättande av arbeten av detta slag. Även om härutinnan en avgjord förändring i jämförelse med de sistförflutna åren sålunda finge anses hava inträtt, ville lantbruksstyrelsen emellertid, om också grundförbättringar av detta slag nog i allmänhet måste anses i och för sig lönande, med hänsyn till täckdikningens stora betydelse, särskilt för de små och medelstora jordbruken, framhålla önskvärdheten av att ifrågavarande grundförbättringsarbeten tillsvidare måtte jämväl i fortsättningen verksamt främjas från statens sida. I den mån så kunde finnas böra ske medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, torde jordbruk med åkerareal understigande viss areal, förslagsvis 75 hektar, böra äga företrädesrätt till bidrag. Det syntes med beaktande härav vara önskvärt, att jämväl för budgetåret 1938/39 finge anvisas anslag för ändamålet med samma belopp som för innevarande budgetår eller med 500,000 kronor.

I årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 150, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen anvisa ett reservationsanslag å 400,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Departements-chefen. Med hänsyn till att täckdikningsarbeten visat sig vara mycket lämpliga för sysselsättning av arbetslösa och då täckdikningen har stor betydelse för möjliggörandet av en mera ekonomisk odling av värdefullare och mera fordrande växtslag, vill jag förorda, att å beredskapsstaten för nästa budgetår upptages ett anslag av 1,000,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Grundförbättringar: Bidrag till täckdikningar* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 1,000,000.

I. Fiskeriväsendet.

[10.] **a. Understöd åt fiskare.** 1934 års riksdag (prop. nr 262, R. skr. nr 342) anvisade för budgetåret 1934/35 ett reservationsanslag å 750,000 kronor till understöd åt fiskare. Vid ärendets behandling framhöll jordbruksutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 90, att även om en understödsverksamhet i föreslagen form i och för sig vore ägnad att ingiva allvarliga betänkligheter, torde det dock få anses påkallat att anlita en dylik anordning av rent tillfällig natur, till dess andra åtgärder för förbättring av läget hunnit vidtagas. Utskottet tillstyrkte därför, att riksdagen beviljade det äskade anslaget av 750,000 kronor för beredande av understöd åt fiskare, men ville framhålla, att detta givetvis vore att betrakta såsom ett engångsanslag, utgående allenast för budgetåret 1934/35.

Bestämmelser angående anslagets användning hava meddelats i kungörelsen den 15 juni 1934 (nr 281) angående anslag av statsmedel för beredande av tillfälligt understöd åt fiskare.

Av anslaget har under budgetåren 1934/35—1936/37 åtgått respektive 241,654, 105,834 och 83,247 kronor. Jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 14 juni 1928 (nr 209) med vissa bestämmelser angående äldre reservationsanslag har Kungl. Maj:t den 30 juni 1937 föreskrivit, att anslaget skulle stå till förfogande under budgetåret 1937/38 för med anslaget avsedda ändamål, dock att av behållningen den 30 juni 1937 ett belopp av 202,512 kronor 75 öre nämnda dag skulle omföras till den å riksstaten för budgetåret 1936/37 uppförda inkomsttiteln »E. I anspråk tagna kapitaltillgångar. 1. Reservationer å anslag för verkliga utgifter». Av den behållning å 116,753 kronor, som sålunda står till förfogande för ändamålet under innevarande budgetår, återstår för närvarande cirka 58,000 kronor.

Departements-chefen. Med ifrågavarande understödsverksamhet avsågs att avhjälpa de svårigheter vissa fiskare råkat i genom den lågkonjunktur, som rådde vid tiden för anslagets anvisande. Då verksamheten visat sig vara till stort gagn för behövande grupper bland fiskarebefolkningen, synes mig önskvärt att me-

del stå till Kungl. Maj:ts förfogande för ändamålet, därest försämrade konjunkturer, medförande svårigheter för vissa fiskare att skaffa sig utkomst av yrket, skulle inträffa. Jag får fördenskull förorda, att å beredskapsstaten för nästa budgetår upptages ett anslag för ändamålet av 150,000 kronor.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd åt fiskare* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av kronor 150,000.

J. Skogsväsendet.

[11.] **a. Skogsvård m. m.: Statens skogsutdikningsanslag.** Till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande för skogsbörd, har riksdagen (se 1927: prop. nr 156; R. skr. nr 235) under benämning statens skogsutdikningsanslag anvisat reservationsanslag för ett vart av budgetåren 1927/28—1937/38 med respektive 200,000, 300,000, 500,000, 700,000, 800,000, 1,000,000, 750,000, 750,000, 900,000, 900,000 och 700,000 kronor. Under innevarande budgetår må av anslaget användas 50,000 kronor för besiktning av vissa äldre dikningsföretag.

För bidrag från ifrågavarande anslag lända till efterrättelse bestämmelserna i kungörelsen den 27 juni 1927 (nr 270) angående villkoren för statsbidrag från statens skogsutdikningsanslag med däri genom kungörelserna nr 365/1928, 273/1930, 581/1933 och 422/1937 gjorda ändringar. Vidare har Kungl. Maj:t nämnda dag utfärdat cirkulär (nr 273) till samtliga skogsvårdsstyrelser och skogssällskapet med vissa föreskrifter rörande tillämpningen av förstberörda kungörelse, vilket cirkulär ändrats i vissa delar genom cirkulär den 27 juni 1930 (nr 275) och den 30 april 1931 (nr 79).

Vidkommande den med ifrågavarande anslag under 1936 bedrivna verksamheten torde jag få hänvisa till årets statsverksproposition (IX H.T. p. 186).

I skrivelse den 19 augusti 1937 har *centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund* gjort framställning om anslag för nästkommande budgetår för ändamålet med 500,000 kronor. En redogörelse för innehållet i nämnda skrivelse finnes intagen under förenämnda punkt 186 av nionde huvudtiteln i årets statsverksproposition. Här må dock erinras om följande.

Centralrådet har uppskattat behovet av anslag till de bidragsberättigade ansökningar, som förväntas inkomma under tiden 1 augusti 1937—31 december 1938, inklusive förvaltningsbidrag till i runt tal 650,000 kronor. Om därtill lades dels ett belopp av 80,000 kronor, motsvarande bidragsbehovet inklusive förvaltningsbidrag för redan inkomna ansökningar, vilka icke

kunna behandlas före den 1 juli 1938, dels ock ett belopp av 80,000 kronor, att som bidrag till besiktningskostnadernas täckande fördelas mellan skogsvårdsstyrelserna och skogssällskapet enligt grunder, som fastställdes av Kungl. Maj:t, skulle enligt centralrådets beräkning skogsvårdsstyrelsernas och skogssällskapets behov av medel för ifrågavarande ändamål under nästa budgetår kunna uppskattas till (650,000 + 80,000 + 80,000 =) 810,000 kronor. Om härifrån avdrag gjordes för den reservation av 200,000 kronor, som beräknats skola förefinnas å tidigare för ändamålet anvisade anslag, uppginge ifrågavarande medelsbehov till 610,000 kronor.

Härvid hade förutsatts, att samtliga föreliggande och till och med år 1938 inkommande ansökningar, vilka kunde väntas fylla förutsättningarna för bidrags erhållande, skulle bliva tillgodosedda. Under nuvarande förhållanden med riklig arbetstillgång syntes detta ej vara av behovet påkallat. Fastmera syntes lämpligt att i viss utsträckning balansera inkommande bidragsansökningar och så långt skogsvårdsstyrelsernas ekonomiska resurser det medgåve även planlagda dikningsföretag för att hava dessa att tillgå vid sådan förändring av konjunkturläget, att det bleve angeläget att tillskapa nya arbetstillfällen. Med hänsyn därtill syntes statens skogsutdikningsanslag för budgetåret 1938/39 kunna uppföras med ett belopp, understigande det ovan härledda medelsbehovet. Då det emellertid svårligen läte sig göra att med större säkerhet bedöma konjunkturutvecklingen längre tid i förväg, kunde det måhända vara lämpligt att icke begränsa anslaget till alltför ringa belopp. Centralrådet ville för sin del föreslå, att statens skogsutdikningsanslag i riksstaten för budgetåret 1938/39 uppfördes med ett belopp av 500,000 kronor, varav 80,000 kronor finge disponeras för bestridande av kostnader för besiktning av redan utförda dikningsföretag.

Vidare torde jag få erinra att under förenämnda punkt 186 av nionde huvudtiteln i årets statsverksproposition lämnats en redogörelse för en av *södra lappmarkens ortsförbund av R. L. F.* i skrivelse den 13 juni 1937 gjord framställning i fråga om den statliga bidragsverksamheten m. m. inom lappmarken till skogsvårdens främjande, över vilken framställning centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund, efter hörande av skogsvårdsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län, avgivit utlåtande den 8 september 1937.

Skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län har i sitt yttrande över framställningen föreslagit, att vid skogsutdikningsarbeten bidrag måtte, såsom fallet vore vid bidrag från skogsodlingsanslaget, kunna utgå med upp till 50 procent av kostnaden.

Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund har i utlåtandet den 8 september 1937 bland annat framhållit, att centralrådet icke kunnat finna, att i nuvarande goda konjunkturläge, som i många fall lett till brist på arbetskraft för jord- och skogsbrukets behov, en lämplig tidpunkt valts för en höjning av statsbidragen till ifrågavarande skogsvårdsåtgärder. Övervägandet av sådana åtgärder borde förvisso anstå till tider, då förhållandena på arbetsmarknaden vore helt annorlunda än de nuvarande.

Vid anmälan av förevarande anslagsfråga i årets statsverksproposition framhöll jag, att jag ej ansåg lämpligt att under nu rådande förhållanden höja de procenttal, efter vilka bidrag från statens skogsutdikningsanslag utgå. Jag anförde vidare:

»Vad härefter angår medelsbehovet synes detta med hänsyn till nuvarande förhållanden å arbetsmarknaden för nästa budgetår kunna tillgodoses med ett belopp av 400,000 kronor. Då centralrådet räknar med en reservation den 1 juli 1938 å anslaget av 200,000 kronor, torde anslaget för nästa budgetår böra uppföras med 200,000 kronor.

För att medel för ifrågavarande ändamål skola finnas tillgängliga i tillräcklig omfattning under nästa budgetår, därest försämrade konjunkturer skulle inträffa, ämnar jag framdeles föreslå Kungl. Maj:t, att ett belopp av 300,000 kronor uppföres å den anslagsplan, för vilken chefen för finansdepartementet redogjort vid anmälan av finansplanen.»

I årets statsverksproposition har äskats ett reservationsanslag för ändamålet å 200,000 kronor.

Departementschefen.

Med hänsyn till den betydelse skogsutdikningsarbeten måste anses äga för åstadkommande av en ökad virkesproduktion samt för att bereda ökad sysselsättning åt skogsarbetare och mindre skogsägare, är det önskvärt att anslag för ändamålet uppföres å beredskapsstaten för nästa budgetår. Då ifrågavarande arbeten framförallt torde ha betydelse för beredande av sysselsättning åt nyssnämnda yrkesgrupper i Norrland samt i Kopparbergs och Värmlands läns skogsbygder vill jag förorda, att bidragsansökningar från dessa landsändar stimuleras genom att bidragsprocenten i dessa höjes från 40 till 60. Anslaget synes under denna förutsättning böra upptagas till 600,000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skogsvård m. m.: Statens skogsutdikningsanslag* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 600,000.

[12.] **b. Skogsvård m. m.: Statens skogsodlingsanslag.** Till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av företag, avseende skogsodling eller annan åtgärd för vinnande av ändamålsenlig skogsproduktion å vissa marker med otillfredsställande skogsbestånd, har riksdagen (se 1930: prop. nr 134; R. skr. nr 324) under benämning statens skogsodlingsanslag för budgetåren 1930/31—1937/38 anvisat reservationsanslag med respektive 600,000, 400,000, 350,000, 350,000, 500,000, 350,000 och 400,000 kronor.

Bestämmelser om anslagets användning hava meddelats i kungörelsen den 27 juni 1930 (nr 270) angående villkoren för statsbidrag från statens skogsodlingsanslag med däri genom kungörelserna nr 582/1933 och 423/1937 gjorda ändringar. Vidare har Kungl. Maj:t nämnda dag utfärdat cirkulär (nr 271) till samtliga skogsvårdsstyrelser och skogssällskapet med vissa föreskrifter rörande tillämpningen av sagda kungörelse, vilket cirkulär ändrats i viss del genom cirkulär den 30 april 1931 (nr 78).

Rörande den med anslaget under 1936 bedrivna verksamheten torde få hänvisas till årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 187.

I skrivelse den 19 augusti 1937 har *centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund* hemställt om anvisande av ett reservationsanslag å 160,000 kronor för ifrågavarande verksamhet under budgetåret 1938/39. En redogörelse för innehållet i sagda skrivelse finnes intagen under förenämnda punkt 187. Här må dock erinras om följande.

Centralrådet har i sin skrivelse av den 19 augusti 1937 föreslagit sådan ändring i de för bidrag från statens skogsodlingsanslag gällande grunderna, att för de i enskild hand varande skogar, varå 1932 års lappmarkslag ägde tillämpning, bidrag från anslaget måtte medgivas i de fall, där det vore fråga om återväxtåtgärder, som vore så betungande, att vederbörande skogsvårdsstyrelse icke funne skäligt ålägga markägaren deras utförande. Medelsbehovet för ifrågavarande ändamål under nästa budgetår har av centralrådet uppskattats till 30,000 kronor.

I avseende å det ordinarie medelsbehovet under ifrågavarande anslag har centralrådet uppskattat detsamma till i runt tal 370,000 kronor. Centralrådet, som beräknat reservationen den 1 juli 1938 å anslaget till 240,000 kronor, har sålunda beräknat det totala medelsbehovet under statens skogsodlingsanslag för nästa budgetår till (30,000 + 370,000 — 240,000 =) 160,000 kronor.

Vid anmälan av förevarande anslagsfråga biträdde jag centralrådets förslag om viss ändring i de för bidrag från skogsodlingsanslaget gällande grunderna samt anförde vidare bland annat följande:

»Vad härefter angår frågan om medelsbehovet för nästa budgetår under förevarande anslag synes detta med hänsyn till nuvarande förhållanden å arbetsmarknaden kunna tillgodoses med ett belopp av 300,000 kronor, däri inbegripet det belopp av 30,000 kronor, som centralrådet beräknat skola åtgå i anledning av det av mig biträdda förslaget om viss ändring av bidragsgrunderna, avseende i enskild hand varande skogar, som lyda under 1932 års lappmarkslag. Då centralrådet räknar med en reservation den 1 juli 1938 å anslaget av 240,000 kronor, torde anslagsbehovet för nästa budgetår böra beräknas till 60,000 kronor.

För att medel för ifrågavarande ändamål skola finnas tillgängliga i tillräcklig omfattning under nästa budgetår, därest försämrade konjunkturer skulle inträffa, ämnar jag framdeles föreslå Kungl. Maj:t, att ett belopp av 100,000 kronor uppföres å den anslagsplan, för vilken chefen för finansdepartementet redogjort vid anmälan av finansplanen.»

I årets statsverksproposition har upptagits ett reservationsanslag för ändamålet å 60,000 kronor.

Departementschefen. Med hänsyn till den betydelse skogsodlingsarbeten måste anses äga för åstadkommande av en ökad virkesproduktion samt för att bereda ökad sysselsättning åt skogsarbetare och ägare av mindre skogsbruk, synes angeläget att medel för ändamålet finnas tillgängliga å beredskapsstaten för nästa budgetår. Jag förordar, att å sagda stat upptages ett anslag av 200,000 kronor.

Vidare vill jag förorda, att bidragsprocenten vid utlämnande av statsbidrag till företag i Norrland samt Kopparbergs och Värmlands läns skogsbygder måtte höjas från 50 till 60.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skogsvård m. m.: Statens skogsodlingsanslag* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 100,000.

[13.] **c. Skogsvård m. m.: Vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar.** För utlämnande av statsbidrag för vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar har riksdagen anvisat för budgetåret 1932/33 under nionde huvudtiteln ett extra reservationsanslag av 2,000,000 kronor (se prop. nr 29; R. skr. nr 30) och för budgetåren 1933/34 och 1934/35 under utgifter för kapitalökning, fonden för förlag till statsverket, reservationsanslag av respektive 5,000,000 och 3,500,000 kronor. Med hänsyn bland annat till förefintlig reservation har för budgetåren 1935/36—1938/39 ej anvisats anslag för ändamålet.

Förevarande anslag har avsetts skola samtidigt tjäna två syften, nämligen beredande av ökade arbetstillfällen inom skogsbruket och främjande av skogsvården. Senaste bestämmelser om anslagets användning återfinnas i kungörelsen den 30 juni 1933 (nr 437) angående statsbidrag till understödjande av vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar med däri genom kungörelserna nr 548/1933 och 198/1934 vidtagna ändringar. Vidare har Kungl. Maj:t förstnämnda dag utfärdat cirkulär (nr 438) till domänstyrelsen, samtliga skogsvårdsstyrelser och skogssällskapet med vissa föreskrifter rörande tillämpningen av sagda kungörelse.

Jämlikt sagda bestämmelser må från anslaget anvisas statsbidrag dels till skogsutdiknings- och skogsodlingsföretag, dels ock till utförande inom vissa delar av Norrlandslänen och Kopparbergs län av företag avseende röjningsgallring i tätväxande, till s. k. stavaskog ej hänförlig ungskog, som äger dålig skiktningsförmåga och är i behov av utglesning. För att genom anslaget vinna största möjliga effekt med avseende å arbetslöshetens lindrande, har dels bidragsrätten utvidgats till att omfatta aktiebolag, husbehovsskogar och allmänningsskogar i Västerbottens och Norrbottens län, besparingsskogar inom Kopparbergs och Gävleborgs län samt häradsallmänningar, dels ock bidragsvillkoren kompletterats med vissa särskilda föreskrifter. Sålunda har bland annat stadgats, att statsbidrag allenast må utgå till företag, vars utförande finnes vara ägnat att lindra eller motverka arbetslöshet inom orten, samt att företag, som i högre grad än annat tillgodoser nyss angivna syfte, skall äga företräde till erhållande av statsbidrag.

Då det synes önskvärt, att röjningsgallring i tätväxande, till s. k. stava- *Departementschefen.*
skog ej hänförlig ungskog samt skogsutdiknings- och skogsodlingsföre-

tag å enskilda personer och aktiebolag tillhöriga skogar, husbehovsskogar och allmänningsskogar i Västerbottens och Norrbottens län, besparingsskogar inom Kopparbergs och Gävleborgs län samt häradsallmänningar kunna komma till stånd i ökad omfattning, därest försämrade konjunkturer skulle inträffa, vill jag förorda, att å beredskapsstaten för nästa budgetår upptages ett anslag för ändamålet å 1,000,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till *Skogsvård m. m.: Vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 1,000,000.

[14.] **d. Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo.** I anledning av väckta motioner anvisade 1933 års riksdag (Särsk. utsk. utl. nr 17 s. 83; R. skr. nr 356) för budgetåret 1933/34 under utgifter för kapitalökning, fonden för förlag till statsverket, ett reservationsanslag av 500,000 kronor att utgå såsom statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo. För budgetåret 1934/35 anvisades för ändamålet ett reservationsanslag av enahanda storlek. På grund av förefintlig reservation uppfördes däremot icke för budgetåret 1935/36 något anslag för ändamålet.

En framställning av centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund den 19 augusti 1935 om anslag för budgetåret 1936/37 föranledde ej något förslag från Kungl. Maj:ts sida om anslagsanvisning. I anledning av vid 1936 års riksdag väckta motioner (I: 162 och II: 383 likalydande samt II: 271) hemställde därefter riksdagens jordbruksutskott om anslagsanvisning för ändamålet med 250,000 kronor. Denna hemställan bifölls emellertid ej av riksdagen. För innevarande budgetår har ej heller anvisats något anslag för ändamålet i fråga.

De med ifrågavarande anslag avsedda arbetena hava ingått som ett led i åtgärderna till arbetslöshetens motverkande. För anslagets användning har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser i kungörelse den 16 september 1933 (nr 549) samt i cirkulär samma dag (nr 550).

Rörande den med tidigare beviljade anslag bedrivna verksamheten torde få hänvisas till årets statsverksproposition (IX H. T., p. 189).

I skrivelse den 8 september 1937 har *centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund* gjort framställning om anslag för ifrågavarande ändamål under budgetåret 1938/39 och därvid anfört bland annat följande.

Med de förhållanden, som för närvarande rådde på arbetsmarknaden, kunde anvisandet av ett statsanslag för nu ifrågavarande ändamål icke motiveras av behov att tillskapa arbetstillfällen. Grunden för centralrådets framställning vore framförallt det trängande behovet för skogsbrukets del av ett förbättrat och utvecklat vägsystem.

Ytterligare motiv för centralrådets framställning hade givits av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten. I dess den 27 juli 1937 avgivna be-

tänkande med utredning och förslag rörande beredskapsarbeten (stat. off. utr. 1937: 26) hade nämligen även frågan om statens understödjande av byggandet av skogsvägar gjorts till föremål för undersökning. Genom förfrågningar hos domänstyrelsen, skogsvårdsstyrelserna m. fl. myndigheter hade utredningen verkställt en inventering av den arbetskvantitet, som kunde mobiliseras för byggande av skogsvägar under tioårsperioden 1937—1946. Totalt motsvarade denna mer än 9.5 milj. dagsverken, varav på enskilda skogar komme nära 7.5 milj. Ifrågavarande arbeten omfattade en väglängd av 2,311 mil och hade beräknats draga en kostnad av drygt 52 milj. kronor.

Av utredningens utlåtande, vilket centralrådet för sin del kunde vitsorda, framginge, att återupptagandet av den statliga bidragsverksamheten på ifrågavarande område borde betraktas som en ändamålsenlig beredskapsåtgärd för arbetslöshetens motverkande vid en eventuellt inträffad kris.

Enligt centralrådets åsikt borde emellertid även vissa andra förhållanden beaktas vid bedömande av denna anslagsfråga. Centralrådet förmenade nämligen, att det icke vore mer än rätt och billigt, att av allmänna medel finge disponeras vissa belopp för skogsbrukets vägbyggnader.

Vid automobilskattemedlens fördelning utginge enligt nu tillämpade grunder särskilda belopp till vissa ändamål vid sidan av den egentliga väghållningen. I konsekvens därmed torde med skäl kunna ifrågasättas, huruvida icke även för den för biltrafiken på skogsvägarna inbetalade skatten borde lämna viss restitution.

Vare sig bidragsverksamheten utövades med restituerade automobilskattemedel eller särskilt i riksstaten uppfört statsanslag syntes hittills tillämpade villkor för bidragsverksamheten böra gälla, med den ändring allenast, som centralrådet i skrivelse den 19 augusti 1935 föreslagit. Beträffande storleken av de belopp, som för ändamålet kunde anses erforderliga, syntes det emellertid centralrådet, som om olika synpunkter borde vara avgörande, beroende på huruvida restituerade automobilskattemedel eller särskilt statsanslag ställdes till förfogande. I förra fallet syntes det belopp böra utgå, som ungefärligen kunde anses motsvara den erlagda skatten, eller, förslagsvis, minst 500,000 kronor. I det senare däremot torde närmast de av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten anförda synpunkterna böra vara vägledande, vid vilkas tillämpning anslaget kunde begränsas till lägst 200,000 kronor.

Årets riksdag har för nästa budgetår anvisat ett reservationsanslag för ändamålet å 50,000 kronor.

För att medel för ifrågavarande ändamål skola finnas tillgängliga i av centralrådet föreslagen omfattning under nästa budgetår, därest försämrade konjunkturer skulle inträffa, förordar jag, att å beredskapsstaten upptages ett anslag av 150,000 kronor. *Departementschefen.*

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till *Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 150,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:

Sven Ros.

Bilaga 8.

Egentliga statsutgifter.

Tionde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler härefter under handelsdepartementets handläggning hörande ärende angående egentliga statsutgifter å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39 samt anför därvid följande.

D. Sjöfart och handel.

[1.] **a. Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten.** I skrivelse den 27 augusti 1937 har *lotsstyrelsen* lämnat en redogörelse för ett antal säkerhetsanstalter för sjöfarten, vilkas tillgodoseende styrelsen ansett angeläget; och har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för budgetåret 1938/1939 under denna anslagsrubrik anvisa ett reservationsanslag av 2,070,000 kronor, alternativt 2,064,000 kronor.

Bland de olika ändamål, som avses med lotsstyrelsens framställning, märkas dels anskaffande av ett nytt tjänstefartyg för nedre norra lotsdistriktet för en beräknad kostnad av 650,000 kronor dels ock förbättring av fyrbelysningen i Kalmarsunds djupränna, beträffande vilket arbete lotsverkets kostnader beräknats till 780,000 kronor, därav för budgetåret 1938/1939 skulle utgå ett belopp av 380,000 kronor.

Förslaget om anskaffande av *nytt tjänstefartyg för nedre norra lotsdistriktet* motiverar lotsstyrelsen sålunda:

Sedan lotsstyrelsen i skrivelser den 16 november 1934, den 29 augusti 1935 och den 31 augusti 1936 anmält behovet av nytt tjänstefartyg för nedre norra lotsdistriktet samt hemställt, att medel måtte anvisas för byggande av nytt

sådant fartyg, men dessa framställningar icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd, hade styrelsen i skrivelse den 2 mars 1937 anhållit om bemyndigande för styrelsen att tillkalla högst fyra personer att såsom sakkunniga biträda styrelsen vid utredning angående lotsverkets tjänstefartyg, vilken utredning lotsstyrelsen ansett lämpligen böra verkställas av styrelsen.

Genom beslut den 12 mars 1937 hade Kungl. Maj:t meddelat lotsstyrelsen det begärda bemyndigandet, varefter lotsstyrelsen med stöd därav tillkallat byråchefen å kommerskollegii fartygsinspektionsbyrå kommerserådet K. H. Sjöholm, lotskaptenen C. F. Halén och direktören i Södra Sveriges Stuvareförbund sjökaptenen E. Ericsson att såsom sakkunniga biträda styrelsen vid dess handläggning av sagda ärende.

Lotsstyrelsen hade därefter verkställt berörda utredning, därvid styrelsen tillika överlagt med samtliga tjänstgörande lotskaptener.

Rörande resultatet av den av styrelsen verkställda utredningen hänvisade styrelsen till en till styrelsens protokoll för den 13 augusti 1937 antecknad sammanfattning av utredningen, vilken sammanfattning genom utdrag av styrelsens nämnda protokoll vore bifogad nu ifrågavarande anslagsskrivelse.

Styrelsen hade undersökt i vilken utsträckning nu befintliga tjänstefartyg kunde anses användbara för de i distrikten förekommande arbetsuppgifterna. Styrelsen hade härvid funnit, att tjänstefartygen i övre norra, östra och västra lotsdistrikten ävensom inspektionsfartyget »Vega» kunde anses tillsvidare brukbara för nämnda uppgifter, medan däremot tjänstefartygen i nedre norra och mellersta distrikten icke kunde anses fylla sagda krav och över huvud vore i sådant skick, att de borde utrangeras. Beträffande tjänstefartyget i södra distriktet, »Malmö», hade styrelsen funnit, att detta fartyg icke besutte erforderlig sjövärdighet för att i befintligt skick lämpa sig såsom tjänstefartyg i ett distrikt med öppen kust. Styrelsen hade i fråga om detta fartyg förordat, att ytterligare undersökning företoges för utrönande av om genom ombyggnad fartyget kunde givas fullt tillfredsställande stabilitet utan eftersättande av andra krav i fråga om fartygets sjövärdighet. Styrelsen hade i anslutning härtill funnit sig först efter det sagda undersökning ägt rum kunna fatta definitiv ståndpunkt till frågan, huru borde förfaras med tjänstefartyget »Malmö».

Det fartyg, som i första hand borde ersättas, vore tjänstefartyget »Gävle» och hade styrelsen i sin förenämnda sammanfattning framlagt förslag i sådant avseende.

Styrelsen hade därvid övervägt två olika alternativ för ordnandet av tjänstefartygsfrågan. Enligt det ena skulle anskaffas ett mindre tjänstefartyg, avsett att fullgöra ungefär samma uppgifter som det nuvarande tjänstefartyget »Gävle». Därjämte skulle emellertid samtidigt anskaffas ett större arbetsfartyg, vilket skulle fullgöra de tyngre uppgifterna såväl i nedre norra distriktet som i angränsande distrikt. Vid ett förnyande av tjänstefartygsbeståndet enligt detta alternativ skulle framdeles för två till varandra gränsande distrikt finnas dels ett för båda distrikten gemensamt arbetsfartyg dels ock för vartdera distriktet ett mindre tjänstefartyg. Enligt det andra alternativet skulle anskaffas ett större fartyg, vilket kunde fullgöra samtliga i ett distrikt förekommande arbetsuppgifter och dessutom vid behov biträda jämväl i angränsande distrikt.

Av den verkställda undersökningen hade framgått, att varken skillnaden i anskaffningskostnader eller skillnaden i årliga drift-, personal- och underhållskostnader vore av den storleksordning att den borde få utslagsgivande betydelse för tjänstefartygsfrågans ordnande enligt det ena eller andra av förenämnda två alternativ. Avgörande härför borde vid sådant förhållande bliva vilket alternativ, som kunde antagas sätta lotsverket i stånd att på bästa

och mest lämpliga sätt fullgöra de uppgifter, för vilka erfordrades tjänstefartyg. I sådant hänseende hade styrelsen på närmare angivna skäl ansett, att för de uppgifter, ett tjänstefartyg i nedre norra distriktet skulle fylla, borde väljas ett fartyg brukligt för samtliga i distriktet förekommande arbetsuppgifter.

I fråga om storleken av ett sådant fartyg hade ansetts, att åt detsamma kunde givas något mindre dimensioner än det till västra lotsdistriktet år 1936 färdigbyggda tjänstefartyget. Längden och bredden hade sålunda minskats med 3 respektive 0.3 meter eller till 36.3 respektive 8.2 meter. Det hade vidare ansetts, att fartyget borde byggas med ett större arbets- och transportdäck föröver, omkring 11 meter långt, och ett mindre däck akteröver, i huvudsak avsett för transport av materiel, omkring 9 meter långt. Fartygets maskinstyrka hade, jämfört med maskinstyrkan å tjänstefartyget »Göteborg», minskats från 580 till 460 effektiva hästkrafter. Fartyget ansåges vid denna maskineffekt kunna göra en hastighet av omkring 10 knop och utan satstagning gå genom 25 cm:s kärnis.

Ett fartyg av nu angiven storlek och maskinstyrka hade ansetts fylla de anspråk, som för närvarande borde ställas och, såvitt nu kunde förutses, kunde antagas komma att inom överskådlig tid ställas å ett lotsverkets tjänstefartyg, avsett för tjänstgöring i Östersjön och Bottenhavet.

Medan kostnaden för nybyggnad av ett fartyg av tjänstefartyget »Göteborgs» storlek och maskinstyrka vid nu rådande prisläge kunde antagas belöpa sig till omkring 720,000 kronor, beräknade styrelsen att vid nuvarande prisläge ett fartyg av föreslagen storlek och maskinstyrka samt försett med viss radioutrustning kunde byggas för en kostnad av 650,000 kronor, däri jämväl inbegripen kontroll- och besiktningskostnad.

Angående frågan om *förbättring av fyrbelysningen i Kalmarsunds djupränna* anför lotsstyrelsen:

Lotsstyrelsen ansåge sig ånyo böra upptaga sina åren 1935 och 1936 framställda förslag beträffande denna fråga.

Kalmarsunds djupränna hade en längd av omkring 5,500 meter, ett minsta vattendjup vid lågvatten av 6 meter (vid medelvatten 6.6 meter) och en minsta bottenbredd av 80 meter. Förutom de två fyrarna å Grimskär utgjordes fyrbelysningen vid djupränna av tio lotsverket tillhöriga lysbojar, varav den nordligaste utgjordes av en kombinerad lys- och klockboj, samt dessutom av två Kalmar stad tillhöriga lysbojar vid inseglingsrännan till stadens hamn. Av lysbojarna hade den första utlagts år 1898, den sista år 1923 och övriga under åren 1903—1905. Samtliga lysbojar vore numera agalysbojar. År 1934 hade av Kalmar stad anordnats fyra mindre fyrar, varav tre för elektrisk belysning i Kalmar hamn och en för fotogen å Grimskär, vilka fyrar hölles tända under den del av året, då lysbojarna vid djupränna vore intagna, samt dessutom vid sådana tillfällen, då det eljest kunde anses vara erforderligt för sjöfarten. Någorlunda tryggad navigering med ledning av dessa fyrar torde vara möjlig allenast för den med farvattnet förtrogne under gynnsamma väderleks- och strömförhållanden.

Fyrbelysningen med lysbojar vid djupränna vore behäftad med åtskilliga olägenheter. Sålunda hade lysbojarnas förankringar visat sig ej alltid kunna motstå ofta förekommande hård ström, varav olyckor kunde föranledas. Enligt uppgift kunde strömmen uppgå till sju knop. Lysbojarna kunde ej ligga ute, då rännan vore isbelagd, ty dels förelåge risk, att isen sköte över dem, varvid fyrlågorna släcktes och lyktorna kunde förstöras, dels kunde isen föra lysbojarna från deras förankringsplatser. Lysbojarna måste av denna anledning vara intagna ungefär tre månader årligen, under vilken tid

fartyg icke utan risk kunde framföras genom djupränna. Detta gällde särskilt under mörker. Även vid dager under isvinter innebure det emellertid risk att navigera i rännan, enär såväl de vanliga flytande sjömärkena som de s. k. vinterprickarna, vilka utsattes i stället för lysbojarna, plägade åverkas av isen, i det de ofta avbrötes eller pressades under isen.

Frågan om ordnande av fyrbelysningen i Kalmarsunds djupränna medelst fasta fyrar i stället för lysbojar hade vid flera tillfällen varit föremål för Kungl. Maj:ts eller riksdagens prövning. I skrivelse den 30 september 1920 hade lotsstyrelsen hemställt om erforderliga medel — då beräknade till 1,000,000 kronor — för anläggning av nio fasta fyrar vid rännans kanter i enlighet med ett år 1917 uppgjort förslag (se bilaga till 1921 års statsverksproposition, tionde huvudtiteln, sid. 75 och 76). Motioner i förevarande syfte hade väckts vid riksdagarna åren 1917 (II: 269) och 1926 (II: 46), varjämte riksdagens revisorer i sin år 1927 avgivna berättelse (§ 60) ånyo bragt frågan på tal. I skrivelse den 29 augusti 1930 angående anslag till lotsverket för budgetåret 1931/1932 hade lotsstyrelsen anhållit om anvisande av 14,000 kronor för verkställande av utredning beträffande förbättring av fyrbelysningen vid djupränna. Framställningen hade upprepats påföljande år. Varken den ena eller andra gången hade emellertid frågan förelagts riksdagen. I motion vid 1933 års riksdag (II: 513) hade hemställts om anvisande från medel till motarbetande av arbetslösheten av ett belopp av 775,000 kronor till ordnande av fyrbelysning medelst fasta fyrar vid djupränna. Motionen hade icke föranlett någon riksdagens åtgärd. I särskilda utskottets utlåtande (nr 15) i anledning av nämnda motion hade anförts bland annat, att någon bottenundersökning då ännu icke blivit verkställd, vadan de erforderliga kostnaderna ej med säkerhet kunde beräknas. Vidare borde, enligt vad utskottet framhöll, genom förhandlingar med Kalmar stad utrönas, huruvida staden — som måste antagas hava ett betydande intresse av att den föreslagna förbättrade fyrbelysningen komme till stånd — vore villig att bidraga till bestridande av kostnaderna för de förberedande undersökningarna och någon del av själva byggnadsarbetena.

I skrivelse den 17 juli 1934 hade lotsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte ställa ett belopp av högst 6,000 kronor till lotsstyrelsens förfogande för bestridande av kostnader för utförande genom hamndirektionens i Kalmar försorg av bottenundersökning å vissa platser i Kalmarsund, vilken hemställan genom Kungl. Maj:ts beslut den 3 augusti 1934 bifölls. Erforderliga bottenundersökningar blevo sedermera med användande av de sålunda beviljade medlen under år 1934 verkställda genom Kalmar stads försorg, varvid kostnaderna för bottenundersökningen för en fyr å Östra omböjningen bestredos av Kalmar stad.

Lotsstyrelsen ansåge, att betydande fördelar skulle vinnas för sjöfarten genom lysbojarnas utbyte mot fasta fyrar. Härigenom kunde även under isvintrar fyrbelysningen hållas i funktion, varjämte fyrarna komme att tjäna såsom dagmärken. Fyrarna kunde förses med ledande lysvinklar och medelst kabelanslutning erhålla elektrisk energi för drift av såväl fyr- som mistsignalapparater. Slutligen vore driftsäkerheten större å fyrar än å lysbojar.

Sedan det år 1917 uppgjorda förslaget till fyrbelysningens ordnande medelst fasta fyrar framlades, hade såväl vattenbyggnads- som fyrtekniken avsevärt utvecklats. Detta förslag, som upptog nio rännfyrar, varav sex anordnade såsom mitt emot varandra ställda parfyrar, hade därför gjorts till föremål för en genomgripande omarbetning, och hade styrelsen därvid stannat för ett förslag med fem rännfyrar, av vilka tre skulle förläggas vid rännans östra sida, nämligen vid Krongrundet, Skansgrundet och Östra

omböjningen. De två övriga rännfyrarna skulle förläggas vid rännans västra sida, nämligen vid Osvallsgrundet och Huvudet. Det söder om Östra omböjningen belägna 3.7 metersgrundet Hällen skulle borttagas för att därigenom underlätta in- och utseglingen till Kalmar.

Genom de förenämnda genom Kalmar stads försorg verkställda bottenundersökningarna hade utrönts, att den naturliga bottnen å de ifrågasatta byggnadsplatserna vore fast, varför fyrarna skulle komma att vila på säker grund. Vattendjupen på samma platser uppginge till sex à sju meter. Två av fyrarna, nämligen angöringsfyrarna vid rännans norra och södra inlopp, skulle anordnas med automatisk elektrisk belysning jämte automatisk agareservbelysning och förses med elektriskt driven membransändare för mistsignalering. Det måste nämligen anses angeläget, att dessa fyrar erhölle en starkare ljusstyrka än som kunde erhållas med enkel agabelysning, varjämte effektiv mistsignalering med hänsyn till de därstädes ofta dåliga siktförhållandena vore erforderlig. I samband härmed finge omnämnas, att under tioårsperioden 1924/1933 mistsignalering verkställts i medeltal 472 timmar per år eller 5.4 % av årets samtliga timmar å Grimskärs vid djuprännans södra inlopp belägna fyr. Största frekvensen uppvisade år 1926 med 677 timmar och den minsta år 1930 med 332 timmar. Mistsignaleringen skulle skötas vid Kalmar lotsuppassningsstuga, varifrån för signaleringen erforderliga väderleksobservationer kunde göras. Elektrisk energi beräknades att levereras från Kalmar stad. De övriga tre rännfyrarna skulle utgöras av vanliga automatiska agafyrar.

Efter färdigställandet av de fem rännfyrarna skulle nio av Kalmarsundsrännans nuvarande tolv lysbojar kunna indragas. Tre lysbojstationer skulle sålunda fortfarande bliva erforderliga, därav en tillhörig Kalmar stad. Vidare skulle Grimskärs fyr, varest tre ordinarie befattningshavare vore anställda, genom tillkomsten av de två med kraftiga fyrljus och mistsignalmaskineri försedda angöringsfyrarna kunna indragas. Härvid finge framhållas, att därest föreliggande förslag ej skulle komma till utförande och Grimskärs fyrplats sålunda bibehölles, anstalter för förbättring av bostadsförhållandena därstädes bleve ofrånkomliga. Av fyrplatsens två bostadshus, varav det ena vore uppfört år 1851 och det andra år 1871, behövde nämligen det äldre ersättas med ett nytt hus medan det andra fordrade grundlig reparation.

Med hänsyn till det intresse för förbättrad fyrbelysning i Kalmarsund, som Kalmar stad måst förväntas äga, hade lotsstyrelsen underhandlat med vederbörande myndigheter i staden om dess medverkan vid företagets utförande och därvid ifrågasatt, att staden skulle bekosta uppförandet av den föreslagna fyren vid Östra omböjningen och åtaga sig dess framtida underhåll och drift ävensom ombesörja och bekosta erforderlig muddring vid grundet Hällen. Fyren ifråga i fullt färdigt skick hade år 1935 av lotsstyrelsen beräknats draga en kostnad av 100,000 kronor. Kostnaden för muddringsarbetet hade av stadens hamndirektion då uppgivits till 50,000 kronor. Under förutsättning att ifrågavarande förslag till utbyggnad av fyrar i Kalmarsund jämväl i övrigt komme till utförande hade stadsfullmäktige i Kalmar den 26 augusti 1935 beslutat medverkan från stadens sida i angiven omfattning, dock att staden vad uppförandet av fyren beträffade bidroge med högst 100,000 kronor. Samtidigt hade emellertid stadsfullmäktige uppdragit åt hamndirektionen att göra framställning om statsbidrag till täckande av så stor del som möjligt av stadens ifrågavarande kostnader, sammanlagt beräknade till 150,000 kronor.

De på lotsverket ankommande kostnaderna för utförande av ifrågavarande förslag hade år 1935 beräknats till 660,000 kronor. På grund av steg-

rade materialpriser och arbetslöner för de arbeten och anskaffningar, som skulle ankomma på lotsverket, beräknades förslagets genomförande numera draga en kostnad av 780,000 kronor. Den fyranläggning, som enligt tidigare utfästelse skulle åvila Kalmar stad att anordna och för framtiden underhålla, beräknades nu draga en kostnad av 115,000 kronor mot tidigare 100,000 kronor. Den för uppförande av Kalmar stad planerade rännfyren Östra omböjningen skulle bliva en agafyr utan elektrisk apparatur och kabelanslutning. Härigenom bleve kostnadsökningen för sistnämnda fyr, procentuellt sett, avsevärt mindre än för de fyrar, vilkas anordnande skulle ankomma på lotsverket.

Lotsstyrelsen hade hos hamndirektionen i Kalmar anhållit om meddelande, huruvida Kalmar stad — därest medel ställdes till lotsstyrelsens förfogande för budgetåren 1938/1939 och 1939/1940 för förbättring av fyrbelysningen i Kalmarsunds djupränna i enlighet med styrelsens förslag — fortfarande vore villig att på sin bekostnad låta uppföra rännfyren Östra omböjningen och påtaga sig dess framtida drift och underhåll samt likaledes på sin bekostnad verkställa bortmuddringen av grundet Hällen till samma djup som i djuprännan. Till svar härå hade stadsfullmäktige i Kalmar i augusti 1937 meddelat, att stadsfullmäktige med godtagande av den beräknade kostnadsökningen prolongerat sina tidigare beslut i frågan att omfatta budgetåren 1938/1939 och 1939/1940.

Lotsstyrelsen funne sig böra förorda, att erforderliga medel för bestridande av på lotsverket ankommande kostnader för förverkligande av det av styrelsen framlagda förslaget till förbättring av fyrbelysningen i Kalmarsunds djupränna eller tillhopa 780,000 kronor ställdes till styrelsens förfogande under de två närmast följande budgetåren, därav 380,000 kronor under budgetåret 1938/1939 och 400,000 kronor under budgetåret 1939/1940.

Under punkt 45 av tionde huvudtiteln i årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t i anledning av lotsstyrelsens i förenämnda skrivelse den 27 augusti 1937 gjorda framställning föreslagit riksdagen att — för olika närmare angivna ändamål, andra än de i det föregående nu omförmälda — till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten för budgetåret 1938/1939 anvisa ett reservationsanslag av 812,000 kronor.

Beträffande lotsstyrelsens framställning, i vad densamma avser beräknande av medel för anskaffande av ett nytt tjänstefartyg för nedre norra lotsdistriktet och för förbättring av fyrbelysningen i Kalmarsunds djupränna, anförde jag, på sätt det vid statsverkspropositionen fogade statsrådsprotokollet över handelsärenden den 4 januari 1938 utvisar, följande:

Vid anmälan föregående år av frågan om anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten hade jag framhållit bland annat, att det varit önskvärt, om medel för förbättring av fyrbelysningen i Kalmarsund då kunnat, i överensstämmelse med lotsstyrelsens framställning, beredas å budgeten. Då så icke låtit sig göra hade jag uttalat min förhoppning om, att utrymme för erforderlig medelsanvisning för ändamålet skulle finnas å riksstaten för budgetåret 1938/1939. I anslutning till den uppfattning, för vilken jag sålunda givit uttryck, tillstyrkte jag, att det föreslagna förbättringsarbetet nu godkändes till utförande av statsmakterna. Arbetet torde dock icke med nödvändighet behöva omedelbart sättas i verket utan syntes vara av beskaffenhet att lämpligen kunna tillsvidare hållas i beredskap i avvaktan på konjunkturutvecklingen. Med hänsyn härtill torde anslag för ändamålet icke böra nu anvisas under tionde huvudtiteln,utan torde medel få äskas i särskild ordning å den an-

slagsplan, för vilken chefen för finansdepartementet redogjort vid anmälan av finansplanen. Mot lotsstyrelsens kostnadsberäkningar, enligt vilka å statsverket skulle falla ett belopp av 780,000 kronor, varav 380,000 kronor ansetts böra anvisas för budgetåret 1938/1939, hade jag ej något att erinra. Jag förutsatte sålunda, att Kalmar stad dels bekostade uppförandet av den föreslagna fyren vid Östra omböjningen samt åtoge sig dess framtida underhåll och drift, dels ock ombesörjde och bekostade erforderlig muddring vid grundet Hällen.

Beträffande framställningen om anvisande av medel för byggande av ett tjänstefartyg för lotsverket funne jag behovet av ett dylikt nytt fartyg vara ådagalagt. Även denna anslagsfråga syntes emellertid vara av beskaffenhet att böra upptagas i den särskilda ordning, varom nyss nämnts. Jag ville dock redan i detta sammanhang hava uttalat, att jag vad anginge fartygets storlek och konstruktion biträdde det förslag, varvid losstyrelsen stannat. Jag hade ej heller funnit anledning till erinran mot lotsstyrelsens beräkning av kostnaderna för fartygsanskaffningen, sammanlagt 650,000 kronor.

I anslutning till vad jag sålunda vid föredragningen den 4 januari 1938 anförd hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departementschefen.*

att till *Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 1,030,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:

Nils Sehlberg.

Bilaga 9.

Utgifter för statens kapitalfonder.

Avskrivning av nya kapitalinvesteringar.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler förslag om anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39 samt anför därvid:

Av skäl som jag utvecklat vid anmälan av frågan om den budgettekniska utformningen av beredskapsstaten, bör å en sådan stat uppföras jämväl förskottsanslag för avskrivning av nya kapitalinvesteringar, beräknade efter samma regler som för riksstatens del.

I anslutning till de principer för avskrivning, varom förslag framlagts i statsverkspropositionen samt i propositionen nr 199 till årets riksdag, har inom finansdepartementet verkställts en beräkning av de avskrivningar som påkallas av de föreslagna kapitalinvesteringarna å beredskapsstaten.

Med avseende å beräkningens detaljer må här endast anföras, att ett anslag å 1.1 miljon kronor till civiltekniska luftskyddsåtgärder vid statens kraftanläggningar (upptaget å beredskapsstaten under rubrik Statens affärsverksfonder, Statens vattenfallsverk) ej ansetts böra för närvarande föranleda, att särskilt avskrivningsanslag upptages å staten. Ovisshet råder nämligen om den fördelning av anslagsmedlen mellan fasta anläggningar, ingående i det förräntningspliktiga kapitalet, och lösa inventarier, som kan komma att befinnas lämplig. Avskrivningen regleras under dessa förhållanden bäst i samband med framläggandet av förslag till tilläggsstat.

Beträffande ett avskrivningsanslag å 5 miljoner kronor, avseende anläggningar för förbättring av landsbygdens telefonförhållanden, märkes, att anslaget ej bör belastas, i den mån däremot svarande investeringsanslag användes för ersättning av utrangerade kapitalobjekt.

Med åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte, under förutsättning att motsvarande anslag upptages å beredskapsstatens kapitalbudgetsdel, föreslå riksdagen att

till avskrivning av nya kapitalinvesteringar å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga följande *förskottsanslag*, nämligen

A. Statens affärsverksfonder.

Kommunikationsdepartementet:

Förbättring av landsbygdens telefonförhållanden	kronor	5,000,000
Terrassering för utvidgning av spårsystemet i Boden	»	150,000
Förberedande arbeten för dubbelspårsanläggning mellan Järna och Katrineholm	»	1,000,000
Förberedande arbeten för dubbelspårsanläggningar mellan Laxå och Finnerödja, Mjölby och Tranås samt Ballingslöv och Hässleholm	»	1,800,000
Ny tunnel mellan Tomteboda och Hagalund	»	750,000
Förberedande arbeten för kurvrätningar	»	500,000
Försvarsberedskap vid statens järnvägar	»	3,950,000

B. Luftfartsfonden.

Kommunikationsdepartementet:

Stationsbyggnad å Bulltofta flygplats	»	350,000
Utbyggnad av flygplatser	»	5,000,000

C. Statens allmänna fastighetsfond.

Socialdepartementet:

Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus	»	1,180,000
Uppförande av nybyggnad för statens institut för folkhälsan	»	350,000

Kommunikationsdepartementet:

Nybyggnad för statens väginstitut	»	71,500
Nybyggnad för lantmäterikontoret i Örebro	»	25,000
Ändringsarbeten inom Västerås slott	»	93,000

Nytt landsstatshus i Gävle	kronor	157,500
Konstnärlig utsmyckning av nytt landsstatshus i Gävle	»	15,000
Ökade lokaler för länsstyrelsen i Värmlands län	»	50,000

Ecklesiastikdepartementet:

Till- och ombyggnad av landsarkivet i Göteborg	»	63,000
Uppförande av en magasinsbyggnad för statens etnografiska museum	»	8,000
Uppförande av byggnad för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala	»	25,000
Fullföljande av universitetsbibliotekets i Uppsala om- och tillbyggnad m. m. ..	»	31,300
Ändrings- och moderniseringsarbeten i universitetshuset i Uppsala	»	60,000
Uppförande av byggnad för meteorologiska institutionen vid universitetet i Uppsala	»	33,500
Ombyggnads- och installationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid universitetet i Uppsala	»	91,000
Uppförande av byggnad för fysiska institutionen vid universitetet i Lund	»	575,000
Konstnärlig utsmyckning av byggnad för fysiska institutionen vid universitetet i Lund	»	20,000
Nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet	»	610,000
Nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan i Stockholm	»	460,000
Konstnärlig utsmyckning av nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan i Stockholm ..	»	10,000
Nybyggnad för laboratorium för brobyggnad och kommunikationsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm	»	79,300
Konstnärlig utsmyckning av nybyggnad för laboratorium för brobyggnad och kommunikationsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm	»	5,000

Nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium vid tekniska högskolan i Stockholm	kronor	45,300
Konstnärlig utsmyckning av nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium vid tekniska högskolan i Stockholm	»	2,000
Om- och påbyggnad av bergsskolans lokaler vid tekniska högskolan i Stockholm	»	79,500
Ändringsarbeten i ugnsrummet i tekniska högskolans i Stockholm kemibyggnad	»	41,500
Uppförande av byggnad för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad vid Chalmers tekniska högskola m. m.	»	250,000
Ny- och tillbyggnadsarbeten vid vissa folk- och småskoleseminarier	»	59,300
Ändringsarbeten m. m. vid vissa småskoleseminarier	»	77,700
Jordbruksdepartementet:		
Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan	»	175,000

D. Statens utlåningsfonder.

Socialdepartementet:		
Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer	»	875,000

E. Fonden för förlag till statsverket.

Handelsdepartementet:		
Sprängningsarbeten m. m. för oljelagring	»	2,000,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:

G. MacDowall-Pihlström.

Bilaga 10.

Kapitalinvesteringar.

Socialdepartementet.

Utdrag av protokollet över socialärenden hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anmäler härefter under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39 samt anför därvid följande.

III. Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **a. Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus.** Beträffande statens sinnessjukhus föreligga åtskilliga förslag avseende olika renoverings- och tillbyggnadsarbeten. Jag har ansett det väl motiverat att vid beräknandet av medel å beredskapsstat beakta ett flertal av ifrågavarande byggnadsföretag. Därjämte har jag, såsom jag i det följande avser att närmare angiva, funnit vissa hithörande byggnadsföretag, till vilkas utförande medel tidigare eller för nästkommande budgetår äskats, kunna, därest så skulle erfordras, bedrivas i påskyndad takt och med hänsyn härtill i nu förevarande sammanhang beräknat ytterligare medel för desamma.

Ulleråkers sjukhus vid Uppsala.

Sedan Kungl. Maj:t den 25 juli 1930 bemyndigat medicinalstyrelsen att verkställa utredning angående renovering av Ulleråkers sjukhus inkom styrelsen den 12 februari 1935 med förslag i ämnet, avseende en genomgående renovering av sjukhuset. En redogörelse för ifrågavarande renoverings-

förslag, som bland annat skulle medföra en ökning av vårdplatsantalet vid sjukhuset med 141, återfinnes i propositionen nr 68/1936, å sid. 21—34, vartill jag hänvisar.

På min anmodan överlämnade medicinalstyrelsen sedermera med skrivelse den 31 oktober 1935 förslag till en första etapp av renoveringen, avseende sjukhusets kraftcentral och vattenverk. Kostnaderna för de i detta förslag ingående arbetena beräknades till 1,088,000 kronor.

I propositionen nr 68 till 1936 års riksdag framlade Kungl. Maj:t därefter förslag dels om utförande vid sjukhuset såsom en första etapp av de i medicinalstyrelsens sistnämnda skrivelse innefattade arbetena, dels ock om uppförande av fem i styrelsens skrivelse den 12 februari 1935 föreslagna bostadshus för vid sjukhuset anställda skötare, sköterskor och översköterskor, vilka arbeten funnits vara av beskaffenhet att böra utföras redan i första etappen. Kungl. Maj:ts förslag, som slutade å en kostnadssumma av 1,524,000 kronor, därav å bostadshusen belöpte 436,200 kronor, blev av riksdagen bifallet. Genom brev den 30 juni 1936 och den 30 juni 1937 har Kungl. Maj:t därefter för utförande av nämnda arbeten ställt till byggnadsstyrelsens förfogande sammanlagt högst nyss angivna belopp eller sålunda hela det belopp, vartill kostnaden för arbetena högst beräknats. Vidare har Kungl. Maj:t i propositionen nr 176 till innevarande års riksdag föreslagit riksdagen att för arbetenas slutförande anvisa ett ytterligare belopp av 471,000 kronor, utgörande i anledning av den allmänna prissteg-ringen uppkommen merkostnad för samma arbeten.

I skrivelse den 18 februari 1938 har *medicinalstyrelsen* gjort framställning om anvisande av ytterligare medel i syfte att de övriga i styrelsens ursprungliga förslag den 12 februari 1935 ingående men vid 1936 års riksdag till utförande då ej föreslagna arbetena nu måtte bringas till verkställighet såsom en andra etapp i renoveringsarbetena vid sjukhuset.

Styrelsen har därvid till en början erinrat, att sjukhuset vore i största behov av en ingående renovering jämväl av sjukavdelningarna. Förutsättningarna för att en sådan skulle kunna genomföras utan allt för ingripande olägenheter för sjukhusets drift vore emellertid — yttrar styrelsen — att dessförinnan ytterligare en del nybyggnads- och renoveringsarbeten bleve slutförda.

Fortsättningsvis anför styrelsen följande.

Till denna andra byggnadsetapp hörde i huvudsak utbyggnad av utvändiga vatten- och avloppsledningar med reningsverk, framdragande av vissa elektriska ledningar samt uppförande av ytterligare ekonomi- och bostadsbyggnader. Sålunda inginge i etappen de arbeten till här angivna kostnader, som avsåges under följande rubriker i den å sid. 36 i propositionen nr 68 till 1936 års riksdag återgivna förteckningen, nämligen (kostnaderna desamma som de i förteckningen upptagna):

Ny läkarbostad	kronor	107,350
Bageri och tvätt	»	298,700
Gamla snickarverkstaden	»	54,750
Ny snickarverkstad	»	57,900

Därtill komme delar av vissa under andra rubriker i nämnda förteckning upptagna arbeten, vilka dels bleve erforderliga för de nyss angivna, dels nu måste påbörjas för att möjliggöra renoveringsarbetets behöriga genomförande i sin helhet.

De största av de däri ingående posterna utgjordes av en å 240,000 kronor för nytt reningsverk för avloppsvatten med intilliggande ledningar och en å 156,000 kronor för viss elektrisk utrustning.

Genom sammanställning av uppgifter, som lämnats av styrelsens experter beträffande nu ifrågavarande byggnadsetapp, hade följande översikt över därmed förenade kostnader, tillsammans 1,072,200 kronor, erhållits. Att märka vore, att i översikten ingående kostnader för byggnadsarbeten proportionellt ökats med på ifrågavarande arbeten belöpande andelar i den post om 384,000 kronor till kostnaderna för oförutsedda utgifter, ritningar, administration, kontroll m. m., som i det ursprungliga förslaget beräknats.

	Byggn.-kostnader	Värme o. ventilation	Vatten och avlopp inom byggn.	Elektr. arbeten	Ritn. kontroll oförutsett	Summa	Summa enligt propositionen 68/1936
LIX. Läkarbostad	89,000	[1] 13,000	5,850	3,500	19,650	131,000	107,350
Köksbyggnad	—	3,200	850	—	—	4,050	—
XIX. Bageri och tvätt	150,000	106,500	13,200	29,000	21,300	320,000	298,700
XX. Gamla snickarverkstaden	39,000	9,300	5,050	1,400	7,500	62,250	54,750
XXI. Målarverkstaden	4,000	9,600	2,400	—	3,000	19,000	—
LX. Ny snickarverkstad	44,000	7,000	2,400	4,500	7,100	65,000	57,900
Värme och ventilation, kulvertledningar m. m.	[2] 6,800	[3] 26,000	—	—	—	32,800	—
Vatten- och avloppsledningar, reningsverk för avlopp samt utv i kulvert förlagda ledningar	—	—	[4] 282,100	—	—	282,100	—
Elektriska anläggningar, maskinell utrustning och utv. kablar	—	—	—	[5] 156,000	—	156,000	—
	—	—	—	—	—	1,072,200	—

[1] Därav 4,000 för ledningar och mindre sidokulvert till bostaden.

[2] För kulvert 60 × 60 cm till läkarbostaden.

[3] Därav för kulvertledningar till läkarbostaden kronor 18,000 och för desinfektionsanläggning kronor 8,000.

[4] Därav för utv. ledningar till ovan angivna byggnader kronor 42,100 och för reningsverk för avloppsvatten med intilliggande ledningar kronor 240,000.

[5] Därav för maskinell utrustning i nya ångpannehuset ..... kronor 28,500
» » utv. matarkablar för likström 220 volt ..... » 10,900
» » » » » växelström 3,000 volt ..... » 3,100
» » » » » 220 » ..... » 5,000
» » 2 st. likriktare ..... » 40,000
» » diverse kostnader för övergång från 3-ledarsystem till 2-ledarsystem » 9,500
» » inomhusstarkström i reningsverk ..... » 4,000
» » momentbelysning inom avd. för oroliga pat. och i ångpannehus .. » 4,000
» » svagströmsanläggning ..... » 20,000
» » oförutsett och diverse ..... » 31,000.

Då ifrågavarande kostnader emellertid beräknats med ledning av år 1935 rådande priser, måste på grund av stegringen av byggnadskostnadsindex angivna totalsumma ökas med 25 % eller 268,050 kronor. Den totala kostnaden för andra etappen av renoveringen av Ulleråkers sjukhus hade därför av styrelsen beräknats till 1,072,000 + 268,050 kronor eller i avrundat tal 1,340,000 kronor.

Med hänsyn till det trängande behovet av att sjukhusets vårdavdelningar snarast bleve renoverade i enlighet med föreliggande förslag, som även innebure en ökning av antalet vårdplatser med 140, finge styrelsen hemställa, att frågan om ifrågavarande förberedande åtgärders genomförande bleve upptagen till prövning.

I anslutning till det anförda hemställer medicinalstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att *dels* medgiva, att vid sjukhuset finge komma till utförande ytterligare renoveringsarbeten i här angiven omfattning för en beräknad kostnad av 1,340,000 kronor, *dels ock* för ändamålet för budgetåret 1938/1939 anvisa ett belopp av 700,000 kronor.

Departementschefen.

Enligt vad jag inhämtat från byggnadsstyrelsen kan första etappen av renoveringsplanen för Ulleråkers sjukhus beräknas vara i sin helhet slutförd först under loppet av våren 1939. Någon omedelbar anledning att nu påkalla beslut rörande igångsättande av den andra byggnadsetappen torde därför ej föreligga i vidare mån än vad angår sådana i denna etapp beräknade arbeten, som antingen kunna sägas vara ett komplement till de i första etappen ingående eller vilkas utförande får anses utgöra en förutsättning för renoveringsplanens fortsatta genomförande. Av sådan beskaffenhet äro enligt vad som framgår av styrelsens föreliggande framställning huvudsakligen tvenne grupper av arbeten, av vilka den ena avser utbyggnad av vatten- och avloppsledningar med reningsverk m. m. samt den andra elektriska anläggningar, maskinell utrustning m. m. Beträffande detaljerna i planen anser jag mig icke nu hava anledning att taga slutlig ställning. Jag förutsätter därför, att vid utförandet av de förordade arbetena tillses, att sådana åtgärder undvikas, som kunna vara ägnade att föregripa den slutliga prövningen av återstående renoveringsarbeten.

Kostnaderna för nu åsyftade arbeten hava av styrelsen tidigare angivits till 438,100 kronor, däri inkluderad å vardera gruppen proportionsvis belöpande andel i den post, vartill kostnaderna för oförutsedda utgifter, ritningar, administration m. m. i det ursprungliga renoveringsförslaget uppskattats. De under senare år inträffade prisstegringarna å material och arbetskraft medföra emellertid — såsom styrelsen anmärker — att å nämnda summa jämväl måste beräknas en ökning, motsvarande 25 % av densamma eller således (0.25 × 438,100 =) 109,525 kronor. Den totala kostnaden för här ifrågavarande arbeten torde sålunda böra uppskattas till (438,100 + 109,525 =) 547,625 kronor eller i runt tal 550,000 kronor.

Jag föreslår därför, att för utförande av angivna arbeten å beredskapsstat för nästa budgetår upptages nämnda belopp, 550,000 kronor.

Psykiatrisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala.

Inledningsvis får jag hänvisa till den redogörelse för de med uppförandet av den psykiatriska kliniken i Uppsala sammanhängande frågorna, som lämnats i propositionen nr 176 till innevarande års riksdag (sid. 13 o. f.). I detta sammanhang må endast erinras, att då 1935 års riksdag beslöt upprätta en psykiatrisk klinik vid akademiska sjukhuset detta skedde under den uttryckliga förutsättning, att sådan omläggning av södra infartsvägen till Uppsala beslutades, att det för klinikens uppförande avsedda området ej av denna väg skildes från akademiska sjukhusets område samt att Uppsala stad förbunde sig att hava fullbordat vägomläggningen till dess kliniken vore färdig att tagas i bruk. Genom ett av Kungl. Maj:t den 29 oktober 1937 godkänt avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan och Uppsala stad (omförmälda proposition sid. 17) har den berörda vägfrågan numera erhållit sin lösning och därigenom förutsättning skapats för byggnadsarbetenas igångsättande.

För byggnadsföretaget hava av riksdagarna 1935, 1936 och 1937 anvisats sammanlagt (100,000 + 275,000 + 400,000 =) 775,000 kronor. Totalkostnaden för byggnadsföretagets verkställande beräknades i propositionen till 1936 års riksdag till 1,597,000 kronor, däri inberäknad kostnaden för klinikens anslutning till akademiska sjukhusets ekonomicentraler. I skrivelse den 31 augusti 1937 — anmäld i propositionen nr 176, sid. 20—21 — har *byggnadsstyrelsen* emellertid meddelat, att de slutliga kostnaderna för byggnadsföretaget med hänsyn till de inträffade prisstegringarna numera måste uppskattas till 2,034,000 kronor. Då för företaget tidigare anvisats sammanlagt 775,000 kronor skulle sålunda återstå att för företaget anvisa ett belopp av (2,034,000 — 775,000 =) 1,259,000 kronor.

Departementschefen.

Vid min anmälan i propositionen nr 176 av frågan om medelsanvisning för nästa budgetår till klinikbygget fann jag mig med hänsyn till nuvarande höga byggnadskostnader icke böra påkalla åtgärder för företagets igångsättande. Då därjämte, enligt vad jag vidare anförde, de för företaget disponibla medlen borde vara tillfyllest för påbörjandet av arbetet, därest och i den mån så skulle prövas böra ske under nästa budgetår, syntes mig anledning ej föreligga att i förenämnda sammanhang beräkna medel för bestridande av de ytterligare kostnader, som av byggnadsstyrelsen angivits.

Vad av mig sålunda anförts rörande medelsbehovet äger emellertid ej giltighet under annan förutsättning än att nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden äga bestånd samt att byggnadsföretaget bedrives med normal hastighet och med anlitande av så stor arbetsstyrka, som under angivna förhållanden är vanligt. Skulle ett krisläge inträffa, är företaget av beskaffenhet att kunna utan olägenhet forceras. Jag vill sålunda föreslå, att för uppförandet av den psykiatriska kliniken vid akademiska sjukhuset i Uppsala å beredskapsstat för nästa budgetår upptages ett ytterligare belopp av förslagsvis 500,000 kronor.

S:ta Gertruds sjukhus i Västervik.

Den 30 juni 1937 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i propositionen nr 124 till 1937 års riksdag förordat, av medicinalstyrelsen med skrivelse den 5 januari 1937 överlämnat förslag utföra vissa byggnadsarbeten vid S:ta Gertruds sjukhus i Västervik för en beräknad kostnad av högst 818,000 kronor. Förslaget omfattade, bland annat, en nybyggnad av samlingssal.

För påbörjande av arbetena ställde Kungl. Maj:t nämnda den 30 juni 1937 till byggnadsstyrelsens förfogande ett belopp av högst 400,000 kronor. Genom beslut den 19 november 1937 har Kungl. Maj:t vidare, med anledning av framställning från byggnadsstyrelsen, bemyndigat nämnda styrelse att, utan hinder av att de ursprungligen beräknade kostnaderna för byggnadsföretaget till följd av inträffade prisstegringar kunde komma att överskridas, under budgetåret 1937/1938 igångsätta de i omförmälda brev den 30 juni 1937 avsedda arbetena vid sjukhuset, dock med den inskränkningen att av desamma skulle anstå nybyggnaden av samlingssal. I propositionen nr 176 till årets riksdag har slutligen föreslagits anvisande av ytterligare medel för berörda arbetens fortsatta bedrivande; därvid hava dock medel icke ansetts böra för närvarande beräknas för nybyggnad av samlingslokal, senast kostnadsberäknad till 133,500 kronor.

Med skrivelse den 18 februari 1938 har *medicinalstyrelsen* överlämnat förslag till om- och tillbyggnad av administrationsbyggnaden vid sjukhuset samt hemställt om anvisande av medel därför.

Styrelsen har därvid till en början anmält, att det nyssnämnda av styrelsen den 5 januari 1937 överlämnade förslaget till vissa byggnadsarbeten vid sjukhuset i sitt ursprungliga skick jämväl innefattat förslag till om- och tillbyggnad av administrationsbyggnaden. Beträffande sistnämnda förslag hade emellertid av byggnadsstyrelsen framställts vissa anmärkningar, vilka föranlett medicinalstyrelsen att för det dåvarande icke underställa Kungl. Maj:t detsamma utan förnyad utredning.

Rörande det sålunda vilande förslaget till ombyggnad av administrationsbyggnaden — av arkitekten H. Ahlberg upprättat år 1936 — i det följande benämnt h u v u d f ö r s l a g e t, har styrelsen till en början anfört i huvudsak följande.

Ahlbergs förslag avsåge att genom tillbyggnader i en våning med källare vid byggnadens gavlar bereda de ökade utrymmen, som enligt sjukhusförvaltningens berättigade krav synts styrelsen böra tillkomma. Det föreslagna nytillkomna utrymmet i källarvåningen skulle möjliggöra en avsevärd utökning av centralförrådet, inrättande av ett apoteksförråd samt reserverande av fullt tillräckliga utrymmen för installerandet vid sjukhuset av en röntgenanläggning, vilken nu saknades. I bottenvåningen hade enligt samma förslag vidgade lokaler beretts för läkarexpeditioner, sysslomanskontor, laboratorium, apotek, varjämte tillkommit ett tandbehandlingsrum, vilket ditintills saknats. I korridoren hade bättre ljusförhållanden skapats genom takljus i båda dess

ändar, varjämte en utvidgning av densamma komme att tjäna som väntrum för patienter, personal och allmänhet invid sjukhusets medicinska centrum. För allmänhetens och personalens bekvämlighet hade vidare avsetts en telefonhytt.

I yttrande den 30 december 1936 anförde *byggnadsstyrelsen* rörande Ahlbergs förslag följande.

Det kunde ifrågasättas, om denna tillbyggnad med två flyglar i en våning vore det fördelaktigaste sättet att åstadkomma ökade expeditionslokaler och om det icke skulle vara lämpligare att bibehålla byggnaden oförändrad och anordna expeditioner även 1 trappa upp. Den där belägna läkarbostaden skulle därvid förläggas i en nybyggnad, där bättre bostad med mera trevnad skulle kunna beredas. Med hänsyn därtill och då en dylik förändring av förslaget borde kunna innebära en besparing, ville styrelsen ifrågasätta, att frågan gjordes till föremål för närmare utredning.

Medicinalstyrelsen har därefter genom arkitekten Ahlberg låtit verkställa förnyad utredning i av byggnadstyrelsen angivet avseende. Över det sålunda föreliggande n y a f ö r s l a g e t — omfattande två alternativ — har vidare *direktionen för sjukhuset* den 6 oktober 1937 såsom eget yttrande åberopat vad sjukhuschefen J. Nilsson och sysslomannen N. Sjunnesson i gemensam skrivelse till direktionen samma dag i ärendet anfört. Ur denna skrivelse torde följande böra återgivas.

En jämförelse med det av medicinalstyrelsen tidigare avgivna förslaget till administrationshusets omändring och tillbyggnad synes giva vid handen, att sistnämnda förslag ur flera synpunkter innebär en lyckligare lösning av de lokalfrågor, varom här rör sig. De skäl, varpå denna uppfattning grundar sig äro följande.

Det nya förslaget är utarbetat under den förutsättningen, att en ny bostad skall uppföras för överläkaren av 3:e klass, varigenom 2:a våningen i administrationshuset bliver tillgänglig för inredande av erforderliga expeditions- och andra lokaler. Utan att ifrågasätta lämpligheten och önskvärdheten av att en trevligare bostad beredes överläkaren av 3:e klass synes dock i detta sammanhang böra omnämnas, att en del andra läkarbostäder vid sjukhuset äro mindre tillfredsställande och i vissa fall ha inrättats provisoriskt, varför behov för närvarande föreligger av minst två bostäder för läkare. Det vill synas, som om hänsyn borde tagas till detta lokalbehov i samband med den nu föreliggande ombyggnadsfrågan. Det synes jämväl böra tagas i betraktande, att ytterligare läkarbostäder bliva erforderliga så snart den ökning av antalet läkare vid sjukhuset kommer till stånd, som med anledning av sjukhusets sedan flera år konstanta överbeläggning förr eller senare måste förutsättas.. Frågan om samtliga dessa bostadsbehov borde lösas i ett sammanhang.

Då båda de nu föreliggande alternativa förslagen till administrationshusets omändring avse användning av våningen 1 tr. till expeditions- och andra lokaler synes kunna ifrågasättas, huruvida icke denna våning lämpligare skulle kunna disponeras för bostadsutrymmen för läkare och kontorspersonal (dubbletter och enkelrum). Bostadsutrymmen för kontorspersonal äro nämligen också erforderliga, då två befattningshavare för närvarande, i brist på annan möjlighet, äro inhysta i tillfälligt disponerade, olämpligt belägna och i övrigt mindre tillfredsställande rum. Genom andra våningens användning för ett sådant ändamål skulle en bostadsfråga lösas, som eljest med nödvändighet måste upptagas inom en snar framtid. Lämpligheten

av expeditions- och andra lokalers förläggning till denna våning synes också kunna ifrågasättas. Trafiken i de med läkarbostaden i tredje våningen gemensamma trappuppgångarna måste sålunda beräknas bliva mycket livlig och inverka störande på trevnaden för den läkarfamilj, som skall bebo ifrågavarande bostad. Denna olägenhet behövde man ej räkna med om andra våningen på ovan föreslaget sätt inreddes till bostadsrum för läkar- och kontorspersonal.

Det nya förslaget är enligt vår uppfattning behäftat med allvarliga brister, såväl beträffande de olika lokalernas placering i och för sig som dessas belägenhet i förhållande till varandra. Sålunda förefinnes icke den önskvärda kontinuiteten mellan sjukhuschefens expedition och kontorslokalerna. Kanslibiträdets rum är för litet och lämnar ingen plats för de dokumentskåp, som här böra finnas för förvaring av handlingar m. m. Kassavalvet är otillräckligt, då här, förutom kassaskåp, måste förvaras en hel del räkenskaper och andra handlingar. Vidare har enligt alternativ I överläkarens av 3:e klass och enligt alternativ II sysslomannens tjänsterum placerats i den mörkaste lokalen i hela byggnaden. Önskvärdheten av att nämnda tjänsterum erhålla ett ljust och någorlunda trivsamt läge synes icke vara ägnad skälig hänsyn vid förslagets upprättande. Däremot har apoteksförrådet förlagts till ett av de ljusaste och bästa rummen i bottenvåningen, vilket uppenbarligen gjorts med hänsyn till den direkta förbindelsen med apoteket. I detta avseende vill man återigen gärna erinra om det ursprungliga förslaget, där apoteksförrådet, tack vare genom tillbyggnaden åtkomligt ökat källarutrymme, erhållit en lika god placering i förhållande till apoteket, utan att några värdefullare utrymmen behövt tagas i anspråk. Vidare inrymmer det sista förslaget icke något reservutrymme för röntgenanläggning, vartill hänsyn däremot tagits i det först utarbetade förslaget.

De nu föreliggande förslagen lösa vidare ej frågan om utökning av centralförrådet i administrationshusets källare. Under den tidigare behandlingen av detta ärende ha undertecknade i särskild promemoria framhållit nödvändigheten av förrådets utökning och av en särskild trappa till förrådet. Detta är i sitt nuvarande skick så trångt, att en del materialier måste förvaras i andra byggnader, vilket i hög grad gör varumottagning och -utlämning betungande och tidsödande. Vidare är källarkorridoren sedan flera år tillbaka provisoriskt avbalkad och använd såsom förråd, en anordning, som är synnerligen olämplig. I det av arkitekten Ahlberg tidigare utarbetade förslaget rörande administrationshusets tillbyggnad äro dessa förhållanden beaktade och förrådsproblemet löst på ett tillfredsställande sätt. Kravet på ett någorlunda ordentligt centralförråd synes oavvisligt och torde, därest icke källarvåningen utökas, kunna tillgodoses endast genom uppförande av en särskild magasinsbyggnad.

Slutligen få vi vördsamt uttala den bestämda uppfattningen, att det av medicinalstyrelsen tidigare avgivna, av arkitekten Ahlberg utarbetade förslaget till administrationsbyggnadens tillbyggnad innebär en i de flesta avseenden väsentligt förmånligare lösning av frågan om ordnande av expeditions-, förråds- och andra lokaler vid sjukhuset. Detta förslag verkar klarare och tillgodoser bättre de önskemål, som från sjukhusets sida tidigare framförts i denna fråga i avsikt att söka erhålla den planlösning, som bäst överensstämmer med de praktiska kraven. Ett eventuellt realiserande av detta förslag synes dock icke böra få undanröja planerna på uppförande av ett nytt bostadshus för läkare, vilket, som torde framgå av vad här ovan anförts, är av behovet väl påkallat. Det är självfallet riktigt, som byggnadsstyrelsen anfört, att trevnaden för de läkare, som ha sina bostäder i administra-

tionshuset, skulle bliva avsevärt större, därest särskilt belägna bostäder funnes att tillgå. Om sådan bostadsmöjlighet sålunda kunde beredas de båda läkare, som nu bo i administrationshuset, skulle god användning finnas för de på sådant sätt ledigblivande utrymmena i nämnda hus. Då ombyggnadsfrågan emellertid från början upptagits för att söka åstadkomma en nödvändig utökning och förbättring av befintliga expeditionslokaler m. m., ett behov, som alltjämt får anses såsom mest aktuellt, vore det beklagligt, om det goda förslag till lösning av nämnda problem, som tidigare utarbetats och framlagts skulle få vika för ett senare förslag, där nämnda ändamål blivit sämre tillgodosett till följd av sammankopplingen med en annan byggnadsfråga.

Med avseende å de olika förslagen har arkitekten Ahlberg sedermera i skrivelse till medicinalstyrelsen den 8 februari 1938 anfört bland annat i huvudsak följande.

I det nyupprättade förslaget hade, enligt byggnadsstyrelsens direktiv administrationsavdelningen förlagts i bottenvåningen och våningen 1 tr. upp inom nuvarande administrationsbyggnadens yttermurar. För den nu i våningen 1 tr. upp befintliga bostaden för överläkare av 3 klass hade ersättning beretts genom en nybyggnad, som i förslaget antagits uppförd invid nuvarande sjukhuschefens bostad.

Förslaget till administrationsbyggnadens anordning vore utfört i två alternativ A och B, vilka skilde sig därutinnan, att i alternativ A läkarexpeditionerna förlagts 1 tr. upp, medan i alternativ B dessa hade förlagts i bottenvåningen och sysslomansexpeditionen 1 tr. upp.

Enligt verkställd kostnadsberäkning å förslaget ställde sig de båda alternativen för administrationsbyggnaden ekonomiskt likvärdiga och båda betingade en kostnad, som beräknats till 69,500 kronor. För ny läkarbostad hade kostnaden beräknats enligt ett à-pris av 65 kronor per kbm inredd volym, vilket gåve en totalkostnad av 80,000 kronor. Den sammanlagda kostnaden för förslagets genomförande bleve sålunda 149,500 kronor.

Till jämförelse med huvudförslaget kunde meddelas följande.

Kostnaden för detta förslag upptogs enligt beräkning till 127,990 kronor. På grund av förändrad byggnadskostnadsindex torde detta belopp numera böra ökas med 22 % till 156,000 kronor.

Jämfört med huvudförslaget ställde sig sålunda det nya förslaget från ekonomisk synpunkt något billigare, ehuru skillnaden vore ganska obetydlig. I huvudsak kunde förslagen sålunda ur denna synpunkt anses likvärdiga. Emellertid borde därvid beaktas, att det nya förslaget icke innehölle det betydande tillskott av utrymme i administrationsbyggnadens källarvåning, varigenom i huvudförslaget blivit möjligt att bereda utrymme för ett centralförråd för sjukhuset.

Medicinalstyrelsen uttalar i förevarande framställning, att huvudförslaget obetingat vore det som bäst tillgodosåge sjukhusets behov. Den obetydliga merkostnad av 6,500 kronor, som huvudförslagets genomförande komme att medföra, funne styrelsen icke böra få vara avgörande. Till det av sjukhuschefen och sysslomannen framförda behovet av ytterligare bostäder för läkare ansåge sig styrelsen icke för närvarande böra taga ståndpunkt.

Styrelsen, som förklarar sig hava samrått med byggnadsstyrelsen med avseende å fördelningen av erforderliga anslag å olika budgetår för ifrågavarande ändamål, har slutligen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riks-

dagen att *dels* medgiva, att vid sjukhuset finge för en beräknad kostnad av högst 156,000 kronor utföras om- och tillbyggnad av administrationsbyggnaden i huvudsaklig överensstämmelse med huvudförslaget, *dels ock* för budgetåret 1938,1939 för ändamålet anvisa ett belopp av 75,000 kronor.

Departementschefen. Innan jag ingår på en granskning av föreliggande förslag till renovering av administrationsbyggnaden vid S:ta Gertruds sjukhus, vill jag beträffande det genom Kungl. Maj:ts beslut den 19 november 1937 uppskjutna arbetet med nybyggnad av samlingssal vid sjukhuset erinra, att detta arbete synes vara av beskaffenhet att vid behov omedelbart kunna igångsättas. Jag anser mig böra förorda, att å beredskapsstat för nästa budgetår upptages därför erforderligt belopp, enligt senast verkställda kostnadsberäkningar uppskattat till 133,500 kronor.

Vad härefter angår administrationsbyggnadens renovering, har den i ämnet förebragta utredningen övertygat mig om att en sådan renovering bör komma till stånd. I fråga om renoveringsarbetets planering och närmare utformning föreligga, såsom framgår av den nyss lämnade redogörelsen, två förslag, av vilka det tidigast utarbetade — benämnt huvudförslaget — ursprungligen av medicinalstyrelsen varit avsett att föreläggas Kungl. Maj:t för övervägande i samband med styrelsens anslagsäskanden för den genom 1937 års riksdags beslut godkända planen för olika renoveringsarbeten vid sjukhuset (propositionen nr 124/1937 sid. 20—24). På grund av vissa erinringar, som mot detta förslag framställdes från byggnadsstyrelsens sida, uteslöts detsamma emellertid ur sistnämnda plan, och ett nytt förslag — omfattande tvenne alternativa lösningar — blev genom medicinalstyrelsens försorg utarbetat. Vid granskningen av sistnämnda förslag, vari de av byggnadsstyrelsen gjorda erinringarna beaktats, har å andra sidan av såväl sjukhusdirektionen som medicinalstyrelsen anmärkts, att detsamma ur skilda synpunkter vore i mindre grad än huvudförslaget ägnat att tillgodose sjukhusets olika lokalbehov. För egen del har jag vid en jämförelse mellan de båda förslagen icke kunnat undgå att taga intryck av de enligt min uppfattning vägande betänkligheter, som mot det nya förslagets realiserande kommit till uttryck i det av direktionen åberopade och av mig här tidigare återgivna yttrandet. De skäl, som däri anförts till förmån för ståndpunkten, att huvudförslaget bör följas, synas mig i allt väsentligt bärande. I likhet med medicinalstyrelsen vill jag därför uttala mig för att administrationsbyggnadens renovering må komma till utförande i huvudsaklig överensstämmelse med huvudförslaget. Mot den för detta förslags genomförande beräknade kostnaden av 156,000 kronor har jag ej funnit anledning till erinran; den merkostnad, som detsamma i förhållande till det sist utarbetade förslaget skulle betinga torde uppvägas av de fördelar, som, enligt vad jag här hävdat, ett genomförande därav skulle erbjuda. På grund av det anförda föreslår jag, att för ifrågavarande renoveringsarbeten å beredskapsstat för nästa budgetår upptages erforderligt belopp 156,000 kronor.

Sammanlagt skulle sålunda för arbeten vid S:ta Gertruds sjukhus å beredskapsstat upptagas ett avrundat belopp av (133,500 + 156,000 =) 290,000 kronor.

S:t Lars sjukhus i Lund.

I skrivelse den 19 februari 1938 har *medicinalstyrelsen* hemställt om anvisande av medel för uppförande vid S:t Lars sjukhus av ett nytt växthus samt en tvättbyggnad för den gifta personalen vid sjukhuset.

I fråga om växthuset anmärker medicinalstyrelsen, att alltsedan på grund av 1931 års riksdags beslut (skrivelse nr 200), nytt pannhus iordningställts vid sjukhuset, frågan om uppförande vid detsamma av ett nytt växthus varit aktuell, alldenstund det nya pannhuset inkräktat på den förutvarande trädgården. Därefter anför styrelsen:

En förflyttning av trädgården till annat disponibelt område hade därför vidtagits. Det gamla växthuset låge dock allt fortfarande kvar inom området för den förutvarande trädgården. Det befunne sig numera i ett mycket dåligt skick, och kravet på uppförande av ett nytt sådant hade för den skull vid upprepade tillfällen framförts från sjukhusförvaltningens sida. Olika utredningar i ärendet hade ock genom sjukhusdirektionens försorg verkställts av arkitekten J. Anchert. Vid utarbetandet av numera föreliggande definitivt förslag hade hänsyn tagits till de anvisningar styrelsens arkitekt H. Ahlberg lämnat.

Växthuset hade planlagts såsom en större och en mindre flygel med tillhörande förbindelsehus, inrymmande planterings- och arbetsrum, frörum och expedition med erforderliga sanitära installationer. Möjlighet att till den nu föreslagna byggnadskroppen ansluta ytterligare en flygel funnes.

Vidkommande behovet av den ifrågasatta tvättbyggnaden anmärkes i skrivelsen, att jämväl denna fråga tidigare avhandlats vid inspektioner av sjukhuset, varefter styrelsen fortsätter:

Numera förelåge ett ävenledes av arkitekten Anchert utarbetat förslag till sådan tvättbyggnad, inrymmande i källarvåningen jämväl tvenne badrum med ett kar i varje rum, avsedda för den gifta personalen, vilken, i den mån den bebodde sjukhuset tillhöriga lägenheter, i huvudsak hade sina bostäder i närheten av den för tvättbyggnaden utsedda byggnadsplatsen. Ifrågavarande lägenheter hade visserligen kunnat förses med vattenklosetter men lämpade sig icke för inredande av badrum. — Erforderliga ledningar för varmvatten m. m. vore avsedda att anslutas till närmaste sjukvårdspaviljong.

Rörande de för nämnda byggnadsarbeten beräknade kostnaderna anmäler medicinalstyrelsen vidare, att arkitekten Ahlberg den 4 februari 1938 avgivit yttrande över de av sjukhusdirektionen med skrivelse den 29 maj 1937 överlämnade förslagen, och därvid förklarat sig i huvudsak intet hava att erinra mot de upprättade ritningarna men ansett de beräknade kostnaderna på grund av de stegrade byggnadskostnaderna böra höjas från sam-

manlagt 66,450 kronor, därav belöpande å växthuset 40,000 kronor och å tvättstuga 26,450 kronor, till 76,500 kronor. Därjämte hade *byggnadsstyrelsen* i yttrande den 15 februari 1938 förklarat, att densamma icke hade något att erinra beträffande vare sig föreliggande ritningar eller de av arkitekten Ahlberg till 76,500 kronor beräknade kostnaderna för byggnadsföretagen.

Medicinalstyrelsen vitsordar slutligen det berättigade i kravet på de nu föreslagna byggnadsarbetenas snara genomförande. Ett sjukhus av S:t Lars storlek behövde för trevnaden på avdelningarna, för trädgårdsanläggningarnas vidmakthållande och i viss mån även för beredande av arbetsmöjligheter för patienterna ett väl planlagt växthus. Att personalen skulle hava tillgång till en för densamma avsedd, lämpligt belägen tvättbyggnad funne styrelsen även självfallet.

Med stöd av det anförda har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *dels* medgiva, att vid sjukhuset finge i huvudsaklig överensstämmelse med föreliggande förslag och för en kostnad av tillsammans högst 76,500 kronor uppföras ett nytt växthus och en tvättbyggnad för gift personal, *dels ock* för ändamålet för budgetåret 1938/1939 bevilja sistnämnda belopp.

Departementschefen. Då de skäl, som i medicinalstyrelsens skrivelse anförts till stöd för de åberopade byggnadsarbetena, synas mig bärande samt någon erinran ej heller torde kunna göras mot den för arbetena beräknade kostnaden, tillhopa 76,500 kronor, vill jag tillstyrka bifall till styrelsens framställning om arbetenas utförande. Jag förordar alltså, att för uppförande av däri angivna växthus och tvättbyggnad för nästa budgetår å beredskapsstat upptages ett belopp av 76,500 kronor.

Västra Marks sjukhus i Örebro.

I skrivelse den 18 februari 1938 har *medicinalstyrelsen* gjort framställning om anvisande av medel för inredande vid Västra Marks sjukhus av en fest- och samlingssal för sjukhusets patienter och personal. Nämnda sjukhus är avsett att bereda vård för 350 asociala imbecilla kvinnor.

Till stöd för framställningen åberopar styrelsen inledningsvis de skäl, vilka av densamma anförts för inredande vid Salberga sjukhus i Sala av en liknande anläggning. Utredning hade därför genom styrelsens försorg verkställts beträffande möjligheten att i den f. d. manskapsmatsalen vid Västra Marks sjukhus inreda festsal för patienter med tillhörande bilokaler och ljudfilmsanläggning. Därom anföres av styrelsen i huvudsak följande.

Enligt ett av direktionen för sjukhuset med skrivelse den 14 september 1937 framlagt förslag beräknades arbetet draga en kostnad av 53,221 kronor, därvid emellertid jämväl kostnader för möblering och elektrisk armatur medräknats.

Sedan styrelsens experter däröver avgivit yttranden, hade förslaget i vissa

avseenden genom direktionens försorg överarbetats i enlighet med av experterna angivna riktlinjer.

Med skrivelse den 10 februari 1938 hade sedermera direktionen till medicinalstyrelsen insänt det nu Kungl. Maj:t underställda förslaget. Enligt arkitekten H. Ahlbergs yttrande däröver den 14 februari 1938 hade kostnaderna för förslagets genomförande beräknats till 50,000 kronor, därvid emellertid kostnaderna för möbler och elektrisk armatur icke medräknats, och fördelade sig dessa kostnader på följande sätt:

För byggnads- och målningsarbeten	kronor	30,300
» ventilation, värme-, vatten- och avloppsledningar	»	5,575
» elektrisk anläggning samt biografapparater och ljudfilmsanläggning	»	11,700
» utredningar, administration och oförutsedda utgifter m. m.	»	2,425
Summa kronor		50,000.

I förslaget inginge jämväl inredandet av en mindre samlingslokal för sjukhusets personal.

Medicinalstyrelsen anmärker därefter, att *byggnadsstyrelsen* i ett den 15 februari 1938 avgivet yttrande — under förutsättning att föreskrifterna i förordningen den 3 juni 1932 med vissa bestämmelser angående biografer och filmförevisning komme att vederbörligen beaktas vid arbetets utförande — förklarat sig icke hava något att erinra beträffande ritningar och beräknade kostnader.

På grund av det anförda har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *dels* medgiva att vid förenämnda sjukhus finge i huvudsaklig överensstämmelse med föreliggande förslag inredas en fest- och samlingssal med ljudfilmsinstallation, *dels ock* för ändamålet för budgetåret 1938/1939 anvisa ett belopp om högst 50,000 kronor.

Jag finner behovet av den föreslagna samlingssalen styrkt och förordar, att för ändamålet för nästa budgetår å beredskapsstat upptages ett belopp av 50,000 kronor. *Departementschefen.*

Salberga sjukhus i Sala.

I skrivelse den 18 februari 1938 har *medicinalstyrelsen* gjort framställning om anvisande av medel för inredande vid Salberga sjukhus av en fest- och samlingssal för sjukhusets patienter och personal.

Medicinalstyrelsen erinrar inledningsvis därom, att den ursprungliga, av 1928 års riksdag godkända utbyggnadsplanen avseende förutvarande Västmanlands trängkårs kaserners i Sala omändring till sjukhus för asociala imbecilla (prop. nr 165, riksdagens skrivelse nr 287) ej upptog inrättandet av någon fest- och samlingssal. Sedan sjukhuset tagits i bruk, anför styrelsen vidare, hade emellertid snart anmält sig behovet av en lämplig samlingslokal inom sjukhuset, där patienterna kunde beredas tillfälle åse filmförevisningar eller deltaga i för dem anordnade lämpliga förströelser av annat slag. Det å sjukhuset vårdade patientmaterialet vore på grund av sin speciella art

svårsköttt, vartill komme att omsättningen vore jämförelsevis ringa. Lämpliga förströelser hade därför stor betydelse för patienterna. Då endast dagrum hittills stått till förfogande för ändamålet, hade sjukhusledningen haft svårigheter att övervinna vid tillgodoseendet av ifrågavarande behov. Därtill komme att även personalen saknade lokaler för större sammanträden eller festlig samvaro

I fortsättningen anför styrelsen följande.

Frågan om inrättandet inom den förutvarande manskapsmatsalen av en för sjukhuset avsedd fest- och samlingssal hade därför genom sjukhusförvaltningen varit föremål för utredning efter av medicinalstyrelsen vid upprepade styrelsens inspektioner av sjukhuset angivna riktlinjer. I samarbete med styrelsens arkitekt H. Ahlberg hade slutligen uppgjorts ett förslag till anordnande av festsal inom manskapsmatsalen, vilket förslag sjukhusdirektionen med skrivelse den 30 januari 1937 överlämnat till medicinalstyrelsen. I detta förslag, vilket beräknats draga en kostnad av 32,646 kronor, inginge — förutom en sal om 12 × 21 meter med 320 sittplatser, erforderliga toaletter, serveringsrum och rum för filmapparat med tillhörande maskinrum — erforderliga lösa inventarier.

Nämnda förslag till festsal hade emellertid synts styrelsen i vissa avseenden något för enkelt för att i längden kunna tillfredsställa sjukvårdens berättigade krav på en värdig samlingssal. Med hänsyn därtill och på grund av de under år 1937 avsevärt stegrade byggnadskostnaderna hade arkitekten Ahlberg i yttrande den 4 februari 1938 beräknat det erforderliga anslaget till 45,000 kronor. Styrelsen vitsordade lämpligheten av den standard i festsalens utrustning, som därigenom skulle möjliggöras, men ansåge sig i detta sammanhang icke böra hemställa om anslag till inköp av möbler och elektrisk armatur, varför styrelsen minskat de av Ahlberg beräknade kostnaderna till 40,000 kronor.

Det anmärkes därjämte i skrivelsen, att *byggnadsstyrelsen* i ett den 15 februari 1938 avgivet yttrande anfört, att styrelsen — som förutsatte, att föreskrifterna i förordningen den 3 juni 1932 med vissa bestämmelser angående biografer och filmförevisningar komme att vederbörligen beaktas vid arbetets utförande — icke hade något att erinra beträffande ritningar och beräknade kostnader.

Med stöd av det anförda har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att *dels* medgiva, att inom den förutvarande manskapsmatsalen vid ifrågavarande sjukhus måtte i huvudsaklig överensstämmelse med föreliggande förslag och för en kostnad av högst 40,000 kronor inredas en fest- och samlingssal för sjukhusets patienter och personal, *dels ock* för ändamålet för budgetåret 1938/1939 bevilja ifrågavarande belopp.

Departementschefen. Med tillstyrkande av medicinalstyrelsens framställning vill jag föreslå, att för inredande av en fest- och samlingssal vid förenämnda sjukhus å beredskapsstat för nästa budgetår upptages ett belopp av 40,000 kronor.

Nytt sinnessjukhus i Sundsvall.

Rörande vad i denna fråga förevarit får jag hänvisa till den redogörelse, som lämnats i propositionen nr 176 till innevarande års riksdag, sid. 27 ff.

Här vill jag endast erinra om att i nämnda proposition — efter i ämnet jämlikt riksdagens uttalande vid 1937 års riksdag verkställd ytterligare utredning genom byggnadsstyrelsen i samråd med medicinalstyrelsen — framlagts förslag om uppförande i Sundsvall av ett sinnessjukhus, inrymmande omkring 900 vårdplatser. För igångsättande av arbetena med detsamma har samtidigt föreslagits anvisande för nästa budgetår av ett belopp av 1,000,000 kronor. Vid min anmälan av anslagsbehovet yttrade jag, att det syntes mig angeläget, att arbetena med sjukhusbygget utan dröjsmål igångsattes och bedreves i snabbast möjliga tempo. På denna grund och jämväl för tillgodoseende av det inom denna del av landet starkt kännbara behovet av möjligheter för arbetslöshetens bekämpande ansåg jag det icke tillfyllest att för nästkommande budgetår beräkna allenast det av byggnadsstyrelsen för samma budgetår föreslagna beloppet av 500,000 kronor, utan förmenade, att angivna belopp av 1,000,000 kronor borde ställas till förfogande.

Under åberopande av mitt här återgivna uttalande till propositionen nr 176 föreslår jag, att för ifrågavarande byggnadsföretag å beredskapsstat för budgetåret 1938/1939 upptages ett belopp av 500,000 kronor. *Departementschefen.*

Frösö sjukhus vid Östersund.

Den 30 juni 1937 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i propositionen nr 124 till 1937 års riksdag förordat förslag utföra om- och tillbyggnadsarbeten vid Frösö sjukhus vid Östersund för en beräknad kostnad av högst 472,000 kronor. Enligt propositionen ingå i de till utförande godkända arbetena, bland andra, följande, nämligen ny- och tillbyggnad av verkstadslokaler, nybyggnad av samlingssal, ändringsarbeten inom paviljong IX, flyttning av promenadgården vid paviljong V, förändring av paviljong VIII till arbetspaviljong för kvinnor samt ändringsarbeten inom paviljong VI.

För påbörjande av byggnadsarbetena ställde Kungl. Maj:t nämnda den 30 juni 1937 till byggnadsstyrelsens förfogande ett belopp av högst 172,000 kronor. Sedermera har Kungl. Maj:t den 19 november 1937, med anledning av en av byggnadsstyrelsen gjord framställning, bemyndigat styrelsen att, utan hinder av att de för ifrågavarande ny- och ombyggnadsarbeten ursprungligen beräknade kostnaderna kunde komma att överskridas, under budgetåret 1937/1938 igångsätta de i brevet den 30 juni 1937 avsedda byggnadsarbetena vid sjukhuset, dock med den inskränkningen, att av desamma skulle anstå de här inledningsvis uppräknade arbetena. I propositionen nr 176 till årets riksdag ha i den för nästa budgetår föreslagna

medelsanvisningen för byggnadsplanens fullföljande vid sjukhuset medel icke ansetts böra i detta sammanhang beräknas för de genom Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut uppskjutna delarna av byggnadsplanen. Kostnaden för de senares utförande har enligt senast verkställd beräkning uppskattats till omkring 353,600 kronor.

Departementschefen. Då de skäl, som anförts för upptagande å beredskapsstat för nästa budgetår av medel för eventuellt fullföljande av det vid S:ta Gertruds sjukhus uppskjutna arbetet med nybyggnad av samlingssal, äga motsvarande giltighet i fråga om de vid Frösö sjukhus jämlikt samma Kungl. Maj:ts beslut vilande arbetena, förordar jag, att för sistnämnda arbeten vid sjukhuset, nämligen ny- och tillbyggnad av verkstadslokaler, nybyggnad av samlingssal, ändringsarbeten inom paviljong IX, flyttning av promenadgården vid paviljong V, förändring av paviljong VIII till arbetspaviljong för kvinnor och ändringsarbeten inom paviljong VI, å beredskapsstat för budgetåret 1938/1939 upptages ett belopp av 353,600 kronor.

Sammanfattning och hemställan.

I enlighet med vad jag i det föregående anfört, skulle å beredskapsstaten för nästa budgetår medel böra beräknas till arbeten, avseende följande sjukhus med här angivna belopp:

Ulleråkers sjukhus i Uppsala	kronor	550,000
Psykiatriska kliniken vid akademiska sjukhuset i Uppsala	»	500,000
S:ta Gertruds sjukhus i Västervik	»	290,000
S:t Lars sjukhus i Lund	»	76,500
Västra Marks sjukhus i Örebro	»	50,000
Salberga sjukhus i Sala	»	40,000
Nytt sinnessjukhus i Sundsvall	»	500,000
Frösö sjukhus vid Östersund	»	353,600
	Summa kronor	2,360,100.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att, under för beredskapsstaten gällande förutsättningar, följande arbeten må komma till utförande i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordade förslag, nämligen

I. vid Ulleråkers sjukhus ledningsarbeten m. m. för en beräknad kostnad av högst 550,000 kronor;

II. vid S:ta Gertruds sjukhus ombyggnad av administrationsbyggnaden vid sjukhuset för en beräknad kostnad av högst 156,000 kronor;

III. vid S:t Lars sjukhus vissa byggnadsarbeten för en beräknad kostnad av högst 76,500 kronor;

IV. vid Västra Marks sjukhus inredning av en fest- och samlingssal för en beräknad kostnad av högst 50,000 kronor;

V. vid Salberga sjukhus inredning av en fest- och samlingssal för en beräknad kostnad av högst 40,000 kronor;

dels ock till *Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 2,360,100.

[2.] **b. Uppförande av nybyggnad för statens institut för folkhälsan.** I propositionen nr 139 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t framlagt förslag till inrättande av ett statens institut för folkhälsan. Därvid har förutsatts, att för institutet skulle under de närmaste åren uppföras en byggnad å den för karolinska institutets hygieniska avdelning reserverade delen av det s. k. Norrbackaområdet i Solna socken. Kostnaden för denna byggnad uppskattas till i runt tal 1,800,000 kronor. Av detta belopp har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att å kapitalbudgeten för nästa budgetår såsom reservationsanslag anvisa 100,000 kronor, närmast avsedda till bestridande av kostnaderna för överarbetning av föreliggande byggnadsplaner, utförande av detaljritningar och kostnadsberäkningar, tomtens iordningställande m. m. Det synes mig lämpligt att för ifrågavarande byggnad ett belopp av 700,000 kronor uppföres å beredskapsstat för nämnda budgetår.

Emellertid vill jag erinra, att förhandlingar pågå rörande möjligheterna att för institutets uppförande och utrustning påräkna bidrag från »The Rockefeller Foundation», vilken stiftelse lämnat bidrag till liknande institutioner i ett flertal andra länder. Därest dessa förhandlingar leda till resultat, torde sålunda erhållna medel böra i första hand tagas i anspråk för ändamålet och detta oavsett, huruvida betingelserna för ett anlitande av det å beredskapsstaten uppförda anslaget föreligga eller ej.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av nybyggnad för statens institut för folkhälsan* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 700,000.

IV. Statens utlåningsfonder.

[3.] **a. Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer.** Av staten understödd bostadsproduktion bedrives för närvarande i olika former. Såsom statens organ för en del av denna verksamhet fungerar statens byggnadslånebyrå. Byrån handhar dels verksamheten för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer, dels verksamheten för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen, dels ock tertiärlånen till viss bostadsbyggnadsverksamhet.

Vad först angår verksamheten till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer, understödjes densamma av staten dels i form av lån, dels i form av bidrag. Bestämmelser i ämnet äro meddelade i kungörelsen den 4 september 1935 (nr 512) om lån och bidrag av statsmedel till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer. För låneverksamheten har inrättats en särskild lånefond för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. Från denna fond har till och med den 21 februari 1938 anvisats omkring 14,300,000 kronor. Fonden lämnade sistnämnda dag tillgång till fortsatt utlåning intill ett belopp av cirka 15,700,000 kronor. För förstärkning av nämnda fond har hittills icke för nästa budgetår äskats något anslag.

Verksamheten för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen understödjes av staten genom lån. Bestämmelser rörande låneverksamheten äro meddelade i kungörelserna den 29 maj 1936 (nr 215) och den 18 juni 1937 (nr 604). Lån utgår för främjande av sådant byggnadsföretag, som avser ombyggnad i städer och stadsliknande samhällen av byggnader huvudsakligen avsedda för bostäder. För verksamheten har inrättats en särskild lånefond för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen. I 1938 års statsverksproposition har å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder för budgetåret 1938/1939 äskats ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor till nämnda fond.

Bestämmelser rörande tertiärlånen äro meddelade i kungörelsen den 30 juni 1937 (nr 658) angående tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet. I 1938 års statsverksproposition har å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd för nästa budgetår äskats ett reservationsanslag av 500,000 kronor till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet.

På min anmodan har *statens byggnadslånebyrå* i en den 8 december 1937 dagtecknad promemoria yttrat sig rörande arbeten inom byråns verksamhetsområde, till vilka medel lämpligen kunde anvisas å beredskapsstat för budgetåret 1938/1939. Byrån har däri anfört bland annat följande.

De bostadssociala reformer, vilka man skulle önska se förverkligade redan inom överskådlig tid, lämnade tvivelsutan rum för produktiv verksamhet av betydande storleksordning. Såsom ett exempel kunde nämnas, att bostadssociala utredningen uppskattat behovet av nya lägenheter för mindre

bemedlade, barnrika familjers bostadsförsörjning i städer och stadsliknande samhällen till c:a 20,000; sedan år 1935 hade för detta ändamål av anvisade 30 miljoner kronor preliminärt eller slutligt beviljats c:a 14 miljoner kronor för c:a 3,200 lägenheter, motsvarande mindre än en sjättedel av det uppskattade lägenhetsbehovet.

En allmän förskjutning från den vanliga familjebostadstypen 1 rum och kök upp till 2 rum och kök vore högeligen önskvärd. Ett förverkligande av detta framtidsmål erbjöde nära nog obegränsade tillfällen till arbete. Nämnas kunde i detta sammanhang, att för ny- och ombyggnadslån sedan år 1933 anvisats tillhopa 12 miljoner kronor.

Såsom en praktiskt sett outtömlig arbetsreserv under lågkonjunktur förtjänade de bostadssociala önskemålen synnerligt beaktande.

Bostadsproduktionen vore en nyckelindustri, som jämte det den på många områden sysselsatte yrkesskicklig arbetskraft, även i stor utsträckning beredde arbete, som icke påkallade direkt yrkesutbildning. Av det investerade kapitalet utginge — direkt och indirekt — en väsentlig kvot i form av arbetslön. Det tillskott av statsmedel, som i en krissituation kunde påkallas, motsvarade allenast en viss, ofta till och med ringa del av det totala kapitalet, som investerats. Anordningen förutsatte sålunda, att en väsentlig del av byggnadskapitalet mobiliserades på öppna marknaden. Byggnadsverksamhet kunde, om än med vissa olägenheter, drivas jämväl vintertid, vilket innebure en fördel.

Slutligen förtjänade framhållas, att arbetsmarknadspolitiska och bostadssociala strävanden harmonierade med varandra även såtillvida, att staten i dessa strävanden måste påkalla medverkan av, men även påräkna naturligt intresse hos kommunerna. I samband därmed syntes böra övervägas, huruvida icke kommunerna på ett tidigt stadium borde bliva uppmärksamgjorda på önskvärdheten av att de själva under goda konjunkturer satte sig i krisberedskap för att ifrågakommande arbeten — därest situationen det skulle påfordra — utan längre uppskov skulle kunna sättas i gång.

Den nu planerade finansiella beredskapen åsyftade åtgärder ända fram till den 1 juli 1939. Erinras borde, att man inom denna sluttermin torde kunna träffa bindande förberedelser för bostadsbyggande ända fram till vinterhalvåret 1939/1940. Man syntes kunna påräkna, att effektiv byggnadsproduktion till mötande av kris, därest läget inom c:a ett år skulle kunna anses påkalla det, skulle kunna anordnas under perioden i ej oväsentlig omfattning, helst som de statliga stödåtgärderna vid eventuellt inträffande arbetslöshet skulle bliva till sådan nytta för kommunerna själva, att ett positivt intresse torde vara att påräkna från kommunernas egen sida.

Under beaktande av anförda synpunkter har byrån ansett sig kunna räkna med att — i mån av behov — i en krissituation kunde beredas utrymme för en statlig utlåning för bostadsproduktion under budgetåret 1938/1939 med omkring 15,000,000 kronor. Härvid har byrån — med reservation för inträffade nya förhållanden — räknat med 7,000,000 kronor för främjande av bostadssocialt önskvärd bostadsproduktion i öppna marknaden och 5,000,000 kronor för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer.

Med anledning av vad byggnadslånebyrån sålunda föreslagit anser jag, att å beredskapsstat för budgetåret 1938/1939 böra å kapitalbudgeten upptagas *dels* under statens utlåningsfonder ett förskottsanslag å 5,000,000 kronor *Departementschefen.*

till lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer samt ett förskottsanslag å 5,000,000 kronor till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen, *dels ock* under fonden för låneunderstöd ett förskottsanslag av 2,000,000 kronor till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet.

Beträffande sistnämnda två anslag gör jag framställning i det följande. Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av .... kronor 5,000,000.

[4.] **b. Lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen.** Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 5,000,000.

[5.] **c. Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden.** Under hänvisning till vad jag vid anmälan av ärenden angående egentliga statsutgifter å beredskapsstaten, punkten 3, anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 1,000,000.

V. Fonden för låneunderstöd.

[6.] **a. Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet.** Under hänvisning till vad jag förut anfört under punkten 3, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 2,000,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:

Anders Lundstedt.

Bilaga 11.

Kapitalinvesteringar.

Kommunikationsdepartementet.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Forslund, anmäler härefter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39 samt anför därvid följande.

I. Statens affärsverksfonder.

A. Postverket.

[1.] **a. Om- och tillbyggnad av posthuset i Hälsingborg.** I skrivelse den 27 augusti 1937 har generalpoststyrelsen gjort framställning om anvisande av anslag för om- och tillbyggnad av posthuset i Hälsingborg.

Innan jag ingår på styrelsens framställning torde böra erinras om att postkontoret i Hälsingborg är inrymt uti en postverket tillhörig byggnad, som uppfördes under åren 1902—1903 å tomterna n:ris 16 och 17 + 18 i kvarteret Kärnan, norra, därstädes.

För säkerställande av postverkets behov av utvidgade lokaler vid en framtida tidpunkt, då krav på lokalökning skulle göra sig gällande, medgav 1920 års riksdag, att för postverkets räkning finge för en köpeskilling av 100,000 kronor förvärvas den direkt till posthustomten gränsande tomten nr 15 i nämnda kvarter.

I sin nu förevarande skrivelse har *generalpoststyrelsen* till en början erinrat om att styrelsen i sin framställning om inköp av förenämnda tomt nr 15 anfört, bland annat:

För att kunna tillgodose lokalbehovet med den starka ökningen inom alla grenar av poströrelsen har det varit nödvändigt att tid efter annan verkställa rätt så omfattande och dyrbara utvidgnings- och omändringsarbeten inom posthuset. Så hava redan under år 1912 vissa arbeten utförts till ökande av utrymmet för expeditionen för ankommande och avgående poster. Även tidningsexpeditionen har omändrats och utvidgats. Under år 1918 har för beredande uti bottenvåningen av ökat utrymme för kassaexpeditionen samt för åstadkommande av större brevbärarexpedition denna senare expedition förflyttats till källarvåningen. Förslag föreligger dessutom till ytterligare omändring av källarvåningen, så att flera lokaler kunna förläggas därstädes, samt till apterande av våningen en trappa upp, i vilken postkontoret redan nu disponerar visst utrymme, till tjänstelokaler.

Även om postkontorslokalen efter de föreslagna utvidgningsarbetenas utförande icke för de allra närmaste åren är i oundgängligt behov av vidare utvidgning, lärer det dock få anses uppenbart, att postkontoret tillgodogjort sig alla utvidgningsmöjligheter inom posthuset. Tomten är också till fullo utnyttjad, varför någon tillbyggnad av posthuset inom det nuvarande tomtområdet icke är möjlig. Ej heller kan behovet av utvidgning tillgodoses genom en påbyggning, som för övrigt även av andra skäl icke lämpligen kan genomföras. När därför inom en kanske nog så nära framtid behovet av ökade lokaler för postkontoret blir ofrånkomligt, finnes ingen annan utväg — såvida det nuvarande posthuset, vars läge är förmånligt, skall bibehållas — än att åstadkomma tillbyggnad å bredvidliggande tomt.

Styrelsen erinrar vidare om att vid framläggandet av propositionen om inköp av ifrågavarande fastighet vederbörande departementschef vitsordade, att en framtida lokalutvidgning för postkontoret lämpligast borde ske genom användande av den till inköp ifrågasatta fastigheten.

Styrelsen framhåller härefter, att anledningen till att postverket, trots den stegring i poströrelsen, som inträffat sedan år 1920, hittills kunnat fylla sin funktion inom nuvarande lokaler, till stor del vore, att i staden inrättats flera postanstalter, vilka kunnat upptaga en del av posttrafiken, särskilt vad allmänhetens direkta betjänande beträffade. Nu hade emellertid rörelsen vid postkontoret nått den omfattning, att lokalen icke längre vore för sitt ändamål tillräcklig.

I fråga om de nuvarande lokalernas otillräcklighet har generalpoststyrelsen framhållit följande:

Postkontoret förfogar för närvarande över — förutom 124 kvadratmeter förråds-, toalett- och kapprum i källare — en golvyta av 964 kvadratmeter. Medelstorleken av lokalerna för övriga postkontor i riket, vilka på grund av rörelsens omfattning kunna jämföras med postkontoret i Hälsingborg, utgör för närvarande 1,511 kvadratmeter.

Postkontorets *brevbärarexpedition* är, såsom förut omnämnts, alltsedan år 1918 förlagd till posthusets källarvåning, där ett utrymme av 224 kvadratmeter disponeras härför. Av detta utrymme användas 147 kvadratmeter till brevbärarsal, 32 kvadratmeter för öppnandet av poster och försortering av tidnings- och korsbandspost, två rum om tillhopa 33 kvadratmeter för uppställning av brevbärarnas klädskåp och 12 kvadratmeter till toalettrum. Det

ena klädrummet är även genomgång till toaletterna. Samtliga dessa utrymmen äro otillräckliga och även i övrigt otillfredsställande. I detta senare avseende må framhållas, att lokalerna äro belägna intill 1,2—2 meter under den omgivande gatunivån samt att fönstren i brevbärarsalen, som äro placerade utefter dess ena sida, icke insläppa tillräckligt med dagsljus. Personalen får därför under större delen av dagen arbeta vid artificiell belysning. Svårigheter föreligga även att för den stora personalen åstadkomma tillfredsställande ventilation i lokalerna. I brevbärarsalen, där ett utrymme av omkring 7 kvadratmeter tages i anspråk för uppställning av försorteringsfack för brevpost och arbetsplatser för brevpostens sorterande, arbetar förutom brevbärarförman och försorterare samt viss förstärkningspersonal en brevbärarstyrka av 40 man, allt som allt en personal av 50 personer. Svårighet finnes redan nu att bereda lämpliga arbetsplatser åt den ordinarie brevbärarstyrkan, och vid begärd ökning av personalen, varvid brevbärarnas antal skulle komma att uppgå till 44 man, bliva svårigheterna ännu större. Med hänsyn till den livliga byggnadsverksamheten i staden torde inom en icke alltför avlägsen framtid en ytterligare ökning av brevbärarnas antal bliva erforderlig. Det finnes då ingen som helst möjlighet att inom den nuvarande brevbärarexpeditionen bereda personalen arbetsplatser. En fördelning av postutdelningen genom brevbärare på flera postanstalter inom staden kan icke lämpligen äga rum. Frukostrum för brevbärarna saknas. Då brevbärarpersonalen på grund av tjänstgöringstiderna icke har tillfälle att intaga frukost i hemmet, måste detta ske på arbetsplatsen, där dock endast platserna vid brevbärarborden finnas att tillgå. Brevbärarlokalerna äro, såsom torde framgå av det anförda, otillräckliga vid normal trafik; vid jul och nyår kan arbetet ordnas där endast med största svårighet.

Golvytan i allmänhetens avdelning i *kassaexpeditionen* utgör 38 kvadratmeter. De tider på dagen, då trafiken är störst, är detta utrymme otillräckligt. Som en bidragande orsak till behovet av utvidgade lokaler må i detta sammanhang framhållas den betydande ökning av antalet besökande å postanstalterna i allmänhet, som utvecklingen av postsparbanksrörelsen och även bestyret med utbetalningar av pensioner och understöd enligt lagen om folkpensionering medfört. Vad postkontoret i Hälsingborg beträffar utgjorde antalet besökande i postsparbanks- och folkpensionsärenden år 1927 (året före den senaste lokalutvidgningen) omkring 18,000 och år 1936 cirka 60,500. En stor olägenhet är, att behövligt ökat antal skrivplatser för allmänheten icke kan anordnas inom det nuvarande utrymmet. Endast sex sådana stå nu till förfogande, och från allmänhetens sida hava klagomål häröver framförts. Utrymmet vid disken är till den grad utnyttjat, att vid tider av stark trafikfrekvens erforderligt antal kassaexpedienter icke kan insättas.

I förstugan vid ingången till denna kassaexpedition äro *postboxar* anordnade. Samtliga fackavdelningar äro uthyrda; hos postmästaren föreliggande framställningar från korrespondenter om erhållande av nya fack kunna på grund av lokalförhållandena icke tillmötesgås.

Paketexpeditionen, som har en golvyta av 211 kvadratmeter, kan anses tillfredsställande. Det är dock att märka, att denna expedition användes icke endast för behandling av paketpost utan även för inslagning och förpackning av postabonnerade tidningar.

Postkontorets *avdelning för ankommande och avgående poster* disponerar ett utrymme av 115 kvadratmeter. I detta utrymme är då inräknat ett rum om c:a 20 kvadratmeter, som är avsett till postintag och förrum men som på grund av lokalförhållandena även måste utnyttjas för sortering och uppläggning av större korsbandsposter. Det av avdelningen disponerade utrymmet är för litet. Vid bedömandet av behovet av lokalutrymme för denna av-

delning torde böra påminnas om, att det icke är endast den post, som inlämnas å och utlämnas från postkontoret direkt, som behandlas därstädes. All avgående och ankommande post till postanstalter i Hälsingborg undergår viss behandling vid postkontoret.

Styrelsen uttalar härefter i anslutning till den lämnade redogörelsen rörande postkontorets nuvarande lokalförhållanden, att det torde framgå, att postkontorets lokaler vore till den grad otillfredsställande såväl ur postverkets som ur allmänhetens synpunkt, att åtgärder för dessa olägenheters avhjälpande icke längre läte sig tillbakavisas. Efter verkställda undersökningar hade styrelsen funnit, att det nu icke längre kunde undanskjutas att för ändamålet taga i anspråk den förenämnda fastigheten nr 15 i kvarteret Kärnan, norra. Sagda fastighet hade en areal av 365 kvadratmeter och vore bebyggd med ett bostadshus av sten i 3 våningar, uppfört omkring år 1855, och en uthuslänga av trä.

Enligt generalpoststyrelsen föreligger ej möjlighet att i förenämnda bostadshus inreda lokaler för postverket, utan den nuvarande byggnaden måste rivas och en nybyggnad uppföras å tomten. Beträffande dispositionen av denna nybyggnad har generalpoststyrelsen funnit, att den bör uppföras till samma höjd som och i omedelbar anslutning till samt anpassas efter det nuvarande posthuset. I samband med nybyggnaden skulle *dels* bottenvåningen i posthuset utökas genom tillbyggnad åt gårdssidan, sedan vissa å gården befintliga uthus rivits, *dels ock* betydande ombyggnadsarbeten inom posthuset utföras.

Styrelsen meddelar härefter, att styrelsen uppdragit åt professorn E. Lallerstedt att utarbeta ritningar till nybyggnad å tomten nr 15 samt om- och tillbyggnad av posthuset i enlighet med de sålunda angivna riktlinjerna. Dessa ritningar ävensom av Lallerstedt uppgjord kostnadsberäkning, avseende byggnadsföretaget i dess helhet och slutande å en kostnadssumma av 457,000 kronor, hava bifogats nu ifrågavarande framställning.

Under hänvisning till de uppgjorda ritningarna anför generalpoststyrelsen rörande det sålunda framlagda förslaget till utvidgning av postkontoret:

Nybyggnaden å tomten nr 15:

I *källarvåningen,* där särskilda utrymmen för pann- och bränslerum icke behöva inredas, enär byggnaden kan uppvärmas genom anknytning till centralvärmeanläggningen i det nuvarande posthuset, anordnas garage för truck samt källarkontor.

Bottenvåningen upptages av en mindre del av kassaexpeditionen, rum för postkontorets redogörare samt kassavalv för denne och kassaexpedienterna.

I *entresolvåningen* ovanför infart och entré anordnas lunchrum, kapprum och toaletter för kassapersonalen.

I *våningen 1 trappa upp* erhålles en del av för brevbärarexpeditionen erforderligt utrymme samt ett rum för tidningsbokföring.

Våningen 2 trappor upp inrymmer en kontorslokal och en bostadslägenhet, avsedda för uthyrning.

I nybyggnaden installeras en varuhiss, som förbinder bottenvåningen med våningen 1 trappa upp.

Om- och tillbyggnaden av posthuset.

Tillräckliga och lämpliga utrymmen för kassaexpeditionen och för avdelningen för ankommande och avgående poster samt fullgoda förbindelser mellan postkontorets olika avdelningar i bottenvåningen vinnas dels genom att en del innerväggar borttagas, dels ock genom den förut berörda tillbyggnaden av posthusets bottenvåning åt gårdssidan.

Genom att taga i anspråk i våningen 1 trappa upp tidigare uthyrda lägenheter samt genom vissa omdisponeringar av postkontorets lokaler erhållas i nu nämnda våning brevbärarexpeditionens huvuddel, samlings- och frukostrum för brevbärare samt garderober och toalettrum för denna personal.

I anslutning härtill framhåller generalpoststyrelsen, att genomförandet av det nu framlagda förslaget skulle innebära, att postkontoret i Hälsingborg komme att erhålla — förutom förrådsrum i källaren om 180 kvadratmeter — väl disponerade och tidsenliga lokaler med en sammanlagd golvyta av omkring 1,586 kvadratmeter, ett utrymme, som torde bliva tillräckligt för avsevärd tid framåt.

Generalpoststyrelsen meddelar härefter, att styrelsen hos byggnadsnämnden i Hälsingborg gjort framställning om sammanläggning av tomterna n:ris 15, 16 och 17 + 18 i kvarteret Kärnan, norra, till en tomt för gemensamt bebyggande. Sammanläggningsförslaget, som godkänts av byggnadsnämnden, har numera vunnit länsstyrelsens fastställelse.

Det av professorn Lallerstedt uppgjorda förslaget, avseende ifrågavarande till- och ombyggnad, har granskats av *byggnadsnämnden,* vilken därvid påfordrat vissa mindre kompletteringar. Generalpoststyrelsen har förklarat sig skola komma att iakttaga desamma.

Byggnadsstyrelsen har, såsom framgår av ett generalpoststyrelsens nu förevarande skrivelse bifogat yttrande den 24 augusti 1937, icke funnit annat att erinra — bortsett från ett påpekande om placering och utformning av en skylt — än att kostnaderna för byggnadsföretaget ansetts böra höjas från beräknade 457,000 kronor till 477,000 kronor. Sistnämnda kostnader fördela sig på olika i byggnadsföretaget ingående delar sålunda:

	Kronor.
Nybyggnaden (inklusive kostnaderna för rivning av gamla byggnader och gårdens planering)	163,000
Tillbyggnaden åt gårdssidan av nuvarande posthuset	77,000
Reparationsarbeten å och inom nuvarande posthuset	63,000
Ombyggnad av nuvarande posthuset	174,000
Summa kronor	477,000.

Generalpoststyrelsen ingår härefter på frågan om sättet för finansieringen av ifrågavarande byggnadsföretag samt anför härom till en början:

Såsom nämnts skulle nybyggnaden å tomten nr 15 ersätta den byggnad, som nu finnes uppförd å denna tomt. Till övervägande del är sålunda denna nybyggnad ett ersättningsarbete. Vidare är — i analogi med vad som tillämpats bland annat beträffande ombyggnaden av centralposthuset i Stockholm och posthuset i Sundsvall — den del av ombyggnaden inom det nuvarande posthuset i Hälsingborg, som icke avser att åstadkomma nya utrymmen utan

endast syftar till att genom ändrade dispositioner inom detta hus åstadkomma lokaler, lämpade för rörelsens omfattning och de krav, som numera måste ställas på tidsenliga postkontorslokaler, att anse såsom ersättningsarbete. Under sådana förhållanden synes största delen av totalkostnaden för nu föreslaget byggnadsföretag böra gäldas med medel ur postverkets förnyelsefond.

För bedömande av hur stor del, som bör utgå av fondmedel, har generalpoststyrelsen framhållit följande:

I likhet med vad som för postverkets vidkommande hittills skett i alla motsvarande fall bör så stor del av nybyggnadskostnaderna, som svarar mot det beräknade värdet å den till rivning föreslagna byggnaden, bestridas av medel ur postverkets förnyelsefond.

Fastigheten nr 15 är, såsom förut nämnts, inköpt för 100,000 kronor, vilket belopp utgör fastighetens bokförda värde. Tomten är för närvarande åsatt ett taxeringsvärde av 35,000 kronor, varför den del av det bokförda värdet, som bör anses motsvara byggnadens värde, utgör 65,000 kronor. För nu omhandlade nybyggnad synes alltså ett belopp av 65,000 kronor böra utgå ur förnyelsefonden.

Vidare synes hela kostnaden för de förenämnda ombyggnads- och reparationsarbetena inom nuvarande posthuset, vilka arbeten beräknas draga en kostnad av 237,000 kronor, böra bestridas med medel ur förnyelsefonden.

Av det för hela byggnadsfrågans lösande erforderliga beloppet, 477,000 kronor, skulle sålunda enligt generalpoststyrelsen allenast 175,000 kronor (163,000—65,000 + 77,000) böra utgå av kapitalökningsmedel och återstoden, 302,000 kronor, av förnyelsefondsmedel.

Beträffande den ekonomiska innebörden av det nu framlagda byggnadsförslaget anför härefter generalpoststyrelsen:

Det bokförda värdet å postverkets fastighet n:ris 16, 17 + 18 i kvarteret Kärnan, norra, är 255,000 kronor. Å den av postverket ägda fastigheten nr 15 utgör, såsom förut nämnts, det bokförda värdet 100,000 kronor. Under förutsättning att, såsom föreslagits, av de medel, som erfordras för genomförandet av nu omhandlade byggnadsföretag, ett belopp av 302,000 kronor får tagas ur postverkets förnyelsefond, skulle det nya kapital, som behövde anvisas av lånemedel, uppgå till 175,000 kronor. Det sammanlagda i fastigheterna nedlagda statskapital, som skulle förräntas, komme således att utgöra (255,000 + 100,000 + 175,000) 530,000 kronor.

Med ledning av de uppgifter å hyrespriser i Hälsingborg, vilka generalpoststyrelsen hade till sitt förfogande, kunde, fortsätter styrelsen, för de blivande lokalerna följande hyror beräknas, nämligen:

	Kronor.
för postkontorets utrymmen i källaren, 180 kvadratmeter à 6 kronor	1,080
för postkontorets utrymmen i bottenvåningen, 864 kvadratmeter à 35 kronor	30,240
för postkontorets utrymmen i entresolvåningen och våningen 1 trappa upp, 722 kvadratmeter à 15 kronor	10,830
för butik i källaren, 274 kvadratmeter à 15 kronor	4,110
för kontorslägenheter, 275 kvadratmeter à 15 kronor	4,125
för bostadslägenheter, 292 kvadratmeter à 10 kronor	2,920
Summa kronor	53,305.

Den beräknade hyresinkomsten skulle alltså motsvara något mer än 10 % å kapitalet, 530,000 kronor.

Under åberopande av vad styrelsen nu anfört hemställer styrelsen, att för nybyggnad å tomten nr 15 i kvarteret Kärnan, norra, i Hälsingborg samt till om- och tillbyggnad av posthuset i samma kvarter, allt i huvudsaklig överensstämmelse med av professorn Lallerstedt uppgjorda ritningar, måtte *dels* såsom utgifter för kapitalökning anvisas ett belopp av 175,000 kronor för budgetåret 1938/1939, *dels ock* ställas till generalpoststyrelsens förfogande ett belopp av 302,000 kronor ur postverkets förnyelsefond.

Departementschefen.

Postkontorets lokaler i Hälsingborg äro inrymda uti en postverket tillhörig byggnad, som uppförts under åren 1902 och 1903. För att säkra tillgodoseendet framdeles av ett beräknat behov av ökade lokaler för postkontoret inköpte postverket efter medgivande av 1920 års riksdag för en köpeskilling av 100,000 kronor den intill posthuset gränsande tomten nr 15 i kvarteret Kärnan, norra.

Redan vid tiden för inköpet av denna tomt hade postkontoret tillgodogjort sig i huvudsak alla de möjligheter till utvidgningar, som förefunnos i posthuset, varjämte posthustomten varit tillfullo utnyttjad, så att någon tillbyggnad av posthuset inom det dåvarande tomtområdet icke var möjlig. Sedan nämnda tid har en stark ökning inom alla grenar av poströrelsen ägt rum, vilket medfört, att frågan om ett bebyggande av den inköpta tomten numera aktualiserats. Att frågan härom hittills kunnat anstå sammanhänger bland annat därmed, att i Hälsingborg inrättats flera postanstalter, vilka kunnat upptaga en del av posttrafiken, särskilt vad allmänhetens direkta betjänande beträffar.

Av den av generalpoststyrelsen lämnade redogörelsen rörande postkontorets nuvarande lokalförhållanden torde otvetydigt framgå, att postkontorets lokaler äro i hög grad otillräckliga och otillfredsställande för sitt ändamål. En jämförelse med andra postkontor med en poströrelse, motsvarande den vid hälsingborgskontoret, giver också vid handen, att detta disponerar över en ovanligt liten golvareal. För tillgodoseende av såväl postverkets som allmänhetens berättigade anspråk på bättre lokalförhållanden torde därför frågan om en utvidgning av postkontorets lokaler ej längre böra undanskjutas.

Enligt de i ärendet upprättade byggnadsritningarna, mot vilka byggnadsstyrelsen i huvudsak icke haft något att erinra, skulle postkontoret komma att erhålla väl disponerade och tidsenliga lokaler, tillräckliga för avsevärd tid framåt. Kostnaderna för förslagets genomförande hava av byggnadsstyrelsen beräknats uppgå till 477,000 kronor, varav på nybyggnaden å tomten nr 15 belöpa 163,000 kronor och på om- och tillbyggnaden samt reparation av nuvarande posthuset 314,000 kronor. Beträffande finansieringen av företaget har generalpoststyrelsen föreslagit, att av postverkets förnyelsefondsmedel skulle tagas i anspråk tillhopa 302,000 kronor, motsvarande dels det bokförda värdet, 65,000 kronor, å den å tomten nr 15 nu befintliga, för rivning avsedda byggnaden, dels ock hela kostnaden, 237,000

kronor, för ombyggnads- och reparationsarbetena inom det nuvarande posthuset. Såsom kapitalökningsmedel skulle alltså erfordras ett belopp av 175,000 kronor, motsvarande dels kostnaden för nybyggnaden å tomten nr 15 minskad med nyssnämnda belopp av 65,000 kronor eller alltså 98,000 kronor och dels kostnaden för tillbyggnaden till posthuset å gårdssidan, 77,000 kronor. Generalpoststyrelsens förslag härutinnan står i överensstämmelse med vad i åtskilliga liknande fall tidigare tillämpats.

Med hänsyn till vad generalpoststyrelsen anfört om behovet av ifrågavarande om- och tillbyggnadsarbeten och då jag icke funnit anledning till erinran mot det till lösning av lokalfrågan framlagda förslaget, vill jag tillstyrka generalpoststyrelsens framställning. Även i fråga om finansieringen av företaget biträder jag styrelsens framställning och tillstyrker alltså, att å beredskapsstaten för nästa budgetår för ifrågavarande byggnadsföretag upptages ett anslag av 175,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Om- och tillbyggnad av posthuset i Hälsingborg* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 175,000.

[2.] **b. Om- och tillbyggnad av posthuset i Sandviken.** I skrivelse den 27 augusti 1937 har generalpoststyrelsen gjort framställning om anvisande av medel för om- och tillbyggnad av posthuset i Sandviken.

Innan jag ingår på generalpoststyrelsens förevarande framställning, torde böra erinras om att jämlikt beslut av 1927 års riksdag för budgetåret 1927/1928 anvisades ett reservationsanslag av 108,975 kronor till inköp för postverkets räkning av en tomt i Sandviken samt för uppförande därå av en posthusbyggnad.

Av anslaget i fråga hava enligt generalpoststyrelsen tagits i anspråk sammanlagt 103,213 kronor 62 öre, nämligen 6,975 kronor för tomtförvärvet och 96,238 kronor 62 öre för uppförande av byggnaden. Återstående belopp har generalpoststyrelsen återlevererat till riksgäldskontoret.

Rörande posthusbyggnaden, som togs i bruk den 1 oktober 1928, har *generalpoststyrelsen* i sin skrivelse till en början meddelat, att densamma innehåller i bottenvåningen lokaler för postkontoret, i våningen 1 trappa upp en bostadslägenhet om fyra rum, hall och kök och en om ett rum och kök samt i källarvåningen ett förrådsrum för postkontorets räkning, pann- och kolrum ävensom ved- och matkällare samt tvättstuga tillhörande bostadslägenheterna.

Efter att hava framhållit, att den nuvarande postkontorslokalen planerats med ledning av trafikens omfattning vid postkontoret under år 1925, har styrelsen lämnat följande sammanställning, upptagande jämförande uppgifter mellan rörelsen vid postkontoret under sistnämnda år och år 1936:

	År 1925	År 1936	Ökning
Postverkets egen uppbörd	72,885 kr.	117,842 kr.	62 %
Inlämnade vanliga paket	9,915 st.	14,345 st.	44 %
» postanvisningar och girokort	36,483 »	80,301 »	120 %
» försändelser av alla slag	294,348 »	526,880 »	79 %
Ankomna vanliga paket	10,448 »	13,135 »	26 %
» försändelser av alla slag	c:a 1,100,000 »	1,810,258 »	64 %
Insättningar och uttagningar i postsparbanken	» 1,600 »	10,571 »	560 %
Verkställda folkpensionsutbetalningar	1,119 »	3,824 »[1]	242 %

Styrelsen anför härefter:

Såsom av de lämnade uppgifterna torde framgå har rörelsen vid postkontoret under den tid, varom nu är fråga, stegrats i mycket betydande grad. Denna ökning, vilken är större än generalpoststyrelsen år 1926 kunde förutse, har medfört, att den nuvarande lokalen icke längre är för sitt ändamål tillräcklig och att det endast med största svårighet låter sig göra att inom tillgängligt utrymme behörigen avveckla den nuvarande trafiken. Åtgärder måste därför vidtagas för att så snart sig göra låter anskaffa större lokaler åt postkontoret. Enligt styrelsens bestämda uppfattning kan detta icke lämpligen ske på annat sätt än genom tillbyggnad av det nuvarande posthuset. Styrelsen har därför uppdragit åt professorn E. Lallerstedt att uppgöra förslag i ärendet.

Enligt de av professorn Lallerstedt utarbetade ritningarna, vilka bilagts styrelsens nu förevarande framställning, skulle, bland annat, en tillbyggnad om 7 meters längd uppföras å vardera sidan av posthusets huvudfasad, en lösning som enligt generalpoststyrelsens mening ur estetisk synpunkt måste betecknas såsom synnerligen lyckad.

Vad beträffar förslaget i övrigt framhåller generalpoststyrelsen följande:

Genom om- och tillbyggnaden skulle postkontorslokalen komma att utökas från nuvarande 200 kvadratmeter till 340 kvadratmeter. Den nya lokalen med sina för ändamålet väl disponerade utrymmen bör för avsevärd tid framåt bliva tillräcklig för postkontoret i fråga. Därest i en framtid fortsatt trafikökning skulle kräva ytterligare tillbyggnad utöver den nu föreslagna, erbjuder tomten med sin areal av ej mindre än 1,395 kvadratmeter möjlighet härtill.

Förslaget innebär beträffande våningen 1 trappa upp, att därstädes skulle erhållas två nya bostadslägenheter, den ena om tre rum och kök samt den andra om två rum och kök. Detta bostadstillskott i Sandviken är synnerligen välkommet, då bostadsbrist råder därstädes och personalen vid postkontoret i fråga vid upprepade tillfällen under senare år klagat över svårigheten att erhålla bostad samt hemställt, att åtgärder måtte från postverkets sida vidtagas för anskaffning av bostäder åt personalen.

Ritningarna till om- och tillbyggnaden samt av professorn Lallerstedt likaledes uppgjord kostnadsberäkning, slutande å 105,000 kronor, hava grans-

[1] Fr. o. m. ingången av år 1937 har antalet utbetalningar på grund av tillämpningen av lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering och förordningen samma dag om invaliditetsunderstöd så avsevärt ökats, att antalet utbetalningar under år 1937 kommer att överstiga 1936 års siffra med omkring 1,500 st.

kats av byggnadsstyrelsen. I yttrande den 22 juni 1937 till generalpoststyrelsen har *byggnadsstyrelsen* icke funnit något annat att erinra mot förslaget än att kostnaderna för byggnadsföretaget ansetts böra höjas till 108,000 kronor.

Byggnadsnämnden i Sandviken har till generalpoststyrelsen avgivit yttrande i ärendet. Nämnden har icke funnit något att anmärka mot förslaget.

Generalpoststyrelsen har beräknat, att fastigheten, som efter den nu föreslagna om- och tillbyggnadens utförande skulle erhålla ett bokfört värde av 211,213:62 kronor (103,213:62 + 108,000), komme att lämna följande avkastning:

	Kronor
för postkontorslokalen en årshyra, exklusive värmeersättning, efter 25 kronor per kvadratmeter	8,500
för nuvarande bostadslägenheter en årshyra, förutom värmeersättning, av	1,356
för nytillkomna lägenheter en årshyra av sammanlagt	1,340
Tillhopa kronor	11,196.

Sistnämnda belopp motsvarar 5.3 % av det bokförda värdet.

Generalpoststyrelsen har slutligen framhållit, att angelägenheten av att snarast tillgodose behovet av ökade lokaler för postkontoret i Sandviken gjorde det nödvändigt, att om- och tillbyggnadsarbetena igångsattes i så god tid, att de kunde vara avslutade på våren 1939. Hela kostnadsbeloppet borde därför anvisas att utgå under budgetåret 1938/1939.

Under åberopande av vad styrelsen sålunda anfört, hemställer styrelsen, att för om- och tillbyggnad av posthuset i Sandviken i huvudsaklig överensstämmelse med de av professorn Lallerstedt utarbetade ritningarna måtte anvisas ett belopp av 108,000 kronor.

Departementschefen. Poströrelsen vid postkontoret i Sandviken har sedan den 1 oktober 1928, då postkontoret erhöll sina nuvarande lokaler, undergått en stegring, som vida överstigit, vad generalpoststyrelsen ansåg sig hava anledning räkna med, när de nuvarande lokalerna med ledning av 1925 års rörelse planerades. Av den i ärendet lämnade sammanställningen beträffande rörelsens omfattning år 1925 och år 1936 framgår, att ökningen, som omfattat rörelsens samtliga grenar, i vissa fall varit högst betydande. Sålunda kan framhållas, att under sagda tid inkomna postanvisningar och girokort ökat med 120 procent och postsparbanksärendena med ej mindre än 560 procent. Nu angivna förhållanden hava medfört, att postkontorslokalerna icke längre äro för sitt ändamål tillräckliga och att det endast med stor svårighet gått att avveckla den nuvarande posttrafiken. Jag vill därför tillstyrka, att åtgärder vidtagas för en utvidgning av postkontorets lokaler.

Mot generalpoststyrelsens förslag till sådan utvidgning och de därutinnan upprättade ritningarna, som innefatta en mindre ombyggnad av posthuset samt tillbyggnader till vardera sidan av huvudfasaden, har jag i likhet med byggnadsstyrelsen icke funnit anledning till erinran. Kostnaderna för om-

och tillbyggnaden torde i enlighet med byggnadsstyrelsens yttrande böra beräknas till 108,000 kronor.

Jag finner mig alltså kunna tillstyrka, att det erforderliga beloppet, 108,000 kronor, upptages å beredskapsstaten för nästa budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Om- och tillbyggnad av posthuset i Sandviken* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 108,000.

[3.] **c. Postdiligenser.** I skrivelse den 18 januari 1938 har generalpoststyrelsen framlagt förslag om anskaffning av åtta postvagnar för enskilda järnvägar samt tio postdiligenser.

I sin skrivelse har *generalpoststyrelsen* anfört, att tillverkning av postvagnar och diligenser medförde beställningar huvudsakligen hos svenska företagare. De ifrågasatta åtta postvagnarna hade enligt tidigare uppgjord plan avsetts skola byggas, fyra år 1939 samt två under vartdera av åren 1940 och 1941 för en beräknad sammanlagd kostnad av 477,000 kronor. Beträffande postdiligenserna hade fem planerats skola anskaffas under vartdera av åren 1939 och 1940 för en kostnad av 25,000 kronor per diligens eller alltså tillhopa 250,000 kronor. Vagnarna och diligenserna kunde emellertid lämpligen tillverkas redan under budgetåret 1938/1939. Tillverkningen av postdiligenserna kunde igångsättas nära nog omedelbart efter det erforderliga medel ställts till förfogande och vederbörliga anbud å arbetena införskaffats. Av postvagnarna kunde tillverkningen av två dylika för en sammanlagd kostnad av 130,000 kronor igångsättas omedelbart under samma förutsättningar som nyss nämnts beträffande postdiligenserna. Arbetet å de övriga postvagnarna beräknades kunna igångsättas senast tre månader efter det beslut om anskaffningen fattats.

Departementschefen.

Då tillverkning av postvagnar och postdiligenser bereder arbete huvudsakligen åt svenska företagare och då, enligt vad generalpoststyrelsen meddelat, en anskaffning för postverkets vidkommande av dylika fordon i en något hastigare takt än förut planerats kan ske, synes det mig lämpligt, att ifrågavarande anskaffning kommer till stånd redan under nästa budgetår, därest utvecklingen å arbetsmarknaden därtill skulle giva anledning. I anslutning till hittills tillämpad praxis i fråga om medel för anskaffning av postvagnar för enskilda järnvägar torde kostnaderna, 477,000 kronor, för anskaffning av nu ifrågasatta åtta postvagnar böra bestridas av postmedel. För bestridande av kostnaderna för de tio postdiligenserna torde däremot å beredskapsstaten böra upptagas ett anslag av 250,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Postdiligenser* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 250,000.

B. Telegrafverket.

[4.] **a. Telefonstationsbyggnad i Örby i Stockholm.** Med bifall till av telegrafstyrelsen i skrivelse den 25 maj 1937 gjord framställning bemyndigade Kungl. Maj:t den 25 juni 1937 styrelsen att för inköp av stadsägan nr 3161 B inom stadsdelen Örby i Stockholm taga i anspråk högst 12,021 kronor av det av riksdagen för budgetåret 1935/1936 anvisade reservationsanslaget å 300,000 kronor till inköp och bebyggande för telegrafverkets räkning av fastigheter. I förenämnda skrivelse anförde telegrafstyrelsen, bland annat, att en automatisk telefonstation i Älvsjö enligt föreliggande plan för automatisering av Stockholms förortsstationer skulle vara färdigställd vid ingången av år 1940. Den blivande automatiska telefonstationen, som skulle ersätta de nuvarande manuella stationerna i Liseberg, Älvsjö och Örby, borde icke inrymmas i förhyrd lokal, utan för densamma borde en telegrafverkets egen stationsbyggnad uppföras. Arbetet med denna byggnad borde taga sin början under loppet av år 1938.

I skrivelse den 28 september 1937 har telegrafstyrelsen därefter hemställt om anvisande av ett reservationsanslag å 186,000 kronor för uppförande å förenämnda tomt av den planerade nya telefonstationen.

Telegrafstyrelsen meddelar i sin skrivelse, att enligt av arkitekten T. Wennerholm i Stockholm för byggnaden uppgjorda ritningar denna skulle uppföras i tre våningar, varjämte källarutrymmen skulle anordnas inom ungefär hälften av byggnadens yta. I källaren skulle inredas batterirum, pannrum och utrymme för bränsleförråd. För en bostadslägenhet skulle anordnas tvättstuga och förråd samt matkällare. Till bottenvåningen avsåges att förläggas förråd, garage samt rum för linjeförman och rum för reparatör. I våningen 1 trappa upp skulle inrymmas korskoppling, samtalsräknare samt en bostadslägenhet om två rum och kök för en stationsreparatör. I denna våning skulle dessutom erhållas en reservlokal, enär våningen 2 trappor upp, vilken helt upptoges av den där belägna automatsalen, icke lämnade utrymme för en dylik.

Byggnadsstyrelsen, som icke haft något att erinra mot ritningarna, har beräknat byggnadskostnaderna till 186,000 kronor.

Departementschefen. För genomförandet av den för automatiseringen av telefonnätet i Stockholms förorter uppgjorda planen erfordras en automatisk telefonstation i Örby. En för ändamålet lämplig tomt har av telegrafstyrelsen inköpts enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t. Enligt av byggnadsstyrelsen uppgjorda beräkningar skulle kostnaderna för byggnadsföretaget uppgå till 186,000 kronor. De föreliggande ritningarna och kostnadsberäkningen hava icke givit mig anledning till erinran.

Enär medel till förevarande byggnadsföretag synas lämpligen kunna upptagas å beredskapsstaten för nästa budgetår, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Örby i Stockholm* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 186,000.

[5.] **b. Telefonstationsbyggnad i Mälarhöjden i Stockholm.** Med bifall till av telegrafstyrelsen i skrivelse den 26 augusti 1937 gjord framställning bemyndigade Kungl. Maj:t den 24 september 1937 styrelsen att för förvärvande av tomterna nr 13 och 14 i kvarteret Gulddragaren inom stadsdelen Mälarhöjden i Stockholm taga i anspråk sammanlagt högst 11,000 kronor av det av riksdagen för budgetåret 1935/1936 anvisade reservationsanslaget å 300,000 kronor till inköp och bebyggande för telegrafverkets räkning av fastigheter. I förenämnda skrivelse anförde telegrafstyrelsen, bland annat, att i planen för den successiva automatiseringen av Stockholms förortsområden inginge, att en automatisk telefonstation skulle inrättas i Mälarhöjden och vara färdigställd vid ingången av år 1940. Denna station, som skulle ersätta de nuvarande manuella växelstationerna i Mälarhöjden och Segeltorp, borde installeras i en telegrafverkets egen, för ändamålet uppförd byggnad, och arbetet med densamma borde påbörjas under år 1938.

I skrivelse den 28 september 1937 har telegrafstyrelsen därefter hemställt om anvisande av ett reservationsanslag av 163,000 kronor för uppförande å förenämnda tomter av den planerade nya telefonstationsbyggnaden.

Telegrafstyrelsen har i sin skrivelse anfört:

Erforderliga ritningar till ny automatstationsbyggnad i Mälarhöjden hava på styrelsens uppdrag utarbetats av arkitekten C. Åkerblad i Stockholm. Byggnaden, som avses att uppföras i två våningar jämte källarvåning, innehåller i källaren förrådslokaler, batterirum, rum för värmeledningspannor och bränsle samt tvättstuga och källarutrymmen för en bostadslägenhet. Till bottenvåningen äro förlagda korskoppling och samtalsräknare, ett mindre utrymme för reparatör samt en bostadslägenhet för reparatör vid automatstationen. Dessutom inrymmer våningen ett reservrum. Våningen 1 trappa upp tages i anspråk för automatstationsutrustningen.

Byggnadsstyrelsen har enligt vad telegrafstyrelsen meddelat icke haft någon erinran beträffande ritningarna samt beräknat kostnaderna för byggnadsföretaget till 163,000 kronor.

Departementschefen.

Enligt den för automatiseringen av telefonnätet inom Stockholms förorter uppgjorda planen skall en ny telefonstation inrättas i Mälarhöjden, avsedd för de nu till stationerna i Mälarhöjden och Segeltorp anslutna abonnenterna. För ändamålet erforderlig tomtmark inköptes nästlidet år. Enligt av byggnadsstyrelsen uppgjorda beräkningar skulle kostnaderna för byggnadsföretaget uppgå till 163,000 kronor.

Enär anledning till erinran mot de framlagda ritningarna och kostnadsberäkningen icke synes föreligga och det för byggnadsföretaget erforderliga beloppet synes lämpligen kunna upptagas å beredskapsstaten för nästa budgetår, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Mälarhöjden i Stockholm* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 163,000.

[6.] **c. Förråds- och garagebyggnad för telegrafverkets räkning i Norrköping.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 5, punkten 7) framlagda förslag har riksdagen anvisat ett reservationsanslag av 42,000 kronor till inköp för telegrafverkets räkning av tomtområde i Norrköping. Området är för telegrafverket erforderligt för uppförande därå av en förråds- och garagebyggnad.

I skrivelse den 15 februari 1938 har telegrafstyrelsen framlagt förslag om uppförande av förenämnda byggnad.

Beträffande de nuvarande lokalerna för telegrafverkets förråd i Norrköping, som är avsett att tillgodose materialbehovet för telegrafverkets III linjedistrikt, torde jag få hänvisa till framställningen under förenämnda punkt i årets statsverksproposition.

I sin nu förevarande skrivelse har *telegrafstyrelsen* — under erinran om vad styrelsen tidigare yttrat i samband med äskande av anslag till inköp av förenämnda tomt — anfört:

Såsom förut framhållits, äro förrådsutrymmena i Norrköping både otillräckliga och otidsenliga, och uppförandet av ny ändamålsenlig förrådsbyggnad är därför ofrånkomligt. Avsikten är att i denna, utöver de egentliga förrådslokalerna, inrymma även reparationsverkstad för telefonapparater och -växlar, vilken för närvarande är provisoriskt inhyst på en vind i annan del av staden. Byggnaden skulle vidare innehålla garage för 20 bilar, motsvarande det nuvarande bilbeståndet av 15 vagnar, vilka äro garagerade på olika platser i staden, och en mindre reserv för den inom närmaste framtiden beräknade utökningen. Plats skulle även i samband härmed beredas för en mindre reparationsverkstad jämte tvättnings- och smörjningsutrymme för motorfordon. Samtidigt skulle den nuvarande enkla förrådsbyggnaden tills vidare bibehållas för lagring av grövre, mindre ömtålig materiel.

Styrelsen meddelar slutligen, att kostnadsberäkningarna för byggnaden sluta på 420,000 kronor, och att de liksom ritningar och arbetsbeskrivning granskats och utan anmärkning godkänts av byggnadsstyrelsen.

Departementschefen. Med hänsyn till vad i ärendet upplysts torde behovet av nu ifrågavarande förråds- och garagebyggnad få anses ådagalagt. Då de föreliggande ritningarna och de å 420,000 kronor slutande kostnadsberäkningarna, vilka granskats av byggnadsstyrelsen utan anmärkning, icke givit mig anledning till erinran, tillstyrker jag, att medel för det ifrågasatta byggnadsföretaget upptagas å beredskapsstaten.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förråds- och garagebyggnad för telegrafverkets räkning i Norrköping* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 420,000.

[7.] **d. Telefonstationsbyggnad i Huskvarna.** Såsom framgår av årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 5, punkt 8) hemställde telegrafstyrelsen i skrivelse den 12 november 1937, att för inköp av tomt i Huskvarna och uppförande därå av en telefonstationsbyggnad med därtill hörande garage måtte för nästa budgetår anvisas ett reservationsanslag av 288,000 kronor. Enligt det framlagda förslaget skulle i samma byggnad inredas lokaler jämväl för postkontoret i Huskvarna. Med hänsyn till att arbetet med stationsbyggnaden, enligt vad jag under hand inhämtade av chefen för telegrafverket, utan större olägenhet kunde uppskjutas ett år, upptogs i riksstatsförslaget endast ett anslag av 13,500 kronor för inköp av förenämnda tomt. I fråga om stationsbyggnaden anförde jag till statsrådsprotokollet, att jag framdeles ämnade föreslå, att densamma hänfördes till de arbeten, för vilka medel skulle upptagas å nu förevarande beredskapsplan. Nyssnämnda anslag har numera beviljats av riksdagen.

Av den i statsverkspropositionen lämnade redogörelsen framgår att den nuvarande, i privat fastighet inrymda telefonstationen i Huskvarna är gammal och försliten och att den därför icke utan svårighet kan på ett tillfredsställande sätt betjäna den starkt ökade trafiken. Telegrafstyrelsen anser, att vid en nybyggnad för telefonstationen denna bör inrättas för automatisk drift. Även för postverkets del erfordras nya lokaler i Huskvarna, enär de nuvarande lokalerna, som äro inrymda i förhyrd fastighet, på grund av den stegrade trafiken icke längre äro tillräckliga för sitt ändamål. De för byggnadsföretaget upprättade ritningarna ävensom de i anslutning därtill uppgjorda kostnadsberäkningarna, vilka sluta å 274,500 kronor, hava granskats utan erinran av byggnadsstyrelsen. Jag anser mig därför böra förorda, att desamma läggas till grund för nu ifrågavarande byggnadsföretag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Huskvarna* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 274,500.

[8.] **e. Tillbyggnad till telefonstationsbyggnaden i Alingsås.** Å telegrafverkets fastighet i Alingsås finnas uppförda dels en telefonstationsbyggnad, vari även stadens postkontor är inrymt, dels en byggnad för överdragsstation å rikskabeln Stockholm—Göteborg, dels slutligen ett bostadshus för stationspersonal. Den förstnämnda byggnaden uppfördes under år 1928, sedan för budgetåret 1927/1928 för ändamålet anvisats ett reservationsanslag av 230,000 kronor. De för postverket anordnade lokalerna i denna byggnad togos i anspråk av nämnda verk omkring den 1 oktober 1928.

Med anledning av att postkontorets lokaler numera äro otillräckliga på grund av den ökning, som inträtt i postverkets rörelse i Alingsås, har generalpoststyrelsen i skrivelse till telegrafstyrelsen hemställt, att telegrafstyrelsen måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om anvisande av erforderliga medel för uppförande av en tillbyggnad till stationshuset i Alingsås.

Generalpoststyrelsen har i förenämnda skrivelse till stöd härför anfört:

Den lokal, som alltsedan år 1928 förhyres för postkontoret i Alingsås uti telegrafverkets byggnad därstädes, var vid tidpunkten, då lokalen planerades, väl avvägd i förhållande till dåvarande rörelse vid postkontoret och beräknades bliva tillräcklig för åtskilliga år framåt även med väntad normal ökning av rörelsen.

Tidigare än beräknat har emellertid trafiken vid postkontoret tagit den omfattningen, att lokalen numera ej längre är tillräcklig. Såsom belysande för den direkta poströrelsens stegring må framhållas, att antalet vid postkontoret inlämnade försändelser av alla slag, som år 1927 utgjorde 1,978,293 st., år 1936 uppgick till 2,602,844 st., motsvarande 32 % ökning, och att postkontorets egen frankoteckensuppbörd (alltså ej underlydande postanstalters medtagen) stegrats med 34 % från 114,036 kronor år 1927 till 153,091 kronor år 1936. En kraftigt bidragande orsak till att vissa lokaler — närmast kassaexpeditionen med dess utrymme såväl för allmänheten som för allmänhetens betjänande — numera äro otillräckliga är den betydande ökning i antalet besökande, som postsparbanksrörelsens utveckling och folkpensionsutbetalningarnas stegrade omfattning medfört, rörelsegrenar, vilka icke inverka på vare sig postkontorets uppbördssiffror eller, praktiskt taget, på antalet behandlade försändelser. Postkontoret i Alingsås besöktes år 1927 av omkring 2,400 personer i postsparbanksärenden och 2,302 personer för avhämtande av folkpensioner. Motsvarande siffror för år 1936 äro 13,817 respektive 3,923 st.

Den nuvarande postkontorslokalen har en golvyta i bottenvåningen av 175 kvadratmeter och i källaren av 13 kvadratmeter. Medelstorleken å lokalerna för postkontor av klass 2, samma klass som den, postkontoret i Alingsås tillhör, är för närvarande 232 kvadratmeter.

Av det sagda torde framgå, att det numera är oundgängligen nödvändigt att anskaffa större lokaler åt postkontoret i Alingsås. Med hänsyn till den nuvarande postkontorslokalens centrala belägenhet inom samhället har det synts generalpoststyrelsen lämpligast, att lokalfrågan löses genom uppförande av en tillbyggnad av telegrafhuset.

Med anledning av vad generalpoststyrelsen anfört har telegrafstyrelsen uppdragit åt telefonstationsbyggnadens arkitekt, C. Åkerblad i Stockholm. att uppgöra ritningar för tillbyggnad till telegrafhuset.

I skrivelse den 28 september 1937 med hemställan om anvisande av medel för tillbyggnad till stationshuset i Alingsås har *telegrafstyrelsen* anfört:

Enligt de för tillbyggnaden uppgjorda ritningarna komma postverkets lokaler att utvidgas med c:a 100 kvadratmeter i bottenvåningen och 30 kvadratmeter i källaren. Byggnaden, som tills vidare uppföres i en våning jämte källare, anordnas så, att påbyggnad kan ske, när behov föreligger för telegrafverket att inrätta automatisk telefonstation i Alingsås. Enligt uppgjord beräkning utgör kostnaden för tillbyggnadens uppförande efter de föreliggande ritningarna 73,500 kronor. I byggnadens källare inredas frukostrum och kapprum för postexpeditörer och brevbärare samt arkiv- och blankettförråd för postverkets räkning. Återstående del av källarutrymmet kommer att disponeras av telegrafverket, som där erhåller en välbehövlig förrådslokal. Bottenvåningen kommer att i sin helhet tagas i anspråk för postverkets behov.

Generalpoststyrelsen har godkänt ritningarna och meddelat, att genom de

ökade utrymmen, som postverket skulle erhålla, komme postkontorets lokalbehov att bliva tillfredsställt för överskådlig tid framåt.

Med hänvisning till det anförda hemställer telegrafstyrelsen, att för tillbyggnad till stationshuset i Alingsås måtte anvisas ett till 74,000 kronor avrundat anslag.

Byggnadsstyrelsen har enligt vad telegrafstyrelsen meddelat icke haft något att erinra mot vare sig ritningarna eller den beräknade byggnadskostnaden.

Av den lämnade redogörelsen torde framgå, att den för postkontoret och telefonstationen i Alingsås gemensamma byggnaden särskilt med hänsyn till postverkets ökade utrymmesbehov icke längre är tillräcklig för sitt ändamål. Ett genomförande av det nu föreliggande förslaget för tillbyggnad till stationshuset torde för lång tid framåt komma att avhjälpa de nu förefintliga olägenheterna, samtidigt som tillbyggnaden anordnas så, att telegrafverket, när automatiseringen av telefonstationen blir aktuell, kan erhålla då behövliga lokaler genom påbyggnad av ifrågavarande byggnad. De uppgjorda byggnadsritningarna samt kostnadsberäkningarna, vilka sluta å 73,500 kronor, hava utan erinran granskats av byggnadsstyrelsen. Med hänsyn till nu anförda förhållanden anser jag mig böra tillstyrka, att en tillbyggnad till stationshuset verkställes i enlighet med de upprättade ritningarna för en avrundad kostnad av 74,000 kronor. Detta belopp synes böra upptagas å beredskapsstaten för nästa budgetår. *Departementschefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *Tillbyggnad till telefonstationsbyggnaden i Alingsås* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 74,000.

[9.] **f. Telefonstationsbyggnad i Hagfors.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1937 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 5, punkt 14) framställda förslag anvisade riksdagen för innevarande budgetår 1,900 kronor till inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Hagfors, avsedd att tagas i anspråk för uppförande av en för postexpeditionen och telefonstationen därstädes gemensam byggnad.

I skrivelse den 12 november 1937 har telegrafstyrelsen, i anledning av därom av generalpoststyrelsen gjord framställning, hemställt, att för uppförande av ifrågavarande byggnad måtte anvisas ett reservationsanslag av 174,000 kronor.

Telegrafstyrelsen erinrar till en början om vad styrelsen i samband med äskande av anslag till förenämnda tomtinköp anförde:

Telegrafverket förhyrde för Uddeholms station, belägen i Hagfors, lokal av Uddeholms aktiebolag mot en årshyra av 800 kronor. Hyreskontraktet utginge den 1 oktober 1943. Lokalen vore dragig och kall. Läget vore dessutom mindre tillfredsställande såväl ur telefonsynpunkt som med hänsyn till grannskapet med det s. k. sintringsverket.

En flyttning av stationen till en bättre och mer centralt belägen lokal vore därför starkt motiverad, och i samband därmed hade det befunnits lämpligt att automatisera stationen, som under alla förhållanden måste ombyggas, enär nuvarande växelbord av äldre typ icke lämpligen borde utökas. För en automatisering talade jämväl det förhållandet, att den av Uddeholms aktiebolag abonnerade telefonanläggning, som vore ansluten till stationen, skulle automatiseras.

En automatisk telefonstation i Hagfors borde lämpligen inrymmas i en verkets egen byggnad. Enär emellertid även postverket hade behov av nya lokaler, borde telefonstationsbyggnaden planeras med lokaler jämväl för nämnda verks räkning. Utvecklingen av poströrelsen vid postexpeditionen i Hagfors, som likaledes vore inrymd i en Uddeholms aktiebolag tillhörig byggnad, hade nämligen medfört, att lokalen inom den närmaste framtiden sannolikt bleve otillräcklig. Härtill komme, att den byggnad, vari postexpeditionslokalen för närvarande vore inrymd, vore av hög ålder och i vissa avseenden bristfällig. Den tidpunkt borde alltså vara nära förestående, då postverket måste se sig om efter en ny lokal för postexpeditionen.

Generalpoststyrelsen har i förenämnda framställning till telegrafstyrelsen anfört, bland annat:

Stegringen i trafiken vid postexpeditionen i Hagfors har under år 1936 alltjämt fortgått. Den nuvarande lokalen är därför numera olämplig samt för sitt ändamål otillräcklig. Ny lokal för postexpeditionen måste på grund härav snarast anskaffas.

Åt postexpeditionens föreståndare är för närvarande upplåten bostad i samma byggnad, vari postexpeditionen nu är inrymd. Det synes generalpoststyrelsen nödvändigt, att åtgärder vidtagas för att trygga bostadsförhållandena för stationsmästaren i Hagfors. Inom samhället i fråga råder nämligen stark bostadsbrist. Det är därför ovisst, huru länge Uddeholms aktiebolag kan undvika att för egen personals räkning taga i anspråk den av stationsmästaren för närvarande disponerade lägenheten.

Av de förhandlingar, som förts med telegrafstyrelsen i ärendet, har framgått, att i den planerade nybyggnaden i Hagfors lämpligen skulle kunna beredas såväl lokal för postexpeditionen som ock bostad för stationsmästaren vid sagda postexpedition. Generalpoststyrelsen får därför — med återställande av uppgjorda ritningar till byggnaden i fråga, vilka ritningar försetts med generalpoststyrelsens påteckning om godkännande för postverkets vidkommande — anhålla, att telegrafstyrelsen ville hos Kungl. Maj:t göra framställning om avlåtande av propostion till 1938 års riksdag om anvisande av medel till uppförande av ifrågasatt nybyggnad i Hagfors. Postlokalen bör vara färdig att tagas i bruk den 1 oktober 1939.

Telegrafstyrelsen har i fråga om telegrafverkets telefonrörelse vid stationen i Uddeholm under de sista tio åren hänvisat till följande tablå:

Vid ingången av år	Antal lokalledningar	Antal huvudabonnemang	Antal telefonapparater
1928	173	209	264
1931	191	229	292
1934	223	262	332
1935	247	282	355
1936	271	303	388
1937	282	313	407

Telegrafstyrelsen anför härefter, att det ur telegrafverkets synpunkt vore fördelaktigt, att ny telefonstationslokal kunde erhållas ju förr dess hellre. Med hänsyn till det föråldrade telefonsystem, som användes vid stationen och som vore mindre lämpligt, sedan den av Uddeholms aktiebolag abonnerade telefonanläggningen automatiserats, vore det angeläget, att den i Hagfors belägna telefonstationen ombyggdes och inrättades för automatisk växling.

Styrelsen meddelar, att på styrelsens uppdrag arkitekten T. Ryberg i Stockholm uppgjort ritningar till nu ifrågavarande telefonstationsbyggnad, inrymmande jämväl lokal för postexpedition och bostad åt dennas föreståndare. Enligt ritningarna skulle byggnaden uppföras i två våningar samt källarvåning. Källaren skulle inrymma garage, förråd, batterirum, pannrum och rum för bränsle, tvättstuga samt hushållskällare för två bostadslägenheter. Bottenvåningen skulle tagas i anspråk för postlokalen samt för bostad åt postexpeditionens föreståndare. Till våningen 1 trappa upp avsåges att förlägga telefonstationens lokaler samt en bostadslägenhet för stationsreparatören.

Kostnaden för byggnaden har beräknats till 174,000 kronor. Enligt vad telegrafstyrelsen meddelar, har byggnadsstyrelsen icke gjort någon invändning emot ritningarna eller den beräknade byggnadskostnaden men påpekat, att styrelsen icke haft möjlighet att bedöma förslaget ur stadsplaneteknisk synpunkt, då erforderliga handlingar ej förefunnes. I anledning härav har telegrafstyrelsen upplyst, att stadsplan och byggnadsbestämmelser icke funnes fastställda för Hagfors samhälle utan att bebyggelsen övervakades av Uddeholms aktiebolag. Nämnda bolag hade tagit del av byggnadsritningarna och förklarat sig icke hava något att erinra emot desamma.

Departementschefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att såväl telefonstationens som postexpeditionens lokaler i Hagfors, vilka äro inrymda i Uddeholms aktiebolag tillhöriga fastigheter, på grund av den stegrade trafikrörelsen numera äro olämpliga för sitt ändamål. Beträffande telefonstationen tillkommer, att densammas belägenhet ur olika synpunkter är mindre tillfredsställande. Telegrafstyrelsen har därjämte framhållit, att det är angeläget, att telefonstationen inrättas för automatisk växling, enär det nuvarande telefonsystemet är föråldrat och mindre lämpligt, sedan den av Uddeholms aktiebolag abonnerade telefonanläggningen automatiserats.

Med hänsyn till, bland annat, nu anförda förhållanden anser jag mig böra biträda verksstyrelsernas förslag, att den nästlidet år inköpta tomten tages i anspråk för uppförande därå av en gemensam byggnad för telegrafverket och postverket. Mot att i byggnaden inredas två bostadslägenheter, avsedda för postexpeditionens föreståndare och stationsreparatören, synes med hänsyn till rådande brist å bostäder i Hagfors icke vara något att erinra. De för byggnadsarbetet upprättade, av byggnadsstyrelsen utan erinran lämnade ritningarna och de i anslutning därtill uppgjorda kostnadsberäkningarna, vilka sluta å ett belopp av 174,000 kronor, synas mig lämpade att läggas till grund för byggnadsföretaget.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Hagfors* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 174,000.

[10.] **g. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 5, punkten 21) framställda förslag har riksdagen för budgetåret 1938/1939 till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende anvisat ett reservationsanslag av 30,000,000 kronor. Vidare har riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkten 5 i det vid propositionen nr 8 under rubrik »Utgifter för kapitalökning» Bilaga 10 fogade utdraget av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 4 januari 1938) å tilläggsstat för budgetåret 1937/1938 till enahanda ändamål anvisat 2,600,000 kronor. Sistnämnda belopp motsvarar kostnaden för en redan under år 1937 utförd kabelanläggning mellan Gävle och Krylbo. Såsom framgår av den till grund för nu angivna anslag liggande framställningen hade telegrafstyrelsen hemställt om anvisande av ytterligare 2,400,000 kronor för nästa budgetår. Sistnämnda belopp ansåg jag emellertid lämpligen kunna upptagas å förevarande beredskapsstat.

I sin förutnämnda skrivelse den 15 februari 1938 har *telegrafstyrelsen* anfört:

Vid bedömandet av möjligheten för telegrafverket att utöka den normala arbetsplanen måste hänsyn tagas till den omständigheten, att verkets arbeten till följd av den våldsamma ansvällningen av rörelsen och det därav föranledda behovet att hastigt bygga ut stationer och ledningsnät under budgetåret 1938/1939 synas komma att få större omfattning än någonsin tillförne. Därest abonnentökningen blir av beräknad omfattning, kan telegrafstyrelsen därför redan av rent arbetstekniska skäl icke för nämnda budgetår företaga någon större ytterligare ökning av arbetena. Vad gäller arbeten att bestridas av kapitalökningsmedel har styrelsen därför inskränkt sig till att föreslå, att i arbetsplanen upptages det belopp av 2,400,000 kronor, varmed telegrafstyrelsens anslagsäskande för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för budgetåret 1938/1939 översteg vad Kungl. Maj:t upptagit i statsverkspropositionen. Denna anslagsfyllnad synes under alla förhållanden bliva nödvändig, och detta alldeles särskilt om en konjunkturavmattning icke skulle inträda. Styrelsen kan nämna, att ökningen av antalet abonnemang under var och en av månaderna december 1937 och januari 1938 låg omkring 25 procent över motsvarande ökning ett år tidigare. Även om abonnentökningen i fortsättningen icke skulle bli större än under år 1937, torde det i statsverkspropositionen upptagna anslaget till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende av 30.000.000 kronor icke bliva tillräckligt. Styrelsen måste därför betona nödvändigheten av att den ifrågavarande anslagsfyllnaden å 2,400,000 kronor måtte kunna utgå ej endast om arbetslöshetssynpunkter utan även om abonnentökningen så skulle fordra.

Departementschefen. Med tillstyrkande av telegrafstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 2,400,000.

[11.] **h. Förbättring av landsbygdens telefonförhållanden.** I sin förenämnda skrivelse den 15 februari 1938 har telegrafstyrelsen upptagit spörsmålet om ett fullföljande i vidgad omfattning av de enligt uppgjord plan påbörjade åtgärderna för förbättring av telefonförhållandena på landsbygden.

Telegrafstyrelsen uttalar till en början, att styrelsen funne åtgärder i dylikt syfte vara lämpliga vid en mera markerad och långvarig nedgång i konjunkturerna, samt erinrar om att riksdagen vid upprepade tillfällen uttalat sitt intresse för berörda fråga. Styrelsen meddelar härefter, att styrelsens arbeten av nu ifrågavarande slag tagit sikte dels på ett underlättande överhuvud taget för landsbygdens befolkning att skaffa sig telefon, varvid det förnämsta medlet varit utökning av de s. k. frikretsarna, dels ock på en höjning av telefontjänstens kvalitet genom automatisering av växlingsarbetet och, med eller utan samband därmed, utsträckning av växelstationernas öppenhållningstid. Styrelsen anför i anslutning härtill:

Efter den ändring av telefonreglementet, som på styrelsens framställning beslöts av Kungl. Maj:t den 12 april 1935, skulle frikrets, d. v. s. det område kring en telefonstation, där telegrafverket utan kostnad för abonnenterna anordnar och underhåller ledningarna, inrättas vid samtliga stationer i stället för tidigare endast vid de stationer, där telegrafverket bekostar lokal och betjäning. Storleken av frikretsarna fastställdes samtidigt av telegrafstyrelsen till att som regel omfatta en cirkel med 2 km. radie, vilket även innebar en utökning av förutvarande frikretsar vid flertalet stationer, där sådana förut funnos inrättade. Enligt den av telegrafstyrelsen vid detta tillfälle framlagda planen skulle arbetet med inrättandet av 2 km. frikrets ske successivt under en tidrymd av sex år, och detsamma skulle sålunda avslutas först år 1941. Antalet stationer med frikrets uppgick den 1 januari 1935 till 1,519 — varav endast 33 hade 2 km. frikrets eller däröver — och beräknas vid utgången av år 1937 hava uppgått till 4,100, varav 3,250 med minst 2 km. frikrets. Antalet stationer, där frikrets ännu icke blivit inrättad, uppgick vid sistnämnda tidpunkt till 1,400. Om så ur arbetslöshetssynpunkt skulle visa sig behövligt, kan telegrafstyrelsen givetvis skrida till en forcering av nu ifrågavarande arbeten.

Telegrafstyrelsen har vidare möjlighet att i hastigare takt än för närvarande företaga en automatisering av telefonstationerna på landsbygden. En sådan automatisering, som redan pågår ehuru i jämförelsevis ringa omfattning, är motiverad därav, att man endast genom automatisk drift kan i längden för rimliga kostnader bereda landsbygdens abonnenter ökad öppenhållning av stationerna, bättre betjäning samt snabbare framkomstmöjligheter.

I samband med automatiseringen av stationerna måste telegrafverket bland annat övertaga och, vilket som regel torde bli nödvändigt, om- eller nybygga de till stationerna ingående, abonnenter tillhöriga ledningarna. Vid automatiska stationer måste nämligen så stora krav ställas på abonnentledningarnas kvalitet, att telegrafverket måste svara för anläggning och under-

håll av dem. Personer, bosatta utanför frikretsområdet, kunna därför icke, såsom hittills, medgivas att själva ombesörja anläggning och underhåll av ledningarna från deras telefonapparater fram till frikretsgränsen. För att omsider nå fram till det mål, som ett landsomfattande, av staten lett telefonväsende måste föresätta sig och som innebär en, såvitt möjligt, fullständig utjämning av förhållandena i telefonhänseende mellan stad och landsbygd, finner telegrafstyrelsen det önskligt att, i den mån automatiseringen av landsbygdens telefontrafik fortskrider eller sådant eljest kan befinnas lämpligt, telegrafverket övertager och bekostar anläggning och underhåll av telefonledningarna även utanför de nuvarande frikretsarnas områden. För närvarande finnas 70,000 km. abonnenter tillhöriga ledningar, av vilka dock omkring 20,000 km. ledningar komma att utan vidare övertagas av telegrafverket i och med det fortsatta arbetet med inrättande av 2 km. frikrets vid alla stationer. Det skulle alltså återstå cirka 50,000 km. nu redan befintliga ledningar utanför frikretsområdena att successivt övertagas av telegrafverket, i den mån automatiseringen fortskrider eller styrelsen ur andra synpunkter finner detta vara angeläget. I samma ordning skulle telegrafverket befria de abonnenter, som förhyra ledningar av telegrafverket in till närmaste station, från härför utgående hyresavgifter, för närvarande uppgående till omkring 600,000 kronor för år. Som övertagandet av abonnenternas ledningar måste fördelas över ett flertal år, blir jämväl denna inkomstminskning fördelad över en längre tidsperiod. I syfte att minska ledningskostnaderna för telegrafverket torde styrelsen dock nödgas stadga vissa restriktioner. Såsom villkor för abonnentlednings övertagande eller anläggande bör sålunda gälla, att telegrafverket äger bestämma, till vilken station ledningen skall ingå, samt att abonnenterna skola vara pliktiga att tåla att mer än en abonnent intages å en och samma ledning.

Telegrafstyrelsen erinrar i detta sammanhang om att vid innevarande års riksdag väckts två likalydande motioner, nr 208 i första kammaren och nr 246 i andra kammaren, med yrkande om utredning angående ernående av största möjliga likställighet för landsbygdens folk i fråga om, bland annat, telefon ävensom angående lämpligheten av att anläggande av telefonledningar till avlägset belägna, permanent bebodda platser upptages i beredskapsprogrammet för mötande av eventuella sämre tider, samt dessutom en motion, nr 206 i första kammaren, med yrkande om utredning om lämpliga åtgärder i syfte att bereda ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor med särskilt beaktande av möjligheten till statsbidrag för framdragande av telefonledningar till sagda lärarinnors tjänstebostäder. I den mån styrelsens nu skisserade förslag skulle komma att genomföras, torde enligt styrelsens mening dessa motioners syften få anses bliva i huvudsak tillgodosedda.

Styrelsen anför härefter:

Liksom frikretsarnas utbyggande och automatiseringen av landsbygdens telefonväsende måste också övertagandet av abonnenternas nuvarande ledningar komma att utsträckas över en följd av år och ske i den ordning, som betingas av telegrafverkets övriga arbeten. Alla dessa arbeten till förbättring av landsbygdens telefonförhållanden kunna därför bedrivas oberoende av konjunkturläget, men vid behov kunna de utföras i raskare takt än om normala förhållanden råda. De innebära otvivelaktigt det i längden billigaste sättet att tillmötesgå lantbefolkningens behov av förbättrat telefonväsende, och de bliva icke heller enbart till nytta för de därav direkt berörda

abonnenterna utan äro även till fördel för abonnenterna i de stora näten. Ju mer man underlättar telefonanskaffningen för landsbygdens befolkning, desto flera personer kunna också de stora nätens abonnenter komma i telefonförbindelse med. På samma sätt kommer en höjning av telefondriftens kvalitet på landsbygden även abonnenterna i städer och samhällen till godo vid samtal till landsbygdsabonnenter.

Styrelsen meddelar härefter, att frikretsutvidgningar icke kunna tänkas bliva räntabla, i varje fall icke vad gäller mindre stationer. I anledning härav hade, fortsätter styrelsen, kostnaderna för införandet av 2 kilometers frikrets hittills blivit bestridda med medel ur telegrafverkets förnyelsefond. På samma sätt syntes kostnaderna för telegrafverkets övertagande av abonnentledningarna utanför frikretsgränserna böra bestridas. Ombyggnaden av manuella växelstationer till automatiska innebure slutligen ett förnyelsearbete, i anledning varav också kostnaderna härför hittills blivit bestridda med förnyelsefondsmedel.

Telegrafstyrelsen anser sålunda en fortsatt och intensifierad förbättring av landsbygdens telefonförhållanden icke böra belasta kapitalkontot utan i huvudsak bestridas av medel ur telegrafverkets förnyelsefond. I den mån ökade medel härför — vare sig för utvidgning av frikretsar eller för automatisering eller ock för övertagande av abonnenter tillhöriga ledningar utanför frikretsarna — skulle ur arbetslöshetssynpunkt komma att erfordras redan under budgetåret 1938 1939, skulle, meddelar styrelsen, förnyelsefonden kunna förslå för ändamålet. Styrelsen säger sig visserligen icke nu med större grad av sannolikhet kunna beräkna det för det kommande budgetåret eventuellt behövliga beloppet men antager, att det icke kan komma att överstiga 5,000,000 kronor.

I samband med det förslag till driftkostnadsstat, som styrelsen har att mot slutet av året avgiva till Kungl. Maj:t, avser styrelsen att jämväl upptaga frågan om behovet att öka avsättningarna till förnyelsefonden för att möta de ökade påkänningar på denna fond, som föranledas av ett bifall till det utvidgade program för förbättring av telefonförhållandena på landsbygden, som styrelsen här framlagt.

Telegrafstyrelsen framhåller slutligen, att de ifrågavarande arbetena skulle — samtidigt som abonnentökningen därigenom skulle stimuleras och arbetstillgången alltså ökas — just under en lågkonjunktur utgöra särdeles lämpliga arbetsobjekt. Den materiel, som åtginge för arbetena, framställdes nämligen till ojämförligt största delen av svenska råvaror och av svenska arbetare, varför så gott som hela kostnaden stannade inom landet. Arbetena bleve ej heller koncentrerade till ett fåtal orter utan berörde landet i dess helhet och kunde därför också komma till nytta ej endast å vissa större platser utan vid skilda distrikt och stationer, där arbete kunde saknas för telegrafverkets arbetare.

Någon ändring av gällande telefonreglemente erfordras icke för genomförande av det nu framlagda arbetsprogrammet. Emellertid torde, uttalar telegrafstyrelsen, ett förklarande från Kungl. Maj:ts sida, att nämnda program av Kungl. Maj:t gillats, vara erforderligt, för att styrelsen skall kunna

i tid vidtaga de för arbetenas raska igångsättande vid en eventuellt inträdande arbetslöshet erforderliga, förberedande åtgärderna.

Styrelsen hemställer, att styrelsen måtte bemyndigas att vidtaga de för det framlagda programmets genomförande erforderliga, förberedande arbetena samt att, om sådant ur arbetslöshetssynpunkt skulle finnas lämpligt, för ändamålet måtte anvisas för budgetåret 1938/1939 ytterligare intill 5,000,000 kronor ur telegrafverkets förnyelsefond.

Mot telegrafstyrelsens nu framlagda förslag hava vid ärendets föredragning inför styrelsen byråchefen Hedén och t. f. byråchefen Petri anmält avvikande meningar.

Byråchefen Hedén har sålunda ansett, att telegrafstyrelsen icke i nu förevarande sammanhang bort ifrågasätta ändring av villkoren för upplåtande av ledning utanför de under utbyggnad varande frikretsområdena. Byråchefen Hedén har till stöd härför anfört:

Frikretsutvidgningarna hava, där de fullbordats — visserligen också under påverkan av en gynnsam konjunktur — visat sig medföra en betydande nyteckning av telefonabonnemang. Frikretsreformen innebär tydligen en stor och uppskattad förmån för landsbygdsbefolkningen. Det synes mig därför riktigast att, om beredskapsmedel anvisas, i första hand använda dessa till möjligast kraftiga forcering av byggandet av 2 kilometers frikretsarna. Denna reform bör också vara i huvudsak genomförd, innan andra lättnader av likartat slag beslutas.

Frågan om ändring av abonnemangsvillkoren för ledning till abonnenter utanför frikrets är för närvarande icke tillräckligt utredd. Innan telegrafstyrelsen fattat beslut härom, borde klargjorts, huru reformen skulle genomföras och tillämpas. Jag avstyrker således även att medel nu anvisas eller reserveras för genomförandet av ändring härutinnan.

Vid bedömandet av frågan om nya taxesänkningar utöver dem, som föreslagits av 1934 års telefontaxekommitté, borde hänsyn tagits till den inverkan på telegrafverkets nettoavkastning, som en eventuell konjunkturnedgång kan medföra.

De depressionstider, från vilka erfarenhet nu föreligger, ha visserligen visat en mer eller mindre utpräglad stagnation i ökningen av abonnenter och bruttoinkomster, men någon absolut minskning i abonnentantal eller i inkomster har hittills icke ägt rum. Förhållandena kunna härvidlag i framtiden komma att ändras. Under senare årens exceptionella tillströmning av nya abonnenter finnas otvivelaktigt bland de nytecknade abonnenterna ett övervägande antal personer med måttliga ekonomiska resurser. Detta förhållande är både riktigt och naturligt men medför, att man noga måste beakta risken för omfattande avgång av abonnenter under dåliga tider. Redan under nuvarande goda konjunkturer synes avgången av abonnenter tendera att öka, ehuru denna avgång mer än väl kompenseras genom nyteckning. Abonnentstocken har med andra ord blivit mera labil än förut.

Telegrafverket bör givetvis icke upphöra med den — redan nu betydande — del av sin verksamhet, som avser att giva landsbygdens och särskilt obygdernas befolkning bättre telefonförhållanden, och jag tillåter mig härvid att erinra om den utredning, som igångsatts med anledning av landshövdingens i Västerbottens län anhållan om inrättande av nya samtalsstationer inom länet.

Syftet med en beredskapsplan tillgodoses enligt mitt förmenande bäst

därigenom, att i densamma beredes största möjliga utrymme för sådana arbeten, som i framtiden kunna minska behovet av underhålls- och nyanläggningsarbeten och sålunda innebära dels en rationalisering, dels möjligheter att utan för stor arbetsanhopning möta en ny högkonjunktur.

Genom rekordökningen av abonnenter under de senaste åren har antalet ledningsreserver inom vissa telefonnät minskat så, att för tillgodoseende av ledningsbehovet, utöver nu beviljade arbeten, provisorier måst utföras i form av omskarvningar i kabelnät och smärre hjälpanläggningar. Utökningar av lokala telefonnät äro därför i stor utsträckning behövliga. Likaså har förkabling av servisledningar, så kallad montering, i större och medelstora städer måst eftersättas. Periodisk tillsyn och reparation av linjer och ledningar, så kallad linjebesiktning, har till stor del måst uppskjutas eller förenklas, vilket också medfört, att utlovad utflyttning av stolplinjer från obehörig närhet till vägbana icke i önskvärd omfattning kunnat genomföras.

Vidare har en avsevärd beskärning av anslaget till nya riks- och landsledningar måst vidtagas.

Utöver de medel, som äro upptagna eller eventuellt komma att begäras för den vanliga arbetsplanen, borde ytterligare medel för nyssberörda arbeten upptagas i beredskapsplanen.

Härtill bör påpekas det förhållandet, att de av telegrafstyrelsen föreslagna arbetena med ombyggnad av abonnentledningar utanför frikrets i största omfattning äro lämpade för sommarsäsongen. Däremot äro sådana arbeten som nätutvidgning, montering och ledningsdragning typiska vinterarbeten. Även kunna stora delar av arbetena inom 2 kilometers frikretsarna utföras vintertid. Efterföljande medelsplan är därför för arbetslöshetens motverkande att föredraga framför telegrafstyrelsens förslag.

I anslutning härtill har Hedén föreslagit, att telegrafstyrelsens förslag till beredskapsarbeten under budgetåret 1938/1939, med uteslutande av frågan om fria ledningar utanför redan beslutade 2 kilometers frikretsar, skulle, såvitt nu är i fråga, upptaga följande arbeten:

	Anslagsbelopp kronor
Forcerad frikretsutbyggnad	2,000,000
Nätutvidgningar	800,000
Monteringar	700,000
Linjebesiktning	800,000
Utflyttning av vägstolplinjer	300,000
Riks- och landsledningar	400,000
Summa kronor	5,000,000.

T. f. byråchefen Petri har anfört:

Inledningsvis vill jag erinra därom, att styrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 november 1937 med förslag i fråga om anslag till utgifter för kapitalökning för budgetåret 1938/1939 anfört bl. a., att på grund av den kraftiga ansvällningen av verkets rörelse befintliga reserver i stationer och ledningar blivit tagna i anspråk i avsevärt snabbare takt än tidigare kunnat beräknas, vilket framkallat behov av att hastigt förstärka telegrafverkets anläggningar av olika slag.

Enligt min mening är det för vidmakthållandet av expeditionsstandarden och för säkrandet av en i trafikhänseende fullgod betjäning av allmänheten oeftergivligt, att verkets arbetskrafter nu i första hand inriktas på ett ra-

tionellt och snabbt avvecklande av de i styrelsens nyssnämnda skrivelse omhandlade uppgifterna för att man skall så att säga hinna i fatt den exceptionella utvecklingen. Detta »normala» arbetsprogram, vilket är nödvändigt att utföra hur än konjunkturförloppet under den närmast framförliggande tiden kommer att te sig, synes mig vara tillsammans med de pågående frikretsarbetena av sådan omfattning, att jag icke kan finna någon risk föreligga för ett äventyrande av arbetsförsörjningen inom telegrafverkets verksamhetsområde under budgetåret 1938/1939, även om en ekonomisk depression skulle inträda under denna tid.

Jag vill vidare framhålla, att planenligt över tre års arbeten ännu återstå för fullföljandet av det år 1935 fattade beslutet om allmänt införande av 2 kilometers frikrets. Innan detta beslut genomförts, synes det mig ur skilda synpunkter icke vara tillrådligt att ytterligare utöka frikretsförmånerna, vilket ju är den reella innebörden av de ifrågasatta ledningsanläggningarna utanför frikrets.

Skulle det trots allt visa sig vara möjligt och ur arbetslöshetssynpunkt påkallat att utvidga arbetsprogrammet under budgetåret 1938 1939, anser jag, att en fullt betryggande marginal för tillgodoseende av ett sådant eventuellt uppträdande behov förefinnes genom möjligheterna att forcera det tidigare beslutade frikretsbyggandet, att anlägga nya riks- och landsledningar samt att utöka den normala planen för underhållsarbetena.

Det med statsrådets hänvändelse till styrelsen avsedda syftet synes mig sålunda kunna fullt ut vinnas utan de föreslagna ledningsanläggningarna utanför frikrets, vilka anläggningar enligt min mening icke kunna »med fördel» komma till stånd eller ens i nämnvärd utsträckning påbörjas under budgetåret 1938 1939 utan påtaglig risk för eftersättande av i föreliggande situation ur trafiksynpunkt mera näraliggande och angelägna arbetsprojekt.

Godkännandet av nyssnämnda ledningsanläggningar innebär dessutom i realiteten såväl en taxesänkning som en ökning av telegrafverkets utgifter. De ekonomiska konsekvenserna härav äro svåra för att icke säga omöjliga att nu överblicka; dock kan med säkerhet sägas, att det kommer att gälla mycket betydande belopp.

I anslutning härtill har Petri anfört, att han icke ansett sig kunna biträda ett beslut, vilket, utan att kunna förväntas öva nämnvärd inverkan på vad nu närmast åsyftades — nämligen arbetsförsörjningen under budgetåret 1938/1939 — vore ägnat att på ett enligt hans mening olyckligt sätt binda den kommande taxeutvecklingen. I stället borde det definitiva ställningstagandet till omhandlade arbeten anstå, till dess förhållandena efter genomförandet av de tidigare beslutade frikretsbyggnaderna bättre kunde bedömas.

Departementschefen. I syfte att förbättra landsbygdens telefonförhållanden pågå i enlighet med en år 1935 framlagd plan arbeten för utökning av antalet frikretsområden. Med frikretsområde avses det område kring en telefonstation, i regel omfattande en cirkel med 2 kilometers radie, där telegrafverket utan kostnad för abonnenterna anordnar och underhåller ledningarna. Planen har förutsatts skola vara genomförd först år 1941. I syfte att höja telefontjänstens kvalitet pågå därjämte, dock endast i relativt liten omfattning, arbeten för automatisering av växlingssystemet. Genom införandet av automatisk drift

erhålla nämligen abonnenterna en ökad öppenhållning av stationerna, en bättre betjäning och snabbare framkomstmöjligheter.

Telegrafstyrelsens nu framlagda förslag innebär i huvudsak, att, därest vid en ekonomisk depression tillgång till ökade arbetstillfällen skulle vara behövlig, de nu pågående arbetena med genomförandet av 2 kilometers frikretsområde och automatisering av växelstationerna skulle utföras i snabbare takt än förut planerats. Bland ytterligare åtgärder i syfte att åstadkomma en utjämning av förhållandena i telefonhänseende mellan stad och landsbygd har telegrafstyrelsen förordat, att i samband med automatiseringen av telefonstationerna å landsbygden eller då sådant eljest kan befinnas lämpligt styrelsen övertager och bekostar anläggning och underhåll av telefonledningarna även utanför de nuvarande frikretsområdena. Vidare skulle telegrafverket i samma ordning i förekommande fall befria de abonnenter, som för närvarande av telegrafverket förhyra ledningar till närmaste station, från utgående hyresavgifter. Telegrafverkets inkomstminskning härav är beräknad till 600,000 kronor årligen men skulle, med hänsyn till att den ifrågasatta åtgärden skulle genomföras successivt, fördelas över ett flertal år.

Enligt telegrafstyrelsens beräkningar skulle kostnaderna för de arbeten av nu ifrågavarande slag, som skulle kunna utföras under nästa budgetår utöver de redan planerade, uppgå till omkring 5 miljoner kronor.

Det torde få anses vara ett allmänt intresse, att för de stora delar av lantbefolkningen, som icke äro bosatta inom den närmaste omgivningen av en telefonstation, villkoren för erhållande av telefon icke ställa sig avsevärt ogynnsammare än för andra befolkningsgrupper. Ur denna synpunkt anser jag den av telegrafstyrelsen ifrågasatta forceringen av de pågående arbetena för genomförandet av de planerade frikretsområdena och automatiseringen av telefonstationerna icke böra föranleda någon erinran liksom ej heller förslaget, att telegrafverket i vissa fall skulle övertaga abonnenterna tillhöriga ledningar ävensom befria vissa abonnenter från hyresavgifter för ledningar. De senare åtgärderna synas mig utgöra en lämplig komplettering av de för närvarande redan tillämpade principerna vid åtgärder för en förbättring av landsbygdens telefonförhållanden. Jag vill i detta sammanhang i likhet med telegrafstyrelsen erinra om att riksdagen vid olika tillfällen uttalat sitt intresse för åtgärder i nu ifrågavarande syfte.

På grund av arbetenas lämplighet att komma till utförande vid en eventuellt inträffande lågkonjunktur torde, såsom telegrafstyrelsen förutsatt, en utökning av de nu pågående arbetena för närvarande icke böra ske utan bliva beroende av utvecklingen å arbetsmarknaden.

I gentemot styrelsens framställning reservationsvis avgivet yttrande har byråchefen i styrelsen Hedén framställt förslag om vissa arbeten, som delvis skilja sig från de av styrelsen föreslagna. Även de sålunda reservationsvis föreslagna arbetena synas böra kunna ifrågakomma till utförande, därest särskilda förhållanden så skulle motivera.

I den mån ifrågavarande arbeten för förbättring av landsbygdens telefon-

förhållanden innebära en nyinvestering, torde de böra finansieras antingen genom anslag å kapitalbudgeten eller genom investering av likvida medel uppkomna genom avsättning till förnyelsefonden. Direkt belastning av förnyelsefonden bör däremot ej ske, då härigenom det vid investeringen uppkommande avskrivningsbehovet skulle undandöljas. För min del vill jag förorda särskild medelsanvisning, vilken på grund av arbetenas natur lämpligen torde böra ske å beredskapsstaten.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förbättring av landsbygdens telefonförhållanden* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 5,000,000.

C. Statens järnvägar.

I skrivelse den 2 mars 1938 har järnvägsstyrelsen framlagt förslag om arbeten, vilka lämpligen kunna komma till utförande under nästa budgetår, därest med hänsyn till läget å arbetsmarknaden så skulle befinnas angeläget.

Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.

[12.] **a. Utvidgning av spårsystemet vid Kristinehamn.** I sin skrivelse har *järnvägsstyrelsen* anfört, att på grund av den alltmer ökade trafiken spårsystemet vid övre rangerbangården och vid hamnbangården i Kristinehamn visat sig otillräckligt, vilket bland annat försvårade och fördyrade växlingsarbetet. Erforderlig utvidgning av spårsystemet kunde igångsättas 3 månader efter beslut om utförande och helt färdigställas under ett år.

Kostnaden för arbetet har beräknats till 80,000 kronor, varav 10,000 kronor anses böra bestridas med medel ur statens järnvägars förnyelsefond.

Järnvägsstyrelsen har hemställt, att för nu ifrågavarande ändamål å förevarande beredskapsstat upptages ett anslag av 70,000 kronor.

Departementschefen. Mot järnvägsstyrelsens framställning har jag icke funnit något att erinra. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte förslå riksdagen

att till *Utvidgning av spårsystemet vid Kristinehamn* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 70,000.

[13.] **b. Utvidgning av bangården i Tranås.** I sin skrivelse har *järnvägsstyrelsen* upptagit arbeten för utvidgning av bangården i Tranås för en kostnad av 70,000 kronor.

Styrelsen har anfört, att nuvarande frilastspår å Tranås bangård visat sig otillräckliga. Tvenne nya spår med sammanlagt 200 meters fri längd beräknades sålunda behövliga för lastning och lossning av förekommande vagnslaster. Arbetet kunde igångsättas 2 månader efter beslut om dess utförande och färdigställas under ett år.

Då nuvarande frilastspår å Tranås bangård äro otillräckliga, torde erforderligt belopp för anläggande av ytterligare sådana spår, 70,000 kronor, lämpligen böra upptagas i förevarande beredskapsstat. *Departementschefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utvidgning av bangården i Tranås* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 70,000.

[14.] **c. Terrassering för utvidgning av spårsystemet i Hallsberg.** Bland nu ifrågavarande arbeten har järnvägsstyrelsen i sin skrivelse upptagit terrasseringsarbeten för utvidgning av spårsystemet i Hallsberg. *Järnvägsstyrelsen* har anfört, att för möjliggörande av en snabbare omrangering m. m. av godstågen vid Hallsberg vissa utvidgningar å bangården därstädes erfordrades, vilka approximativt beräknats kosta omkring 400,000 kronor, varav 100,000 för nästkommande budgetår. Arbetet med terrassering m. m. för dessa utvidgningar, vilket lämpligen kunde påbörjas redan under budgetåret 1938/1939 och då utföras för ett belopp av 100,000 kronor, beräknades kunna igångsättas 3 månader efter beslut om dess utförande.

Då ifrågavarande arbete vid Hallsbergs rangerbangård synes lämpligt att komma till utförande vid minskad arbetstillgång och i övrigt är erforderligt för en snabbare omrangering m. m. av godstågen å bangården, synes av den för arbetet beräknade totalkostnaden, 400,000 kronor, i enlighet med vad järnvägsstyrelsen förutsatt, ett belopp av 100,000 kronor böra upptagas å beredskapsstaten. *Departementschefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Terrassering för utvidgning av spårsystemet i Hallsberg* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 100,000.

[15.] **d. Terrassering för utvidgning av spårsystemet i Boden.** *Järnvägsstyrelsen* har vidare framlagt förslag om terrasseringsarbeten för utvidgning av spårsystemet i Boden.

Beträffande det nuvarande spårsystemet å Bodens bangård har styrelsen anfört, att detsamma vore alltför trångt i förhållande till trafiken därstädes, vilket försvårade växlingsarbetet. En utvidgning av bangården hade därför redan sedan lång tid tillbaka varit ifrågasatt.

Totalkostnaden för utvidgningen har järnvägsstyrelsen för närvarande ej kunnat uppgiva, då något mera definitivt förslag och plan för arbetets utförande ej föreligger.

För utvidgningen krävas, meddelar styrelsen, i varje fall omfattande terrasseringsarbeten. Styrelsen anser det lämpligt, att för dessa medtages ett belopp av 150,000 kronor å förevarande stat.

Till upprättande av ritningar, markförvärv m. m. beräknas åtgå en tid av 4 månader.

Någon förräntning av det nedlagda kapitalet kan, meddelar styrelsen slutligen, tills vidare icke påräknas.

Departementschefen. Med hänsyn till beskaffenheten av nu ifrågavarande arbete ävensom vad järnvägsstyrelsen anfört i fråga om behovet av en utvidgning av bangården i Boden synas medel för arbetets påbörjande böra upptagas å beredskapsstaten. Ehuru järnvägsstyrelsen ännu icke kunnat beräkna totalkostnaden för arbetet, vilket är av omfattande slag, anser jag i likhet med styrelsen, att ett anslag av 150,000 kronor lämpligen bör upptagas å staten för utförande av terrasseringsarbeten.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Terrassering för utvidgning av spårsystemet i Boden* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 150,000.

[16.] **e. Förberedande arbeten för dubbelspårsanläggning mellan Järna och Katrineholm.** I sin förutnämnda skrivelse har järnvägsstyrelsen hemställt, att å förevarande plan upptages ett belopp å 1,000,000 kronor till förberedande arbeten för dubbelspårsanläggning mellan Järna och Katrineholm.

Under hänvisning i övrigt till årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 5, punkten 24) torde jag här endast behöva erinra om att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till nu ifrågavarande arbete anvisat för innevarande budgetår ett reservationsanslag av 1,300,000 kronor och för nästa budgetår ett reservationsanslag å 1,000,000 kronor. Arbetet avser, bland annat, att bereda fortsatt sysselsättning för den ledigblivna, vid inlandsbaneanläggningen tidigare mera fast knutna järnvägsbyggarkåren.

I sin skrivelse har *järnvägsstyrelsen* anfört, att, då behovet av dubbelspår å här förevarande sträcka successivt bleve alltmera kännbart men anläggningen i fråga icke kunde beräknas fullbordad förrän om ett 10-tal år, om endast förenämnda arbetare skulle sysselsättas vid bygget, ansåge styrelsen, även frånsett det syfte, som nu stode i förgrunden — beredande av arbetstillfällen i händelse av vikande konjunkturer — synnerligen önskvärt, att arbetsstyrkan å denna dubbelspårsbyggnad finge utökas, så att arbetet kunde bedrivas i hastigare takt. Styrelsen förutsatte, att det äskade beloppet, 1,000,000 kronor, liksom tidigare anslag för ändamålet skulle ut-

gå av medel, som ej kapitaliserades. Utökningen av arbetsstyrkan kunde ske, så snart tilläggsanslaget beviljats.

Då behovet av ifrågavarande arbeten, enligt vad järnvägsstyrelsen med- *Departements-chefen.*
delat, blir alltmera kännbart och arbetet är lämpligt för beredande av ökade arbetstillfällen, vill jag tillstyrka, att medel för arbetenas fortsättande i snabbare takt än vad hittills förutsatts upptagas å beredskapsstaten. Mot järnvägsstyrelsens förslag, att för ändamålet avses ett belopp av 1,000,000 kronor, har jag icke något att erinra.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förberedande arbeten för dubbelspårsanläggning mellan Järna och Katrineholm* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag*
av ..... kronor 1,000,000.

[17.] **f. Förberedande arbeten för dubbelspårsanläggningar mellan Laxå och Finnerödja, Mjölby och Tranås samt Ballingslöv och Hässleholm.** I sin skrivelse har järnvägsstyrelsen bland arbetsobjekt, lämpliga att utföras vid minskad arbetstillgång, upptagit förberedande arbeten för dubbelspårsanläggningar å linjerna Laxå—Finnerödja, Mjölby—Tranås och Ballingslöv—Hässleholm.

Järnvägsstyrelsen har härom anfört:

Det förberedande arbetet å dubbelspårsanläggningen mellan Järna och Katrineholm ingår — såsom styrelsen vid flera tillfällen och bl. a. i skrivelse den 9 december 1936, vari arbetets igångsättande föreslogs — såsom en detalj i ett omfattande utbyggnadsprogram, vars slutmål är att åstadkomma obrutna dubbelspårsförbindelser mellan Stockholm och Göteborg samt mellan Stockholm och Malmö, vilka förbindelser skulle — jämväl genom viss förstärkning av spåröverbyggnaden — givas en standard, någorlunda motsvarande vad man i utlandet sedan länge betraktat såsom ett minimum, då det gäller huvudleder för rikssamfärdseln.

Ifrågavarande anläggningsarbeten synas järnvägsstyrelsen nära nog idealiska från den synpunkt, som i här förevarande sammanhang träder i förgrunden, d. v. s. såsom arbetsföretag, vari produktiv sysselsättning kan beredas ett, allteftersom konjunkturläget så anses kräva, snabbt och starkt växlande antal personer. Förutom å ovan berörda linje, där alltså förberedande arbeten för dubbelspår pågå, och linjen Ballingslöv—Hässleholm, där sådana arbeten till en del utförts, är behovet av dubbelspår mest framträdande å den nuvarande enkelspåriga linjen närmast söder om Laxå och å linjesträckan Mjölby—Tranås, belägen mellan tvenne dubbelspårssträckor. Styrelsen anser synnerligen önskvärt, att förberedande arbeten igångsättas för dubbelspårsanläggningar å linjerna Laxå—Finnerödja och Mjölby—Tranås och att de förberedande arbetena å linjen Ballingslöv—Hässleholm fortsättas samt att för detta ändamål följande belopp medtagas å förevarande anslagsplan:

	Kronor
Laxå—Finnerödja	1,000,000
Mjölby—Tranås	500,000
Ballingslöv—Hässleholm	300,000
Summa kronor	1,800,000.

Styrelsen säger sig förutsätta, att anslagen i likhet med motsvarande anslag för dubbelspårsanläggningen Järna—Katrineholm komma att anvisas av medel, avsedda att avskrivas.

Vad beträffar räntabiliteten hänvisar styrelsen till vad styrelsen i sin framställning den 27 september 1935 angående anslag för nya byggnader och anläggningar m. m. anfört beträffande dubbelspårsbyggnader.

Arbetena beräknas, enligt vad styrelsen meddelar, kunna igångsättas inom 4 månader efter beslut om utförandet.

Departementschefen.

För att statens järnvägars stamlinjer skola på ett tillfredsställande sätt kunna fylla sina viktiga uppgifter såsom huvudådror i vårt lands samfärdselnät erfordras, att järnvägarna anpassas efter de ändrade tidsförhållandena med deras krav på kvalitativ och kvantitativ förbättring av tågtjänsten. Bland olika åtgärder i dylikt syfte utgör otvivelaktigt anläggandet av dubbelspår å de mest trafikerade linjerna ett verksamt medel. I det till 1936 års statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet (utgifter för kapitalökning, bil. 4, punkten 18) uttalade också dåvarande departementschefen, att han i stort sett gåve sin anslutning till järnvägsstyrelsens i förutnämnda skrivelse den 27 september 1935 gjorda principiella yttrande rörande dubbelspårsanläggningar. Departementschefen framhöll i nämnda sammanhang vidare, att dylika anläggningar kunde vara lämpade för utförande under tider, då särskilda åtgärder till motverkande av arbetslöshet vore påkallade, och med anlitande av för sådant ändamål anvisade medel.

I anslutning till vad dåvarande departementschefen sålunda anfört anser jag mig böra förorda, att medel för påbörjande av de av järnvägsstyrelsen nu ifrågasatta arbetena upptagas å beredskapsstaten. Mot det av järnvägsstyrelsen för ändamålet ifrågasatta beloppet, 1,800,000 kronor, har jag icke något att erinra.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förberedande arbeten för dubbelspårsanläggningar mellan Laxå och Finnerödja, Mjölby och Tranås samt Ballingslöv och Hässleholm* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av .... kronor 1,800,000.

[18.] **g. Ny tunnel mellan Tomteboda och Hagalund.** I sin förevarande skrivelse har järnvägsstyrelsen föreslagit anläggning av ytterligare en tunnel mellan Tomteboda och Hagalund.

Järnvägsstyrelsen har i sin skrivelse härom anfört, att tågfrekvensen å huvudspåren mellan Hagalund och Tomteboda blivit allt intensivare, varför det

ansåges synnerligen önskvärt, att dessa spår befriades från tomtågstrafiken och lokpassagerna till och från driftbangården vid Hagalund. Av styrelsen verkställd utredning hade visat, att den nya spårförbindelsen för sistnämnda rörelser lämpligast torde ordnas genom anläggning av ytterligare en tunnel för två spår.

Kostnaden för en sådan tunnel har styrelsen approximativt beräknat till 2,200,000 kronor.

Vad beträffar räntabiliteten anser styrelsen en dylik tunnelbyggnad för närvarande vara att jämställa med här förut berörda dubbelspårsbyggnader.

Styrelsen föreslår, att till förberedande arbeten för tunnelanläggningen å förevarande beredskapsstat medtages ett belopp av 750,000 kronor.

Arbetet kan, meddelar styrelsen, igångsättas 3 månader efter beslut om dess utförande.

Departementschefen.

Då svårigheter föreligga att numera avveckla den stegrade trafiken å huvudspåren mellan Hagalund och Tomteboda, synes järnvägsstyrelsens förslag att anlägga ytterligare en tunnel för två spår å nämnda bansträcka böra vid lämplig tidpunkt komma till utförande. Mot förslaget, att å beredskapsstaten för ifrågavarande arbete, vilket kostnadsberäknats till 2,200,000 kronor, upptages ett begynnelseanslag av 750,000 kronor, har jag icke funnit något att erinra.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ny tunnel mellan Tomteboda och Hagalund* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 750,000.

[19.] **h. Förberedande arbeten för kurvrätningar.** I sin förevarande skrivelse har järnvägsstyrelsen förslagit utförande av förberedande terrasseringsarbeten för kurvrätningar för ett belopp av 500,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen har till stöd härför anfört:

Å de linjer söder om Krylbo, där nuvarande maximihastighet kommer att höjas, äro en del kurvrätningar avsedda att utföras, och dessa arbeten ingå bland de extra ordinarie förstärknings- och kompletteringsarbeten, för vilka kostnaderna jämlikt medgivande av innevarande års riksdag äro avsedda att bestridas med trafikmedel. Å nämnda linjer finnes emellertid ytterligare ett antal kurvor, vilkas uträtning anses önskvärd, ehuru kostnaderna för arbetet icke kunna påvisas bliva räntabla genom minskade driftsutgifter. Samma är förhållandet med en del av de kurvor å linjen Långsele—Boden, vilka för närvarande nödvändiggöra nedsättning av för linjen i övrigt tillåten hastighet.

Nu ifrågavarande arbeten kunna, enligt vad styrelsen meddelat, igångsättas 2 månader efter beslut om deras utförande.

Departements-chefen. Mot järnvägsstyrelsens förslag att å beredskapsstaten upptages ett belopp av 500,000 kronor till förberedande arbeten för kurvrätningar har jag icke något att erinra.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förberedande arbeten för kurvrätningar* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 500,000.

[20.] **i. Nybyggnad å tomten nr 3 i kvarteret Pennfäktaren i Stockholm.** I skrivelse den 30 september 1937 har järnvägsstyrelsen hemställt om anvisande av ett reservationsanslag å 500,000 kronor för uppförande av en nybyggnad å den statens järnvägar tillhöriga tomten nr 3 i kvarteret Pennfäktaren i Stockholm.

I sin skrivelse har *järnvägsstyrelsen* anfört, att förevarande fastighet, belägen i hörnet av Mäster Samuelsgatan och Östra Järnvägsgatan, vore i så otidsenligt och dåligt skick, att en genomgripande omgestaltning och modernisering av fastigheten i varje fall måste företagas inom den närmaste tiden. Då arbetena härmed skulle draga så betydande kostnader, att desamma icke kunde förräntas med de ökade hyresinkomster, som fastigheten med sin nuvarande våningsyta efter modernisering kunde påräknas inbringa, ansåge styrelsen, att i stället en fullständigt ny byggnad borde uppföras å tomten.

Styrelsen har låtit upprätta förslag till nybyggnaden i fråga, av vilket framgår, att i byggnaden, uppförd till enligt stadsplanen medgiven höjd av 7 våningar, skulle, frånsett källarvåningen, erhållas en nyttig golvarea av 2,775 kvm mot 1,150 kvm i den nuvarande 4 våningar höga byggnaden.

Kostnaden för nybyggnaden har av styrelsen beräknats till 825,000 kronor, och hyresavkastningen av densamma till 87,000 kronor per år. Fastigheten, som i nuvarande skick är taxeringsvärderad till 280,000 kronor och bokförd till ett värde av 225,000 kronor, inbringar för närvarande en hyresinkomst av 16,500 kronor per år. Av byggnadskostnaden — 825,000 kronor — avse 325,000 kronor kostnader av den art, att de enligt järnvägsstyrelsen böra bestridas med förnyelsefondsmedel.

Departements-chefen. Med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen upplyst beträffande det skick, vari ifrågavarande fastighet befinner sig, anser jag i likhet med styrelsen skäl tala för att den nuvarande byggnaden nedrives och en ny uppföres i dennas ställe. Enligt de av järnvägsstyrelsen uppgjorda ekonomiska kalkylerna för byggnadsföretaget skulle en fullt tillfredsställande förräntning å det nedlagda kapitalet kunna förväntas. Mot järnvägsstyrelsens förslag, att av byggnadskostnaden, 825,000 kronor, ett belopp av 325,000 kronor bestrides av förnyelsefondsmedel och att återstoden, 500,000 kronor, utgår av kapitalinvesteringsmedel synes icke vara något att erinra.

Jag förutsätter, att ritningar till nybyggnaden skola underställas Kungl. Maj:t.

Enär sistnämnda belopp, 500,000 kronor, synes lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten för nästa budgetår, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad å tomten nr 3 i kvarteret Pennfäktaren i Stockholm* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 500,000.

[21.] **j. Utvidgning av tvättinrättningen vid Hagalund övre.** I sin skrivelse har järnvägsstyrelsen framlagt förslag om utvidgning av tvättinrättningen vid Hagalund övre.

Järnvägsstyrelsen har härom anfört, att utrymmet i vissa delar av den nuvarande tvättinrättningen vid Hagalund vore trångt, och detta gällde särskilt uppsamlingssalen för smutsat linne samt packningssalen för grovtvätt. En utvidgning av lokalerna torde därför bliva ofrånkomlig inom närmaste åren.

Arbetet kan, enligt vad styrelsen meddelar, igångsättas 4 månader efter beslut om dess utförande och till största delen färdigställas under ett år. Kostnaden för utvidgningen är beräknad till 130,000 kronor.

Departementschefen.

Med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen anfört rörande behovet av ifrågavarande arbete och då kostnaden för detsamma, 130,000 kronor, icke givit mig anledning till erinran, föreslår jag, att för ändamålet i beredskapsstaten upptages ett belopp av 130,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utvidgning av tvättinrättningen vid Hagalund övre* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 130,000.

[22.] **k. Tillbyggnad till stationshuset i Malmö.** I sin skrivelse den 30 september 1937 har järnvägsstyrelsen hemställt om anvisande av medel för uppförande i anslutning till stationshuset i Malmö av en byggnad, avsedd för en statens järnvägars resebyrå.

Järnvägsstyrelsen har till stöd härför anfört:

Biljettexpeditionen å Malmö centralstation har sedan flera år fungerat även för försäljning av s. k. resebyrå- och kombinerade biljetter samt av sovplatsbiljetter. Den stora ökningen i resandetrafiken har emellertid gjort det svårt för expeditionen att på ett fullt tillfredsställande sätt fullgöra dessa åligganden samtidigt med det mera ordinarie biljettexpedieringsarbetet. Olägenheterna med förläggning av dylikt arbete mera av natur att tillhöra resebyråverksamhet till en vanlig biljettexpedition hava särskilt framträtt efter tillkomsten av ett flertal nya reseformer, såsom rundturer, säsongresor och dylikt med en mångfald olika biljettslag, beträffande vilka allmänheten behöver orientering och upplysningar, som kräva en mycket intim kontakt mellan allmänheten och vederbörande expeditions personal. Behovet av en

fullständig statens järnvägars resebyrå i Malmö för biljettexpeditionens avlastning har därför under senare tid blivit allt mera framträdande.

Järnvägsstyrelsen har funnit, att lämpligaste sättet för erhållande av erforderliga lokaler för en resebyrå vore att utföra en tillbyggnad åt norr till den mot Skeppsbron belägna stationshusbyggnaden. Kostnaden för en sådan tillbyggnad har av styrelsen beräknats till 100,000 kronor.

Departementschefen. Ur såväl allmänhetens som statens järnvägars synpunkt torde det få anses mindre tillfredsställande, att biljettexpeditionen å Malmö centralstation omhänderhaver, jämte den vanliga biljettexpedieringen, försäljningen av de mera komplicerade resebyrå- och kombinerade biljetterna samt sovplatsförsäljningen. Med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen härutinnan anfört har jag ansett mig böra biträda styrelsens förslag om uppförande i anslutning till det nuvarande stationshuset i Malmö av en byggnad för statens järnvägars resebyrå. Det härför erforderliga beloppet, 100,000 kronor, synes böra upptagas å beredskapsstaten.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *Tillbyggnad till stationshuset i Malmö* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 100,000.

[23.] **l. Tillbyggnad till ilgodsmagasinet vid Göteborgs centralstation.** I sin skrivelse har järnvägsstyrelsen bland nu ifrågavarande arbeten upptagit tillbyggnad till ilgodsmagasinet vid Göteborgs centralstation.

Järnvägsstyrelsen har rörande ilgodsmagasinet och behovet av detsammas utvidgning anfört, att antalet ilgodsexpeditioner under de senare åren utvisat en fortgående ökning. Utrymmet i ilgodsmagasinet hade därigenom blivit för litet, och lagring av gods hade ofta måst ske å bryggorna utanför magasinet. En utökning av utrymmena genom om- och tillbyggnad av magasinsbyggnaden vore därför behövlig och kunde lämpligen verkställas redan under år 1938.

Arbetet kan, enligt vad styrelsen meddelat, igångsättas 3 månader efter beslut om dess utförande och färdigställas under ett år.

Av kostnaden för arbetet, som beräknats till 110,000 kronor, har styrelsen ansett 60,000 kronor böra bestridas med medel från förnyelsefonden, och återstoden, eller 50,000 kronor av medel, som skulle upptagas å förevarande stat.

Departementschefen. Såsom järnvägsstyrelsen framhållit påkallar den fortgående ökningen av ilgodstrafiken vid Göteborgs centralstation en tillbyggnad till ilgodsmagasinet därstädes. Till styrelsens förslag, att av de för tillbyggnaden beräknade kostnaderna, 110,000 kronor, ett belopp av 60,000 kronor bestrides av förnyelsefondsmedel och återstoden, 50,000 kronor av medel, som skulle upptagas å beredskapsstaten, vill jag giva min anslutning.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *Tillbyggnad till ilgodsmagasinet vid Göteborgs centralstation* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 50,000.

[24.] **m. Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden.** Såsom framgår av årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 5, punkten 25), hade vid beräknandet av det av riksdagen numera för nästa budgetår beviljade anslaget å 4,200,000 kronor till fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden förutsatts, att med hänsyn till de avsevärt stegrade materialpriserna en viss inskränkning i den förut uppgjorda planen för inläggning av nya räler skulle ske under år 1938. Sålunda skulle detta arbete under nämnda år omfatta endast omkring 50 kilometer spår i stället för, såsom under år 1937, omkring 180 kilometer spår.

Under erinran härom har *järnvägsstyrelsen* i sin nu förevarande skrivelse anfört, att, då rälspriserna beräknades komma att väsentligt falla vid vikande konjunkturer, styrelsen ansåge sig här kunna föreslå, att i förevarande beredskapsplan medtoges ett belopp av 1,000,000 kronor för återtagande i viss mån av sagda inskränkning.

Även en utökning av arbetet med inläggning av underläggsplattor i klotsade kurvor å mindre trafikerade linjer, vilket arbete under de sistförflutna åren blivit väsentligt inskränkt på grund av nödvändigheten att i första hand förstärka huvudlinjerna, anser styrelsen med fördel kunna ske. Styrelsen föreslår i anslutning härtill, att å beredskapsstaten medtages ett anslag av 500,000 kronor för detta ändamål.

Beställning av nya räler och underläggsplattor kan, enligt vad styrelsen meddelar, ske omedelbart efter beslut om arbetets utförande.

Mot styrelsens förslag att å beredskapsstaten upptages ett anslag av tillhopa 1,500,000 kronor i syfte att utföra de arbeten med inläggning av räler och underläggsplattor, vilka ingå i planen för spåröverbyggnadens förstärkning men tills vidare fått anstå, har jag icke funnit något att erinra. *Departementschefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 1,500,000.

[25.] **n. Telefonkabel vid malmbanan.** Järnvägsstyrelsen har i sin skrivelse föreslagit anläggning av ny telefonledning mellan Kiruna och Riksgränsen ävensom i samband därmed partiell ombyggnad av kontaktledningsanläggningen.

Järnvägsstyrelsen anför härom:

De till elektrifieringen hörande eller därav beroende anläggningarna vid den s. k. malmbanan Luleå—Riksgränsen motsvara i vissa stycken en väsentligt lägre teknisk standard än motsvarande anläggningar vid övriga elektrifierade bandelar. Särskilt framträdande är placeringen av svagströmsledningarna. Vid malmbanan äro dessa framdragna som blankledningar, placerade på 50 à 100 meters avstånd från spåret, vid andra linjer åter har förläggning till i banvallen nedlagd kabel genomgående kommit till användning.

Denna olikhet är beroende på malmbaneelektrifieringens högre ålder; den äldsta delen av denna togs i bruk redan år 1915. Vid denna tidpunkt och för övrigt jämväl åtskilliga år efteråt ansågs det nämligen omöjligt att för svagströmsledningarnas framförande använda i banvallen förlagda kablar; det är först teknikens framsteg under senare tid, som möjliggjort en sådan anordning.

Det ligger i sakens natur, att förenämnda mer primitiva arrangemang lämnar åtskilligt övrigt att önska i fråga om frihet från elektriska störningar samt funktionssäkerhet. De vid malmbanan rådande klimatiska förhållandena bidraga också till att förvärra situationen, och järnvägsstyrelsen har därför länge hyst planer på omläggning till kabel. Särskilt angelägen är en sådan för den nordligaste delen av banan, d. v. s. linjen Kiruna—Riksgränsen, där dels klimatförhållandena äro särskilt svåra, dels med hänsyn till den exceptionellt höga trafikintensiteten telefonförbindelsens ostörda uppehållande är av synnerlig vikt.

Den planerade telefonkabeln skulle avses icke blott för statens järnvägars behov utan jämväl innehålla ett antal telegrafverket tillhöriga ledningar, också dessa ersättande nuvarande blankledningar. Kostnaderna för kabeln ha beräknats till 1,350,000 kronor, varav cirka 300,000 kronor beräknas senare bliva överförda till telegrafstyrelsens kapitalkonto. Överenskommelse härom har, enligt vad styrelsen meddelar, under hand diskuterats.

Samtidigt med kabelnedläggningen skulle, föreslår järnvägsstyrelsen vidare, kontaktledningsanläggningen partiellt ombyggas till att motsvara nutida anspråk. Ombyggnaden skulle dels avse att åstadkomma anordningar för återledning, sugtransformatorer m. m. i syfte att i möjlig mån minska de elektromagnetiska störningarna, dels utbyta den nuvarande under kristiden utförda s. k. belysningsledningen mot sådan av fullgott material och i samband därmed höja de konsoler, på vilka densamma är placerad, så mycket, att smärre revisionsarbeten å kontaktledningen skola kunna ske, utan att belysningsledningen göres strömlös. Järnvägsstyrelsen anser kostnaderna för dessa ändringar, som beräknats till 650,000 kronor, vara av den art, att desamma böra bestridas med förnyelsefondsmedel.

I anslutning härtill har styrelsen ansett, att å beredskapsplanen bör upptagas ett belopp av 1,350,000 kronor.

Arbetena i fråga kunna, meddelar styrelsen, igångsättas två månader efter beslut om dess utförande och i huvudsak färdigställas under ett år.

Departementschefen. Av vad järnvägsstyrelsen anfört framgår, att de nuvarande, såsom blankledningar framdragna svagströmsledningarna vid malmbanan på grund av

sin ålder och tekniska standard icke längre uppfylla de vanliga kraven på att ledningarna skola vara fria från elektriska störningar och i övrigt fungera säkert och tillfredsställande. Nu angivna olägenheter framträda starkast å bansträckan Kiruna—Riksgränsen, där klimatförhållandena äro särskilt svåra och där ett ostört uppehållande av telefonförbindelserna är av synnerlig vikt på grund av den höga trafikintensiteten å banan.

På grund av, bland annat, nu angivna förhållanden anser jag mig böra biträda järnvägsstyrelsens förslag, att för nedläggande i kabel av svagströmsledningar mellan Kiruna och Riksgränsen å beredskapsstaten upptages härför erforderligt belopp, 1,350,000 kronor. Av detta belopp torde viss del böra överföras å telegrafstyrelsens kapitalkonto, enär den ifrågasatta kabeln skulle innehålla jämväl ett antal telegrafverket tillhöriga ledningar. Det torde i sinom tid få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av järnvägsstyrelsen och telegrafstyrelsen därom meddela beslut.

Med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen därom anfört har jag icke funnit något att erinra mot styrelsens förslag, att i samband med kabelarbetet kontaktledningsanläggningen å sträckan Kiruna—Riksgränsen partiellt ombygges och att härför erforderliga medel, 650,000 kronor, utgå av förnyelsefonden.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonkabel vid malmbanan* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 1,350,000.

[26.] **o. Elektrifiering av banan Långsele—Boden.** I sin nu förevarande skrivelse har järnvägsstyrelsen framlagt förslag om upptagande å anslagsplanen av medel för påbörjande av elektrifiering av bansträckan Långsele—Boden.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag ha 1937 och 1938 års riksdagar anvisat medel för elektrifiering av, bland annat, bansträckan Ånge—Bräcke—Långsele. I propositionen den 5 februari 1937, nr 103, lämnades redogörelse även för av järnvägsstyrelsen framlagda kalkyler beträffande elektrifiering av banan Långsele—Boden. Under hänvisning i övrigt till nyssnämnda proposition torde jag här får erinra om vad jag anförde till det till nämnda proposition fogade statsrådsprotokollet beträffande frågan om en elektrifiering av bandelen Långsele—Boden:

Ehuru alltså olika omständigheter kunna åberopas till förmån för en omedelbar utsträckning av norra stambanans elektrifiering till Boden, torde emellertid övervägande skäl tala för att i nuvarande läge låta något anstå med elektrifiering av sträckan Långsele—Boden, sektion II, helst som elektrifiering av sektion I, Ånge—Bräcke—Långsele och Bräcke—Östersund, i varje fall måste utföras, innan bandelen Långsele—Boden elektrifieras. För min del vill jag alltså förorda, att de i sektion I ingående bandelarna nu elektrifieras. Jag anser emellertid anledning finnas att förutsätta, att linjen Långsele—Boden kommer att elektrifieras i följd med de nu förordade elek-

trifieringarna och att förslag härom, därest riksdagen icke uttalar annan mening, får framläggas vid lämplig tidpunkt.

Gentemot vad sålunda anfördes uttalade riksdagen icke någon erinran. Vidare torde jag få erinra om att enligt de i propositionen framlagda beräkningarna kostnaderna för en elektrifiering av bandelen Långsele—Boden (499 km.) uppgingo till 28,200,000 kronor och att nettominskningen av driftsutgifterna skulle uppgå till 571,000 kronor, vilket representerade en förräntning av det investerade kapitalet med 2.02 procent. Med utgående från att räntan å nämnda kapital komme att uppgå till 3.5 procent, komme införandet av elektrisk drift att enligt kalkylen medföra en nettoökning av utgifterna med 416,000 kronor. Med avseende å räntabilitetsfrågan och därmed sammanhängande spörsmål får jag hänvisa till mitt anförande till nyssnämnda statsrådsprotokoll.

I sin skrivelse har *järnvägsstyrelsen* anfört:

På grund av numera inträdd prisstegring har den tidigare angivna kostnadssumman för elektrifieringsföretaget, 28.2 milj. kronor, beräknats komma att stiga till 31 milj. kronor. Samtidigt ha emellertid kostnaderna för bibehållen ångdrift stigit än mera, varför en helt reviderad kalkyl säkerligen skulle uppvisa en ej oväsentlig förbättring av räntabiliteten. Huruvida nuvarande materialpriser böra införas i beräkningarna synes emellertid tvivelaktigt.

Förevarande arbete beräknas kunna igångsättas i omedelbar följd efter elektrifieringen av linjen Ånge—Långsele, vilken beräknas bli färdigställd under våren 1939. I vilken arbetstakt elektrifieringen Långsele—Boden skall bedrivas, torde få bero på senare prövning. Med hänsyn därtill, att det eventuellt skulle kunna befinnas lämpligt att redan under budgetåret 1938/1939 påbörja vissa arbeten, skulle sålunda redan av 1938 års riksdag böra anvisas ett begynnelseanslag, förslagsvis 8 milj. kronor.

För arbetets planenliga utförande skulle sedermera behöva anvisas av 1939 och 1940 års riksdagar resp. 14,000,000 och 9,000,000 kronor.

Departementschefen. Enligt vad järnvägsstyrelsen anfört kunna de pågående elektrifieringsarbetena å bansträckan Ånge—Långsele beräknas bliva färdigställda under våren 1939. Vissa arbeten för en utsträckning av elektrifieringen fram till Boden kunna därför lämpligen påbörjas redan under nästa budgetår. Med hänsyn härtill och i anslutning till statsmakternas ställningstagande förra året till nu ifrågavarande elektrifieringsprojekt vill jag föreslå, att å beredskapsstaten upptages det av järnvägsstyrelsen ifrågasatta beloppet 8,000,000 kronor för elektrifiering av bansträckan Långsele—Boden.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Elektrifiering av banan Långsele—Boden* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 8,000,000.

[27.] **p. Försvarsberedskap vid statens järnvägar.** I proposition den 21 januari 1938, nr 54, har Kungl. Maj:t framlagt förslag om vissa åtgärder till åstadkommande av försvarsberedskap vid statens järnvägar. Med bifall till propositionen har riksdagen numera för nästa budgetår anvisat *dels* till försvarsberedskap vid statens järnvägar å kapitalbudgeten under rubrik statens järnvägar ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor — avseende engångskostnader — *dels ock* till enahanda ändamål å sjätte huvudtiteln under rubrik diverse ett reservationsanslag av 200,000 kronor, vilket anslag avser löpande årskostnader. Såsom närmare framgår av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet, beräknades den totala engångskostnaden för ifrågavarande försvarsberedskap till 9,891,000 kronor, vilket belopp enligt de av myndigheterna framlagda förslagen förutsattes skola fördelas med 5,953,000 kronor på nästa budgetår, 2,484,000 kronor på budgetåret 1939/1940 och 1,454,000 kronor på budgetåret 1940/1941.

I samband med att jag förordade en begränsning av första årets engångsanslag till 2,000,000 kronor uttalade jag min avsikt att upptaga det återstående, för budgetåret 1938/1939 begärda engångsbeloppet, 3,953,000 kronor, å beredskapsstaten för nästa budgetår. I anslutning härtill och under hänvisning i övrigt till förenämnda proposition vill jag alltså tillstyrka, att sistnämnda belopp, lämpligen avrundat till 3,950,000 kronor, upptages å beredskapsstaten.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Försvarsberedskap vid statens järnvägar* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 3,950,000.

[28.] **q. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 5, punkten 31) framställda förslag har riksdagen för nästa budgetår såsom dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten anvisat ett reservationsanslag av 750,000 kronor. I jämförelse med motsvarande anslag för innevarande budgetår innebär det sålunda anvisade anslaget en ökning med 250,000 kronor.

I sin förevarande skrivelse har *järnvägsstyrelsen* anfört, att ett flertal arbeten av beskaffenhet att böra bestridas av medel från förevarande anslag för närvarande vore planerade men att samtliga dessa icke kunde bekostas med det av riksdagen anvisade anslaget och att de därför vore avsedda att uppskjutas ett eller annat år. Med hänsyn härtill ansåge sig styrelsen böra föreslå, att i förevarande stat medtoges ett belopp av 350,000 kronor för diverse mindre arbeten i olika delar av landet.

Arbetena i fråga beräknas av styrelsen kunna igångsättas 2 à 3 månader efter det att beloppet ställts till förfogande.

Departements-chefen. Järnvägsstyrelsens hemställan har icke givit mig anledning till erinran. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 350.000.

Rullande materiel.

[29.] **r. Person- och resgodsvagnar.** I sin skrivelse har järnvägsstyrelsen föreslagit, att å beredskapsplanen upptages ett belopp av 4,000,000 kronor för anskaffning av person- och resgodsvagnar.

Beträffande nu pågående anskaffning av person- och resgodsvagnar vid statens järnvägar torde jag under hänvisning i övrigt till framställningen i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 5, punkten 34) här endast behöva erinra om att innevarande års riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för ändamålet anvisat ett reservationsanslag av 1,600,000 kronor. I samband därmed har förutsatts, att samma belopp skulle för dylik anskaffning utgå av statens järnvägars förnyelsefond. Ifrågavarande anskaffning, som ingår i en av järnvägsstyrelsen uppgjord plan för budgetåren 1937—1942, omfattande ett belopp av 12,000,000 kronor, avser en utökning av nuvarande vagnpark och erfordras för trafikens behöriga avveckling.

I sin skrivelse har *järnvägsstyrelsen* anfört:

Vissa äldre 2-axliga personvagnar (litt C3a- och C4, tillhopa 173 stycken) äro av så hög ålder, 30—37 år, och efter nuvarande förhållanden av så primitiv konstruktion och i övrigt otidsenlig anordning, att yrkanden på desammas utrangering ur personvagnsparken från år till år blivit allt starkare.

Visserligen utgöra vagnarna i fråga i allt huvudsakligt endast en bottenreserv, vilken reserv dock måste under såväl den varmare som kallare årstiden utnyttjas till det yttersta för avvecklande av helgtrafik samt till väsentlig del också för den under senare år alltmera tilltagande lördags- och söndagstrafiken.

Det måste erkännas, att dessa vagnar — särskilt vintertiden — lämna åtskilligt övrigt att önska, såsom varande bl. a. mycket dragiga och kalla, varjämte, särskilt vid gång i snabbgående tåg, ett öronbedövande buller uppstår i desamma. Den resande allmänheten har gång efter annan framfört klagomål över vagnarna och betecknat dem såsom rent av hälsovådliga att färdas uti vintertiden.

Att ombygga och modernisera dessa vagnar bör icke ifrågakomma redan med hänsyn till att desamma äro 2-axliga; den alltmera uppdrivna tåghastigheten kräver nämligen vagnar av boggityp. Kostnaden för en ombyggnad skulle för övrigt komma att ställa sig oproportionerligt hög.

Vagnarna hava ett sammanlagt sittplatsutrymme av omkring 10,000 platser. Av i det föregående nämnd anledning måste en förutsättning för desammas utgallring vara, att boggivagnar med motsvarande antal sittplatser i deras ställe anskaffas. Med för närvarande gällande priser skulle en sådan anskaffning komma att betinga en kostnad av ungefär 10,000,000 kronor, vil-

ket belopp lämpligen skulle kunna fördelas på tre år, varvid på första året skulle komma 4,000,000 kronor.

Beställning av nu ifrågavarande vagnar kan, enligt vad styrelsen meddelar, äga rum praktiskt taget omedelbart efter det medel blivit anvisade.

Departementschefen.

Den av järnvägsstyrelsen nu ifrågasatta anskaffningen av person- och resgodsvagnar ingår icke i förutnämnda anskaffningsplan för budgetåren 1937—1942 utan avser att ersätta ett antal äldre två-axliga vagnar, som numera användas huvudsakligen såsom bottenreserv och som ur olika synpunkter icke längre anses uppfylla de krav, som kunna ställas å desamma. Kostnaderna för de nya vagnarna hava beräknats till 10,000,000 kronor och förutsättas skola fördelas på tre budgetår med 4,000,000 kronor å första året.

Med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen anfört rörande beskaffenheten av de vagnar, som nu ifrågasättas skola ersättas av nya boggivagnar, och då en anskaffning av dessa lämpligen synes böra komma till stånd vid minskad arbetstillgång, har jag ansett mig i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag böra förorda, att å beredskapsstaten upptages ett anslag av 4,000,000 kronor för anskaffning av person- och resgodsvagnar.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Person- och resgodsvagnar* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 4,000,000.

[30.] **s. Godsvagnar.** I sin förevarande skrivelse har *järnvägsstyrelsen* framlagt förslag om anskaffning av nya godsvagnar. Härom har styrelsen anfört:

Tillgången på godsvagnar har icke på åtskilliga år kunnat betecknas såsom fullt tillräcklig utan har fastmer efter hand blivit alltmera åtstramad. För att åtminstone hjälpligt kunna tillgodose den senaste tidens efterfrågan på sådana har det t. o. m. blivit nödvändigt att — givetvis efter en genomgående och relativt kostsam översyn — i allmän trafik återinsätta omkring 500 vagnar, som tidigare med hänsyn till deras numera ej fullgoda konstruktion och i övrigt mindervärdiga skick tagits ut från den allmänna trafiktjänsten för att, efter några års användning vid statens järnvägars egna transporter såsom kol- och grusvagnar m. m., efter nedslitning utgallras.

Vidare har järnvägsstyrelsen sedan länge arbetat för en ökad användning av statens järnvägars godsvagnar för transporter i samtrafik med enskilda järnvägar, varigenom påtagliga fördelar skulle stå att vinna för hela landets järnvägsväsen. Med vissa enskilda järnvägar hava separatavtal träffats, varigenom statens järnvägar för dessa banor förbundit sig sörja för all godsvagnshushållning i samtrafik.

Av betydelse i detta sammanhang äro jämväl statsförvärven av enskilda järnvägar. Det synes sålunda vara välbetänkt att i nu förevarande sammanhang, d. v. s. i och för utjämning av arbetstillgången, medtaga en post på 500 godsvagnar, varav ungefär två tredjedelar öppna och återstoden slutna. Med nuvarande priser kommer anskaffningskostnaden för desamma att be-

löpa sig på omkring 5,000,000 kronor. Ifrågavarande vagnbeställning kan ske praktiskt taget omedelbart efter det medel blivit anvisade, och leverans påräknas inom ett år.

Departementschefen. Av den lämnade redogörelsen framgår att antalet statens järnvägar tillhöriga godsvagnar icke är tillräckligt för att utan svårigheter kunna avveckla den alltmer stegrade godstrafiken. Med anledning härav har järnvägsstyrelsen måst — efter en genomgående och relativt dyrbar översyn — i allmän trafik återinsätta omkring 500 tidigare utrangerade vagnar. Behovet av ytterligare godsvagnar sammanhänger även med att statens järnvägars godsvagnar kommit till ökad användning vid samtrafik med enskilda järnvägar.

På grund av, bland annat, nu anförda förhållanden anser jag mig böra förorda, att för anskaffning av 500 godsvagnar å beredskapsstaten upptages härför erforderligt belopp, 5,000,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Godsvagnar* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 5,000,000.

Automobiltrafik.

[31.] **t. Anläggningar och förlag för automobiltrafik.** I sin förevarande skrivelse har järnvägsstyrelsen föreslagit, att å anslagsplanen upptages ett belopp av 200,000 kronor för anläggningar för automobiltrafik.

Jag torde här få erinra om att innevarande års riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag (kapitalbudgeten, bil. 5, punkten 35) för nästa budgetår för anläggningar och förlag för automobiltrafik anvisat ett reservationsanslag av 2,400,000 kronor. Av beloppet avses 2,000,000 kronor skola användas för inköp av redan förefintliga automobiltrafikföretags egendom och för att anknyta trafikrörelsen till statens järnvägars järnvägsrörelse, samt 400,000 kronor för nyanskaffning av rullande materiel för övertagna billinjer.

Järnvägsstyrelsen har i sin skrivelse anfört, att styrelsen ämnade använda förenämnda belopp å 200,000 kronor till garagebyggnader och andra fasta anläggningar vid övertagna automobillinjer. En dylik utbyggnad vore nämligen högst önskvärd att få företaga i och för driftens rationalisering. Förutvarande ägare hade nämligen ofta inskränkt kapitalinsatserna till de minsta möjliga, även i de fall där en mycket god förräntning vore att påräkna.

Departementschefen. Mot vad järnvägsstyrelsen föreslagit har jag icke funnit något att erinra. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anläggningar och förlag för automobiltrafik* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 200,000.

D. Statens vattenfallsverk.

Kraftverken.

I skrivelse den 31 januari 1938 har vattenfallsstyrelsen avgivit förslag till sådana arbeten, för vilka medel lämpligen kunna upptagas å beredskapsstaten.

Vattenfallsstyrelsen har till en början erinrat om att Kungl. Maj:t i anledning av styrelsens under hösten 1937 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1938/1939 hos riksdagen äskat anslag, som i det allra närmaste överensstämde med styrelsens framställningar. I anslutning härtill har styrelsen framhållit, att de arbeten, vartill anslag äskats, i sig själva innebure en ansvällning av styrelsens anläggningsarbeten såväl i fråga om kraftstationsbyggnader som ledningsbyggnader med därtill hörande elektrisk utrustning. Särskilt på ledningsbyggnadsområdet bleve arbetsuppgifterna så stora, om de i statsverkspropositionen upptagna anslagen beviljades, att styrelsen icke såge sig i stånd att under budgetåret 1938/1939 utföra ytterligare arbeten av sistnämnda slag.

Beträffande nya kraftstationsbyggnader rådde, fortsätter styrelsen, det förhållandet, att dessa krävde lång förberedelsetid. Först måste vidlyftiga terrängundersökningar och hydrografiska mätningar göras. Därefter måste ett grundläggande förslag uppgöras och kostnadsberäknas. Sedan följde handläggning inför vattendomstol samt utarbetande av arbetsritningar m. m. Först därefter kunde själva arbetena med nyanläggningen samt beställningar hos verkstäder m. m. taga sin början.

När därför, fortsätter styrelsen vidare, styrelsen sökt utvälja lämpliga arbetsuppgifter att hållas i beredskap för att utföras under de närmast följande åren, hade valet varit starkt begränsat. Det hade sålunda visat sig, att för utökning av arbetsmängden under budgetåret 1938/1939 endast funnits möjligt att, beträffande arbeten, som vore avsedda att i normal ordning utföras under denna tid, i lämplig omfattning forcera arbetena vid de nya kraftstationsbyggnader, för vilka anslag begärts av 1938 års riksdag, nämligen för Hojumstationen i Trollhättan och för Torpshammarstationen i Norrland samt dessutom för insättande av nya maskinaggregat i Porjus.

Av sådana arbeten, som icke ingå i en planerad investerings- och nybyggnadsverksamhet men som med fördel kunna utföras under budgetåret 1938/1939, anser styrelsen främst böra komma i fråga vissa av de civiltekniska åtgärder för luftskydd, som ingå i styrelsens den 11 januari 1938 till Kungl. Maj:t ingivna förslag.

[32.] **a. Ny kraftstation i Trollhättan.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 48 framställda förslag har innevarande års riksdag till ny kraftstation i Trollhättan för nästa budgetår anvisat ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Totalkostnaden för kraftstationen har beräknats till 14 milj. kronor. Enligt arbetsplanen skulle anläggningen utföras under en arbetstid av fyra år med följande anslagsfördelning under de fem budgetåren 1938—1943:

Budgetår	Kronor
1938/1939	500,000
1939/1940	3,000,000
1940/1941	5,000,000
1941/1942	4,400,000
1942/1943	1,100,000
Summa kronor	14,000,000.

I sin förenämnda skrivelse har *vattenfallsstyrelsen* anfört, att den arbetstakt, som låge till grund för anslagsfördelningen, vore anpassad efter den tänkta utvecklingsplanen. I propositionen hade emellertid meddelats, att ett genomförande i snabbare takt vore möjligt.

Styrelsen meddelar, att, om sprängningsarbetena för såväl kraftstationen som för vidgningen av älvfåran forcerades och åtgärder vidtoges för att snabbare få ut erforderliga större maskinbeställningar i marknaden, arbeten borde kunna medhinnas under budgetåret 1938/1939 för ytterligare 1 miljon kronor. För att höja arbetstillgången under budgetåret 1938/1939 kunde således anslaget till Hojumstationen i Trollhättan höjas med 1,000,000 kronor och i motsvarande grad minskas i fortsättningen.

Departementschefen. Då vattenfallsstyrelsens förslag icke givit mig anledning till erinran, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ny kraftstation i Trollhättan* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 1,000,000.

[33.] **b. Nya maskinaggregat för Porjus kraftstation.** I årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 5, punkt 41) har Kungl. Maj:t i samband med äskande av fortsatt anslag till den av statsmakterna år 1937 beslutade påbyggnaden av regleringsdammarna vid Suorva förordat, att påbyggnaden skulle utföras enligt alternativförslaget II, vilket innebär, att dammarnas höjd i ett sammanhang skulle ökas för en dämning till + 110.80 meter över visst jämförelseplan. En påbyggnad till denna höjd skulle komma att medföra, att ytterligare maskinaggregat skulle kunna installeras i Porjus kraftstation, varigenom såväl det ökade kraftbehovet för övre Norrland kunde tillgodoses som överskottskraft för transport söderut genom stamlinjen Porjus—Västerås i icke ringa omfattning kunde bliva tillgänglig. Kungl. Maj:ts under förenämnda punkt gjorda framställning har därefter vunnit riksdagens bifall.

I sin nu förevarande skrivelse har *vattenfallsstyrelsen* meddelat, att tilloppstunneln och avloppstunneln vid Porjus kraftstation vore utförda med en för två nya aggregat vid kraftstationen avpassad storlek. Vad som återstode, vore utbyggnad av fördelningsbassäng II samt insättande av maskinaggregaten med tillhörande tilloppstuber och sugrör. Planerna på hur denna ytterligare utbyggnad skulle utföras vore ej ännu slutförda; ej heller vore kostnaderna slutgiltigt uträknade. Ifrågavarande utvidgning vore emellertid otvivelaktigt, såsom styrelsen anfört i sin framställning den 30 september 1937 beträffande Suorvadammens påbyggnad, den billigaste lösningen för tillgodoseendet av det ökade kraftbehovet i övre Norrland.

De arbeten för dylik fortsättning av kraftstationsutbyggnaden i Porjus, som lämpligen kunna utföras under budgetåret 1938/1939, draga enligt styrelsens beräkningar en kostnad av omkring 1 miljon kronor.

Enär medel för utförande av ifrågavarande arbeten synas lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departementschefen.*

att till *Nya maskinaggregat för Porjus kraftstation* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 1,000,000.

[34.] **c. Kraftstation vid Torpshammar.** I proposition den 25 februari 1938, nr 152, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till förberedande arbeten för ny kraftstation vid Torpshammar för nästa budgetår anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor. Enligt den av vattenfallsstyrelsen för arbetet uppgjorda planen skulle anläggningen draga en kostnad av omkring 20 milj. kronor och kräva en arbetstid av omkring 6 år.

I sin nu förevarande skrivelse har *vattenfallsstyrelsen* meddelat, att de planerade arbetena å kraftstationsbygget skulle kunna under nästa budgetår något påskyndas, så att under nämnda budgetår skulle kunna utföras, utöver normalt avsedda arbeten, ytterligare arbeten för 500,000 kronor.

Då medel för utförande av ifrågavarande ytterligare arbeten vid Torpshammar synas lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten för nästa budgetår, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departementschefen.*

att till *Kraftstation vid Torpshammar* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 500,000.

[35.] **d. Civiltekniska luftskyddsåtgärder vid statens kraftanläggningar.** I det till Kungl. Maj:ts proposition den 3 mars 1938, nr 214, angående anordnande av bombskyddstak å kraftstationen vid Stadsforsen i Indalsälven m. m. hörande statsrådsprotokollet har jag förordat, att å beredskapsstaten

upptages ett belopp av 1,100,000 kronor till bestridande av kostnaderna för civiltekniska luftskyddsåtgärder vid statens kraftanläggningar. Under åberopande av vad jag i nämnda protokoll därom anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Civiltekniska luftskyddsåtgärder vid statens kraftanläggningar* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 1,100,000.

II. Luftfartsfonden.

[36.] **a. Stationsbyggnad å Bulltofta flygplats.** I skrivelse den 15 januari 1938 hemställde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen om anvisande av ett reservationsanslag av 175,000 kronor för uppförande å flygplatsen vid Bulltofta av en nybyggnad för säkerhetstjänsten vid flygfältet i enlighet med ett i skrivelsen såsom alternativ III betecknat förslag.

Med ändring av sin förenämnda hemställan har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sedermera i skrivelse den 4 mars 1938 framlagt förslag om utförande av en helt ny stationsbyggnad vid flygfältet.

Till en början torde jag få erinra om följande beträffande de å flygplatsen för närvarande befintliga byggnaderna:

År 1924 lät Malmö stad uppföra en hangarbyggnad med kontorslokal och en mindre reparationsverkstad (hangar nr 1). Byggnaden, som är belägen å det staten tillhöriga området av flygfältet, bekostades helt av Malmö stad. Efter av staden gjord hemställan beviljade därefter statsmakterna år 1925 staden ett anslag å 128,000 kronor till, bland annat, uppförande av en andra hangar (hangar nr 2). Såsom villkor för erhållandet av detta statsbidrag föreskrevs, bland annat, att byggnaden skulle förbliva statens egendom, med rätt för Malmö stad att använda den för avsett ändamål men med skyldighet för staden att underhålla byggnaden i fullgott skick. Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1928 års statsverksproposition framlagda förslag medgav riksdagen, att med Malmö stad finge slutas avtal angående uppförande av en tredje hangar (hangar nr 3) å flygplatsen vid Bulltofta på villkor, bland andra, att staten, som skulle bliva ägare till hangaren, skulle förbinda sig att, därest den inkomst, som staden erhölle genom upplåtandet av nu ifrågavarande hangarbyggnad med utrustning jämte de redan då befintliga anläggningarna å flygplatsen, icke försloge till täckande av dels den från innehavaren av flygplatsen då utgående avgiften å 3,000 kronor, dels förräntning och amortering av lån från luftfartslånefonden å 180,000 kronor samt det ytterligare lån, som staden för uppförande av nu ifrågavarande hangarbyggnad upptoge, dels ock kostnader för underhåll och brandförsäkring av hangaren, antingen genom eftergift beträffande stadens skyldighet att förränta och amortera lånet från luftfartslånefonden eller på annat sätt hålla staden skadeslös för vad i inkomsten sålunda bruste, så att staden på grund av nu angivna förhållanden icke lede någon som helst förlust. De lån, som

upptagits av Malmö stad för täckande av dessa kostnader, hava hittills förräntats och amorterats av aktiebolaget Aerotransport, varför den av staten lämnade ränte-, amorterings- och underhållsgarantien icke behövt tagas i anspråk.

Förutom nu nämnda byggnader finnes därjämte en av två byggnader bestående radiostation, vilken är uppförd av aktiebolaget Aerotransport. Under år 1937 har nämnda bolag bekostat en provisorisk mindre utbyggnad av mottagningsstationsbyggnaden för att möjliggöra införande av, bland annat, nytillkomna teletypeförbindelser.

I sin skrivelse den 15 januari 1938 meddelade *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen,* att styrelsen funnit det vara oundgängligen nödvändigt, att åtgärder snarast komme till stånd för förbättring av administrationslokalerna vid flygplatsen. Med hänsyn till att flygplatsen ägdes av staten ansåge styrelsen det skäligt, att i varje fall de lokaler, som erfordrades för säkerhetstjänstens upprätthållande, tillhandahölles av staten. Styrelsen anförde vidare, bland annat:

Genom aktiebolaget Aerotransport har för ordnandet av stationsbyggnadsfrågan vid Bulltofta flygplats till styrelsen insänts tre byggnadsförslag, här nedan betecknade såsom alt. I, II och III. Styrelsen vill i samband härmed påpeka, att de såsom alt. II och III betecknade förslagen endast utgöra partiella utbyggnadsförslag och alltså ej äro fullt jämförbara med alt. I. De båda alternativen II och III sedda såsom ett helt utgöra dock en med alt. I i stort sett jämförbar lösning av byggnadsfrågan.

Alternativ I omfattar uppförande av en helt ny stationsbyggnad jämte viss omläggning av själva flygfältet. Kostnaderna härför beräknas till sammanlagt 494,000 kronor eller i avrundat tal 500,000 kronor. Detta förslag ansluter sig till den redan år 1937 framförda tanken på en fullständig nybyggnad av lokalerna för såväl säkerhetstjänstens som trafiktjänstens och passagerarnas behov. De för flygplatsens förvaltning och flygstationstjänsten erforderliga lokalerna äro enligt detta förslag sammanförda till en gemensam byggnad, i vilken även inrymts bland annat en restauranglokal. Det har ifrågasatts, att genom uteslutande av till byggnaden hörande flygelbyggnad åstadkomma en provisorisk lösning av lokalfrågan med nedbringade kostnader. Härigenom skulle uteslutas i första hand restauranglokalerna, vilka dock skulle ersättas med en mindre buffé i huvudbyggnaden, samt vidare huvuddelen av tullokalerna, vilka i så fall skulle bibehållas på sin nuvarande plats vid den s. k. hangarbyggnaden nr 2.

Alternativ II avser uppförandet av en tillbyggnad till den nuvarande hangarbyggnaden nr 2 och skulle komma att tillgodose trafiktjänstens och passagerarnas behov, medan *alternativ III* innebär uppförandet av en särskild byggnad för säkerhetstjänstens behov. Byggnadskostnaderna hava beräknats uppgå till 95,000 kronor för alternativ II och 90,000 kronor för alternativ III. För tillgodoseendet av kostnaderna för gas-, vatten- och avloppsledningar samt elektriska ledningar, planeringsarbeten, vägarbeten m. m. har styrelsen uppskattningsvis beräknat för alt. II ett belopp av 25,000 kronor, medförande för detta alternativ en sammanlagd kostnad av 120,000 kronor, samt för alt. III omkring 60,000 kronor, innebärande för sistnämnda alternativ en totalkostnad av 150,000 kronor. Den sammanlagda kostnaden för alt. II och III skulle sålunda belöpa sig till cirka 270,000 kronor. Det måste dock erinras om att denna lösning, med hänsyn till att lokalerna skulle

komma att vara inrymda i skilda byggnader, icke skulle medföra samma fördelar som det såsom alt. I betecknade förslaget.

Med hänsyn till de höga kostnaderna för alternativ I ansåg sig väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för det dåvarande icke böra förorda detta till utförande utan föreslog, att för tillgodoseende av säkerhetstjänstens och flygledningens behov en byggnad enligt alternativ III uppfördes. Till förenämnda kostnad å 150,000 kronor skulle emellertid komma 15,000 kronor för inventarier och 10,000 kronor för, bland annat, ersättning till aktiebolaget Aerotransport för bolagets kostnader för utredningsarbeten m. m. Sammanlagda kostnaden för alternativ III skulle alltså uppgå till 175,000 kronor.

I sin skrivelse den 4 mars 1938 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till en början anfört, att i samband med avlåtandet av den tidigare framställningen i ämnet förhandlingar pågått mellan styrelsen, Malmö stad och aktiebolaget Aerotransport angående handhavandet av flygstationens förvaltning. Förhandlingarna hade vid den tiden ej lett till något slutgiltigt resultat, varför styrelsen icke ansett sig då kunna framlägga något förslag, som fullständigt löste byggnadsfrågan vid flygplatsen. Sedan nämnda framställning avlåtits, hade emellertid vid de fortsatta förhandlingarna med Malmö stad enighet nåtts om det sätt, varpå den framtida förvaltningen av flygplatsen skulle ordnas. Från stadens sida hade, fortsätter styrelsen, vid förhandlingarna framförts det önskemålet, att åtgärder måtte vidtagas för att lösa byggnadsfrågan vid flygplatsen i ett sammanhang på sådant sätt, att såväl säkerhetstjänstens som trafiktjänstens och passagerarnas behov bleve tillgodosedda. Staden hade i samband därmed förklarat sig villig att lämna bidrag till kostnaden för uppförande av en ny stationsbyggnad, därest densamma tillgodosåge samtliga nu nämnda behov. Styrelsen anför i anslutning härtill:

Styrelsen, som för sin del gärna ser, att byggnadsfrågan vid flygplatsen löses i ett sammanhang, har ånyo upptagit densamma till prövning för att den om möjligt må lösas i samband med den av styrelsen tidigare föreslagna byggnaden för säkerhetstjänsten. Det torde nämligen vara oundgängligen nödvändigt att vidtaga åtgärder för förbättring av lokalförhållandena å flygplatsen. Genom den ökade trafiken på flygplatsen hava nämligen de lokaliteter, som avses för expeditionen av passagerare, gods och post, visat sig icke kunna motsvara de krav, som ställas på desamma. Det torde även vara ofrånkomligt, att man särskilt med avseende på passagerarna icke kan frånse vissa krav på bekvämlighet i samband med expedieringen vid avgående och ankommande flygplan. Härutinnan torde de nuvarande anordningarna på flygstationen icke på långt när fylla måttet. De nuvarande expeditionslokalerna, som äro inrymda i en länga utefter den s. k. hangarbyggnaden nr 2, äro otillräckliga och även i övrigt olämpliga för avsett ändamål. Passagerarna måste sålunda tillbringa väntetiden för flygplanens avgång antingen i en provisorisk avbalkning i själva hangaren, varest samtidigt pågå översynsarbeten å flygplanen, eller i samma rum, varest inskrivning av resgods, tullklarering, passvisering m. m. äger rum, vilket givetvis försvårar arbetet för den här sysselsatta personalen. Tull- och passpersonalen har ävenledes vid upprepade tillfällen framställt klagomål mot de nuvarande utrymmena och anordningarna för expeditionen. Enligt styrelsens förmenande

framstår det därför såsom en tvingande nödvändighet att snarast möjligt anskaffa ändamålsenligare lokaler för tillgodoseende av nu ifrågavarande behov.

För att belysa detta behov angiver styrelsen i följande tabell, huru trafiken vid flygplatsen stegrats under de senaste 7 åren, under vilken tid de nuvarande lokalerna varit i bruk:

	År 1930	År 1937	Stegring
Antal exp. trafikflygplan	2,720	7,013	2.6 ggr.
» » passagerare	4,592	30,330	6.6 »
Kg. » post	41,442	340,832	8.2 »
» » bagage och frakt	86,300	333,710	3.9 »

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelar härefter, att Malmö stad med hänsyn till att det närmast torde ankomma på staden att bestrida kostnaderna för de för tull- och passpersonal erforderliga lokalerna enligt det preliminära avtalet angående flygplatsens förvaltning förklarat sig beredd att utgiva ett engångsbidrag härtill, uppgående till 85,000 kronor. Förutsättning härför vore emellertid, att byggnaden komme att tillgodose såväl säkerhetstjänstens som trafiktjänstens och den övriga förvaltningstjänstens behov samt att arbetet å byggnaden påbörjades snarast, så att staden icke nödgades vidtaga andra åtgärder för att provisoriskt tillgodose behoven, och i varje fall före 1939 års utgång.

Styrelsen fortsätter härefter:

Med denna utgångspunkt har styrelsen undersökt möjligheterna för att redan innevarande år framlägga förslag till en fullständig nybyggnad för såväl säkerhetstjänstens som trafiktjänstens och passagerarnas behov. Styrelsen har därvid ansett det vara berättigat att utgå ifrån det förslag till stationsbyggnad, som omförmäldes i styrelsens skrivelse den 15 januari 1938 och därstädes betecknades såsom alternativ I. Enligt detta förslag äro de för flygplatsens förvaltning och flygstationstjänsten erforderliga lokalerna sammanförda till en gemensam byggnad. Fullständigt genomförd skulle denna byggnad betinga en sammanlagd kostnad av 344,000 kronor, vartill skulle komma 150,000 kronor för planeringsarbeten, expeditionsplattform, tillfartsvägar, anslutningar av ledningar m. m., medförande för detta alternativ en sammanlagd byggnadskostnad av omkring 500,000 kronor. Styrelsen anser emellertid, att en mindre omarbetning av det föreliggande förslaget skulle kunna äga rum, avseende dels om möjligt ett mindre kostsamt utförande av själva byggnaden, dels ock nedbringande av kostnaderna för planeringsarbeten m. m. Sistnämnda kostnader skulle nämligen, därest byggnaden, i stället för såsom ursprungligen avsetts, förlades närmare övriga å flygplatsen förefintliga byggnader, sannolikt kunna nedbringas, därigenom att expeditionsplattform tills vidare kunde anstå och anslutningsledningar ej behövde komma till utförande i samma utsträckning som enligt förslaget. Denna placering förutsätter emellertid, att den Malmö stad tillhöriga hangaren (nr I) bortflyttas, en åtgärd, som förutsetts i det avtal, som preliminärt träffats med stadens delegerade.

Med angivande av dessa möjligheter att vidtaga besparingar i utförandet av nu ifrågavarande alternativ hade, meddelar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, styrelsen i skrivelse den 23 februari 1938 anhållit om byggnadsstyrelsens uttalande, huruvida byggnadsstyrelsen ansåge ett belopp av omkring 400,000 kronor tillräckligt för utförande av en stationsbyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom alt. I betecknade förslaget. I anledning härav hade från byggnadsstyrelsen inkommit ett styrelsens förevarande skrivelse bilagt yttrande, varav framginge, att byggnadsstyrelsen funnit det möjligt att utföra en dylik byggnad för ett belopp av 400,000 kronor, varav högst 50,000 kronor skulle belöpa på kostnader för yttre ledningar, planeringsarbeten, vägar m. m.

Av ritningarna till den föreslagna byggnaden framgår, att denna, som är avsedd att uppföras av tegel, i bottenvåningen skulle innehålla en större expeditionslokal för avgående och ankommande passagerare och gods, en restauranglokal samt rum för tull och passpolis. Vidare skulle i bottenvåningen anordnas rum för postexpedition. I andra våningen skulle inrymmas lokaler för väderleks- och radiotjänst samt flygledning. Tredje våningen skulle utgöras av ett för flygledare avsett kontrolltorn, runt vilket skulle utföras en inspektionsplattform.

Utöver förenämnda byggnads- och planeringskostnader om tillhopa 400,000 kronor skulle, meddelar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, tillkomma kostnader för byggnadens utrustning med möbler och inventarier samt vissa kostnader för omläggning utav elektriska ledningar för manövrering av radio- och belysningsanläggningar m. m. i samband med flyttningen. Nu nämnda kostnader har styrelsen uppskattningsvis beräknat till 20,000 kronor.

Härjämte bör, anser styrelsen, för utredningsarbete samt erforderlig kontroll under byggnadstiden beräknas ett belopp av 15,000 kronor.

Totalkostnaden för den föreslagna byggnaden skulle alltså belöpa sig till omkring 435,000 kronor med följande fördelning:

Byggnadskostnader	kronor	350,000
Planeringsarbeten m. m.	»	50,000
Möbler och övriga inventarier samt omläggning av manöverledningar m. m.	»	20,000
Ritningar och kontroll	»	15,000
	Summa kronor	435,000.

Av det sålunda erforderliga beloppet 435,000 kronor skulle, anför styrelsen, Malmö stad under förutsättning av att det med staden preliminärt träffade avtalet godkännes, tillskjuta ett belopp av 85,000 kronor, varför det å staten belöpande beloppet skulle uppgå till 350,000 kronor. I anslutning härtill fortsätter styrelsen:

I jämförelse med det belopp, som erfordras för uppförande av den av styrelsen i skrivelsen den 15 januari 1938 föreslagna nybyggnaden för säkerhetstjänsten, föreligger det alltså en kostnadsökning av 175,000 kronor. Då emellertid en fullständig lösning av byggnadsfrågan inom de allra närmaste

åren måste ske, vill styrelsen med beaktande av såväl den omständigheten att underhållskostnaderna för en byggnad äro mindre än för två självständiga byggnader, som det förhållandet, att det av Malmö stad gjorda erbjudandet om bidrag till kostnaderna för en nybyggnad förbundits med det villkoret, att byggnaden påbörjas före 1939 års utgång, tillstyrka att en lösning av byggnadsfrågan kommer till stånd enligt det såsom alt. I betecknade förslaget. Dessutom får styrelsen anmäla, att vissa inkomster torde kunna påräknas i den nya stationsbyggnaden genom uthyrning av restaurang- m. fl. utrymmen, varigenom en viss förräntning av de sålunda ökade byggnadskostnaderna bör kunna förväntas.

Beträffande de genom den föreslagna nybyggnaden ledigblivna lokalerna har styrelsen framhållit, att, ehuru styrelsen icke medhunnit att i detalj undersöka, huru desamma skulle kunna utnyttjas för annat ändamål, aktiebolaget Aerotransports vidgade trafik- och verkstadsrörelse ävensom den alltmer livaktiga privatflygningen torde göra det utan svårighet möjligt att genom uthyrning och omdispositioner finna full användning för nu ifrågavarande lokaler.

Under åberopande av vad styrelsen anfört hemställer styrelsen, att för uppförande å flygplatsen vid Bulltofta av en stationsbyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom alternativ I betecknade förslaget måtte för budgetåret 1938/1939 anvisas ett reservationsanslag av 350,000 kronor.

Departementschefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, äro de nuvarande lokalförhållandena vid Bulltofta flygplats i vissa avseenden mindre tillfredsställande. Expeditionslokalerna, vilka äro inrymda i en länga utefter hangarbyggnaden nr 2 och som i viss mån kunna sägas hava karaktären av ett provisorium, äro otillräckliga och medföra på grund härav olägenheter såväl för passagerarnas bekvämlighet och trevnad som för personalen vid expedieringen av gods och post m. m. Lokalerna för flygledningen samt för radio- och väderlekstjänsten äro mindre väl belägna i förhållande till varandra. Genom att radiotjänstavdelningen är förlagd till en mindre byggnad på fältet, medan den meteorologiska avdelningen och flygledningen äro inrymda i en tillbyggnad till hangarbyggnaden nr 3, försvåras i hög grad det intima samarbete, som är erforderligt mellan de olika grenarna av säkerhetstjänsten. Särskilt vid utövandet av flygledningen för flygplan, som landa under svåra väderleksförhållanden, är ett dylikt samarbete av stor vikt. För ett tillfredsställande samarbete erfordras, bland annat, att flygledaren från sin plats har fri utsikt över hela flygstationen med dess omgivningar och samtidigt kan manövrera flygplatsens signal- och belysningsanordningar. Han bör därjämte kunna konferera med radio- och väderlekspersonalen samt, om så befinnes nödvändigt, personligen följa resultatet av pejlingarna eller med stöd av väderlekskartorna själv bilda sig en uppfattning om väderlekssituationen.

Med hänsyn till vad i ärendet anförts vill jag icke motsätta mig, att åtgärder vidtagas i syfte att åstadkomma bättre lokalförhållanden vid flygfältet. Huruvida härvidlag en lösning bör sökas enligt alternativförslaget I eller

alternativförslaget III kan synas tveksamt. Det senare förslaget innebär, att de nuvarande expeditionslokalerna bibehållas i sitt nuvarande skick, medan lokalerna för säkerhetstjänsten skulle sammanföras i en gemensam byggnad, som skulle uppföras för ändamålet. Enligt alternativförslaget I skulle samtliga de för flygplatsens förvaltning och flygstationstjänsten i övrigt erforderliga lokalerna inrymmas i en och samma byggnad. För det förra förslaget tala huvudsakligen de avsevärt lägre kostnaderna, som detsammas genomförande skulle medföra i jämförelse med kostnaderna för det senare. Sålunda beräknas kostnaderna för alternativ III till 175,000 kronor, medan kostnaderna för alternativ I skulle efter vissa förenklingar uppgå till omkring 435,000 kronor. Att jag emellertid i likhet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser mig det oaktat böra förorda det dyrbarare alternativet sammanhänger bland annat därmed, att därigenom en definitiv lösning av lokalfrågorna på längre sikt kan beräknas komma till stånd. Vidare torde det få anses ur olika synpunkter fördelaktigt att få samtliga förvaltningslokaler sammanförda i en gemensam byggnad. Denna fördel skulle däremot icke vinnas vid ett genomförande av alternativförslaget III med en särskild byggnad för säkerhetstjänsten, enär därvid torde få förutsättas, att framdeles den nuvarande hangarbyggnaden nr 2, invid vilken expeditionslokalerna för närvarande äro belägna, skulle tillbyggas. Härtill kommer slutligen, att Malmö stad vid genomförande av alternativförslaget I utfäst sig att bidraga med ett belopp av 85,000 kronor med hänsyn, bland annat, till att staden har att svara för erforderliga lokaler för tull- och passpersonalen vid flygfältet. Såsom ytterligare villkor härför har staden uppställt, att arbetet å byggnaden påbörjas snarast och i varje fall före 1939 års utgång, så att staden icke nödgas vidtaga andra åtgärder av provisorisk natur för att tillgodose tull- och passpersonalens lokalbehov.

Mot de för byggnadsföretaget upprättade ritningarna synes i stort sett icke något vara att erinra. Innan desamma slutligen fastställas av Kungl. Maj:t, torde de emellertid böra granskas av byggnadsstyrelsen.

Med hänsyn till att staten är ägare till Bulltofta flygplats och inom kort, på sätt jag i annat sammanhang kommer att närmare beröra, jämväl torde bliva nödsakad att omhändertaga flygplatsens skötsel, synes det få ankomma på staten att bekosta en ny stationsbyggnad i Bulltofta till den del bidrag från annat håll icke kan påräknas.

Kostnaderna för byggnadsföretaget hava beräknats till omkring 435,000 kronor. Då Malmö stad enligt vad förut nämnts skulle bidraga med 85,000 kronor, skulle alltså erfordras ett anslag av statsmedel å 350,000 kronor. Med hänsyn till önskvärdheten av att förlägga större byggnadsföretag till tider med minskad arbetstillgång synes tidpunkten för arbetets igångsättande tills vidare böra uppskjutas, dock på grund av det av Malmö stad för bidragets utgivande fästade villkoret längst intill utgången av år 1939. Det erforderliga beloppet, 350,000 kronor, torde med hänsyn härtill icke böra anvisas å riksstaten för nästa budgetår utan upptagas å beredskapsstaten.

Därest en ny stationsbyggnad kommer till stånd, kunna de ledigblivna

lokalerna beräknas komma till användning för andra ändamål. Sålunda torde aktiebolaget Aerotransports vidgade trafik- och verkstadsrörelse sannolikt komma att ställa ökade krav på lokaler, varjämte lokaler torde kunna uthyras till flygklubbar och privatflygare.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Stationsbyggnad å Bulltofta flygplats* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 350,000.

[37.] **b. Utbyggnad av flygplatser.** I sin skrivelse den 30 september 1937 angående anslag till väg- och vattenbyggnadsväsendet m. m., att äskas av 1938 års riksdag, hemställde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen om anvisande av ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor för utbyggnad av flygplatser.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erinrade i sin skrivelse till en början om att frågan om fortsatt utbyggnad av flygplatser blivit aktuell därigenom, att statens arbetslöshetskommissions verksamhet på området syntes stå inför sin fullbordan. Vidare betonade styrelsen, att utvecklingen på luftfartens område motiverade ett fortsatt flygfältsbyggande, som icke borde göras beroende av frågan, huruvida medel därtill kunna utgå av anslag för bekämpande av arbetslöshet. Styrelsen ansåge nämligen, att vissa arbeten avseende utbyggnad och förbättrande av flygfält vore så viktiga, att de icke kunde uppskjutas till en kommande arbetslöshetsperiod. Detta hindrade, uttalade styrelsen, naturligtvis icke, att en fortsatt utbyggnad av flygplatser med arbetslöshetsmedel alltjämt borde äga rum, när så kunde vara motiverat.

På grund av sålunda anförda förhållanden borde, fortsatte styrelsen, ett särskilt anslag upptagas i riksstaten, avsett för utbyggnad av flygplatser. Detta anslag skulle i så fall av Kungl. Maj:t på förslag av styrelsen kunna användas dels för önskvärda förbättringar av befintliga flygplatser och dels för utbyggande av nya flygplatser. Därvid skulle i första hand ifrågakomma bidrag till fält med sådan belägenhet, att de kunde bliva till nytta såsom hjälpflygplatser för blivande luftfartsleder Stockholm—Riga, Stockholm—Oslo och Stockholm—Göteborg. I andra hand skulle bidrag även kunna lämnas till utbyggnad av flygplatser, vilka kunde förmodas bliva till nytta för andra tänkbara luftfartsleder eller för privat- och sportflygningar inom riket.

Beträffande riktlinjerna för anslagets användning anförde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen:

Man bör skilja mellan flygplatser, belägna intill större städer och samhällen, där vederbörande kommuner förklara sig villiga att tillhandahålla erforderlig mark och att helt eller delvis bekosta flygplatsernas förvaltning och underhåll, samt flygplatser, vilka prövas önskvärda av säkerhetsskäl

och som hava huvudsaklig betydelse såsom hjälpflygplatser för tryggande av trafiksäkerheten och där kommunerna icke vilja eller kunna bidraga till flygplatsens tillkomst och underhåll. För byggandet av flygplatser av den förstnämnda kategorien synes böra föreskrivas, att erforderlig mark för flygplatsens behov — innefattande jämväl markreservat för framtida utvidgningar samt servitut, byggnadsbestämmelser eller dylikt till tryggande av flygplatsens framtida användbarhet — skall ställas till förfogande av vederbörande kommun. Staten bör enligt Kungl. Maj:ts bestämmande kunna bidraga med kostnaderna för flygplatsens utbyggande, vari skulle inbegripas jämväl kostnader för erforderliga byggnader och tillfartsvägar m. m. med förslagsvis lägst 50 % och högst 90 % av verkliga kostnaden. Kommunen skulle därvid förbinda sig att hålla flygplatsen öppen för begagnande mot särskild taxa och svara för dess underhåll enligt av luftfartsmyndigheten närmare utfärdade föreskrifter. Kungl. Maj:t bör, därest särskilda omständigheter så motivera, framdeles kunna medgiva statsbidrag jämväl för större underhålls- samt för utvidgningsarbeten.

Byggandet av flygplatser av det senare slaget bör enligt styrelsens uppfattning ske, när större kommunalt bidrag icke kan påräknas och när trafiksäkerhetsskäl motivera anläggande av hjälpflygplatser på enahanda sätt, som tidigare skett å luftfartslederna Stockholm—Malmö och Malmö—Göteborg—norska gränsen. Staten bör därvid själv anskaffa erforderlig mark samt bekosta flygplatsens utbyggnad, underhåll och drift. Sådana flygplatser böra liksom nu ställas under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förvaltning.

Förutom utbyggnad utav ytterligare lantflygplatser, kan det tänkas att frågan om utbyggnad av sjöflygplatser på statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel kan bliva aktuell. Undersökning pågår angående anordnandet av ytterligare tullflygplatser utmed svensk-norska gränsen. Dessa måste i regel tänkas anordnade såsom sjöflygplatser. De bliva sannolikt belägna vid sådana orter, där de kommunala och enskilda intressena för anordnande och underhållande av flygplats äro ringa. Då kostnaderna emellertid äro förhållandevis obetydliga, synes det skäligt att — därest Kungl. Maj:t finner anledning föreligga för anordnande av sådan flygplats — dessa bestridas av statsmedel. Det ifrågavarande anslaget bör därvid kunna användas för de tekniska anordningar, som prövas erforderliga för flygplanens emottagande och flygplatsens betjänande.

Beträffande storleken av det anslag, som borde avses för utbyggnad av flygplatser under budgetåret 1938/1939, uttalade styrelsen i nu ifrågavarande skrivelse, att styrelsen icke vore beredd att då framlägga några kostnadsberäkningar eller några detaljerade förslag för anslagets fördelning. Med hänsyn till att arbetena i allmänhet droge avsevärda kostnader, hade styrelsen ansett sig böra föreslå ett anslag på en miljon kronor. Styrelsen förutsatte, att det borde ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag i varje särskilt fall avgöra, huru medlen skulle användas, och att en del av anslaget av Kungl. Maj:t årligen komme att ställas till styrelsens förfogande för undersökningar rörande fortsatt utbyggnad av flygfält. Kostnaderna för dylika undersökningar, inberäknat utgifter för erforderlig särskild personal, torde böra bestridas från ifrågavarande anslag.

Med skrivelse den 15 januari 1938 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen därefter överlämnat en förteckning över de arbeten för utbyggnad av flyg-

fält, som styrelsen åsyftade i sin förenämnda skrivelse den 30 september 1937. Under hänvisning i övrigt till förteckningen torde jag här få meddela, att i densamma arbetena uppdelats i tre kategorier med hänsyn till huru långt de förberedande arbetena för arbetsföretagen fortskridit. Första kategorien, eller sådana företag, som äro så förberedda, att de torde kunna igångsättas inom ungefär en månad efter beslut därom, omfattar tre företag, nämligen utvidgning av Bromma flygplats för en kostnad av omkring 4,455,000 kronor, utvidgning av Jönköpings flygplats för en kostnad av omkring 500,000 kronor och anläggning av flygplats vid Karlstad för en kostnad av omkring 500,000 kronor. Kostnaderna förutsättas skola fördelas på två eller tre år. Andra kategorien omfattar sådana arbeten, vilka delvis äro förberedda men som fordra ytterligare utredning, innan de kunna godkännas för igångsättande. Av dessa arbeten äro endast arbetena för flygplats å Gotland kostnadsberäknade. För dylik flygplats hava upptagits två alternativförslag, nämligen flygplats vid Visby för en kostnad av omkring 750,000 kronor och flygplats vid Roma för en kostnad av omkring 250,000 kronor. De övriga under denna kategori upptagna arbetena avse utvidgning av flygplatserna vid Bulltofta, Torslanda, Norrköping, Halmstad och Varberg. De till den tredje kategorien hörande företagen, vilka avse flygplatser vid Karlskrona, Borås, Uppsala och Karlskoga, angivas kräva omfattande utredningar, innan de kunna igångsättas.

I anslutning till denna förteckning har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beträffande flygfält på Gotland anfört:

Styrelsen vill understryka nödvändigheten av att flygfältsfrågan på Gotland inom den allra närmaste tiden underkastas en erforderlig utredning. I sina senast avlämnade riksdagspetita har styrelsen redan anmält, att det kommit till styrelsens kännedom, att chefen för flygvapnet gjort framställning om medel för anläggande av en militär flygplats vid Roma kungsgård på Gotland och att styrelsen därvid tänkt sig inkomma med förslag till ytterligare utbyggnad av denna flygplats för civilt bruk samt till flygplatsens förseende med radiostation. Medel till denna radiostation hava också av Kungl. Maj:t äskats i årets statsverksproposition. Sedermera har emellertid styrelsen under hand erfarit, att en remiss från socialdepartementet angående ett av statens arbetslöshetskommission avgivet förslag till anordnande av en landflygplats vid Visby kan vara att förvänta. De kostnadsberäkningar, som föreligga beträffande utbyggnad av dessa flygplatser vid Visby och Roma, synas styrelsen icke fullt likvärdiga i fråga om beräkningsgrunderna, varför styrelsen finner det nödvändigt att underkasta frågan en fullständig utredning och låta en särskild person verkställa granskning av båda kostnadsberäkningarna.

Styrelsen återkommer härefter till personalfrågan och anför härom:

För att styrelsen skall kunna slutgiltigt granska och godkänna uppgjorda arbetsförslag och kostnadsberäkningar rörande flygfält, är det nödvändigt, att styrelsen äger tillgång till lämplig arbetskraft för den tekniska granskningen och bearbetningen av förslagen samt för företagande av de kompletterande undersökningar, vilka kunna finnas nödvändiga för en allsidig utredning av flygfältsbyggnadsfrågor. Sådan arbetskraft finnes f. n. icke tillgänglig på styrelsens järnvägs- och luftfartsbyrå. Styrelsen vill erinra där-

om, att dylika frågor tidigare handlagts dels inom generalpoststyrelsen, där bl. a. marköverlåtelser ombesörjts av generalpoststyrelsens ombudsman, dels inom statens arbetslöshetskommission, där alla kostnadsberäkningar och arbetsförslag utarbetats för arbeten i statens egen regi och där granskning verkställts av planer för statskommunala arbeten.

De förhållanden, som inverka på bedömandet av frågan om huru tillämnade flygplatser skola utbyggas, äro underkastade en snabb utveckling, och på grund härav är det nödvändigt att ägna speciell och kontinuerlig uppmärksamhet åt dessa problem, så att planläggningen av flygplatser kan göras på ett framsynt sätt. Antalet aktuella flygfältsfrågor har under den senaste tiden ökat, och styrelsen finner det därför ofrånkomligen nödvändigt, att en särskild person inom styrelsens luftfartsavdelning får i uppdrag att handlägga dessa ärenden. Då förberedelserna för igångsättandet av ett byggnadsarbete vid en flygplats i regel torde kunna sättas till minst 4—6 månader, måste denna person snarast ställas till styrelsens förfogande, för att åtminstone några av de aktuella flygfältsbyggnaderna skola hinna förberedas, så att de kunna komma i gång i början av nästkommande budgetår.

För att sätta styrelsen i stånd dels att i enlighet med direktiven i kommunikationsdepartementets skrivelse den 8 januari 1938 verkställa erforderliga förberedande åtgärder för däri avsedda arbetens igångsättande och dels att åstadkomma den grundliga utredning rörande det av statens arbetslöshetskommitté föreslagna flygfältet vid Visby, som är en nödvändig förutsättning för avgivande av ett nöjaktigt yttrande över berörda förslag, kräves emellertid särskild arbetskraft å styrelsens järnvägs- och luftfartsbyrå. Behovet synes för närvarande kunna tillgodoses genom anlitande av därtill lämplig, tekniskt utbildad arbetskraft, för vilket ändamål torde åtgå omkring 6,000 kronor, inberäknat utgifter för resor, hantlangning, skrivhjälp m. m.

Med anledning av en av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i anslutning härtill gjord framställning har Kungl. Maj:t genom beslut den 18 februari 1938 dels av sjätte huvudtitelns anslag till extra utgifter anvisat ett belopp av högst 5,000 kronor för undersökningar rörande fortsatt utbyggnad av flygplatser, dels ock medgivit, att styrelsen må för de för ifrågavarande ändamål erforderliga resorna taga i anspråk ett belopp av högst 1,000 kronor av den i styrelsens omkostnadsstat för löpande budgetår upptagna anslagsposten till resekostnader å 46,500 kronor.

Departementschefen. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, hava flygfältsanläggningar sedan flera år kommit till utförande i syfte att motverka arbetslöshet. I stor utsträckning hava dylika anläggningar utförts genom statens arbetslöshetskommissions försorg och i andra fall genom vederbörande kommun mot åtnjutande av bidrag av statsmedel. Arbeten av ifrågavarande slag äro liksom vägarbetena på grund av sin natur särskilt lämpade såsom beredskapsarbeten.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens föreliggande preliminära plan omfattar, såsom förut anförts, ett flertal arbeten å flygfält i skilda delar av landet. För min del har jag i sakens nuvarande läge icke funnit anledning till erinran mot styrelsens plan. Enligt vad jag under hand inhämtat, torde för ifrågavarande ändamål å beredskapsstaten för nästa budgetår kunna upp-

tagas ett avrundat belopp av 5 miljoner kronor. Enär, såsom styrelsen framhållit, kostnaderna för anläggningarna i vissa fall måste helt täckas av statsmedel, medan i andra fall staten skulle lämna bidrag till vederbörande kommun, kan det icke för närvarande angivas, i vad mån kostnaderna för de arbeten, som i här ifrågasatt ordning kunna komma att igångsättas, komma att överstiga nyss angivna belopp av 5 miljoner kronor. Jag har emellertid i den tidigare meddelade sammanställningen rörande arbetenas omfattning räknat endast med sagda belopp.

Vad beträffar den jämförelsevis mest aktuella frågan om flygfält på Gotland kunna olika uppfattningar göra sig gällande vid valet mellan fälten vid Roma kungsgård och vid Visby. Vid besök på Gotland har jag för min del kommit till den uppfattningen, att från flygtrafiksynpunkt fältet vid Visby, beläget nära staden, torde vara att föredraga framför Romafältet, vilket är beläget på ett avstånd av omkring 2 mil från staden. Jag är emellertid icke beredd att taga slutlig ståndpunkt till denna fråga, förrän utredningarna i kostnadsfrågan m. m. slutförts. I fråga om ett flygfält vid Visby torde emellertid få förutsättas, att de vanliga villkoren för statens medverkan vid utförande av kommunala flygfält skola tillämpas.

Jag tillstyrker alltså, att å beredskapsstaten upptages ett anslag av 5 miljoner kronor till ifrågavarande ändamål. Vid bifall härtill torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om medlens användning.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggnad av flygplatser* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 5,000,000.

III. Statens allmänna fastighetsfond.

[38.] **Om- och tillbyggnad av fastigheten nr 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1937 års statsverksproposition framlagda förslag (utgifter för kapitalökning, bil. 5, punkten 51) anvisade riksdagen för om- och tillbyggnad av fastigheten nr 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm (Arvfurstens palats) för budgetåret 1937/1938 ett reservationsanslag av 260,000 kronor. Av beloppet skulle 140,000 kronor, motsvarande fastighetens genom tillbyggnaden ökade värde, utgå av lånemedel och återstoden av andra statsinkomster. Kostnaderna för ifrågavarande arbeten beräknades av byggnadsstyrelsen vid tidpunkten för förslagets framläggande till 865,000 kronor och förutsattes skola fördelas på tre budgetår.

Genom brev den 25 juni 1937 ställde Kungl. Maj:t det sålunda anvisade

beloppet till byggnadsstyrelsens förfogande att av styrelsen användas för därmed avsett ändamål.

I skrivelse den 30 augusti 1937 anmälde *byggnadsstyrelsen,* att kostnaderna för byggnadsföretaget efter tiden för de förut uppgjorda kostnadsberäkningarna väsentligt ökats, beroende dels på höjda materialpriser och dels på ökade arbetslöner. Kostnadsstegringen kunde emellertid icke fixeras, förrän arbetsritningar och arbetsbeskrivningar upprättats samt entreprenadanbud införskaffats. För att de arbeten skulle kunna komma till utförande, som avsetts under budgetåren 1937/1938 och 1938/1939, erfordrades, med hänsyn till att kostnadsökningen kunde beräknas till omkring 20 procent, utöver tillgängligt anslagsbelopp för nästa budgetår ett anslag å 470,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen hemställde i anslutning härtill, dels att styrelsen utan hinder av den förutnämnda kostnadsökningen måtte få igångsätta byggnadsföretaget och bedriva detsamma enligt uppgjord plan, dels ock att för budgetåret 1938/1939 måtte anvisas ett anslag å 470,000 kronor.

Departementschefen. Med hänsyn till önskvärdheten att, där så utan större olägenheter kan ske, uppskjuta byggnadsföretag till tider med minskad arbetstillgång har jag ansett byggnadsföretagets igångsättande tills vidare böra anstå. Enligt vad jag under hand inhämtat från byggnadsstyrelsen, erfordras, därest byggnadsarbetet påbörjas under nästa budgetår, icke för arbetenas bedrivande under nämnda budgetår några medel utöver nu tillgängligt belopp, 260,000 kronor. För den händelse riksdagen ej riktar erinran däremot, torde ifrågavarande byggnadsföretag trots den förutsedda kostnadsstegringen få igångsättas, därest förhållandena skulle motivera detta.

[39.] **a. Nybyggnad för statens väginstitut.** Jag anhåller att till behandling få upptaga vissa i samband med påbörjandet av förberedande arbeten för det beslutade byggnadsföretaget för statens väginstitut uppkommande spörsmål.

Till en början torde jag få erinra om att 1936 års riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition, nr 178, gjorda framställning till nybyggnad för statens väginstitut under utgifter för kapitalökning och rubriken statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1936/1937 anvisade ett reservationsanslag, att utgå av automobilskattemedel, av 250,000 kronor samt medgav, att för enahanda ändamål finge, i den mån så erfordrades, användas den vid utgången av då löpande budgetår kvarstående reservationen å det för samma budgetår under sjätte huvudtiteln anvisade anslaget till bidrag till vissa forsknings- och undersökningsarbeten. Ifrågavarande nybyggnad är avsedd att uppföras vid sydvästra sidan av Drottning Kristinas väg mellan tekniska högskolans studentkårs kårhus och statens provningsanstalts bygg-

nad. Totalkostnaden för byggnaden hade från början beräknats till i runt tal 410,000 kronor, i vilket belopp emellertid inräknats en summa av 25,000 kronor, avseende dragskåp, laboratorieskåp m. m. Enär med anvisande av sistnämnda belopp ansågs böra anstå till ett senare budgetår, beräknades i nyssnämnda proposition byggnadskostnaderna till i avrundat belopp 385,000 kronor, däri inberäknade 17,375 kronor för ersättning till djurgårdsfonden för dispositionen av det för byggnaden erforderliga området.

Genom beslut den 22 maj 1936 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att, under iakttagande av vissa av intendenten för Djurgården i yttrande den 12 december 1935 uppställda villkor rörande byggnadsplatsens utstakning m. m., låta i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 28 februari 1936 förordats och i samarbete med statens väginstituts direktion och tekniska högskolans lärarkollegium för en kostnad av högst 362,125 kronor utföra nybyggnad för statens väginstitut, med rätt för byggnadsstyrelsen att i samråd med nämnda direktion och lärarkollegium vidtaga de smärre ändringar i ritningarna, som kunde visa sig behövliga och icke ökade kostnaderna.

I skrivelse den 23 augusti 1937 har *byggnadsstyrelsen* — under förmälan, bland annat, att kostnaderna för byggnadsföretaget på grund av i skrivelsen närmare angivna förhållanden komme att överstiga de beräknade — hemställt dels om anvisande av det ytterligare för företaget erforderliga beloppet, 142,875 kronor, dels ock om bemyndigande att utan hinder av angivna förhållande omedelbart få igångsätta byggnadsföretaget.

I skrivelsen har byggnadsstyrelsen, bland annat, anfört:

Med anledning av Kungl. Maj:ts förutnämnda beslut den 22 maj 1936 uppdrog styrelsen åt professorn E. Lallerstedt att utarbeta de för byggnadsföretaget erforderliga byggnadsritningarna, varefter denne i samarbete med av statens väginstituts direktion och tekniska högskolans lärarkollegium utsedda representanter närmare utrett de med byggnadsföretaget samhörande detaljfrågorna rörande byggnadens förläggning, plandisposition och inredning. Först i mitten av maj 1937 kunde emellertid full enighet nås mellan nämnda representanter i dessa frågor, varefter entreprenadritningar m. m. utarbetades för införskaffande av anbud å byggnadsarbetena.

I det ursprungliga förslaget hade vindsvåningen avsetts att så uppbyggas, att vid eventuellt kommande behov lokaler skulle kunna inredas även inom denna. Det nu föreliggande slutliga förslaget till byggnadens plandisposition och inredning innebär emellertid, att hela vindsvåningen inredes från början och att dit förläggas alla tjänste- och kontorslokaler m. m., medan de övriga tre våningarna endast skola inrymma laboratorie- och förrådslokaler och dylikt ävensom reservutrymmen i samma omfattning, som tidigare avsetts i vindsvåningen. Härigenom skulle den fördelen vinnas, att vid omdispositioner av byggnadens lokaler några ingrepp i tjänste- och kontorslokaler icke skulle behöva göras, utan att dessas lägen och inredning under alla förhållanden skulle kunna bibehållas oförändrade.

Vidare har befunnits praktiskt och ändamålsenligt att öka byggnadens höjd med omkring 60 centimeter för att vinna någon ökning av de ursprungligen väl knappt tilltagna våningshöjderna.

Kostnaderna för själva byggnadsarbetena hade ursprungligen beräknats till 354,000 kronor, vartill enligt propositionen lagts 6,000 kronor för ledningar och 7,000 kronor för gårdsplanens iordningställande. Byggnadskostnaderna hade alltså beräknats till 367,000 kronor. Härjämte skall enligt propositionen djurgårdsfonden tillföras ett belopp av 17,375 kronor.

För bestridande av kostnaden i sin helhet har avsetts dels ett anslag å 250,000 kronor och dels en reservation å anslaget till bidrag till vissa forsknings- och undersökningsarbeten. Denna reservation utgör 129,500 kronor, varför för ändamålet finnas tillgängliga 379,500 kronor, eller, med frånräknande av nämnda belopp till djurgårdsfonden, för själva byggnadsarbetena 362,125 kronor i stället för beräknade 367,000 kronor. Sistnämnda belopp är grundat på 1935 års priser å material m. m. och var i och för sig knappt beräknat.

Med ledning av de inkomna anbuden å själva byggnadsarbetena har styrelsen nu kunnat beräkna de slutliga kostnaderna för byggnadsföretaget. Enligt en styrelsens skrivelse bilagd kostnadstablå uppgå desamma till 505,000 kronor, innebärande en stegring av de ursprungligen beräknade byggnadskostnaderna med 138,000 kronor eller omkring 38 %. Vid beräkning av dessa slutliga kostnader har förutsatts, att institutet av medel, som stå detsamma till buds, skall bekosta dels inredningen av byggnaden med laboratoriebord, dragskåp, möbler, gardiner, armatur och dylikt och dels den mera omfattande ventilationsutrustningen m. m. i maskinrum.

Styrelsen framhåller härefter, att den betydande kostnadsökningen endast till mindre del beror på den ökade höjden av byggnaden och till den väsentligaste delen på de prisstegringar å materialier och arbete, som ägt rum, sedan byggnadskostnaderna beräknades enligt 1935 års priser. Styrelsen erinrar om att desamma i och för sig vore knappt beräknade och att sedan hösten 1936 priserna å byggnadsmaterialier avsevärt stegrats. Beträffande järn hade priserna mer än fördubblats och med avseende på trävirke ökat mer än 50 %. Kostnaderna för ledningsarbeten av olika slag hade även-ledes väsentligt höjts, och sedan juni 1937 hade man att räkna med de höjda arbetslönerna.

Byggnadsstyrelsen har slutligen meddelat, att byggnadstiden för företaget kan beräknas till högst ett år och att styrelsen med hänsyn till att byggnaden avsetts skola färdigställas under budgetåret 1937/1938 för tids vinnande i egen regi igångsatt och avslutat de ganska omfattande sprängningsarbetena för byggnaden.

Departements-chefen. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, beräknas kostnaderna för den beslutade nybyggnaden för statens väginstitut numera uppgå till 505,000 kronor, d. v. s. omkring 138,000 kronor mer än som ursprungligen beräknats. Detta förhållande sammanhänger i första hand med den inträdda allmänna prisstegringen men till en del även med ifrågasatta förändringar i den ursprungliga byggnadsplanen. I sistnämnda hänseende har sålunda byggnadsstyrelsen, som därvid samrått med direktionen för väginstitutet och tekniska högskolans lärarkollegium, bland annat ansett, att byggnaden borde erhålla en ökad höjd av sextio centimeter. Enligt den nu framlagda bygg-

nadsplanen skulle vidare vindsvåningen, som tidigare förutsatts skola så uppbyggas, att lokaler vid eventuellt uppkommande behov skulle kunna anordnas inom denna, redan från början inredas i sin helhet och dit förläggas alla tjänste- och kontorslokaler m. m. Genom en dylik åtgärd skulle den fördelen vinnas, att vid en omdisponering av byggnadens lokaliteter ingrepp i tjänste- och kontorslokalerna skulle kunna undvikas.

Då de för byggnadsföretaget nu uppgjorda ritningarna ävensom kostnadsberäkningarna icke givit mig anledning till erinran, synas mig desamma böra läggas till grund för företaget. På grund av önskvärdheten att i konjunkturutjämnande syfte uppskjuta arbetsföretag, som utan större olägenheter kunna anstå, till tider med sämre arbetstillgång synes nu ifrågavarande byggnadsföretag icke för närvarande böra påbörjas. Därest riksdagen icke framställer någon erinran däremot, torde dock byggnadsföretaget få igångsättas, om förhållandena skulle motivera detta. För att emellertid kunna i ett sammanhang slutföra arbetet, därest så ur nyssnämnda synpunkter skulle befinnas påkallat, torde för ändamålet erforderliga medel böra anvisas å beredskapsstaten. Utöver för själva byggnadsarbetet redan tillgängliga medel, tillhopa 362,125 kronor, skulle för företagets utförande erfordras ett belopp av 142,875 kronor, eller avrundat 143,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för statens väginstitut* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 143,000.

[40.] **b. Nybyggnad för lantmäterikontoret i Örebro.** I skrivelse den 17 augusti 1937 har byggnadsstyrelsen hemställt om anvisande av ett begynnelseanslag å 100,000 kronor för uppförande av en nybyggnad för lantmäterikontoret i Örebro.

Beträffande lantmäterikontorets nuvarande lokaler samt behov av ökat utrymme m. m. anförde *lantmäteristyrelsen* i skrivelse till byggnadsstyrelsen den 31 mars 1936, bland annat:

Vid verkställd inspektion å lantmäterikontoret har det visat sig, att en lösning av lokalfrågan är långt mera trängande än förut antagits. Lantmäterikontoret består av två större och tre mindre rum samt tambur med en sammanlagd golvyta av 172 kvadratmeter, vilken yta dock genom uppbyggande av ett »övre arkiv» i ett av de större rummen och en läktare i det andra utökats med 71 kvadratmeter eller alltså till 243 kvadratmeter. De tre mindre rummen avses till tjänsterum och användas av överlantmätaren, assistent och kanslibiträde, under det att de två övriga rummen äro arkiv. Det ena av dessa två arkivrum måste emellertid dessutom användas icke blott till arbetsplats för såväl tillfällig assistent som 2 à 3 kvinnliga biträden utan jämväl såsom visningssal för besökande lantmätare och allmänhet. Givet är att denna nödtvungna anordning såsom överlantmätaren framhållit, länder arbetet å kontoret till avsevärd skada.

Ej heller äro de för det egentliga arkivet disponerade utrymmena tillräck-

liga utan fordra snar utökning. Därtill kommer den mindre tillfredsställande anordningen med uppbyggd läktare och »övre arkiv».

Lantmäteristyrelsen, som med hänsyn till nu angivna förhållanden funnit en utökning med det snaraste av kontorets lokalutrymmen vara av behovet påkallad, ifrågasatte, huruvida icke en lämplig lösning av lokalfrågan skulle kunna vinnas genom att förlägga lantmäterikontoret i dess helhet till våningen över det nuvarande kontoret, eller alltså tre trappor upp i slottet.

Sedan byggnadsstyrelsen överlämnat lantmäteristyrelsens förenämnda skrivelse till *länsstyrelsen i Örebro län,* anförde länsstyrelsen i skrivelse till byggnadsstyrelsen den 31 mars 1936, att även länsstyrelsens egna lokaler inom slottet vore otillräckliga. I samband därmed framlade länsstyrelsen en plan för förändrad lokaldisposition inom slottet för beredande av ökat utrymme för länsstyrelsen samt vägingenjören och länsarkitekten.

Enligt denna plan skulle, bland annat, de av lantmäterikontoret disponerade lokalerna i våningen två trappor upp tagas i anspråk för landskontoret. Efter genomförande av denna plan skulle endast återstå de i slottets tredje våning belägna utrymmena nr 74, 75, 76, 77 och 79. Av dessa vore, anförde länsstyrelsen, 74 och 77 upplåtna till Örebro läns museum och 79 använt till landskontorets arkiv. Nämnda utrymmen motsvarade i areal ungefär vad lantmäterikontoret nu krävde. Emellertid hade länsstyrelsen ansett sig böra bestämt avstyrka, att dessa lokaler iordningställdes för lantmäterikontoret. Länsstyrelsen ansåge nämligen, att huru en blivande uppbördsreform än komme att lösas, kunde man med största säkerhet räkna med en väsentlig utökning av landskontorets arbetskrafter och därav föranlett ökat lokalbehov. Att vid sådant förhållande stänga möjligheten för länsstyrelsen att få ökat lokalbehov tillgodosett inom slottet vore enligt länsstyrelsens mening icke välbetänkt. Länsstyrelsens lokalbehov borde givetvis ha företräde framför lantmäterikontorets. På grund av vad sålunda anförts hade länsstyrelsen funnit sig nödsakad att bestämt avstyrka, att åt lantmäterikontoret upplätes ytterligare lokaler inom Örebro slott. Den utökning av lokalerna för lantmäterikontoret, som länsstyrelsen väl insåge vara av behovet påkallad, torde enligt länsstyrelsens mening kunna tillgodoses genom att kontoret förlades till annan byggnad. Härigenom skulle ock på ett lämpligt sätt länsstyrelsens behov av ökat utrymme tillgodoses och sannolikt snart erforderliga reservutrymmen finnas tillgängliga.

Byggnadsstyrelsen har i sin förenämnda skrivelse till en början uttalat, att jämväl styrelsen ansåge, att de lokaler, lantmäterikontoret för närvarande disponerade, vore otillräckliga och att behov av utökning måste anses såsom trängande. Då emellertid även länsstyrelsen vore, fortsätter byggnadsstyrelsen, i behov av snar lokalutvidgning och ett tillgodoseende av dessa båda lokalbehov skulle medföra ändringsarbeten inom slottet av betydande omfattning utan att likväl fullgoda lokaler skulle erhållas, syntes den lämpligaste lösningen vara att en nybyggnad uppfördes för lantmäterikontoret. Byggnadsstyrelsen anför i anslutning härtill:

Med anledning härav har byggnadsstyrelsen samt länsstyrelsen verkställt utredning rörande möjligheten att för ifrågavarande ändamål utnyttja någon kronan tillhörig fastighet i Örebro. I anslutning till denna utredning har länsstyrelsen ifrågasatt, att för lantmäterikontoret eventuellt skulle tagas i

anspråk förutvarande kanslibyggnaden för livregementets husarer, i vilken numera bostadslägenheter äro inrymda och mot hyra upplåtna till befattningshavare vid livregementets grenadjärer, eller att en nybyggnad skulle för ändamålet uppföras inom det av livregementets husarer tidigare disponerade området, nämligen den statsverket tillhöriga stadsägan nr 18 inom kvarteret Klockargården. På därom framställd förfrågan hava emellertid vederbörande militära myndigheter förklarat sig icke kunna biträda något av nämnda alternativ, då fastigheten i fråga med tillhörande byggnader alltjämt borde stå till försvarsverkets förfogande.

Vidare har undersökts möjligheten av att förlägga lantmäterikontoret till slottsområdet eller till det kronan tillhöriga området, som benämnes Vaktknektebacken. Båda dessa områden äro visserligen lämpligt belägna i staden men kunna i övrigt av olika skäl ej tagas i anspråk för ett nytt lantmäterikontor.

Med anledning härav och då några andra kronan tillhöriga fastigheter i Örebro icke äro tillgängliga, har byggnadsstyrelsen anmodat länsstyrelsen att taga under övervägande, huruvida någon för ändamålet lämplig tomt i Örebro skulle kunna förvärvas utan kostnad för statsverket. Sedan länsstyrelsen med anledning härav förhandlat med stadens vederbörande myndigheter, har länsstyrelsen i skrivelse till byggnadsstyrelsen den 30 november 1936 meddelat, att från stadens sida framställts ett förslag, innebärande att staden skulle till staten överlåta ett område beläget vid Södra Hamnplatsen, öster om Östra slottsparken, å vilket område för närvarande finnes uppfört ett magasin, tillhörigt staden och av staden för närvarande uthyrt mot en årlig hyressumma av omkring 1,000 kronor. Såsom ersättning för överlåtelsen till staten av detta område ville staden, förutom visst förbehåll rörande slottsparken, varom överenskommelse kunde träffas, betinga sig att staten till staden överläte den s. k. Vaktknektebacken, varå finnas uppförda flera byggnader, tillhöriga enskilda personer, av vilka någon avgift för nyttjanderätten emellertid av olika skäl icke ansetts kunna utkrävas. Under framhållande av att den föreslagna tomten vid Södra Hamnplatsen syntes länsstyrelsen vara den för lantmäterikontoret lämpligaste, som över huvud funnes att få inom staden, och att Vaktknektebacken för staten syntes hava ett blott ringa värde, har länsstyrelsen hemställt, att underhandlingar måtte inledas med Örebro stad om förvärv för statsverket av ovannämnda vid Södra Hamnplatsen belägna område.

Byggnadsstyrelsen har för sin del icke funnit något att erinra mot det av länsstyrelsen sålunda föreslagna markbytet, varigenom staten skulle förvärva ett för ifrågavarande ändamål synnerligen lämpligt område. På grund härav och sedan lantmäteristyrelsen på därom framställd förfrågan i skrivelse till byggnadsstyrelsen den 7 maj 1937 närmare angivit lokalbehovet för ett nytt lantmäterikontor, har byggnadsstyrelsen med ledning av dessa uppgifter verkställt en närmare utredning rörande det för ändamålet erforderliga tomtområdets storlek och lämpliga utformning. I anslutning härtill har styrelsen låtit uppgöra en vid förevarande skrivelse fogad karta, varå den avsedda tomten vid Södra Hamnplatsen är angiven med bokstäverna A. B. C. D. Vid bestämmandet av tomtens storlek, som uppgår till 1,400 kvadratmeter, har hänsyn tagits till framtida utvidgningsbehov.

Därefter hade byggnadsstyrelsen, fortsätter styrelsen, anmodat länsstyrelsen att med stadens vederbörande myndigheter och under förbehåll av byggnadsstyrelsens och statsmakternas godkännande träffa preliminärt avtal angående förvärv för kronans räkning av det å ovannämnda karta an-

givna området på de grunder, som förut anförts. Något dylikt avtal hade emellertid ännu icke träffats, men alla förutsättningar torde föreligga för att avtalet skulle komma till stånd.

Byggnadsstyrelsen uttalar härefter, att styrelsen emellertid ansett sig böra redan innan dylikt avtal förelåge för Kungl. Maj:t framlägga frågan om uppförande av en nybyggnad för lantmäterikontoret på förutnämnda område vid Södra Hamnplatsen. Styrelsen meddelar i anslutning härtill, att styrelsen därför i samråd med lantmäteristyrelsen låtit uppgöra ett styrelsens förevarande skrivelse bilagt, den 22 juli 1937 dagtecknat skissförslag, vilket av lantmäteristyrelsen godkänts.

Enligt av byggnadsstyrelsen uppgjorda kostnadsberäkningar skulle genomförandet av det föreliggande skissförslaget draga en sammanlagd kostnad av 225,000 kronor, av vilket belopp 7,000 kronor hänförde sig till rivning av den å nu ifrågavarande område befintliga magasinsbyggnaden. Av den beräknade summan ansåge byggnadsstyrelsen 100,000 kronor böra vara tillgängliga under budgetåret 1938/1939.

Byggnadsstyrelsen har slutligen anfört, att styrelsen i förevarande sammanhang ansåge sig sakna anledning att göra något uttalande rörande länsstyrelsens förslag till ändrad disposition av länsstyrelsens lokaler, sedan efter lantmäterikontorets eventuella avflyttning från slottet, kontorets lokaler bleve lediga att tagas i anspråk av länsstyrelsen.

Departementschefen. Av den föreliggande utredningen torde framgå att de av lantmäterikontoret i Örebro disponerade lokalerna i Örebro slott äro mindre tillfredsställande ur olika synpunkter. Sålunda kan framhållas att såväl tjänstelokalerna, vilka bestå av tre rum, som de två arkivrummen äro för sitt ändamål otillräckliga samt jämväl i vissa hänseenden otidsenliga. Nu angivna förhållanden torde medföra olägenheter vid arbetets utförande, särskilt som allmänheten i stor utsträckning besöker lantmäterikontoret i arkivforskningsoch andra ärenden. Då såväl lantmäteristyrelsen som byggnadsstyrelsen därjämte vitsordat behovet av nya lokaler för lantmäterikontoret, har jag ansett mig böra förorda, att åtgärder vidtagas i syfte att lösa lantmäterikontorets lokalfråga.

Vid de utredningar, som för ändamålet ägt rum, har det visat sig, att utvidgade lokaler icke lämpligen kunna beredas lantmäterikontoret inom Örebro slott. Länsstyrelsen är nämligen själv i behov av ökade lokaler och kan därför icke avstå ytterligare utrymme åt lantmäterikontoret. Vidare räknar länsstyrelsen med att en blivande uppbördsreform kan komma att medföra behov för länsstyrelsen att sedermera disponera även de av lantmäterikontoret nu innehavda lokalerna. Byggnadsstyrelsen har på grund av nu angivna förhållanden ansett mest lämpligt, att för lantmäterikontoret uppföres en särskild byggnad. Då någon för ändamålet lämplig, kronan tillhörig tomt icke finnes i Örebro, har länsstyrelsen inlett förhandlingar med staden i syfte att erhålla lämplig tomtmark för nybyggnaden. De förda förhandlingarna, vilka ännu ej lett till något preliminärt avtal men som

enligt vad byggnadsstyrelsen meddelat torde hava alla förutsättningar att leda till resultat, syfta till att staden skulle till kronan överlåta ett område om 1,400 kvadratmeter, beläget vid Södra Hamnplatsen. Såsom ersättning för överlåtelsen har staden betingat sig, förutom visst förbehåll rörande slottsparken, varom överenskommelse kunde träffas, att till staden överlåtes den kronan tillhöriga s. k. Vaktknektebacken. Detta område, å vilket finnas uppförda flera byggnader, tillhöriga enskilda personer, av vilka någon avgift för nyttjanderätten emellertid av olika skäl icke ansetts kunna utkrävas, äger, enligt vad länsstyrelsen meddelat, för kronan endast ringa värde.

Kostnaderna för det ifrågasatta byggnadsföretaget hava av byggnadsstyrelsen beräknats till 225,000 kronor, däri inräknade kostnader för rivning av en å byggnadstomten befintlig magasinsbyggnad. Då varken nämnda kostnadssumma eller de för byggnadsföretaget uppgjorda skissförslagen, vilka godkänts av lantmäteristyrelsen, givit mig anledning till erinran, anser jag mig böra biträda byggnadsstyrelsens nu framlagda förslag, att en särskild byggnad uppföres för lantmäterikontoret. Med hänsyn till vad i ärendet upplysts rörande värdet i kronans hand av den s. k.Vaktknektebacken synes ej heller något vara att erinra mot att nämnda område överlåtes till Örebro stad såsom vederlag för den tomtmark, varå lantmäterikontorsbyggnaden avses skola uppföras.

Det belopp av 100,000 kronor, varom byggnadsstyrelsen gjort framställning, synes lämpligen kunna upptagas å beredskapsstaten. Samtidigt torde böra av riksdagen utverkas bemyndigande för Kungl. Maj:t att bestämma om villkoren för här omförmälda markbyte mellan kronan och Örebro stad.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

> *dels* till *Nybyggnad för lantmäterikontoret i Örebro* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 100,000;
>
> *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att i samband med att nämnda anslag tages i anspråk bestämma om villkoren för det i det föregående omförmälda markbytet mellan kronan och Örebro stad.

[41.] **c. Ändringsarbeten inom Västerås slott.** Med hänsyn till föreliggande behov av utökade lokaler för länsstyrelsen i Västmanlands län har fråga uppkommit om vissa ändringsarbeten inom Västerås slott i syfte att tillgodose nämnda behov.

Beträffande länsstyrelsens nuvarande lokaler må nämnas, att efter en år 1933 skedd omläggning och förändring av desamma landskansliet disponerar — förutom kapprum och förrum med plats för en expeditionsvakt — sju rum samt landskontoret nio rum. Enligt vad länsstyrelsen i ärendet meddelat är i många av rummen ett flertal tjänstemän placerade. Behovet av ökat utrymme har särskilt framträtt för landskansliets automobilavdelning.

Enligt ett av *länsstyrelsen* i skrivelse till byggnadsstyrelsen den 31 mars 1936 framlagt förslag skulle de behövliga lokalförändringarna inom Västerås slott i huvudsak innefatta följande åtgärder:

De av länets lantmäterikontor i slottets bottenvåning tidigare disponerade lokalerna, bestående av två tjänsterum och arkiv (å ritning över slottet betecknade med nr 23—29), skulle omändras och inredas för att användas av landskansliets automobilavdelning och arkiv. Sedan dessa ändringsarbeten utförts, skulle även åt landsfogden beredas plats i denna lokal och hans nuvarande tjänstelokal framdeles tagas i anspråk för annat ändamål. För att med fördel kunna utnyttja berörda lokal i bottenvåningen vore det nödvändigt att anordna en hiss för vinnande av bekväm förbindelse med landskansliets nuvarande lokaler i våningen 2 trappor upp. Slutligen skulle för i slottet nu befintliga tre vaktmästarelägenheter inredas ett gemensamt badrum.

I skrivelse till byggnadsstyrelsen den 19 augusti 1936 meddelade emellertid sedermera länsstyrelsen, att lokaler för landsfogden med hänsyn till vunnen erfarenhet icke torde såsom tidigare förutsatts kunna inrymmas i lantmäterikontorets förutvarande lokaler. I stället föreslog därför länsstyrelsen, att landsfogdens nuvarande tjänsterum, nr 32, och det bredvid liggande rummet, nr 31, alltjämt skulle upplåtas till landsfogden. Med hänsyn till de dåliga ljusförhållandena erfordrades emellertid för en dylik fortsatt upplåtelse, att för rummet nr 32 ett fönster upptoges i muren åt väster.

I yttrande över förslaget i sist angivna del uttalade *riksantikvarien,* att det ifrågasatta upptagandet av ett fönster i rummet nr 32 skulle innebära ett genombrytande av slottets äldsta försvarsmur, som därigenom skulle förlora sista resten av den massiva slutenhet, som den ännu ägde. Med hänsyn till att en lösning av den uppkomna lokalfrågan icke syntes kunna uppskjutas utan allvarliga olägenheter, ville riksantikvarien emellertid, ehuru han funne den föreslagna åtgärdens vidtagande synnerligen beklaglig, icke direkt motsätta sig förslagets genomförande i nu berörda del, därest arbetet utfördes under överinseende av kontrollant, vilken därvid borde äga att lämna de råd och anvisningar, som ur antikvarisk synpunkt kunde befinnas önskvärda.

Byggnadsstyrelsen anförde i skrivelse den 10 oktober 1936, att styrelsen delade de av riksantikvarien uttalade betänkligheterna men att styrelsen icke kunnat finna någon annan lösning av landsfogdens lokalfråga än genom anlitande av rummen nr 31 och 32. Anordnandet av bättre belysning i rummet nr 32 ansåg styrelsen vara nödvändigt. Styrelsen uttalade vidare, att styrelsen hade för avsikt att vid ett eventuellt utförande av de övriga inredningsarbetena taga under övervägande, huruvida ett anordnande av bättre belysning borde ske genom det ifrågasatta upptagandet av fönstret åt väster eller på annat sätt. Enligt av styrelsen gjorda beräkningar skulle de ifrågasatta ändringsarbetena draga en kostnad av 27,300 kronor.

Genom remiss den 11 januari 1937 anbefalldes därefter byggnadsstyrelsen att taga ärendet under förnyat övervägande och därvid undersöka, huruvida frågan om beredande av lokaler för landsfogden kunde lösas utan ett genombrytande av den i ärendet omförmälda muren.

I skrivelse den 8 mars 1937 meddelade därefter byggnadsstyrelsen, att styrelsen genom vederbörande biträdande länsarkitekt undersökt, huruvida lokal kunde beredas landsfogden genom förhyrning i närheten av slottet men att därvid befunnis, att någon för ändamålet lämplig lokal icke funnes tillgänglig. Styrelsen anförde i anslutning härtill:

Styrelsen har därför närmare undersökt frågan med särskilt beaktande av de möjligheter, som föreligga att genom omdisposition av lokalerna inom slottet tillgodose länsstyrelsens lokalbehov för längre tid framåt. Styrelsen har därvid bibringats den uppfattningen, att nämnda lokalbehov skulle kunna tillgodoses genom att våningen 1 trappa upp toges i anspråk för länsstyrelsens räkning Denna våning disponeras för närvarande så, att slottets norra länga är upplåten till landstinget, rummen nr 31 och 32 disponeras av landsfogden, en del utrymmen disponeras såsom i landshövdingens boställsförmåner ingående bostadsrum, medan resten är upplåten till bostäder åt två expeditionsvakter.

Trots den jämförelsevis låga våningshöjden skulle bostadsrummen kunna utnyttjas till fullt tillfredsställande tjänsterum. Därest lantmäterikontorets förutvarande lokaler på föreslaget sätt iordningställdes för automobildiarium och våningen 1 trappa utnyttjades till tjänstelokaler, skulle utrymme inom slottet kunna beredas åt biträdande länsarkitekten och landsfogden samt sannolikt även åt vägingenjören och militärassistenten utan att rummen nr 31 och 32 behövde tagas i anspråk för annat än arkivändamål, vartill de i befintligt skick skulle väl ägna sig.

Förutsättningen för att en sådan lokaldisposition skulle kunna genomföras vore, att erforderligt bostadsutrymme för en expeditionsvakt och måhända även för ytterligare en vaktmästare iordningställdes, vilket kunde ske genom ombyggnad av den omedelbart söder om slottet belägna stallbyggnaden.

För att icke föregripa den utredning, som erfordrades för en lösning av lokalfrågan enligt de av byggnadsstyrelsen angivna riktlinjerna hemställde styrelsen, att för det dåvarande några andra åtgärder icke borde vidtagas än att de efter lantmäterikontorets avflyttning ledigblivna lokalerna på enklast möjliga sätt iordningställdes, därvid uppkommande kostnader skulle kunna bestridas med anlitande av fastighetsfondens underhållsmedel.

I skrivelse den 30 augusti 1937 har byggnadsstyrelsen därefter framlagt resultaten av förenämnda utredning. Till en början har styrelsen därvid meddelat, att styrelsen i anslutning till den på nyss angivet sätt skisserade planen låtit utarbeta förslag till iordningställande av tjänsterum inom vissa utrymmen i våningen 1 trappa upp samt till ombyggnad av stallflygeln ävensom låtit verkställa kostnadsberäkningar beträffande de föreslagna arbetena. I anslutning härtill anför styrelsen:

Enligt det föreliggande förslaget till ändringar inom slottet skulle landstinget fortfarande tills vidare disponera de av landstinget nu innehavda lokalerna i slottets norra länga, men det förutsättes, att dessa lokaler eventuellt framdeles kunna tagas i anspråk för uppbörds- och taxeringsarbetet inom länsstyrelsen. Rummet nr 49 i samma länga, vilket för närvarande utnyttjas såsom tjänsterum för museiintendenten, skulle enligt förslaget iordningställas till lunchrum med tillhörande utrymmen. Beträffande övriga rum i våningen 1 trappa upp — av vilka nr 31 och 32 såsom förut nämnts disponeras av landsfogden, nr 33—38 och nr 44 ingå i landshövdingens bo-

ställsförmåner samt 41—43 och 45—48 såsom bostäder för expeditionsvakter — skulle rummen nr 31—32 enligt förslaget användas såsom arkivutrymmen, då desamma med hänsyn till bristande dagsbelysning i sitt nuvarande skick icke lämpligen kunna utnyttjas såsom tjänsterum. De med nr 34—38 betecknade utrymmena skulle enligt förslaget tagas i anspråk för länsarkitektkontoret, som för närvarande disponerar en förhyrd lokal, och rummet nr 33 skulle lämpligen kunna utnyttjas såsom ritnings- och kartarkiv för kontoret. Vad beträffar de med nr 41—43 betecknade utrymmena skulle dessa enligt förslaget upplåtas till vägingenjören, för vars räkning lokal för närvarande förhyres. Rummen nr 44 och 45 skulle utgöra reservrum, nr 45 ½ tilldelas länsstyrelsens militärassistent samt rummen nr 47 och 48 upplåtas såsom lokal åt landsfogden.

Vad beträffar förslaget till ombyggnad av den så kallade stallflygeln skulle i denna enligt förslaget inrymmas dels en bostad för en av länsstyrelsens expeditionsvakter, dels ytterligare en bostad, eventuellt avsedd för chaufför, dels ock ett för landshövdingen avsett garageutrymme.

Kostnaderna för genomförandet av de sålunda föreslagna arbetena uppgå enligt styrelsens kostnadsberäkningar till sammanlagt 81,000 kronor, varav 45,000 kronor för inredande av tjänstelokaler i våningen 1 trappa upp och 36,000 kronor för ombyggnad av stallflygeln.

Byggnadsstyrelsen har i detta sammanhang framhållit, att, därest för länsarkitektkontoret och vägingenjören på föreslaget sätt skulle beredas lokaler inom slottet, de för dem gjorda lokalförhyrningarna, som betinga en sammanlagd årlig kostnad av 2,300 kronor, skulle upphöra.

Över de sålunda föreliggande förslagen, som icke avse något ingrepp i slottets murar, har *riksantikvarien* avgivit yttrande till byggnadsstyrelsen den 17 augusti 1937 och därvid meddelat, att riksantikvarien ur antikvarisk synpunkt icke hade något att erinra beträffande förslaget.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har i skrivelse till byggnadsstyrelsen den 21 augusti 1937 anfört, att länsstyrelsen funne förslagen i huvudsak böra antagas. Beträffande landsfogdens tjänsterum har länsstyrelsen emellertid framhållit, att länsstyrelsen vidbleve sin tidigare uttalade mening, att rummen nr 31 och 32 vore de lämpligaste för detta ändamål, varvid givetvis den tidigare omnämnda fönsteröppningen i muren måste upptagas. Då rummen nr 47 och 48 med tillagda utrymmen i så fall icke skulle tagas i anspråk för landsfogden, borde desamma enligt länsstyrelsens mening åtminstone tills vidare bibehållas såsom bostad för vaktmästare eller gårdskarlschaufför. I fråga om de för vägingenjören avsedda rummen nr 41—43 kunde ifrågasättas, om desamma lämnade utrymme nog och vore tillräckligt ljusa för avsett ändamål. Den avsevärda ökningen av den personal, som komme att erhålla rum inom slottet, gjorde, att förefintliga och föreslagna toalettanordningar måste anses otillräckliga. Vidare har länsstyrelsen ifrågasatt nödvändigheten att för beredande av lunchrum taga i anspråk det av museiintendenten såsom tjänsterum disponerade rummet nr 49.

Med anledning av vad länsstyrelsen sålunda anfört har *byggnadsstyrelsen* i sin förutnämnda skrivelse den 30 augusti 1937 framhållit, att med hänsyn

till de betänkligheter ur antikvarisk synpunkt, som uppställts beträffande upptagande av ett ytterligare fönster i muren för rummet nr 32, styrelsen funnit en sådan åtgärd böra om möjligt undvikas och att, om denna fönsteröppning icke upptoges, nämnda rum jämte intilliggande rum nr 31 icke lämpligen kunde utnyttjas såsom tjänsterum. Därest dessa rum för närvarande icke skulle behöva tagas i anspråk för arkivlokaler, torde de enligt byggnadsstyrelsen tillsvidare kunna utnyttjas såsom förrådsrum och dylikt. I fråga om de för vägingenjören föreslagna lokalerna har styrelsen framhållit, att därest desamma skulle visa sig väl knappa, det intilliggande reservrummet nr 44 lämpligen skulle kunna utnyttjas för vägingenjörens räkning. Det av länsstyrelsen uppställda kravet på flera toalettanordningar torde utan svårighet kunna tillgodoses vid upprättande av slutgiltiga ritningar till de avsedda inredningsarbetena. Vidare har byggnadsstyrelsen meddelat, att styrelsen icke för sin del hade något att erinra mot att det till lunchrum föreslagna rummet nr 49 fortfarande tills vidare utnyttjades såsom tjänsterum för museiintendenten.

I anslutning till vad byggnadsstyrelsen sålunda anfört har byggnadsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1938 års riksdag att för genomförande av i förslaget ingående ändringsarbeten m. m. för budgetåret 1938/1939 anvisa ett reservationsanslag av 81,000 kronor.

I utlåtande den 28 oktober 1937 har *länsstyrelsen i Västmanlands län,* som meddelat, att samråd i ärendet ägt rum med den då nyutnämnde landshövdingen i länet, uttalat, att de önskemål, som länsstyrelsen närmast skulle vilja tillgodose, vore med två undantag väl beaktade i byggnadsstyrelsens förslag. Länsstyrelsen har därom anfört:

Länsstyrelsen hade för sin del tänkt sig, att de utrymmen en trappa upp, som för närvarande disponeras av landsfogden och som i befintligt skick måste betraktas som hälsovådliga (rummen nr 31 och 32), skulle på det sätt göras användbara till tjänsterum, att ett fönster upptoges mot väster i rummet nr 32. Betänkligheter mot vidtagande av denna åtgärd ha i främsta rummet yppats av riksantikvarien, och länsstyrelsen uppskattar till fullo vikten av dessa betänkligheter. Länsstyrelsen delar helt den uppfattningen, att i ett byggnadsminnesmärke av Västerås slotts ålder och natur minsta möjliga ingrepp böra göras.

När länsstyrelsen det oaktat insisterar på att här ifrågavarande fönster skall upptagas, sker det ur den synpunkten, att slottet med sina sekelgamla traditioner i sådant hänseende så länge som möjligt bör bibehållas såsom tjänstelokal för länsstyrelsen och att på det sätt den bästa garantien vinnes för, att den minnesrika byggnaden blir väl underhållen. Länsstyrelsen har därvid även beaktat, att en lycklig slump så fogat, att lokaliteterna i första och andra våningen äro planerade så som man i våra dagar ordnar tjänstelokaler, med runt omkring löpande korridorer, som giva bekvämt tillträde till de särskilda arbetsrummen. Denna anordning är helt genomförd utom beträffande här ifrågavarande rum nr 31 och 32 samt det intilliggande rummet nr 33. Här kan emellertid, när förhållandena så kräva — vilket ännu icke är fallet — bekvämligen läggas en korridor utefter borggårdssidan under förutsättning, att fönster upptagas åt väster. Angående verkningarna av

en sådan åtgärd hänvisar länsstyrelsen till en av länsantikvarien upprättad, vid förevarande skrivelse bilagd promemoria med fotografier.

Emellertid kan den föreslagna åtgärden för närvarande och sannolikt för många år framåt inskränkas till upptagande av allenast ett fönster i rum nr 32.

Troligen behöves ej heller — med den användning länsstyrelsen tänker sig av här ifrågavarande och angränsande utrymme — inom tid, som nu kan överblickas, något fönster upptagas i rum nr 33.

Landsfogden skulle, vid ett godtagande av länsstyrelsens förslag, kunna stanna kvar i rummen nr 31 och 32, därvid det första rummet vid behov kunde tjäna som förhörsrum och i övrigt för förvaring av utredningsmaterial m. m. samt det senare rummet bleve ett ljust och vackert arbetsrum.

Finge detta ske, vunnes tillika den fördelen, att en vaktmästare kunde få bo kvar å slottet. Dess natur av minnesmärke gör, att detsamma ofta besökes av turister liksom av skolavdelningar från staden och länet, vilka ju icke böra förmenas tillträde.

Enligt byggnadsstyrelsens förslag skulle vägingenjörsexpeditionen, åt vilken för närvarande förhyres lokal utom slottet med en från och med oktober månad 1937 till 1,800 kronor förhöjd årshyra, få flytta in i utrymmena nr 41—43. Denna anordning syntes länstyrelsen till en början tilltalande. Med hänsyn till två mellankommande omständigheter finner sig länsstyrelsen dock nu nödsakad intaga en annan ståndpunkt i detta avseende. Vid förarbetena till 1937 års länsprövningsnämnd blev det nämligen fullt klart, att det utrymme, rum nr 72, som står till förfogande för landskontorets taxeringsavdelning, är absolut otillräckligt. Under långa perioder sutto nämligen i detta rum jämte taxeringsinspektören, vilkens arbete är av den natur, att han bör hava tillgång till ensamt rum, ej mindre än fyra personer, varav en skrev å maskin.

Vidare har länsstyrelsen inhämtat, att den arbetande uppbördskommittén gått in för att å länsstyrelserna skola föras s. k. länsregister; och den personal, som skall utföra det härmed förbundna arbetet i ett medelstort län, beräknas komma att uppgå till 4 à 5 personer.

Det måste alltså sägas, att länsstyrelsen är eller i allt fall inom en snar framtid torde vara i behov av ytterligare minst tre rum.

Länsstyrelsen vill därför förorda, att tjänstelokal alltjämt förhyres för vägingenjören, varemot denne förklarat sig ej hava något att erinra, samt att utrymmena nr 41—43 anvisas till landskontoret. En spiraltrappa borde vid bifall härtill förmedla förbindelsen mellan rummen nr 43 och 66.

Då byggnadsstyrelsen tänkt sig rummen nr 31—33 såsom arkiv eller förvaringsrum, vill länsstyrelsen i detta sammanhang erinra, att ett mycket stort ökat arkivutrymme redan nu beredes länsstyrelsen genom tillgång till lantmäterikontorets förutvarande kartarkiv samt att såsom reserv finnas de mycket stora utrymmena nr 18—20, som för närvarande disponeras av Västmanlands fornminnesförening.

De medel, som avsetts till inköp av arkivhyllor till rummen nr 31 och 32, lära böra komma till användning för motsvarande ändamål i rummen nr 26, 27 och 29.

Länsstyrelsen har härefter uttalat, att jämväl det tidigare framförda önskemålet om anbringandet av en hiss i slottets södra uppgång icke synes hava blivit beaktat i det av byggnadsstyrelsen framlagda förslaget. Med länsstyrelsens arbete förlagt i bottenvåningen, en trappa upp och två trappor upp torde, anför länsstyrelsen, en dylik bekvämlighet icke kunna undvaras.

Länsstyrelsen hemställer därför, att medel anvisas jämväl till sagda hissanordning.

Länsstyrelsen uttalar slutligen, att då för personalens räkning funnes tillgängligt ett tékök med utanför befintlig rymlig vestibul, syntes med inrättandet av ett lunchrum tills vidare kunna anstå, varigenom den fördelen kunde vinnas, att föreståndaren för museet icke redan nu bleve nödgad avstå sitt arbetsrum.

I den av länsstyrelsen åberopade promemorian av *länsantikvarien* har denne anfört:

De ifrågasatta fönstren skulle genombryta den åldriga gråstensmur, som finnes bevarad i slottets norra och västra ytterfasader. Så pass våldsamma ingrepp i denna mur, som torde höra till slottets ursprungliga partier, äro naturligtvis ur antikvarisk synpunkt mycket beklagliga. Dock vågar jag, om än med en viss tvekan, tillstyrka nämnda förslag av trenne skäl.

För det första är slottet och kommer troligen att under ännu mycket lång tid vara taget i anspråk för länsstyrelsen med dess ökande lokalbehov, som till en del väl fylles, om de innanför ifrågavarande murparti belägna rummen erhålla tjänligt dagsljus, vilket de icke nu äga och ej heller kunna få på annat sätt än det föreslagna. För det andra har den nämnda gråstensmuren förut genombrutits av flera fönsteröppningar i såväl västra som norra fasaden, varför dess ursprungliga helhet och slutenhet redan är uppgiven. För det tredje torde väl, om de föreslagna och även de tidigare upptagna fönstren i en framtid möjligen av någon anledning befinnas överflödiga eller olämpliga, desamma kunna igensättas och gråstensmuren återställas i nära nog ursprungligt skick; en sådan rekonstruktion och restaurering borde kunna göras ganska säker och riktig genom anlitande av fotografier och uppmätningsritningar av murverket.

Departementschefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, äro ämbetslokalerna inom Västerås slott otillräckliga för sitt ändamål, och vissa av landsfogden disponerade utrymmen anses otillfredsställande med hänsyn till ljusförhållandena.

Enligt det av byggnadsstyrelsen framlagda förslaget skulle vissa utrymmen i slottet, vilka disponeras bland annat för bostäder och som delvis ingå i landshövdingens boställsförmåner, tagas i anspråk för en sådan utökning av de för tjänsterum disponibla utrymmena, att icke blott landsfogden skulle kunna erhålla andra och tillfredsställande rum utan även tjänstelokaler inom slottet skulle kunna beredas för länsarkitektkontoret och vägingenjörsexpeditionen, för vilka för närvarande lokaler förhyras i staden. Härutöver skulle erhållas några arkiv- och reservrum. Såsom ersättning delvis för nyssnämnda, för bostäder och av landshövdingen disponerade rum skulle andra utrymmen beredas genom ombyggnad av den s. k. stallbyggnaden. Länsstyrelsen har mot detta förslag framställt åtskilliga erinringar, för vilka jag i det föregående redogjort. En bidragande orsak till skiljaktigheterna mellan byggnadsstyrelsens och länsstyrelsens förslag utgör frågan om lämpligheten av att — såsom länsstyrelsens förslag förutsätter — företaga en genombrytning av slottsmuren i syfte att förbättra ljusförhållandena i det ena av de av landsfogden disponerade rummen. Härutinnan har riksantikvarien an-

fört starka betänkligheter, ehuru han icke velat direkt motsätta sig en dylik åtgärd.

För min del är jag icke beredd att nu taga slutlig ståndpunkt till frågan om det lämpligaste sättet för tillgodoseende av länsstyrelsens lokalbehov. Byggnadsstyrelsens förslag synes mig dock innebära en på längre sikt effektivare lösning av lokalfrågan. Jag anser mig emellertid böra föreslå, att erforderligt belopp för de föreslagna ändringsarbetena upptages å beredskapsstaten och att det måtte få ankomma på Kungl. Maj:t att senare bestämma om lokalfrågans lösning.

Enligt byggnadsstyrelsens förslag skulle för ändringsarbetenas utförande erfordras ett belopp av 81,000 kronor. Häremot har jag icke funnit anledning till erinran i vidare mån än att jag, i anslutning till vad länsstyrelsen anfört, vill förorda, att i kostnadssumman inräknas även erforderligt belopp för anordnande av hiss. Enligt vad jag inhämtat kan kostnaden för hissanläggning beräknas till omkring 12,000 kronor. Jag vill därför tillstyrka, att å beredskapsstaten upptages ett belopp av 93,000 kronor till ifrågavarande ändamål.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ändringsarbeten inom Västerås slott* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 93,000.

[42.] **d. Nytt landsstatshus i Gävle. e. Konstnärlig utsmyckning av nytt landsstatshus i Gävle.** Till nybyggnad för lantmäterikontoret i Gävleborgs län anvisade riksdagen för budgetåren 1935—1937 anslag om tillhopa 195,000 kronor, motsvarande den beräknade kostnaden för byggnadens uppförande. Ifrågavarande byggnad avsågs att uppföras å en tomt inom det norr om Gavleån mitt emot slottet belägna kvarteret Hövdingen i Gävle, vilken tomt förutsattes bliva kostnadsfritt upplåten av Gävle stad.

Det år 1935 för riksdagen framlagda förslaget om uppförande av nybyggnad för lantmäterikontoret innebar endast så till vida fördelar för länsstyrelsen i Gävleborgs län, att vid förslagets genomförande den av lantmäterikontoret disponerade östra slottsflygeln skulle kunna tagas i anspråk för landsfogden, vägingenjören och länsarkitekten, vilkas tjänstelokaler nu äro inrymda i förhyrda lägenheter ute i staden. Dessutom skulle för länsstyrelsens automobilavdelning eventuellt kunna beredas utrymmen i flygeln, ehuru en sådan anordning skulle medföra vissa olägenheter såväl genom intrång på de för vägingenjören behövliga utrymmena som ock genom automobilavdelningens förläggning till annan byggnad än länsstyrelsen i övrigt. Under förutsättning att avdelningen kunde erhålla lokal i östra flygeln, skulle länsstyrelsen visserligen erhålla något bättre utrymme för de i slottet kvarstannande avdelningarna, men dock icke i den omfattningen att därigenom någon väsentlig förbättring i lokalförhållandena uppstode. Länsstyrelsens lokalfråga skulle även efter en dylik åtgärd kunna anses olöst.

Med hänsyn till nu anförda förhållanden framlade Kungl. Maj:t i 1937 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 5, punkten 59) ett förslag, som innebar, att beslutet om uppförande av en enbart för lantmäterikontoret avsedd byggnad i kvarteret Hövdingen icke skulle fullföljas utan att i stället ett för länsstyrelsen och lantmäterikontoret gemensamt landsstatshus skulle uppföras i samma kvarter. Härigenom skulle såväl länsstyrelsen som lantmäterikontoret få sina lokalbehov tillgodosedda, ehuru dock alltjämt vägingenjörens och länsarkitektens tjänstelokaler tills vidare måste förläggas till östra slottsflygeln. Inom ifrågavarande kvarter, som sakta sluttar ned mot Norra Strandgatan vid Gavleån, skulle utmed övre långsidan uppföras en huvudsakligen för länsstyrelsen avsedd huvudbyggnad, till vilken skulle ansluta en för lantmäterikontoret avsedd lägre flygelbyggnad. För tillgodoseende av framtida behov finnes utrymme för tillbyggnad av ytterligare en flygel, i vilken lokaler skulle kunna beredas jämväl för vägingenjören och länsarkitekten, varjämte möjlighet finnes att påbygga flyglarna.

Det tomtområde inom kvarteret Hövdingen, som erfordras för nybyggnaden, hade Gävle stad förbundit sig att utan kostnad ställa till statsverkets förfogande under villkor i huvudsak, *dels* att platsen erhölle en monumental och för dess belägenhet värdig bebyggelse av den storlek, att statsverkets behov härigenom fylldes i förevarande avseende, *dels ock* att definitivt beslut om byggnadens uppförande förelåge senast den 1 juli 1937 samt att bebyggelsen påbörjades före den 1 juli 1938.

Statens utgifter för ifrågavarande landsstatsbyggnad skulle alltså begränsas till själva byggnadskostnaderna, vilka beräknats till 660,000 kronor. För ändamålet avsågos skola i första hand disponeras de för lantmäterikontorsbyggnaden anvisade anslagen å tillhopa 195,000 kronor.

I enlighet med Kungl. Maj:ts under förenämnda punkt i 1937 års statsverksproposition framlagda förslag beslöt riksdagen (skrivelse nr 148), att nytt landsstatshus i Gävle skulle uppföras i huvudsaklig överensstämmelse med det förutnämnda förslaget och under förutsättning, att för ändamålet erforderlig tomtmark i kvarteret Hövdingen utan kostnad för statsverket av Gävle stad överlätes till kronan. Vidare medgav riksdagen, att de för budgetåren 1935—1937 till nybyggnaden för lantmäterikontoret i Gävleborgs län anvisade reservationsanslagen å tillhopa 195,000 kronor finge tagas i anspråk för uppförande av landsstatshuset.

Sedan Kungl. Maj:t den 30 april 1937 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att med Gävle stads vederbörande myndigheter föra förhandlingar om de närmare villkoren för mottagande av förenämnda tomtmark i kvarteret Hövdingen, överlämnade byggnadsstyrelsen med skrivelse den 24 augusti 1937 förslag till avtal i ämnet, innefattande, bland annat, skyldighet för kronan att igångsätta arbetet med uppförandet av landsstatshuset före den 1 juli 1938. Enär med hänsyn till dels rådande konjunkturer å arbetsmarknaden, dels ock beräknade merkostnader för byggnadsföretaget fråga uppstått om uppskjutande till en senare tidpunkt av företagets påbörjande, anmodade jag, i syfte att statsmakterna skulle erhålla möjlighet att besluta om arbetets uppskjutande,

den 17 november 1937 byggnadsstyrelsen att med Gävle stad söka träffa överenskommelse, att markupplåtelsen skulle gälla utan förberörda tidsbestämmelse. Gävle stad har enligt beslut av stadsfullmäktige den 31 januari 1938 numera medgivit sådan ändring i det förenämnda avtalet, att tidpunkten för arbetets påbörjande finge framflyttas till den 1 juli 1939.

Genom beslut den 12 mars 1938 har Kungl. Maj:t, på framställning av byggnadsstyrelsen, funnit gott att av förenämnda reservationsanslag av tillhopa 195,000 kronor ställa ett belopp av högst 35,000 kronor till styrelsens förfogande för upprättande av entreprenadhandlingar m. m. för ifrågavarande landsstatshus.

I sin skrivelse den 24 augusti 1937 meddelade *byggnadsstyrelsen,* att ritningar till den planerade byggnaden dåmera utarbetats i huvudsaklig överensstämmelse med det av Kungl. Maj:t i riksdagen godkända utredningsförslaget. Styrelsen anförde i anslutning härtill:

Vid ritningarnas utarbetande ha endast vissa mindre förändringar vidtagits beträffande byggnadens inre planläggning. Styrelsen får emellertid framhålla, att förslaget kommer att underkastas ytterligare arkitektonisk bearbetning, men de modifikationer i förslaget, vilka därvid kunna komma att göras, torde icke komma att inverka på kostnaderna.

Det av riksdagen godkända förslaget har beräknats draga en kostnad av sammanlagt 660,000 kronor enligt följande sammanställning:

	Kronor
Byggnadsarbeten	503,000
Värme-, vatten- och sanitetstekniska installationer	74,000
Elektriska ledningar	13,000
Elektriska hissar	18,000
Ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter	52,000
Summa kronor	660,000.

På grund av de prisstegringar, som numera inträtt beträffande arbets- och materialpriser, torde nämnda kostnadssumma icke förslå för byggnadsföretagets genomförande. Enligt en inom byggnadsstyrelsen verkställd förnyad kostnadsberäkning torde kostnaderna komma att uppgå till 840,000 kronor enligt nedanstående sammanställning:

	Kronor
Byggnadsarbeten	643,400
Värme-, vatten- och sanitetstekniska installationer	80,000
Elektriska belysnings- och kraftledningar	19,800
Elektriska apparater, personhiss, svagströmsanläggningar, uranläggning och åskledareanläggning	21,800
Konstnärlig utsmyckning	15,000
Ritningar, kontroll, administration samt oförutsedda utgifter	60,000
Summa kronor	840,000.

Byggnadsstyrelsen framhåller härefter, att vid en jämförelse mellan de båda kostnadssammanställningarna framginge, att den totala kostnadsökningen, frånsett 15,000 kronor för konstnärlig utsmyckning, uppginge till 165,000 kronor eller omkring 25 % av den tidigare beräknade kostnadssumman, vilken procentsats kunde anses motsvara den genomsnittliga ökning av arbets-

och materialpriser för byggnader av här avsedd art och kvalitet, som uppstått sedan år 1936.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställde byggnadsstyrelsen, att för nästa budgetår måtte anvisas det för byggnadsföretagets utförande ytterligare erforderliga beloppet av 645,000 kronor.

Därest riksdagen icke framställer någon erinran däremot, torde ifrågavarande byggnadsföretag trots den beräknade kostnadsökningen få igångsättas, om förhållandena skulle motivera detta. Enligt vad jag under hand inhämtat av byggnadsstyrelsen kan byggnadsföretaget, under förutsättning att det påbörjas i början av nästa budgetår, beräknas bliva slutfört under nämnda år. För att äga möjlighet att, därest utvecklingen å arbetsmarknaden därtill skulle giva anledning, kunna under nästa budgetår slutföra arbetet, erfordras emellertid, att utöver tidigare anvisade medel ytterligare 645,000 kronor, inklusive 15,000 kronor till konstnärlig utsmyckning, stå till förfogande. De erforderliga medlen torde lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten. *Departementschefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga
dels till *Nytt landsstatshus i Gävle* ett *förskottsanslag* av ..... kronor 630,000;
dels ock till *Konstnärlig utsmyckning av nytt landsstatshus i Gävle* ett *förskottsanslag* av ..... kronor 15,000.

[43.] **f. Ökade lokaler för länsstyrelsen i Värmlands län.** I skrivelse den 15 mars 1938 har byggnadsstyrelsen framlagt förslag om uppförande av en nybyggnad för tillgodoseende av länsstyrelsens i Värmlands län behov av ökade lokaler.

Beträffande den nuvarande landsstatsbyggnaden torde jag till en början få erinra om följande:

Länsresidensets huvudbyggnad, dit större delen av länsstyrelsens lokaler förlagts, är belägen på residenstomtens västra del. På östra delen finnas två flyglar, den norra och den södra, mellan vilka en uthuslänga är belägen. Flyglarna äro icke förbundna med huvudbyggnaden. Den norra flygeln innehåller i bottenvåningen och våningen 1 trappa upp ett större arkiv för länsstyrelsen och i våningen 2 trappor upp en vaktmästarebostad och vindsutrymmen. Den södra flygeln, vilken är uppförd i endast 2 våningar, innehåller en vaktmästarebostad och lokaler, vilka endast provisoriskt vid uppbörd utnyttjas av landskontoret. Dessa flyglar befinna sig i ett bristfälligt skick och sakna värmeledning och erforderliga isoleringar mot kyla.

I anledning av Kungl. Maj:ts i proposition, nr 74, framställda förslag beviljade 1933 års riksdag till nybyggnad för lantmäterikontoret i Värmlands län m. m. ett reservationsanslag av 236,000 kronor, samt anvisade därav för budgetåret 1933/1934 136,000 kronor, återstoden anvisades å riksstaten för påföljande budgetår. Nämnda nybyggnad erfordrades på grund därav, att lantmäterikontorets dåvarande lokaler, som voro belägna i landsstatshuset, behövde tagas i anspråk för tillgodoseende av, bland annat, lands-

kontorets ökade lokalbehov, varjämte avsågs att inom landsstatshuset bereda lokaler åt, bland andra, vägingenjören i länet.

I skrivelse den 30 juli 1936 framlade *byggnadsstyrelsen* ett förslag till lösning av dåmera aktualiserade lokalfrågor, vilket förslag innefattade mera begränsade åtgärder än det nu föreliggande. Styrelsen anförde, bland annat, att nybyggnaden för lantmäterikontoret dåmera vore färdigställd och att vissa ändringsarbeten påginge beträffande lantmäterikontorets förutvarande lokaler samt att fråga uppkommit om beredande av lokaler i landsstatshuset åt statspolisen, landsfogden och länsarkitekten. Därjämte hade länsstyrelsen meddelat, att landskansliet vore i oundgängligt behov av ökat utrymme, motsvarande fyra rum. Med anledning härav och då ett iordningställande av landsstatshusets flyglar länge stått på styrelsens dagordning, hade styrelsen anmodat länsarkitekten C. Nyquist att verkställa utredning rörande nu berörda lokalfrågor. Länsarkitekten hade sedermera, anförde styrelsen vidare, överlämnat ett förslag i ämnet, innebärande att södra flygeln skulle underkastas en genomgripande ombyggnad och påbyggas en våning. Vidare skulle den mellan flyglarna befintliga uthusbyggnaden rivas och på dess plats uppföras en tvåvåningsbyggnad, som skulle förena de två flyglarna, varjämte vindsvåningen i den norra flygeln i sin helhet skulle inredas för bostadsändamål. Sedermera hade länsstyrelsen till byggnadsstyrelsen överlämnat ett av länsarkitekten i vissa delar omarbetat förslag till om- och tillbyggnad av länsresidensets flyglar. Under uttalande att byggnadsstyrelsen funnit de skäl, som länsstyrelsen anfört beträffande nödvändigheten för länsstyrelsen att erhålla utvidgade lokaler övertygande, förordade styrelsen, att de uppkomna lokalfrågorna erhölle sin lösning i samband med då pågående ombyggnadsarbeten i länsresidenset. Enligt av styrelsen verkställda kostnadsberäkningar skulle kostnaderna för arbetena enligt länsarkitektens senast framlagda förslag uppgå till 245,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen hemställde slutligen, att Kungl. Maj:t hos 1937 års riksdag måtte hemställa om ett begynnelseanslag för ifrågavarande ombyggnadsarbeten av 145,000 kronor.

I skrivelse den 23 november 1937 anförde därefter byggnadsstyrelsen, att styrelsen, efter av länsstyrelsen den 31 augusti 1937 gjord framställning, uppdragit åt länsarkitekten att i samråd med länsstyrelsen verkställa förnyad utredning rörande frågan om ombyggnad av landsstatshuset i Karlstad. Länsstyrelsen hade i anledning därav, fortsatte byggnadsstyrelsen, med skrivelse den 23 oktober 1937 till byggnadsstyrelsen överlämnat ett av länsarkitekten utarbetat nytt förslag till flyglarnas om- och tillbyggnad och därvid på det livligaste tillstyrkt, att framställning måtte göras om beviljande av medel för genomförande av det sålunda upprättade förslaget. I anslutning härtill anförde byggnadsstyrelsen:

Kostnaderna för det år 1936 framlagda förslaget beräknades till 245,000 kronor. Med hänsyn till de krav på ytterligare ökade utrymmen, som länsstyrelsen numera framställt och beträffande vilka byggnadsstyrelsen icke har något att erinra, skulle arbetena enligt det nya förslaget bliva mera omfattande än vad som tidigare avsetts. Till följd härav och på grund av de steg-

rade byggnadskostnaderna har det nu framlagda förslaget beräknats draga en kostnad av 393,760 kronor eller i runt tal 400,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har icke kunnat undgå att finna det synnerligen tveksamt, huruvida det är lämpligt att nedlägga en så stor kostnad på ett byggnadsföretag, som huvudsakligen avser ombyggnad av de i synnerligen bristfälligt tillstånd befintliga flygelbyggnaderna. Med hänsyn härtill och då en företagen överslagsberäkning givit vid handen, att en helt ny byggnad av erforderlig storlek skulle kunna uppföras för en kostnad av omkring 500,000 kronor, har byggnadsstyrelsen funnit starka skäl föreligga att upptaga en sådan lösning av förevarande lokalfråga till närmare övervägande. Byggnadsstyrelsen har därför uppdragit åt länsarkitekten att verkställa en utredning rörande uppförandet av en nybyggnad, förlagd till i huvudsak den plats inom residenstomten, som nu uptoges av de båda flyglarna, jämte mellanliggande mark.

Under åberopande härav hemställde byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t i 1938 års statsverksproposition i avvaktan på resultatet av den sålunda pågående utredningen måtte för budgetåret 1938/1939 beräkna ett reservationsanslag av 200.000 kronor för påbörjande av arbetena för utökning av länsstyrelsens i Värmlands län lokaler m. m.

Med sin förutnämnda skrivelse den 15 mars 1938 har byggnadsstyrelsen överlämnat ett å fem ritningar framställt, såsom alternativ III betecknat förslag till lösning av lokalfrågan genom uppförande av en nybyggnad å den del av länsresidenstomten, som nu upptages av de båda flyglarna, jämte mellanliggande mark. Länsstyrelsen har, enligt vad byggnadsstyrelsen meddelar, för sin del tillstyrkt, att framställning göres om uppförande av en nybyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med förenämnda förslag, vilket försetts med länsstyrelsens godkännande.

Beträffande nu ifrågavarande förslag har byggnadsstyrelsen anfört:

Enligt förslaget skulle byggnaden uppföras i två, delvis tre våningar jämte källarvåning och överbyggt gårdsutrymme. Källarvåningen skulle inrymma gasskyddsrum och till det överbyggda gårdsutrymmet skulle förläggas arkivlokaler, som jämväl skulle kunna utnyttjas såsom reservlokaler för uppbördsavdelningen inom landskontoret. Bottenvåningen skulle inrymma 3 rum och arkiv för landskontoret, 5 rum och arkiv för landsfogden, 2 rum för försvarsassistenten och 1 reservrum, ävensom garageutrymme för landshövdingen. Våningen 1 trappa upp skulle omfatta 5 rum jämte arkiv för länsarkitektkontoret, 6 rum och arkiv för vägingenjörskontoret ävensom två vaktmästarebostäder, vardera om 2 rum och kök. Till våningen 2 trappor upp äro förlagda reservutrymmen, närmast avsedda att tillgodose blivande utvidgningsbehov för länsarkitektkontoret och vägingenjörskontoret.

Beträffande lokaldispositionen avviker det sålunda föreliggande nybyggnadsförslaget i så måtto från det år 1936 framlagda om- och tillbyggnadsförslaget att inom nybyggnaden skulle erhållas gasskyddsrum i källarvåningen, varjämte skulle erhållas lokaler för landskontoret samt ny lokal för försvarsassistenten, som för närvarande disponerar en mycket otillfredsställande lokal inom residensets huvudbyggnad. Däremot har icke medtagits någon lokal för statspolisen inom den föreslagna nybyggnaden, då förslag framkommit, att statspolisen i samband med en blivande byggnad för stadens polis skulle erhålla lokaler på annat håll i staden.

En inom byggnadsstyrelsen verkställd överslagsberäkning har givit vid handen, att kostnaderna för den föreslagna nybyggnaden skulle uppgå till 516,500 kronor eller ungefär det belopp styrelsen förutsatte i sin förutnämnda skrivelse den 23 november 1937. Av förenämnda belopp skulle, meddelar styrelsen, 20,000 kronor erfordras för upprättande av entreprenadhandlingar för byggnadsföretaget.

Beträffande det sålunda föreliggande nybyggnadsförslaget har byggnadsstyrelsen icke något att erinra, och styrelsen finner i likhet med länsstyrelsen, att detta förslag innebär den lämpligaste lösningen av länsstyrelsens lokalfråga.

Byggnadsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1938 års riksdag att för uppförande av en ny flygelbyggnad å länsresidenstomten i Karlstad bevilja ett belopp av 516,500 kronor, därav för budgetåret 1938/1939 måtte anvisas ett belopp av 200,000 kronor.

Departementschefen. Av den lämnade redogörelsen framgår, att de av länsstyrelsen i Värmlands län för närvarande disponerade lokalerna äro otillräckliga. Vidare framstår det såsom ett önskemål, att åt landsfogden och länsarkitekten om möjligt beredas tjänstelokaler i anslutning till landsstatshuset. Med hänsyn till, bland annat, nu angivna förhållanden hava sedan omkring tre år utredningar pågått i syfte att lösa de föreliggande lokalfrågorna. Till en början hava utredningarna inriktats på att genom ombyggnad av de på residenstomtens östra del belägna två flyglarna och en mellan dem liggande uthuslänga erhålla ökade och bättre lokalutrymmen. Enligt verkställda beräkningar skulle kostnaderna för en sådan ombyggnad i den omfattning, som erfordras för att en lösning på längre sikt av den föreliggande lokalfrågan skulle komma till stånd, uppgå till omkring 400,000 kronor. Då byggnadsstyrelsen med hänsyn till det dåliga skick, vari flyglarna för närvarande befinna sig, icke ansett sig kunna förorda, att kostnader av nämnda storleksordning nedläggas å en ombyggnad, har styrelsen låtit verkställa utredning rörande kostnaderna för uppförande av en nybyggnad på den östra delen av tomten, därvid flyglarna och uthuslängan skulle rivas. Enligt det på grundval härav upprättade, av byggnadsstyrelsen nu framlagda förslaget skulle en sådan nybyggnad draga en kostnad av 516,500 kronor.

Det sålunda utarbetade förslaget innebär, att å den plats, där nuvarande landsstatshusets flyglar äro belägna, samt å mellanliggande utrymme en nybyggnad skulle uppföras i två, delvis i tre våningar. I byggnaden skulle erhållas, förutom en del arkiv- och reservutrymmen för länsstyrelsen, lokaler åt landsfogden, vägingenjören, länsarkitekten och försvarsassistenten, varjämte vissa reservutrymmen vore avsedda att tillgodose länsarkitektskontorets och vägingenjörsexpeditionens blivande utvidgningsbehov. Genom att vägingenjörsexpeditionen förlägges till nybyggnaden kunna ytterligare utrymmen beredas för länsstyrelsen i huvudbyggnaden. Byggnadsstyrelsen har ansett sig böra förorda nu ifrågavarande förslag, och länsstyrelsen har för sin del tillstyrkt, att detsamma måtte komma till utförande.

Med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen anfört rörande de nuvarande flyglarnas tillstånd, finner jag i likhet med styrelsen desamma icke böra undergå en genomgripande och dyrbar ombyggnad. Då det av byggnadsstyrelsen nu framlagda förslaget synes på ett ändamålsenligt sätt lösa de förevarande lokalfrågorna och de i anslutning därtill uppgjorda ritningarna icke givit mig anledning till erinran liksom ej heller kostnadsberäkningarna för företaget, vilka sluta å 516,500 kronor, vill jag tillstyrka, att ifrågavarande förslag kommer till utförande.

Det belopp, 200,000 kronor, varom byggnadsstyrelsen för arbetets påbörjande gjort framställning, synes lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ökade lokaler för länsstyrelsen i Värmlands län* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 200,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.

Bilaga 12.

Kapitalinvesteringar.

Ecklesiastikdepartementet.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg, anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39 samt anför därvid följande.

III. Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **a. Till- och ombyggnad av landsarkivet i Göteborg.** I 1938 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 7, punkt 1) har Kungl Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1938/39 till till- och ombyggnad av landsarkivet i Göteborg ett reservationsanslag av 3,000 kronor.

Jag anhåller nu att ånyo få anmäla frågan för Kungl. Maj:t.

Lokalerna för nämnda landsarkiv äro inrymda i två under år 1911 uppförda, med en täckt gång förenade byggnader, den ena innehållande själva arkivet, den andra expeditionslokaler, forskningssal m. m.

I sitt den 25 oktober 1932 avgivna betänkande med plan för statens byggnadsverksamhet under närmast kommande tioårsperiod anförde statens organisationsnämnd bland annat, att en utvidgning av landsarkivets expeditions- och tjänstelokaler vore oundviklig samt att tillbyggnad och omändring av

desamma borde äga rum i huvudsaklig överensstämmelse med ett av länsarkitekten E. Friberger upprättat förslag, men att därmed kunde anstå till budgetåret 1941/42. Kostnaden upptog nämnden till 35,000 kronor.

Sedan riksarkivet till byggnadsstyrelsen överlämnat en från landsarkivarien i Göteborg, G. Clemensson gjord framställning om utverkande av att ovanberörda byggnadsföretag snarast möjligt komme till stånd, anförde byggnadsstyrelsen i skrivelse den 31 oktober 1935 bland annat följande:

Jämväl byggnadsstyrelsen funne det påkallat, att landsarkivets behov av utvidgade administrationslokaler snarast möjligt tillgodosåges, och en lösning av denna fråga enligt riktlinjerna i länsarkitekten Fribergers ovannämnda förslag syntes styrelsen vara den lämpligaste. Styrelsen hade därför låtit Friberger närmare utarbeta förslaget, varvid vissa av landsarkivarien framställda önskemål beaktats.

Enligt det sålunda föreliggande förslaget skulle i bottenvåningen i den tillbyggnad, som enligt förslaget skulle uppföras mellan landsarkivets nuvarande administrationsbyggnad och magasinsbyggnad, inrymmas bokbinderi och konserveringsverkstad, under det att i den övre våningen skulle inredas en forskarsal. I jordvåningen skulle anordnas utrymme dels för trädgårdsmöbler och verktyg m. m., dels för bokbinderimaterial m. m. Den nuvarande forskarsalen skulle iordningställas för expeditionen och det nuvarande skrivrummet tagas i anspråk såsom arbetsrum för den vid arkivet anställde amanuensen.

Kostnaderna för genomförandet av förslaget skulle enligt inom byggnadsstyrelsen upprättade kostnadsförslag uppgå till 54,000 kronor, vari emellertid inginge ett belopp av 4,800 kronor, som hänförde sig till vissa inredningsarbeten såsom arbetsbord i bokbinderiet, ny disk i expeditionsrummet samt bokhyllor i detta rum och forskarsalen.

I anslutning till vad ovan anförts och sedan riksarkivet för sin del godkänt det upprättade förslaget, hemställde byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1936 års riksdag att till utförande av till- och ombyggnad av landsarkivet i Göteborg enligt nämnda förslag bevilja ett anslag av 54,000 kronor.

Nämnda framställning föranledde icke något förslag till riksdagen.

Sedan Clemensson ånyo framhållit, att de lokala förhållandena inom landsarkivet till följd av det ökade expeditionsarbetet ytterligare försämrats, hemställde byggnadsstyrelsen i skrivelse den 19 augusti 1936 om anvisande under budgetåret 1937/38 av enahanda belopp för ändamålet, som begärts för budgetåret 1936/37.

Ej heller denna framställning föranledde något förslag till riksdagen.

I skrivelse den 30 augusti 1937 har *byggnadsstyrelsen* anfört följande:

I skrivelse till byggnadsstyrelsen den 23 augusti 1937 hade nu landsarkivarien Clemensson erinrat, att han i skrivelse till byggnadsstyrelsen den 10 oktober 1935 framhållit den trängande nödvändigheten, att snarast möjligt det utvidgningsarbete vid landsarkivet utfördes, vartill förslag upprättats. Vidare hade Clemensson, då det expeditionsarbete, som av honom tidigare anförts till belysning av den snabba försämringen av de lokala arbetsförhållandena i landsarkivet, sedermera år för år ökats i de betydelsefullaste delarna och då en förnyad prövning av utvidgningsförslaget givit vid handen, att ett realiserande av detta skulle på bästa möjliga sätt giva landsarkivet behövligt utrymme för expedition och administration, hemställt, att byggnadssty-

relsen måtte söka utverka proposition till 1938 års riksdag om erforderligt anslag till byggnadsarbetenas utförande.

På grund av inträffade stegringar av materialpriser och arbetslöner måste kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag enligt det uppgjorda förslaget numera beräknas komma att uppgå till 66,000 kronor.

Med hänvisning till byggnadsstyrelsens ovanberörda skrivelse den 31 oktober 1935 och under framhållande av att enligt byggnadsstyrelsens uppfattning den avsedda utvidgningen och förbättringen av landsarkivets lokalförhållanden icke längre syntes böra uppskjutas, hemställde byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1938 års riksdag att till till- och ombyggnad av landsarkivet i Göteborg enligt ovannämnda förslag för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 66,000 kronor.

Jämväl *riksarkivet* har i skrivelse den 31 augusti 1937 hemställt om framläggande för riksdagen av proposition om utförande av ifrågavarande byggnadsarbete under budgetåret 1938/39.

Den starka tillväxten av verksamheten vid arkivet har av landsarkivarien belysts med följande sifferuppgifter rörande en del av expeditionsarbetet, varvid siffrorna angiva medeltal per år:

År	Forskare	Besök	Framtagna volymer (till begagnande i forskarsalen)	Till och från landsarkivet in- och utlånade volymer	I bokbinderiet behandlade volymer
1911—1915	107	808	2,388	111	60
1916—1920	169	1,523	3,974	260	84
1921—1925	289	2,371	5,629	233	344
1926—1930	385	2,516	8,001	363	441
1931—1935	626	2,542	13,330	583	643
1936	540	2,448	15,891	635	588

Departementschefen.

Vid besök på ort och ställe har jag övertygat mig om att landsarkivet i Göteborg är i behov av utökade och förbättrade lokalutrymmen. Det förslag, som framlagts för tillgodoseende av nämnda lokalbehov, synes innebära en tillfredsställande lösning av frågan. Mot kostnadsberäkningarna torde ej heller något vara att erinra. I särskild proposition denna dag föreslår Kungl. Maj:t, att å riksstaten för budgetåret 1938/39 under kapitalbudgeten anvisas ett anslag av 3,000 kronor för uppgörande av byggnadsplaner, entreprenadhandlingar och dylikt beträffande ifrågavarande byggnadsföretag. För de egentliga byggnadsarbetena torde medel lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten för nämnda budgetår. Anslagsbeloppet bör därvid bestämmas till (66,000 — 3,000 =) 63,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Till- och ombyggnad av landsarkivet i Göteborg* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 63,000.

[2.] **b. Uppförande av en magasinsbyggnad för statens etnografiska museum.** Till detta ändamål anvisade 1937 års riksdag för innevarande budgetår under rubriken statens allmänna fastighetsfond ett reservationsanslag av 160,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *byggnadsstyrelsen* hemställt, att för slutförande av ifrågavarande byggnadsarbete för budgetåret 1938/39 måtte anvisas ett ytterligare belopp av 32,000 kronor.

Till följd av de stegringar beträffande material- och arbetspriser, som inträtt sedan den kostnadsberäkning verkställts, som legat till grund för beviljandet av ovannämnda anslag å 160,000 kronor, komme ifrågavarande byggnadsföretag icke att kunna genomföras för det anvisade anslagsbeloppet. Enligt av styrelsen utförd beräkning skulle byggnadsföretaget numera draga en kostnad av 192,000 kronor eller 32,000 kronor mer än tidigare beräknats. Styrelsen ville framhålla angelägenheten av att magasinsbyggnaden i fråga med det snaraste komme till utförande, emedan tillkomsten av densamma skulle frigöra de utrymmen inom kvarteret Grönlandet norra, vilka etnografiska museet för närvarande disponerade och vilka erfordrades för tandläkarinstitutet.

Departementschefen. Det har ansetts lämpligt att icke igångsätta ifrågavarande byggnadsföretag, förrän riksdagen fått tillfälle att pröva de till följd av prisstegringarna beträffande material och arbete ändrade anslagskalkylerna. Det synes nödvändigt, att ytterligare medel ställas till förfogande för byggnadsföretagets slutförande. Emot storleken av det av byggnadsstyrelsen beräknade beloppet har jag icke något att erinra.

Nämnda belopp å 32,000 kronor torde böra uppföras å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39. Jag förutsätter, att kostnaden för uppgörande av ritningar, entreprenadhandlingar och dylikt bestrides av det av riksdagen för ändamålet för budgetåret 1937/38 anvisade anslaget, varigenom det blir möjligt att utan dröjsmål igångsätta byggnadsföretaget vid lämplig tidpunkt.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av en magasinsbyggnad för statens etnografiska museum* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 32,000.

[3.] **c. Uppförande av byggnad för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala.** I 1938 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 7, punkt 7) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1938/39 till uppförande av byggnad för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala ett reservationsanslag av 75,000 kronor.

Jag anhåller nu att ånyo få anmäla förevarande ärende för Kungl. Maj:t.

Ifrågavarande institutioner äro för närvarande inrymda i den på 1850-talet uppförda s. k. gamla kemibyggnaden, däri medicinsk-kemiska institutionen disponerar bottenvåningen och farmakologiska institutionen våningen en trappa upp. Dessa lokaler äro olämpliga för sitt ändamål. Sålunda äro praktiskt taget alla rummen i byggnaden genomgångsrum. Undervisnings- och forskningslokalerna äro trånga, särskilt gäller detta laborationslokalerna. Ventilationsförhållandena äro synnerligen dåliga. Frågan om anskaffandet av andra och modernare lokaler för de båda institutionerna har också sedan länge stått på dagordningen. I den plan över framtida byggnadsarbeten, som på riksdagens begäran under år 1929 upprättades av det större akademiska konsistoriet, upptogs i tredje rummet en nybyggnad för sagda institutioner.

Även statens organisationsnämnd upptog i sitt den 25 oktober 1932 avgivna »Betänkande med plan för statens byggnadsverksamhet under närmast kommande tioårsperiod» (statens offentliga utredningar 1932: 25) frågan om anslag för här ifrågavarande ändamål. Nämnden uttalade därvid, att det vore ofrånkomligt att under den närmaste tioårsperioden bringa institutionernas lokalfråga till lösning. Kostnaderna för en nybyggnad fann nämnden böra beräknas till omkring 650,000 kronor, vilken summa syntes böra fördelas på budgetåren 1939/40 och 1940/41. I samband härmed framhöll nämnden, att den nuvarande institutionsbyggnaden torde komma att på ett lämpligt sätt kunna begagnas till beredande av ökade lokaler åt andra universitetsinstitutioner, vilkas utrymmen vore mycket knappa, exempelvis för universitetsbiblioteket samt för ortnamns- och landsmålsarkiven.

I en till kanslern för rikets universitet den 22 september 1936 inkommen skrivelse hemställde *större akademiska konsistoriet* vid universitet i Uppsala, i anledning av framställning i ämnet från medicinska fakulteten, *dels* om utverkande för budgetåret 1937/38 av ett anslag å 2,070,000 kronor, varav 1,890,000 kronor för uppförande av en gemensam nybyggnad för de medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna samt ett bostadshus för maskinist, vaktmästare och amanuenser i huvudsaklig överensstämmelse med ett av arkitekterna G. Forszén och D. Ribbing utarbetat förslag, samt 180,000 kronor till institutionsbyggnadens allmänna inredning och utrustning, *dels ock* om utverkande, att den del av stadsägan nr 672 i Uppsala, som vore belägen väster och sydväst om det från samma stadsäga genom Kungl. Maj:ts beslut den 21 juli 1933 till universitetet till tomtplats för patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna överlåtna markområdet, måtte överlåtas till universitetet att användas till tomtområde för de föreslagna nybyggnaderna samt för framtida institutionsbyggnader.

I skrivelse den 5 november 1936 vitsordade *kanslern* det trängande behovet av större och modernare lokaler åt ifrågavarande institutioner. De alldeles otillräckliga utrymmena och de ålderdomliga obekväma lokalerna, vilka därtill från sanitär synpunkt vore mycket otillfredsställande, försvårade i hög grad undervisningen och forskningen. Kanslern hölle dock före, att

lokalerna enligt förslaget vore så rymligt tilltagna, att genom en försiktig överarbetning av förslaget en beskärning på vissa punkter borde kunna företagas, utan att den uppgjorda planen rubbades i några väsentliga delar. En dylik överarbetning syntes lämpligen kunna verkställas i samband med den granskning av förslaget genom byggnadsstyrelsen, som, enligt vad kanslern förutsatte, komme att äga rum, innan proposition i ämnet framlades för riksdagen. Kanslern hemställde, att — sedan det föreliggande förslaget undergått sålunda angiven överarbetning — nödiga medel måtte beviljas till uppförande av ifrågavarande nybyggnad m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med det omarbetade förslaget ävensom att för uppförande av sagda nybyggnad samt för andra framtida institutionsbyggnader den i konsistoriets skrivelse angivna delen av omförmälda stadsäga måtte överlåtas till universitetet. Kanslern fäste uppmärksamheten därpå, att ett rationellt utnyttjande av de nya lokalerna förutsatte *dels* en betydande komplettering av institutionernas instrument- och apparatutrustning, för vilken komplettering kostnaden av medicinska fakulteten preliminärt beräknats till inalles 176,000 kronor, *dels* höjning av institutionernas materielanslag, *dels ock* möjligen någon ökning av de nu förefintliga lärarkrafterna.

I utlåtande den 10 december 1936 anförde *byggnadsstyrelsen* bland annat följande:

På anmodan av byggnadsstyrelsen hade arkitekterna Forszèn och Ribbing omarbetat det av dem upprättade förslaget. Det sålunda omarbetade förslaget innebure, att vissa tidigare föreslagna lokaler helt uteslutits samt att andra något minskats, under det att den allmänna plandispositionen vore oförändrad. Genom den verkställda beskärningen av lokalutrymmena hade byggnadens volym minskats med 2,700 kubikmeter.

Det sålunda föreliggande omarbetade förslaget kunde visserligen enligt såväl byggnadsstyrelsens som institutionsföreståndarnas mening läggas till grund för upprättande av kostnadsberäkningar för byggnadsföretaget, men styrelsen förutsatte, att förslaget vid arbetsritningarnas upprättande i samråd med styrelsen bleve föremål för ett fortsatt ingående studium. Byggnadsstyrelsen ville särskilt framhålla, att den tidigare föreslagna byggnadens goda arkitektoniska utformning i avsevärd grad varit beroende av byggnadens förhållandevis stora mått, och att det kunde visa sig påkallat att, med hänsyn till att byggnaden enligt det omarbetade förslaget skulle göras avsevärt mindre, vidtaga vissa modifikationer beträffande byggnadens plan och fasadutformning enligt detta förslag.

Byggnadsstyrelsen hade låtit verkställa en beräkning av kostnaderna för genomförandet av det omarbetade förslaget. Därvid hade befunnits, att kostnaderna för grundläggning icke kunnat minskas mer, än vad som motsvarade den något beskurna byggnadsytan. Vad beträffade material och konstruktioner hade byggnadsstyrelsen räknat med vanligen tillämpad standard, och slutligen hade kostnaderna för ledningsarbeten efter samråd med specialister å respektive områden och med iakttagande av alla möjligheter för förenkling kunnat något reduceras. Enligt de sålunda genom byggnadsstyrelsens försorg verkställda beräkningarna skulle kostnaderna för genomförandet av det omarbetade förslaget, fördela sig på följande sätt:

Byggnadsarbeten.				
Institutionsbyggnaden	kronor	875,000		
Bostadsbyggnaden	»	65,000		
Yttre arbeten å tomten	»	22,000	kronor	962,000
Ledningsarbeten.				
Värme-, ventilations- och avloppsanläggningar, institutionsbyggnaden	kronor	333,000		
D:o, bostadsbyggnaden	»	15,000		
Kylanläggning	»	5,000		
Elektrisk kraft- och belysningsanläggning	»	165,000		
2 stycken varuhissar	»	23,000		
Elektriska ledningar i bostadsbyggnaden	»	3,000	»	544,000
Administration, ritningar och oförutsedda utgifter			»	114,000
Konstnärlig utsmyckning			»	10,000
			Summa kronor	1,630,000.

Kostnaderna för möbler och inventarier hade i de av universitetsmyndigheterna framlagda beräkningarna angivits till 180,000 kronor, vilket belopp syntes byggnadsstyrelsen i och för sig vara något högt och kunna minskas med 10,000 kronor till 170,000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna för här avsedda byggnadsföretag samt för möbler och inventarier skulle sålunda uppgå till 1,800,000 kronor. Med hänsyn till det ekonomiska konjunkturläget torde man emellertid med sannolikhet kunna räkna med avsevärt stigande priser, icke minst inom byggnadsbranschen, och för att möta sådana torde försiktigheten därför bjuda, att man räknade med visst tillägg å de sålunda beräknade kostnaderna, vilket tillägg enligt byggnadsstyrelsens mening lämpligen borde bestämmas till 100,000 kronor. De sammanlagda kostnaderna skulle sålunda uppgå till 1,900,000 kronor eller 170,000 kronor mindre än det av universitetet äskade anslaget å 2,070,000 kronor.

Den ifrågavarande framställningen föranledde icke något förslag till 1937 års riksdag.

I skrivelse till kanslern den 16 juni 1937 har nu *större akademiska konsistoriet,* under åberopande av framställning i ämnet från medicinska fakulteten hemställt om utverkande av ett anslag å 2,050,000 kronor för uppförande av förenämnda institutionsbyggnad i överensstämmelse med det reviderade byggnadsförslaget. Av omförmälda belopp hava 1,845,000 kronor beräknats belöpa å byggnadskostnader och dylikt och 205,000 kronor å institutionsbyggnadens allmänna inredning och utrustning. I samband härmed har konsistoriet förnyat sin hemställan om överlåtelse till universitetet av förut omförmälda tomtområde.

Av *medicinska fakultetens* framställning inhämtas i huvudsak följande:

Det av fakulteten tidigare framlagda förslaget till ifrågavarande nybyggnad hade upptagit en total byggnadskostnad av 1,970,000 kronor. Sedermera hade vid överläggningar inom byggnadsstyrelsen tillsammans med arkitekterna Ribbing och Forszén vissa ändringar vidtagits i förslaget, syftande

till ett förbilligande av byggnadskostnaderna. Det förslag, som därefter framlagts inför Kungl. Maj:t hade med 170,000 kronor understigit det ursprungliga. Emellertid hade dock från byggnadsstyrelsens sida gjorts den invändningen, att genom den rätt omfattande beskärningen av byggnadskroppen proportionerna mellan flyglar och centralbyggnad så tillvida rubbats, att förslaget måste erfordra en viss överarbetning ur arkitektoniska synpunkter.

Denna omarbetning hade nu skett. Det hade därvid visat sig lämpligast att övergiva tanken på en förläggning av vaktmästarbostäder och amanuensrum till särskild byggnad. Genom att i stället upptaga ett alternativförslag, som ursprungligen framlagts av arkitekterna Ribbing och Forszén och som innefattade de nämnda boställsrummens inlemmande inom institutionsbyggnadens flygel för farmakologi, hade man i allt väsentligt kunnat återvinna den ursprungliga lyckligt funna och väl avvägda balansen mellan flyglarnas längd i förhållande till centralkroppens och därmed den arkitektoniska jämvikten för den åt Stockholms-vägen öppna gården. Genom en obetydlig inknappning på korridorbredden i dessa flyglar, d. v. s. på själva flygelbredden, hade denna balans ytterligare avvägts. Men genom denna åtgärd liksom genom bostadshusets inlemmande i institutionsbyggnaden hade byggnadspriset kunnat ytterligare minskas i förhållande till det ursprungliga, nämligen med 30,000 kronor. Såsom en av byggnadsstyrelsens expert gjord kostnadsberäkning utvisade, uppginge kostnaderna för det nu föreslagna bygget under användande av samma beräkningsgrunder, som de, vilka legat till grund för fakultetens tidigare förslag, till 1,770,000 kronor. Med tillämpning av dagens materialpriser samt arbetslöner enligt 1934 års uppsagda löneavtal måste denna summa höjas till 2,050,000 kronor.

Det syntes fakulteten riktigast, att den bebyggelse med nya medicinska institutioner, som påbörjats söder och sydost om Uppsala slott, och där redan de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna ävensom centralsanatoriet uppförts, finge vidare fullföljas. Fakulteten föresloge för den skull, att den del av stadsägan nr 672, vilken vore oberörd av nybyggnaden för patologi och hygien-bakteriologi, och ej heller för dess framtida utvidgning kunde vara behövlig, måtte ställas till fakultetens förfogande. Det nya institutionskomplexet tänktes placerat på denna tomt med sin huvudfasad parallell med densamma å institutionen för patologi och hygien-bakteriologi. Byggnadskroppens allmänna utformning liknade principiellt granninstitutionens, en centralkropp, som rätvinkligt begränsades av tvenne flyglar. Av dessa utgjorde den norra och större den medicinskt-kemiska institutionen, den södra och mindre den farmakologiska. I komplexets centraldel vore ett flertal för båda institutionerna gemensamma lokaler förlagda, såsom den värmetekniska avdelningen, biblioteket med skrivrum och lunchrum, samt föreläsningssalen med dess förberedelserum, ävensom entréhall, kapprum och toaletter.

Nybyggnaden för medicinsk kemi inrymde i bottenvåningen tvenne djurstallar med tillhörande rastgårdar m. m., ett operationsrum med tillhörande förberedelserum, sterilisationsrum samt ett badrum. Bottenvåningen inrymde vidare ett preparativt laboratorium, ett förrådsrum, ett för destillationsarbete, ett vattendestillationsrum, ett centrifugrum, ett uppackningsrum, ett maskinrum, ävensom slutligen en avdelning, gemensam med den farmakologiska institutionen och bestående av luftfilterrum, mekanisk verkstad, snickeriverkstad, förråd, smedja, sprutmålningsrum, personalgarderob och personalrum. Våningen en trappa upp vore avsedd uteslutande för det vetenskapliga arbetet och omfattade professorns, respektive laboratorns, skrivrum, laborationsrum, diskrum och vågrum, lärarens i allmän kemi arbetsrum och skrivrum, tvenne amanuensrum, tvenne speciallaboratorier,

ett för elektrometriska undersökningar, ett mörkrum, ett kylrum, ett termostatrum, ett glas- och kemikalieförrådsrum, ett förbränningsrum samt ett rum för optiska undersökningar. Våningen två trappor upp vore uteslutande avsedd för undervisningsändamål. Här låge centralt och i rak följd intill varandra de båda stora laborationssalarna, den ena avsedd för allmän kemi, den andra för medicinsk kemi, vardera inrättade för 30 laboranter.

Nybyggnaden för farmakologi inrymde i bottenvåningen fyra djurstallar, avsedda för större och mindre försöksdjur jämte foderrum och tillhörande rastgårdar, vidare fem rum för djurförsök, ett akvarium, ett operationsrum med förberedelserum, sterilisationsrum, ett badrum, ett röntgenlaboratorium, ett fotografiskt mörkrum, ävensom ett uppackningsrum, ett ackumulatorsrum, ett maskinrum samt ett tvättrum. I våningen en trappa upp inrymdes forskningsavdelningen med professorns laborationsrum och skrivrum, ett rum för teknisk assistent, ett för registreringsapparater, ett arbetsrum och ett laboratorium för blivande biträdande lärare, ett kemiskt laboratorium, ett optiskt laboratorium, ett kylrum samt ett förrådsrum. I våningen två trappor upp vore undervisningsavdelningen förlagd. Här funnes ett större laboratorium, avsett att nu rymma 30 studenter, med utvidgningsmöjlighet upp till 38. I denna våning funnes dessutom ett rum för vaktmästare, ett för amanuens samt ett specialistrum. Slutligen hade också drogmuseet därstädes infogats, avsett att samtidigt tjänstgöra såsom studierum för studenterna.

Kostnaderna för den allmänna inredningen och utrustningen av det nya institutionskomplexet hade beräknats till 205,000 kronor.

Kanslern har i skrivelse den 5 november 1937 tillstyrkt konsistoriets föreliggande framställning.

Byggnadsföretaget vore synnerligen välmotiverat och borde enligt kanslerns uppfattning komma till utförande, så snart omständigheterna det medgåve. De nuvarande institutionslokalerna vore i högsta grad bristfälliga. Om behövligheten av en nybyggnad kunde därför enligt kanslerns mening intet tvivel råda. Förslaget hade undergått en synnerligen noggrann eftergranskning såväl ur besparingssynpunkt som i avseende å lokalernas ändamålsenlighet.

Byggnadsstyrelsen har i utlåtande den 2 december 1937 förklarat sig icke hava något att erinra beträffande det nu föreliggande omarbetade förslaget. I anledning av det inom byggnadsstyrelsen pågående arbetet med upprättande av en byggnadsplan för universitetet i Uppsala har styrelsen anfört, att det förevarande byggnadsföretaget måste anses vara så av behovet påkallat, att det i varje fall måste upptagas i byggnadsplanen bland de arbeten, som i första hand borde komma till utförande.

Kostnaderna för byggnadsföretagets genomförande hade i maj 1937 beräknats till 1,845,000 kronor, i vilket belopp ingått 11,000 kronor till konstnärlig utsmyckning. Sistnämnda belopp torde emellertid vara väl knappt för en byggnad av här avsedd storlek och syntes böra höjas till 25,000 kronor. Med hänsyn härtill ävensom till numera inträdda prisstegringar, borde den sammanlagda kostnadssumman beräknas till 1,975,000 kronor. För möbler och inventarier hade beräknats ett belopp av 205,000 kronor, vilket icke föranledde någon erinran från byggnadsstyrelsens sida. Till ovan angivna kostnader komme utgifter för apparater, maskiner m. m. Ifrågavarande byggnadsföretag måste hänföras till universitetets mest trängande

byggnadsfrågor, och byggnadsstyrelsen tillstyrkte för sin del, att för budgetåret 1938/39 äskades ett belopp av 200,000 kronor för förarbeten och byggnadsarbetenas påbörjande.

Departementschefen. Utredningen i ärendet synes mig tydligt ådagalägga, att ifrågavarande institutioner äro i hög grad i behov av modernare och ändamålsenligare lokaler. Detta krav torde svårligen kunna tillgodoses på annat sätt än genom nybyggnad. Föreliggande förslag om uppförande av en gemensam nybyggnad för de båda institutionerna innebär enligt min mening en god lösning av frågan. Härigenom torde vinnas såväl billigare byggnadskostnader som, relativt sett, lägre årliga driftkostnader, enär ett flertal lokaler bliva gemensamma för de båda institutionerna.

För ifrågavarande nybyggnadsföretag skulle enligt myndigheternas förslag disponeras den del av stadsägan nr 672, vilken icke tagits i anspråk för den av 1933 års riksdag beslutade nybyggnaden för de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna vid Uppsala universitet (jfr propositionen nr 61/1933, och riksdagens skrivelse nr 352/1933). Stadsägan nr 672 omfattar inalles 2.6560 hektar. Den för berörda ändamål i anspråk tagna delen omfattar omkring ett hektar och upplåts till universitetet jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 21 juli 1933 från och med den 14 mars 1936 eller den tidigare dag, varom överenskommelse kunde träffas. Domänfonden skulle i anledning av överlåtelsen nedskrivas med av domänstyrelsen föreslaget belopp. I samband med påbörjandet av byggnadsarbetet för de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna har arrendet av stadsägan nr 672, vilken tidigare varit på arrende upplåten till fångvårdsstyrelsen, övertagits av universitetet från och med den 27 oktober 1933. I skrivelse den 4 februari 1936 har domänstyrelsen bland annat hemställt, att stadsägan nr 672 till den del, den icke redan överlåtits till universitetet, måtte överlämnas till universitetet mot nedsättning i domänfonden till belopp, motsvarande stadsägans taxeringsvärde. Genom beslut den 27 mars 1936 förklarade Kungl. Maj:t sig framdeles vilja meddela beslut angående den av domänstyrelsen ifrågasatta överlåtelsen.

Jag har intet att erinra mot att den nu föreslagna byggnaden förlägges till den av universitetet arrenderade delen av stadsägan nr 672, vilket område torde böra mot den nedskrivning av domänfonden, som av Kungl. Maj:t efter vederbörandes hörande prövas skälig, avgiftsfritt överlåtas till universitetet från och med den dag, då gällande arrendekontrakt rörande området utgår.

De sammanlagda kostnaderna för nybyggnaden hava enligt det föregående beräknats till 1,975,000 kronor, inklusive 25,000 kronor till konstnärlig utsmyckning. Jag har icke funnit anledning till erinran mot dessa beräkningar. De till 205,000 kronor uppskattade kostnaderna för möbler och inventarier böra, såsom icke avseende egentliga byggnadskostnader, ej bestridas av anslag å kapitalbudgeten utan utgå av andra medel. Då anslag för detta ändamål icke nu är erforderligt, saknar jag anledning att här närmare beröra denna fråga. Ej heller torde det vara behövligt att i detta

sammanhang ingå på en bedömning av behovet av anslag till anskaffning av apparater, maskiner m. m. Enligt av universitetsmyndigheterna verkställda preliminära kalkyler skulle för sistberörda ändamål erfordras omkring 176,000 kronor.

För förarbeten och byggnadsarbetenas igångsättande har byggnadsstyrelsen beräknat, att ett belopp av 200,000 kronor skulle vara erforderligt. Jag har intet att erinra häremot.

Förevarande byggnadsföretag bör upptagas å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39. Då Kungl. Maj:t i särskild proposition denna dag föreslår, att å riksstaten för budgetåret 1938/39 å kapitalbudgeten uppföres ett anslag av 75,000 kronor för uppgörande av byggnadsplaner och entreprenadhandlingar m. m. beträffande byggnadsföretaget, torde å beredskapsstaten böra upptagas ett anslag av (200,000 — 75,000 =) 125,000 kronor.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av byggnad för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 125,000.

[4.] **d. Fullföljande av universitetsbibliotekets i Uppsala om- och tillbyggnad m. m.** I 1938 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 7, punkt 9) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1938/39 till fullföljande av universitetsbibliotekets i Uppsala om- och tillbyggnad m. m. ett reservationsanslag av 20,000 kronor.

Jag tillåter mig ånyo anmäla förevarande anslagsfråga för Kungl. Maj:t.

1933 och 1934 års riksdagar anvisade tillhopa 450,000 kronor till om- och tillbyggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Uppsala, avseende förlängning av läsesalsflygeln. Till fullföljande av nämnda om- och tillbyggnad anvisades av 1936 och 1937 års riksdagar ett sammanlagt belopp av 325,000 kronor, närmast avsett för ombyggnad av huvudbyggnaden i syfte att igenlägga vissa dageröppningar m. m.

I skrivelse den 5 november 1937 har *kanslern* hemställt om avlåtande till 1938 års riksdag av proposition rörande fullföljande av universitetsbibliotekets om- och tillbyggnad i syfte att skapa bättre lokaler för låneexpeditionen och det inre tjänstearbetet i överensstämmelse med ett av det större akademiska konsistoriet framlagt förslag.

Det större konsistoriet hade hemställt om beviljande av ett anslag till fullföljande av ifrågavarande om- och tillbyggnad till det belopp, som med utgångspunkt från tidigare till 400,000 kronor beräknade kostnader komme att framgå som resultat av en i byggnadsstyrelsen pågående omräkning, av vilket belopp för budgetåret 1938/39 borde anvisas hälften. För flyttningskost-

nader, anordningar under provisoriet m. m. hemställdes om ett anslag av 6,000 kronor.

Av en av *överbibliotekarien* avgiven, av konsistoriet åberopad framställning framgår bland annat följande:

Den första etappen i den omfattande till- och ombyggnaden av universitetsbiblioteket hade avsett att genom en förlängning av läsesalsbyggnaden i första hand skapa utökade arbetslokaler för den besökande allmänheten. Med de av 1933 och 1934 års riksdagar beviljade anslagen hade denna del av programmet numera helt genomförts, bortsett från en del efterlagningar m. m., som på senaste tid visat sig erforderliga. Den andra etappen, vars genomförande för närvarande påginge, avsåge främst att genom en ombyggnad av bokmagasinen skapa väsentligt ökade utrymmen för samlingarna. Därmed hade tvenne högst viktiga önskemål blivit tillgodosedda och detta på ett sätt, som i det stora hela finge betecknas såsom mycket tillfredsställande och utgörande den lösning av dessa utvidgningsproblem, som under förhandenvarande omständigheter torde få erkännas ha legat närmast till hands.

Emellertid återstode ännu alltjämt ouppfyllt ett önskemål, som måste betecknas såsom fullt ut lika viktigt och lika trängande som de redan anförda, nämligen det, som avsåge lokalerna för det inre tjänstearbetet. Även om detta behov icke alltid framträdde lika starkt utåt, så borde det ju ändock vara lätt att förstå, att tillgången till välbelägna och ändamålsenliga lokaler för biblioteksarbetet vore av en utomordentlig och fullkomligt avgörande betydelse för hela institutionens löpande drift.

Av tjänstelokalerna vore givetvis *låneexpeditionen* den viktigaste, enär där ju kontakten med allmänheten utan fråga vore starkast och hela lånerörelsen, både den lokala och den interurbana, både utlämning och återlämning av lån, där försigginge. Redan för nuvarande förhållanden vore denna lokal alldeles otillräcklig, varför här en mången gång olidlig trängsel skapades. Plats krävdes först och främst för expeditionspersonalen, för närvarande 5—7 personer. Plats krävdes vidare för institutionens viktigaste arbetsinstrument, katalogen, och härvid vore att märka, att biblioteket från den 1 juli 1937 förfogade över en ny särskild katalogiseringsavdelning, vars arbetsresultat ävenledes skulle beredas plats i expeditionen. Ökade utrymmen och lämplig placering krävdes för den bibliografiska handapparaten. Ett arbetsrum eller åtminstone en med glas avskärmad arbetsplats för expeditionens föreståndare torde få anses som en rimlig begäran, och liknande anordningar krävdes för den interurbana lånerörelsen och för kataloggranskningen. Tillfälliga arbetsplatser måste finnas för det myckna arbete, som nödvändigtvis fordrade tillgång till katalogen eller de bibliografiska hjälpmedlen o. s. v. För att skapa utrymme för allt detta, vilket vore en självklar förutsättning för att arbetet, framför allt lånerörelsen, skulle löpa tillfredsställande, vore det först och främst nödvändigt att frilägga rummet genom borttagande av skrymmande murpelare m. m. Men därjämte måste enligt den tekniska sakkunskapen en utvidgning av den nuvarande expeditionslokalen ske i form av en mindre utbyggnad i bottenvåningens höjd, förlagd åt söder. Därmed skulle vinnas ett ökat golvutrymme av omkring 120 kvadratmeter, vilket med fog kunde betecknas som ett ovärderligt tillskott.

I samband med denna utbyggnad skulle också värdefulla *källarutrymmen* åstadkommas, däribland främst ett rymligt vaktmästarrum i utmärkt läge i förhållande till låneexpeditionen och med hissförbindelse till samtliga våningar och vinden. Härigenom skulle det nuvarande vaktmästarrummet kunna upplåtas till katalog- och konferensrum för allmänheten; avsaknaden av ett dylikt vore nämligen en kännbar olägenhet.

Rummen för det inre tjänstearbetet vore genomgående otillfredsställande placerade. Svenska tryckavdelningens arbetsrum vore förlagda längst ut på södra gaveln i våningen två trappor upp, d. v. s. så långt bort från låneexpeditionen, som det överhuvud vore möjligt att komma, vilket givetvis vore ytterligt opraktiskt och tidsödande. Utländska avdelningens tjänsterum åter låge utspridda över en betydande areal i bottenvåningen, mestadels långt från låneexpeditionen och med katalogiseringsrummet avskilt från övriga lokaliteter. Från bytesavdelningen till expeditionen ginge den vanliga passagen över sex andra lokaler och genom sju dörrar, vilket innebure tidsförlust, onödigt spring och för arbetet störande moment.

Det framlagda förslaget innebure en rationell koncentration av tjänstelokalerna till det s. k. tvärhuset, som förbunde huvudbyggnaden och läsesalslängan och som redan nu utgjorde den mest centrala delen i byggnadskomplexet och komme att bliva detta i än högre grad, när läsesalsbyggnaden en gång i framtiden påbyggdes. Här låge ju i bottenvåningen låneexpeditionen, där snart sagt allt tjänstearbete utmynnade, och till våningarna ovanpå denna borde arbetsrummen förläggas i sviter efter arbetets gång och med korridorsystem, som alldeles saknades i den gamla byggnadens rumsanordning. Våningarna komme att erhålla utmärkt förbindelse med varandra och med expeditionen förmedelst trappor och hissar. Trafiken komme därigenom att till väsentlig del gå i vertikalled, vilket vore högeligen tidsbesparande. Hela anordningen komme sålunda att medföra möjlighet till ett väsentligen bättre utnyttjande av arbetskraft och arbetstid än för närvarande läte sig göra. Till entresolvåningen närmast ovanpå låneexpeditionen skulle förläggas lokalerna dels för katalogiseringsarbeten, såväl den utländska avdelningens som den nyinrättade katalogiseringsavdelningens, dels även lokaler för utländska avdelningens bindning. I våningen en trappa upp skulle inredas arbetsrum för utländska avdelningens föreståndare ävensom för dess accessionsavdelningar för köp och byten m. m. Hit skulle också förläggas dels överbibliotekariens rum, dels ett sammanträdesrum, varvid det bleve möjligt att å det nuvarande chefsrummets bekostnad vinna det utrymme för garderobens utvidgning, som oundgängligen erfordrades, när allmänheten finge taga sina så starkt utökade arbetslokaler i anspråk. Till våningen två trappor upp skulle förläggas svenska avdelningens tjänsterum.

I den mån de övre planen i de båda bokvåningarna icke berördes av de planerade rumsinredningarna, torde de böra få sina dageröppningar igenlagda på samma sätt som nu skedde i huvudbyggnaden för att bereda utrymme för utökad hyllinredning.

I samband härmed torde också böra erinras om att, därest den föreslagna omläggningen av tjänstelokalerna komme till stånd, komme de nuvarande arbetsrummen att i sin tur i en ingalunda obetydlig utsträckning kunna tagas i anspråk för samlingarna.

För genomförande av denna del av byggnadsprogrammet, alltså till- och ombyggnad av biblioteksbyggnadens mellanparti, hade kostnaderna i 1934 års förslag av byggnadsstyrelsen beräknats till 400,000 kronor.

Ännu i november 1935 hade byggnadsstyrelsen ansett sig kunna vidhålla denna sin kostnadsberäkning, men sedan dess hade ju en helt förändrad situation med betydande prisstegringar inträtt. Det vore alltså att förutse, att, även om vissa av de av biblioteksledningen ifrågasatta förenklingarna skulle befinnas lämpliga och genomförbara, det dock komme att visa sig, att den omräkning, som för närvarande utfördes i byggnadsstyrelsen, komme att peka hän mot ett åtskilligt ökat belopp. Till den summa, som därav framginge som resultat, måste så ytterligare läggas ett mindre belopp för flyttningskostnader, anordningar under provisoriet, bland annat för en tillfällig

låneexpedition (i södra tillbyggnaden av läsesalsflygeln) m. m. Därest den föreslagna till- och ombyggnaden finge genomföras i omedelbar anslutning till det nu rådande provisoriet, torde nämnda belopp dock icke behöva beräknas högre än till förslagsvis 6,000 kronor.

Onekligen kunde det förefalla, som om kostnaderna för denna planerade omdaning av byggnadens mellanparti skulle komma att te sig förhållandevis höga, men härvidlag finge man först och främst ihågkomma, att det enligt gammal erfarenhet gemenligen ställde sig påfallande kostsamt att ändra om en äldre byggnad. Utvidgningen av de för allmänheten avsedda lokalerna måste föra med sig såsom en ofrånkomlig konsekvens behovet av ökade expeditionsutrymmen. Då dessa ju redan under nuvarande förhållanden visat sig otillräckliga, vore det utan vidare uteslutet, att det skulle kunna uthärda den starkt ökade påfrestning, som en hundraprocentig höjning av kapaciteten hos allmänhetens lokaler ovillkorligen måste medföra. Vad åter anginge den föreslagna omläggningen av arbetsrummen, innebure den en så påtaglig rationalisering av hela det dagliga tjänstearbetet, att de fördelar, som därmed stode att vinna, väl utan vidare finge anses ligga i öppen dag. Att nu klippa av ifrågavarande byggnadsföretag och låta det stanna vid vad som hittills vore beslutat vore i hög grad olyckligt. Det vore att lösa en byggnadsfråga till två tredjedelar men att strandsätta såväl forskarpublik som bibliotekspersonal på en ytterligt viktig punkt, nämligen i fråga om den grundbetingelse för ett tillfredsställande betjänande av allmänheten, som tillräckliga expeditionsutrymmen och ändamålsenliga tjänsterum utgjorde. Byggnadsprogrammet måste alltså fullföljas i enlighet med den ursprungliga planen. Först då kunde man med fog tala om en verklig lösning av biliotekets byggnadsfråga. Denna lösning måste genomföras i omedelbar anslutning till den etapp, som påginge. Ett byggnadsföretag utgjorde ett våldsamt ingrepp i ett biblioteks liv och i dess publikums arbeten, och särskilt hänsynen till forskarpubliken krävde, att byggnadsföretagen planlades och genomfördes så, att de icke behövde återkomma alltför tätt. Ett eventuellt uppskov kunde befaras komma att medföra komplikationer, vilka icke i allo kunde för närvarande överskådas men om vilka det med all säkerhet gällde, att de komme att medföra ökade kostnader.

Byggnadsstyrelsen har i utlåtande den 7 december 1937 anfört bland annat:

Universitetskanslerns förevarande framställning beträffande universitetsbiblioteket avsåge genomförandet av den tredje etappen i ett år 1934 framlagt förslag till bibliotekets ombyggnad, till vars två första etapper medel tidigare blivit av riksdagen beviljade. Den tredje etappen skulle enligt nämnda förslag i huvudsak omfatta modernisering och utvidgning av låneexpeditionens lokaler genom uppförandet av en tillbyggnad mot söder av låneexpeditionens lokaler i mittpartiets bottenvåning ävensom sammanförandet av de olika tjänstelokalerna till detta byggnadsparti, varvid vissa magasinsutrymmen skulle tagas i anspråk för sistnämnda ändamål. Kostnaderna för genomförandet av denna etapp hade år 1934 beräknats till 400,000 kronor. Till följd av numera inträffade stegringar beträffande arbets- och materialpriser skulle emellertid enligt en inom byggnadsstyrelsen verkställd beräkning kostnaderna för ifrågavarande arbeten nu uppgå till 520,000 kronor.

Med hänsyn till de sålunda ökade kostnaderna hade byggnadsstyrelsen i samråd med överbibliotekarien verkställt en närmare undersökning rörande en begränsning av de tidigare föreslagna arbetena. Därvid hade det visat sig möjligt att tillgodose låneexpeditionens behov av ökade lokaler utan att den föreslagna tillbyggnaden behövde komma till utförande, i det

att utvidgningsarbetena skulle begränsas till viss mindre tillbyggnad av och nyinredning inom källaren i enlighet med uppgjort ändringsförslag, som godkänts av överbibliotekarien. Vidare skulle en genom byggnadens hela höjd gående tjock tvärmur icke, såsom tidigare föreslagits, nedrivas.

I övrigt hade det icke befunnits lämpligt att vidtaga några ändringar i det tidigare framlagda förslaget.

Kostnaderna för genomförandet av det ändrade förslaget beträffande de i den tredje etappen ingående arbetena skulle enligt en inom byggnadsstyrelsen verkställd kostnadsberäkning uppgå till 410,000 kronor. Härtill komme ett av överbibliotektarien till 6,000 kronor beräknat belopp för flyttningskostnader, anordningar under provisoriet m. m., beträffande vilket belopp byggnadsstyrelsen icke hade något att erinra.

Beträffande tidpunkten för genomförandet av de i den tredje etappen ingående arbetena framhölle styrelsen, att de i den andra etappen upptagna ombyggnadsarbetena i den södra delen av bottenvåningen i huvudbyggnaden, vartill medel redan anvisats, icke kunde verkställas, förrän byggnadens mellanparti iordningställts, och det vore därför enligt byggnadsstyrelsens mening synnerligen angeläget, att ombyggnadsarbetena inom biblioteket slutfördes i ett sammanhang. Byggnadsstyrelsen funne det alltså önskvärt att på sätt universitetsmyndigheterna förutsatt det för tredje etappens genomförande erforderliga beloppet anvisades för budgetåren 1938/40 med hälften för varje budgetår.

I detta sammanhang finge byggnadsstyrelsen framhålla, att styrelsen hade för avsikt att om möjligt vidtaga sådana jämkningar beträffande de redan beslutade arbetena i huvudbyggnadens bottenvåning, att den monumentala vestibulen bleve frilagd från nu förekommande lös kapprumsinredning, så att vestibulens monumentala arkitektur kunde komma till sin rätt. Dessa jämkningar beräknades kunna genomföras inom ramen för redan anvisade medel.

I anslutning till vad sålunda anförts har byggnadsstyrelsen tillstyrkt, att till fullföljande av universitetsbibliotekets i Uppsala ombyggnad beviljades ett belopp av 410,000 kronor samt att därav för budgetåret 1938/39 anvisades ett belopp av 205,000 kronor ävensom att därutöver för flyttningskostnader, anordningar under provisoriet m. m. beviljades ett belopp av 6,000 kronor.

Departementschefen.

Genom den tillbyggnad av universitetsbiblioteket, som kom till stånd genom 1933 års riksdags beslut och som numera fullbordats, har det trängande behovet av för allmänheten avsedda lokaler tillgodosetts. Den av 1936 års riksdag beslutade ombyggnaden av huvudbyggnaden, som för närvarande pågår, avser att skaffa utökade utrymmen för boksamlingarna.

Det nu framlagda förslaget, som utgör den tredje och sista etappen i förevarande om- och tillbyggnadsföretag, avser att tillgodose behovet av utökade och förbättrade utrymmen för låneexpeditionen och övriga tjänstelokaler. För att trots stegrade materialpriser och arbetslöner kostnaderna för denna etapp icke skola mer avsevärt överstiga de tidigare beräknade, har byggnadsstyrelsen i samråd med överbibliotekarien företagit vissa ändringar i det ursprungliga förslaget. Kostnaderna för genomförandet av det sålunda ändrade förslaget hava beräknats till 410,000 kronor, varav hälften eller

205,000 kronor skulle belöpa på budgetåret 1938/39. Jag har intet att erinra mot ifrågavarande modifikationer i byggnadsprogrammet eller mot kostnadsberäkningarna.

Byggnadsföretaget bör emellertid upptagas å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39. Då Kungl. Maj:t i särskild proposition denna dag föreslår, att å kapitalbudgeten för nämnda budgetår anvisas ett anslag av 20,000 kronor för uppgörande av byggnadsplaner, entreprenadhandlingar och dylikt, bör å beredskapsstaten upptagas ett belopp av (205,000 — 20,000 =) 185,000 kronor. Skulle situationen bliva sådan, att byggnadsarbetena böra påbörjas under nästa budgetår, lärer Kungl. Maj:t, därest riksdagen icke framställer någon erinran däremot, kunna taga förslagsanslaget till oförutsedda utgifter i anspråk för bestridande av omförmälda till 6,000 kronor beräknade kostnader för diverse provisoriska anordningar m. m.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fullföljande av universitetsbibliotekets i Uppsala om- och tillbyggnad m. m.* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av .... kronor 185,000.

[5.] **e. Ändrings- och moderniseringsarbeten i universitetshuset i Uppsala.** I 1938 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 7, punkt 10) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1938/39 till ändrings- och moderniseringsarbeten i universitetshuset i Uppsala ett reservationsanslag av 60,000 kronor.

Jag tillåter mig ånyo anmäla förevarande anslagsfråga för Kungl. Maj:t.

I skrivelse till det större akademiska konsistoriet i Uppsala den 1 juni 1937 framlade *byggnadsstyrelsen* — i samband med det då pågående arbetet med upprättandet av en byggnadsplan för ifrågavarande universitet — en plan för universitetshusets ombyggnad och restaurering i enlighet med ett av arkitekten D. Dahl upprättat förslag.

I skrivelsen anfördes bland annat följande:

Universitetshuset hade fullbordats år 1887. Sedan dess hade byggnaden icke genomgått någon grundligare reparation eller förändring, varför ett iståndsättande och en modernisering av byggnaden nu vore i hög grad av behovet påkallade.

Den mest trängande angelägenheten torde utan tvekan vara att förse byggnaden med ny värmeledning och ny ventilationsanordning.

Den gamla ångvärmeledningen, som beträffande såväl pannor som ledningsnät vore mycket försliten, motsvarade icke nutidens praktiska krav och innebure risker för uppkomsten av brand- och vattenskador. Enligt det föreliggande förslaget skulle det befintliga ångvärmesystemet ersättas med ett modernt varmvattensystem med pumpcirkulation. Nya pannor för vedeldning skulle inmonteras i värmecentralen, som delvis måste ombyggas.

Ventilationen i aulan, som vore synnerligen otillfredsställande, komme enligt förslaget att ombesörjas av ett i nuvarande varmkammaren uppställt varmluftsaggregat med automatisk temperaturreglering. Ventilationen i byggnaden i övrigt skulle ombesörjas av fyra varmluftsaggregat. I de mindre salarna skulle anbringas lokala luftvärmare, så kallade aerovents, och i övriga utrymmen skulle insättas friskluftsventiler i fönsterbågarna.

Gas-, vatten- och avloppsledningar skulle kompletteras i samband med nyanordnade toaletter och badrum m. m.

Kostnaderna för ifrågavarande åtgärder hade beräknats till 182,900 kronor.

Den befintliga elektriska installationen hade tillkommit efter byggnadens färdigställande och hade i det stora hela en provisorisk karaktär med utanpåliggande, delvis författningsstridiga ledningar, som fått ersätta den ursprungliga gasbelysningen och sedan kompletterats med diverse belysningsanordningar av primitiv art, som ur praktisk synpunkt vore behäftade med olägenheter och dessutom ur utseendesynpunkt störande. Enligt det föreliggande förslaget skulle byggnaden förses med ett helt nytt elektriskt ledningssystem, som skulle inbilas under putsen. Även rör för telefon och ringledningar skulle inbilas. Vidare skulle anordnas fullständig utrustning för filmförevisning med ljudfilm. Slutligen skulle den nuvarande belysningsarmaturen, bland annat i aulan, ersättas med ny sådan.

Kostnaderna för den elektriska anläggningen vore beräknade till 180,000 kronor. I denna summa inginge kraft- och belysningsanläggning med 50,000 kronor och nödbelysning med 7,000 kronor samt svagströmsanläggningar med 23,000 kronor eller sammanlagt 80,000 kronor. För scenbelysning och scenhus i aulan samt tre biograf- och ridåmaskiner hade upptagits en sammanlagd kostnad av 70,000 kronor. För oförutsedda utgifter, administration m. m. hade beräknats 25,000 kronor.

De i förslaget avsedda åtgärderna för iståndsättande och modernisering av själva lokalerna i byggnaden hade i första hand förestavats av nödvändigheten att genomföra vissa betydande underhållsarbeten, vartill komme lämpligheten av att i samband med de för ledningsdragningen erforderliga reparationerna genomföra en välbehövlig modernisering av lokalerna och tillgodose framställda önskemål beträffande förändringar i lokaldispositionen.

I souterrängvåningen skulle den i sydöstra hörnet belägna vaktmästarbostaden enligt förslaget slopas och omändras till studio för radiotjänst och återstående två bostadslägenheter moderniseras och förses med badrum. Kansliarkivet skulle utvidgas. Utrymmena under konsistorierummet hade föreslagits skola utnyttjas såsom uppehållsrum för studenterna, eventuellt med någon möjlighet för servering. Entré till denna lokal skulle beredas genom en trappa från hallen under huvudtrappan i denna.

I bottenvåningen hade plattgolven i stora hallen och den intill denna gränsande vestibulen, vilka golv vore till stor del förslitna, föreslagits skola ersättas med golv av marmor. I hallen skulle anordnas klädhängarställningar av metall. Lärosalarna skulle förses med nya golv och gradänger av ek. De gamla synnerligen obekväma och opraktiska bänkarna skulle ersättas med nya rymligare sådana. Katedrar och plattformar till dessa skulle även göras nya. Övriga rum skulle förses med nya ekgolv. I hörsalen IV skulle pelarna borttagas och denna sal liksom de två stora hörsalarna i våningen en trappa upp förses med apparatrum för film och skioptikon.

I våningen en trappa upp skulle de skrymmande och klumpiga träavskärmningarna framför fakultetsrummen ersättas med smidesgaller. Seminarierummet skulle apteras till hörsal och behandlas, liksom även övriga hörsalar

i denna våning, på samma sätt som hörsalen i bottenvåningen. Vid humanistiska sektionen och hörsalen IX skulle anordnas toaletter.

Ritsalen i vindsvåningen skulle iståndsättas och utrymmet över aulan isoleras mot kyla och förses med någon uppvärmning till förhindrande av drag i aulan. Takstolarna skulle givas nödiga förstärkningar.

Aulans nuvarande anordningar vore ur flera synpunkter otillfredsställande. Sålunda vore bjälklaget under aulan en öppen träkonstruktion, som innebure stor brandrisk med hänsyn till att en större varmkammare vore belägen under bjälklaget. På grund härav och då golvet vore uppdelat i gradänger med alltför små bänkavstånd, måste bjälklaget ersättas med nytt betongbjälklag. Detta skulle gjutas utan avsatser och förses med golv av ek. Den obekväma och föga värdiga bänkinredningen skulle ersättas med klädda fällstolar av vanlig samlingstyp. För att underlätta arbetet med avrödjande av golvets mittfält vid dans hade föreslagits en transporthiss i podiets plan. Även entréerna vore otillfredsställande ur brandsynpunkt, varför sidoentréerna vidgats och stegen upp till dessa framflyttats. Vid reservutgångarna skulle dörrarna vidgas och trapporna utföras utan svängsteg. Yttertrapporna vid dessa utgångar skulle förses med ledstänger. Reservtrapporna från läktaren skulle förses med raka lopp. Vid artistfoyern under podiets bakre parti skulle anordnas kapprum och två mindre loger.

Akustiken i aulan vore synnerligen otillfredsställande. Huvudorsaken härtill vore att söka i rummets höjd samt podiets olämpliga form. En preliminär utredning av de akustika frågorna hade verkställts av arkitekten G. Heimbürger. Skulle den akustika frågan rationellt ordnas, komme kostnaderna härför dock att bliva ganska stora, varjämte aulans nuvarande arkitektoniska karaktär i viss mån skulle gå förlorad. Med hänsyn härtill hade i förslaget upptagits en förbättring av akustiken genom ljudabsorberande beklädnad av vissa väggytor. Härför beräknades en kostnad av 25,000 kronor.

De nuvarande belysningsanordningarna i aulan komme enligt förslaget att ersättas med dolda ljusramper, som komme att framhäva podieöppningen och belysa taket i salongen, varjämte lanterninen skulle förses med artificiell belysning uppifrån.

Målningen i aulan skulle bättras och släta ytor ommålas helt. De med ljudabsorberande material beklädda väggfälten skulle vävklistras och oljemålas.

Genomgående i hela byggnaden hade föreslagits nya kopplade fönster. De gamla vore nämligen dragiga och otäta. Ett bibehållande av dessa skulle i mycket motverka den med det nya värmesystemet avsedda effekten. Även målningsarbeten hade genomgående föreslagits för hela byggnaden. De dekorerade taken komme dock att bibehållas och endast bättras. Väggar och snickerier komme däremot i allmänhet att helt ommålas.

Samtliga målningsarbeten hade beräknats till en summa av 168,000 kronor.

Det utvändiga underhållet av universitetshuset syntes vara eftersatt, och med hänsyn till byggnadens bestånd måste åtgärder vidtagas för avhjälpande av de uppkomna bristerna. Sålunda måste de utvändiga trapporna av granit omsättas, socklarna kompletteras, kalkstensbeklädnaden lagas samt fogar justeras. Taklisternas konsoler vore delvis nedfallna och i allmänhet trasiga samt innebure risker för passerande. Listen skulle renhuggas och nya konsoler anbringas endast å framfasaden, där de ur arkitektonisk synpunkt vore erforderliga. Yttertaket måste i stor utsträckning omläggas på grund av otäthet.

Kostnaderna för de föreslagna åtgärderna fördelade sig enligt ovannämnda kostnadsberäkning sålunda:

Invändiga arbeten.

Byggnadsarbeten	kronor	501,000
Målningsarbeten	»	168,000
Fasta inventarier	»	113,000
Anordningar för förbättrad akustik	»	25,000
Ledningsarbeten	»	357,900

Utvändiga arbeten.

Omsättning och komplettering av yttertrapporna, nytt yttertak m. m.	»	115,000
Administration, kontroll, ritningar m. m. och oförutsedda utgifter	»	115,100
	Kronor	1,395,000.

Kostnaderna för olika slag av arbeten vore beräknade med tillämpning av dagens materialpriser och med arbetslöner enligt 1934 års nu uppsagda löneavtal.

För möbler, armatur, mattor och gardiner hade överslagsvis beräknats 95,000 kronor. Byggnadsstyrelsen förutsatte emellertid, att, innan anslag för ändamålet äskades och i god tid före färdigställandet av de föreslagna reparations- och moderniseringsarbetena, en detaljerad utredning rörande inventarieanskaffningen verkställdes.

Det föreliggande förslaget kunde betraktas som ett program för en generalplan för universitetshusets ombyggnad och restaurering, i vilken plan upptagits dels oundgängligen erforderliga omläggningar av lednings- och rörsystemen m. m. inom byggnaden samt därav direkt betingade arbeten, dels sådana åtgärder, som enligt byggnadsstyrelsens mening vore erforderliga eller önskvärda för ett försättande av byggnaden i ett ändamålsenligt och värdigt skick. För det fall en beskärning av den upprättade planen ansåges böra och kunna komma till stånd, ifrågasatte byggnadsstyrelsen, huruvida icke i första hand den elektriska anläggningen kunde inskränkas till att omfatta endast det absolut nödvändiga och att alltså de sammanlagda kostnaderna om 70,000 kronor för scenbelysning, biografmaskiner m. m. frändroges. Vidare skulle eventuellt kostnaderna för målningsarbeten kunna minskas, genom att målningen av den stora vestibulen endast komme att omfatta i samband med ledningsdragningarna nödvändiga bättringar av den befintliga målningen. Härigenom skulle posten för målningsarbeten kunna nedbringas med 30,000 kronor. Enligt byggnadsstyrelsens mening vore dock en uppfriskning av målningen i vestibulen önskvärd.

Den framlagda planen kunde genomföras antingen i en följd under loppet av två år, vilket för arbetenas rationella bedrivande vore det fördelaktigaste, eller ock kunde den uppdelas på en längre tidsperiod, varvid uppdelningen lämpligen kunde ske efter rådande konjunkturer på arbetsmarknaden och önskvärdheten av att vid olika tidpunkter bereda arbetstillfällen.

Under sist angivna förutsättning skulle de olika arbetena förslagsvis kunna genomföras på så sätt, att till att börja med ledningsarbetena och de därav direkt betingade byggnadsarbetena komme till utförande. Kostnaderna för dessa arbeten hade beräknats till 400,000 kronor. Sedermera skulle exempelvis följande arbeten etappvis kunna genomföras, nämligen ombyggnaden av aulan och därmed sammanhängande utrymmen, nyinredningar och anordnande av nya fönster i de olika lokalerna, omläggning av golvet i stora hallen och yttre arbeten. För egen del funne dock byggnadsstyrelsen det

vara önskvärt, även med hänsyn till undvikande av för höga kostnader, att arbetet icke utsträcktes över en tidsrymd av tre år.

Universitetets drätselnämnd anförde i skrivelse till större akademiska konsistoriet den 8 oktober 1937 bland annat:

Mot den uppgjorda planen för byggnadens ombyggnad och restaurering hade drätselnämnden för sin del intet att erinra.

Drätselnämnden anslöte sig till byggnadsstyrelsens uppfattning, att om någon beskärning av byggnadsplanen måste ske, inskränkningen i fråga om scenbelysning, biografmaskineri m. fl. till den elektriska anläggningen hörande anordningar närmast borde ifrågakomma. Byggnadsstyrelsen hade föreslagit anordningar för ljudfilm i tre olika rum inom universitetshuset. Drätselnämnden hölle före, att filmanordning i två rum vore tillfyllest och att man kunde nöja sig med ljudfilm i det ena av dem. Härigenom kunde tillhopa besparas 21,000 kronor. Vidare torde anordningarna för scenbelysning kunna minskas, så att en besparing å 22,000 kronor vunnes. Slopandet av en filmanläggning medförde jämväl, att mörkrumsgardiner icke behövdes i det för denna anläggning avsedda rummet. Härigenom ernåddes en besparing å 1,600 kronor. Däremot kände sig drätselnämnden icke övertygad om att man i besparingssyfte borde inskränka på de föreslagna målningsarbetena vare sig i vestibulen eller i andra lokaler. Drätselnämnden ansåge det nämligen vara av största vikt att, om en restaurering och modernisering av här ifrågavarande för universitetets undervisnings- m. fl. behov så utomordentligt viktiga byggnad nu sent omsider komme till stånd, arbetet bleve grundligt gjort, så att behov av sådana arbeten icke alltför snart ånyo gjorde sig gällande.

Drätselnämnden framhölle slutligen önskvärdheten av att ombyggnaden bleve slutförd inom så kort tid som möjligt, enär arbetena, medan de påginge, naturligen måste komma att verka störande på arbetet inom universitetshuset.

I skrivelse till kanslern den 16 oktober 1937 har *större akademiska konsistoriet* hemställt om utverkande för budgetåret 1938/39 av ett anslag å 480,000 kronor till universitetshusets ombyggnad och restaurering. Härjämte har konsistoriet anhållit om Kungl. Maj:ts godkännande i väsentliga delar av den av byggnadsstyrelsen framlagda planen för ifrågavarande arbeten med däri av drätselnämnden föreslagna ändringar.

Kanslern har i skrivelse den 5 november 1937 tillstyrkt konsistoriets framställning. Av universitetets samtliga byggnadspetita har kanslern ansett det förevarande vara det mest angelägna. Kanslern har bland annat framhållit, att värmepannan väntades bliva utdömd vid nästa besiktning (år 1939).

Byggnadsstyrelsen har i utlåtande den 2 december 1937 anfört, att de ifrågasatta ändrings- och reparationsarbetena i universitetshuset vore av den art, att de knappast kunde anses inverka på de byggnadsfrågor, som kunde väntas bliva upptagna å den under arbete varande byggnadsplanen för universitetet i Uppsala. Vidare har styrelsen yttrat följande:

Mot det föreliggande förslaget till ändrings- och reparationsarbeten, vilket utarbetats i samråd med byggnadsstyrelsen, hade styrelsen icke något att erinra, och finge byggnadsstyrelsen med hänsyn till de stora risker, som måste anses vara förenade med den nuvarande uppvärmningsanläggningen

i universitetshuset, på det livligaste tillstyrka, att de föreslagna förändringarna av denna anläggning med det snaraste komme till utförande.

De sammanlagda kostnaderna för ändrings- och reparationsarbetena inom universitetshuset, som i maj 1937 beräknats till 1,395,000 kronor, torde numera böra höjas till 1,575,000 kronor. Det för budgetåret 1938/39 begärda anslaget å 480,000 kronor föranledde icke någon erinran från byggnadsstyrelsens sida.

Departementschefen.

Vid besök å ort och ställe har jag förvissat mig om att universitetshuset i Uppsala är i trängande behov av en grundlig reparation och modernisering. Särskilt angeläget är, att värmeledningssystemet snarast möjligt sättes i stånd. Underhållet i övrigt av den nu 50-åriga byggnaden synes mig i betänklig grad eftersatt, vilket angivits bero på att de anslagsmedel, som för sådana ändamål hittills stått till universitetets förfogande, icke varit tillräckliga.

I huvuddragen synes mig den av byggnadsstyrelsen framlagda planen för universitetshusets ombyggnad och restaurering kunna godtagas. Vissa besparingar torde dock vara möjliga. Till vad drätselnämnden i detta hänseende anfört vill jag giva min anslutning. Jag vill emellertid betona, att — när det gäller en byggnad av den monumentala beskaffenhet, varom här är fråga, och då de ifrågasatta åtgärderna till den övervägande delen äro att rubricera såsom underhållsarbeten — det icke är rådligt att alltför snävt begränsa de anslagsmedel, som ställas till förfogande. Den omständigheten, att arbetena i så stor utsträckning äro att beteckna som underhållsarbeten, gör det å andra sidan enligt min mening befogat, att en del av kostnaderna bestrides medelst de anslagsmedel till löpande underhåll av byggnader, varöver universitetet får att disponera. Det bör anmärkas, att dessa anslagsmedel komma att bliva mer rikligt tillmätta än hittills varit fallet därest Kungl. Maj:ts i proposition till innevarande års riksdag framlagda förslag om ändrad redovisning av universitetens fastighetsbestånd bifalles. Vidare bör beaktas, att vissa av de beräknade kostnaderna — exempelvis för filmanordningar — synas vara av beskaffenhet att icke böra bestridas av anslag å kapitalbudgeten.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och under åberopande av nyssnämnda förslag rörande ändrad redovisning av universitetens fastighetsbestånd, vill jag förorda, att ett belopp av inalles 1,250,000 kronor under kapitalbudgeten anvisas till ändrings- och moderniseringsarbeten i förevarande universitetshus.

Lämpligen bör nämnda anslagsbelopp fördelas på två à tre budgetår. Jag har icke något att erinra mot det för byggnadsarbetenas igångsättande äskade anslaget av 480,000 kronor.

Ifrågavarande byggnadsarbeten böra upptagas å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39. Då Kungl. Maj:t i särskild proposition denna dag föreslår, att å riksstaten för budgetåret 1938/39 under kapitalbudgeten anvisas ett anslag av 60,000 kronor för uppgörande av entreprenadhandlingar och dylikt bör å beredskapsstaten uppföras ett belopp av (480,000 — 60,000 =) 420,000 kronor.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ändrings- och moderniseringsarbeten i universitetshuset i Uppsala* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 420,000.

[6.] **f. Uppförande av byggnad för meteorologiska institutionen vid universitetet i Uppsala.** I 1938 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 7, punkt 11) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1938/39 till uppförande av byggnad för meteorologiska institutionen vid universitetet i Uppsala m. m. ett reservationsanslag av 7,000 kronor.

Jag tillåter mig nu ånyo anmäla förevarande anslagsfråga.

Meteorologiska institutionen i Uppsala omfattar nu tre byggnader, avsedda för vetenskapligt arbete och för undervisning, nämligen

meteorologiska observatoriebyggnaden,
institutionsbyggnaden och
seismologiska observatoriet.

Dessa byggnader äro uppförda å en vid hörnet av Kyrkogårdsgatan och S:t Johannesgatan belägen tomt.

I en till kanslern för rikets universitet den 22 september 1936 ingiven skrivelse hemställde *det större akademiska konsistoriet* i Uppsala med anledning av en matematisk-naturvetenskapliga sektionen gjord framställning, om utverkande för budgetåret 1937/38 av ett anslag å 297,000 kronor för tillbyggnad av meteorologiska institutionsbyggnaden och för uppförande av en nybyggnad för det meteorologiska observatoriet samt för utrustning av dessa byggnader, allt i överensstämmelse med av byggnadsingenjören S. Lindsjö uppgjorda ritningar och kostnadsförslag.

I skrivelse den 14 oktober 1936 tillstyrkte *kanslern,* att för ifrågavarande ändamål beviljades ett anslag av 297,000 kronor. Kanslern anförde därvid bland annat följande:

Meteorologiprofessuren i Uppsala vore den enda lärostolen i sitt slag i Sverige, och dess innehavare skulle svara för den grundläggande vetenskapliga utbildningen av alla de funktionärer, som handhade det praktiska meteorologiska arbetet i landet. Detta arbete, särskilt väderleksprognosen, hade på senaste tiden fått en alltmer ökad betydelse. Kanslern behövde endast erinra om dess betydelse för fiske, sjöfart och lufttrafik. Man måste därför fordra, att den akademiska undervisningen i ämnet innefattade såväl övning i handhavandet av de mångfaldiga instrument och apparater, vilka numera komme till användning inom olika grenar av meteorologien, som även utbildning i det laboratoriearbete, varigenom de i fria luften gjorda iakttagelserna kontrollerades och kompletterades.

Institutionsbyggnaden, vilken vore uppförd år 1885, hade såsom framginge av den i ärendet förebragta utredningen, så begränsade utrymmen, att några större undersökningar icke kunde utföras därstädes.

Det meteorologiska observatoriet vore uppfört år 1864. Dess belägenhet vore numera, på grund av närliggande bebyggelse och den kraftiga trädvegetationen i omgivningarna, synnerligen olämplig, varigenom de utförda observationernas användbarhet minskades.

Det föreliggande byggnadsförslaget visade, att det för en jämförelsevis begränsad kostnad ginge att bereda tillräckliga lokaler, som möjliggjorde undervisning efter fullt moderna linjer. Kostnaderna fördelade sig på nedan angivet sätt:

A. Till- och ombyggnad av meteorologiska institutionen.

1. Byggnadsarbeten, ledningar etc.	kronor	122,000
2. Skåp, möbler och övrig inredning	»	25,000
3. Ritningar, kontroll och oförutsedda utgifter	»	25,000
Summa	kronor	172,000
4. Apparater, instrument och maskiner	kronor	35,000
Summa för A.	kronor	207,000

B. Nybyggnad av meteorologiskt observatorium.

1. Byggnadsarbeten	kronor	60,000
2. Instrument m. m.	»	25,000
Summa för B.	kronor	85,000
C. Tjänstebil för resor mellan institutionen och observatoriet	kronor	5,000
Summa summarum	kronor	297,000.

Mot det uppgjorda förslaget hade kanslern intet att erinra.

I utlåtande den 5 november 1936 förklarade *byggnadsstyrelsen,* som icke hade något att i och för sig erinra mot förevarande byggnadsförslag med tillhörande kostnadsberäkningar, att byggnadsstyrelsen icke ansåge sig, innan en byggnadsplan för universitetet upprättats, kunna bedöma, huruvida de ifrågavarande arbetena för meteorologiska institutionen vore av den beskaffenhet, att de före andra av konsistoriet såsom trängande angivna byggnadsarbeten vid universitetet borde komma till utförande under budgetåret 1937/38.

Konsistoriets ovannämnda framställning föranledde icke något förslag från Kungl. Maj:t till 1937 års riksdag.

I skrivelse till kanslern den 16 juni 1937 har nu *större konsistoriet,* under åberopande av framställning i ämnet från matematisk-naturvetenskapliga sektionen, hemställt om utverkande för budgetåret 1938/39 av ett anslag å 303,000 kronor till ifrågavarande ändamål. I samband härmed har konsistoriet meddelat, att tomtplats för meteorologiska observatoriet komme att upplåtas å akademihemmanet Marsta nr 5 i Bälinge socken.

Kanslern har i skrivelse den 5 november 1937 yttrat bland annat följande:

Förslaget angående den meteorologiska institutionen avsåge två skilda byggnadsföretag, dels skulle ett litet meteorologiskt observatorium uppföras å universitetet tillhörig mark omkring 8 kilometer utanför Uppsala, dels skul-

le den nuvarande institutionsbyggnaden undergå en synnerligen välbehövlig reparation och tillbyggnad. Med den oerhört ökade betydelse som meteorologien fått genom, bland annat, lufttrafikens utveckling, vore det uppenbart, att den nuvarande anspråkslösa institutionsbyggnaden icke räckte till för ett metodiskt och välordnat institutionsarbete. Universitetet hade begärt en totalsumma av 303,000 kronor, vari dock inginge kostnader för instrument m. m. Av denna summa belöpte å observatoriebyggnaden ett belopp av 60,000 kronor samt å om- och tillbyggnaden av institutionsbyggnaden 172,000 kronor.

Kanslern hemställde, att å staten för nästkommande budgetår medel beviljades för uppförande av observatoriet och att denna första etapp måtte omedelbart få komma till utförande. Om- och tillbyggnaden av institutionshuset borde verkställas såsom en andra etapp i byggnadsarbetet, så snart omständigheterna det medgåve.

Byggnadsstyrelsen har i utlåtande den 2 december 1937 anfört bland annat följande:

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 4 juni 1937 vore byggnadsstyrelsen sysselsatt med upprättande av en byggnadsplan för universitetet. Detta arbete vore ännu icke slutfört, men hade den redan verkställda utredningen givit vid handen, att ifrågavarande till- och ombyggnadsarbeten vid meteorologiska institutionens byggnad vore av den art, att de knappast kunde anses inverka på de andra byggnadsfrågor, som kunde väntas bliva upptagna i ovannämnda byggnadsplan.

Byggnadsstyrelsen hade icke något att erinra beträffande de föreliggande förslagen till på- och tillbyggnad av institutionsbyggnaden samt nybyggnad för observatoriet. Kostnaderna för nybyggnaden, vilket arbete medtagits i universitetskanslerns framställning, hade i oktober 1936 beräknats till 56,500 kronor, vartill komme 3,500 kronor för inredning och möblering samt 25,000 kronor för instrument. Med hänsyn till numera inträffade prisstegringar torde de egentliga byggnadskostnaderna kunna beräknas till 78,000 kronor, varför det av universitetskanslern för budgetåret 1938/39 begärda anslagsbeloppet för observatoriet och dess inredning, frånsett instrument, borde höjas till 81,000 kronor, i vilket belopp emellertid icke inginge kostnader för utvändiga ledningar.

Av en av matematisk-naturvetenskapliga sektionen åberopad framställning från institutionsföreståndaren, *professorn H. Köhler* inhämtas följande beträffande behovet av ifrågavarande ny-, till- och ombyggnad:

Meteorologiska observationsbyggnaden vore uppförd år 1864 och hade ursprungligen bestått av ett enda rum. År 1874 hade byggnaden ändrats så, att en förstuga uppförts med ingången på södra sidan. År 1903 hade träden i den omkringliggande parken vuxit så, att vindmätningsinstrumenten måst flyttas till Järnbrogatan 1. Under de 34 år, som förflutit sedan denna förflyttning, hade träden naturligtvis ytterligare vuxit. De vindinstrument, som flyttats till Järnbrogatan 1, visade nu ända till 30 procent för låg vindhastighet, vilket dels berodde på att kyrkogårdens trädbestånd vuxit och dels därpå att vindhastighet icke lämpligen kunde mätas på taket av ett högt hus. Här uppstode nämligen stark virvelbildning med starka vertikalrörelser hos luften. Dessa virvelrörelser hade ytterligare ökats genom trädbeståndets tillväxt.

Vid själva observatoriet hade vegetationen också vuxit. Här mättes fortfarande temperatur och fuktighet. Dessa faktorer influerades särskilt under sommaren av den allt mer tätnande vegetationen.

Undersökningen av Uppsala klimat och dess förändringar måste fortfarande ingå i institutionens arbetsuppgifter. Observatoriets läge vore emellertid numera icke sådant, att felfria värden erhölles.

Institutionsbyggnaden hade uppförts år 1885 och till större delen bekostats av för ändamålet donerade medel. Byggnaden innehölle utom förstuga och tambur 5 rum på nedre botten. Mitt emot ingången låge en större sal, som vore avsedd att vara arbetsplats för amanuensen och andra vid institutionen arbetande meteorologer. Till vänster om salen vore föreståndarens arbetsrum, i vilket även manuskript och journalen förvarades. Till höger om stora salen låge ett rum, avsett för bibliotek. Till vänster om tamburen låge ett mindre laboratorium, och till höger vore amanuensens boställsrum beläget. En trappa upp befunne sig, utom vind och vindskontor, ett gavelrum mot öster, inrett till fotografisk atelier, och ett dylikt mot väster, utgörande bostad för en extra amanuens. Slutligen funnes ett frontespicerum mot söder.

Även om den moderna meteorologiens krav icke beaktades, vore institutionsbyggnaden alldeles för liten. Numera upptoges såväl det till bibliotek avsedda rummet som stora salen, hela vinden och överbyggnaden till seismologiska observatoriet av boksamlingen. En del värdefulla böcker hade i det fuktiga seismologiska observatoriet möglat och på annat sätt farit illa. Stora salen vore så överfull, att plats till ordnat vetenskapligt arbete där saknades. Frontespicerummet mot söder vore numera bostadsplats för en assistent.

Det lilla laboratoriet till vänster om tamburen hade under sommaren 1936 försetts med en laborationsbänk och ordentliga vattenkranar jämte avlopp. Platsen i laboratoriet hade dessutom utökats därigenom, att de från historisk synpunkt värdefulla instrument, som förvarats där, flyttats till ett vindskontor. Denna förflyttning hade varit nödvändig, ehuru icke lämplig för instrumenten, vilka naturligtvis borde förvaras i uppvärmt rum. Genom dessa förändringar hade ett något så när ordnat vetenskapligt arbete i detta rum möjliggjorts. Flera än två kunde dock aldrig tänkas få plats till vetenskapligt arbete i rummet. Studerande, som önskade att genom arbete i laboratorium skaffa sig möjlighet att avlägga högre examen i meteorologi, hade därför måst avvisas.

Institutionsföreståndaren hade själv först gjort ett försök att arbeta i ett litet mörkrum på övre våningen. Detta rum kunde icke uppvärmas och saknade ventilationsmöjligheter. Det hade visat sig vara direkt hälsovådligt att någon längre tid där arbeta, varför instrumentuppställningen måst nedflyttas till föreståndarens arbetsrum, ett rum, som vore avsett för skrivarbete. Det saknade sålunda laborationsbänk och vattenledning. Genom provisoriska anordningar hade institutionsföreståndaren emellertid lyckats skaffa möjlighet till arbete. Att detta arbete icke skedde under de drägligaste förhållanden torde dock vara klart. I övrigt kunde nu icke rummet användas till större skrivarbeten, vilka institutionsföreståndaren måste utföra i prefektbostaden. Därigenom komplicerades och fördröjdes alla arbeten, då han naturligtvis vore i behov av institutionens bibliotek.

De fordringar, som nu ställdes på en meteorologisk institution, kunde i förhållande till motsvarande fordringar tidigare i korthet uttryckas så, att större krav måste ställas på exaktheten i fråga om meteorologiska data och att flera dylika önskades.

Vid en meteorologisk universitetsinstitution skulle dels undervisning meddelas, dels forskningsarbete utföras. Då Uppsala universitet vore det enda av våra universitet eller högskolor, som innehade en lärostol i meteorologi, så vore alla, som önskade avlägga en akademisk examen i ämnet meteorologi, hänvisade till Uppsala.

En icke obetydlig kurs i meteorologi lästes nu i samband med fysik- och

geografiundervisningen i våra allmänna läroverk, såväl i realskolan som på gymnasiet. *Undervisningen* i meteorologi vid universitetet vore alltså nödvändig för en allsidig lärarutbildning. Undervisningen avsåge också utbildning av meteorologer för meteorologisk-hydrografiska anstalten, inklusive den s. k. flygmeteorologien.

För ett effektivt bedrivande av denna undervisning fordrades dels lokaler och utrustning, som möjliggjorde övningar i synoptisk meteorologi och klimatologi, dels lokaler och en sådan instrumentell utrustning, att de studerande kunde erhålla erforderlig färdighet i handhavandet av moderna instrument, som användes inom modern meteorologi. Med hänsyn till den storartade utveckling, som flygtrafiken under senare år undergått, vore det alldeles särskilt betydelsefullt, att de studerande erhölle möjlighet till övning i aerologiska iakttagelser. Med stigande krav på exakthet och mångsidighet i de aerologiska undersökningarna hade olika instrument konstruerats. Kännedom om och handhavandet av åtminstone ett antal av de viktigaste av dessa hjälpmedel vore nödvändiga för varje meteorologisk studerande.

Modern meteorologi satte allt större fordringar på kunskap om de fysikaliska grunderna för de meteorologiska företeelserna. En rationell undervisning måste därför läggas så, att parallellt med övningar ute i fria luften dylika även utfördes inomhus i laboratorier, såväl för inhämtande av kännedom om metoder för kontroll av de meteorologiska instrumenten, som för vinnande av en djupare förståelse av de meteorologiska företeelserna. För en dylik undervisning fordrades såväl en utvidgad institutionsbyggnad med laboratorieutrymmen som ett förstklassigt observatorium.

Forskningsarbetet vid en meteorologisk undervisningsinstitution med dess jämförelsevis ringa stab av biträden måste nu framför allt inriktas på detaljerade fysikaliska undersökningar av meteorologiska fenomen. Dessa undersökningar fordrade såväl ett välordnat meteorologiskt observatorium som laboratorier. De resultat, som vid dylika undersökningar kunde vinnas, vore av grundläggande betydelse såväl för den teoretiska som för den praktiska meteorologien.

De kontinuerliga registreringar, som utfördes vid det meteorologiska observatoriet, utgjorde väsentliga led i undervisningen och forskningen vid det meteorologiska observatoriet i Uppsala. Under senare år hade, som förut framhållits, på grund av stadens tillväxt och vegetationens utveckling alltför starka lokala inflytanden gjort sig gällande, varför de vid registreringarna nu erhållna värdena började minska i värde. Observatoriets uppgift att giva en korrekt bild av klimatet år från år kunde icke fyllas. Det måste därför av denna orsak anses nödvändigt, att observatoriet förflyttades till en plats utanför staden, varest rent lokala inflytanden icke förefunnes, så att man där erhölle en korrekt bild av Uppsala-traktens klimat. Platsen borde även väljas så, att man icke där i överskådlig framtid behövde riskera en förändring i lokaliteterna genom bebyggelse och vegetationsutveckling.

Då, som ovan framhållits, större krav på exakthet i mätningarna måste ställas, måste ett större antal instrument av modern konstruktion anskaffas. Vid förflyttning av observatoriebyggnaden måste därför även en högst väsentlig utvidgning av observatoriet ske. Under det att undersökningar av högre luftlager på olika höjd över marken nu kunde ske endast vid vissa bestämda terminer, fordrade moderna undersökningar i meteorologi kontinuerliga registreringar på olika höjd över marken av vind (hastighet och riktning), temperatur och fuktighet m. m., åtminstone upp till 30 meter över markytan.

En universitetsinstitution för meteorologi måste bland annat vara skyldig att lägga den vetenskapliga grunden för den praktiska meteorologiens arbets-

uppgifter. Dessa handhades åter i alla länder av centrala ämbetsverk, vars organisation framför allt borde vara sådan, att dessa viktiga praktiska arbetsuppgifter verkligen kunde fyllas. Om universitetsmeteorologien skulle kunna fylla sin icke mindre viktiga uppgift i undervisningens och forskningens tjänst måste nödvändiga lokaler och erforderlig utrustning finnas. De förslag till om- och nybyggnader, som här föresloges, möjliggjorde ett fyllande av denna uppgift. Man kunde utan överdrift säga, att det med de nuvarande lokalerna och med den nuvarande utrustningen vore ytterst svårt eller i flera avseenden omöjligt att fylla de krav, som måste ställas på en meteorologisk universitetsinstitution.

Till sammanfattning av byggnadskraven anföres, vad angår *observatoriebyggnaden,* att denna måste inredas efter moderna fordringar och förutom källarutrymmen innehålla 5 rum, varav ett rum för amanuens, ett rum för apparater, ett rum för laborationer, ett rum för vid observatoriet arbetande forskare, ett rum för aerologien med takterrass för aerologiska uppstigningar och strålningsundersökningar. Dess läge måste vara sådant, att det tilläte erhållandet av säkra värden på de meteorologiska data, dels med hänsyn till att dess verksamhet vore ett led i det internationella samarbete, som sökte utforska jordens klimat och dess föränderlighet, dels med hänsyn till att de resultat, som erhölles, måste vara sådana, att de kunde användas för modern meteorologisk forskning. Vidare måste dess läge vara sådant, att man där i fria luften ända från markytan kunde i möjligaste mån utan störningar utföra sådana fysikaliskt betonade mätningar, som modern meteorologi obetingat fordrade. För sistnämnda slag av undersökningar fordrades en observationsmast av 30 meters höjd.

Av universitetet tillhöriga markområden, som låge inom rimligt avstånd från staden och som befunne sig i de båda söder om Uppsala belägna kvadranterna, kunde inga tagas i betraktande, antingen beroende på för rik trädvegetation i närheten, på en för meteorologiska studier mindre lämplig dalkaraktär hos landskapet eller på för starkt kuperad terräng.

Däremot syntes den 8—10 kilometer norr om Uppsala belägna, universitetet tillhörande egendomen Marsta vara lämplig för ändamålet. Här funnes en fullständig plan tomt med mycket fritt läge. Från meteorologisk synpunkt kunde inga anmärkningar göras mot detta läge. Arrendatorn av Marsta vore villig att till ett pris av 100 kronor per år avstå två tunnland mark. Då arrendet utlöpte år 1950 kunde området i fråga avskiljas från egendomen.

I det av ingenjör S. Lindsjö uppgjorda förslaget till observatoriebyggnad på Marsta hade särskild vikt lagts på möjligheter till aerologiska studier. Ballonger kunde fyllas och iordningställas inomhus och genom dörrar på en lägre tornbyggnad utföras på taket, varifrån de kunde släppas. I källarvåningen kunde, om behov ansåges föreligga, ett av rummen iordningställas till garage. Tornets höjd över marken vore endast 8 meter, under det att huset i övrigt endast höjde sig 5.5 meter över markytan. Utrymmet i övrigt utgjordes av boningsrum, laboratorier, verkstadsrum och instrumentrum.

Då observatoriebyggnaden måste förläggas ganska långt från staden, erfordrades en tjänstebil för den vetenskapliga staben vid meteorologiska institutionen.

Departementschefen.

Av utredningen i ärendet framgår, att meteorologiska institutionen i Uppsala är i trängande behov av bättre och utökade lokaler för att på ett nöjaktigt sätt kunna uppfylla de krav, som numera ställas på den meteorolo-

giska undervisningen och forskningen. Det framlagda förslaget synes innebära en tillfredsställande lösning av frågan.

Universitetskanslern har föreslagit, att byggnadsarbetena uppdelas i två etapper. Nybyggnaden för observatoriet skulle först uppföras samt om- och tillbyggnaden av institutionsbyggnaden därefter komma till stånd. Denna uppdelning av byggnadsprogrammet förefaller lämplig. Jag har intet att erinra mot förläggningen av observatoriebyggnaden eller mot detaljerna i de ifrågasatta byggnadsarbetena.

De egentliga byggnadskostnaderna för observatoriet hava av byggnadsstyrelsen med hänsyn till numera inträffade prisstegringar beräknats till 78,000 kronor, varför det av kanslern för budgetåret 1938/39 begärda anslagsbeloppet för observatoriet och dess inredning, frånsett instrument, borde höjas till 81,000 kronor. I kostnadsbeloppet synas visserligen ingå jämväl vissa utgifter för lös inredning, vilka icke böra bestridas medelst anslag å kapitalbudgeten. Då å andra sidan kostnadskalkylerna icke innefatta kostnader för utvändiga ledningar, anser jag mig icke vid anslagsberäkningen böra ifrågasätta ändring i det av styrelsen angivna anslagsbeloppet av 81,000 kronor.

Ifrågavarande byggnadsföretag bör upptagas å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39. Då Kungl. Maj:t i särskild proposition denna dag föreslår, att å riksstaten för nästa budgetår under kapitalbudgeten anvisas ett anslag av 7,000 kronor för upprättande av entreprenadhandlingar och dylikt, bör å beredskapsstaten upptagas ett belopp av (81,000 — 7,000 =) 74,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av byggnad för meteorologiska institutionen vid universitetet i Uppsala* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av .. kronor 74,000.

[7.] **g. Ombyggnads- och installationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid universitetet i Uppsala.** I 1938 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 7, punkt 12) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1938/39 till ombyggnads- och installationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid universitet i Uppsala m. m. ett reservationsanslag av 4,000 kronor.

Jag tillåter mig ånyo anmäla förevarande ärende för Kungl. Maj:t.

I skrivelse den 5 november 1937 har *kanslern för rikets universitet,* i anledning av framställning i ämnet från större akademiska konsistoriet i Uppsala, hemställt om ett anslag för budgetåret 1938/39 å 90,000 kronor till ombyggnads- och installationsarbeten i kemiska institutionens avdelning för allmän och oorganisk kemi.

Av handlingarna inhämtas bland annat följande:

Innehavaren av professuren i allmän och oorganisk kemi vid universitetet i Uppsala *G. Hägg* hade hos *matematisk-naturvetenskapliga sektionen* föreslagit vissa ombyggnads- och installationsarbeten i avdelningens nuvarande lokaler och därvid yttrat bland annat:

Sedan Hägg den 1 januari 1937 tillträtt ovannämnda professur, hade hans arbete dels inriktats på en modernisering och rationalisering av de oorganiskt-kemiska övningskurserna och dels en planläggning av de forskningsarbeten, som i framtiden kunde ifrågakomma vid kemiska institutionens avdelning för allmän och oorganisk kemi. Det hade därvid visat sig, att övningskursernas moderniserng i stort sett förhindrades av lokala missförhållanden, som även tidigare gjort sig starkt gällande. Kurserna bedreves i lokaler, som praktiskt taget vore oförändrade sedan år 1904, då institutionsbyggnaden tagits i bruk. Vissa delar av inredningen hade överförts från gamla kemiska institutionen och torde alltså härstamma från 1860-talet. I flera fall vore dessutom laboratorierna ej målade sedan år 1904.

Även det mest elementära kemiska arbetet försvårades i hög grad genom laboratorieinredningens tekniska brister. Uttag för elektrisk kraft för drift av hjälpapparater, uppvärmning eller för möjliggörande av vissa speciella metoder, vilka fordrade tillgång på elektrisk kraft, saknades nästan fullständigt. För avhjälpande av några särskilt kännbara brister hade i ett par fall provisoriska ledningar dragits. Dispositionen av uttag för vatten samt av avloppen vore synnerligen otidsenlig och omöjliggjorde i flera fall arbetsmetoder, vilka länge ansetts som oumbärliga i preparativ och analytisk oorganisk kemi. De fasta arbetsbordens storlek vore i flera fall otillräcklig och arbetsplatsernas lägen ytterst olämpliga för erhållande av god dagsljusbelysning. Den elektriska belysningen behövde även i vissa fall moderniseras. Slutligen vore ventilationssystemet ytterst bristfälligt och ledde till en atmosfär i lokalerna, som vore dels hälsovådlig och dels ytterst ödesdiger för instrumenten. Vissa nödvändiga instrument kunde helt enkelt ej uppställas i de salar, där de behövdes.

Av det sagda följde, att en modernisering av kurslaboratorierna för oorganisk kemi vore oundgängligen nödvändig, för att en elementär undervisning, som motsvarade tidens krav, skulle kunna meddelas. En sådan modernisering skulle dessutom på grund av vissa lokala omgrupperingar leda till ett bättre tillgodoseende av den högre undervisningens och forskningens i oorganisk kemi behov.

Den högre undervisningen och forskningen förhindrades i de härför tillgängliga lokalerna av tekniska brister av samma slag, som ovan berörts. På grund av åtskilliga omständigheter vid institutionsbyggnadens uppförande upptoge dessutom dessa lokaler ett ytterst obetydligt utrymme. För att överhuvudtaget forskning skulle kunna bedrivas, fordrades därför även ökat tillgodoseende av för modern forskning lämpade lokaler.

Vid de planerade ombyggnads- och installationsarbetena hade den regeln följts, att ombyggnaderna och nyinstallationen, i den mån de berörde lokaler, avsedda för högre undervisning och forskning, planerats utan hänsynstagande till några speciella krav. Installationer och dylikt innebure alltså inte något kostsamt tillgodoseende av vissa specialbehov utan gåve endast lokalerna den standardutrustning, som kunde anses nödvändig för arbeten inom allmän och oorganisk kemi. Vidare hade modernisering och ombyggnad endast tänkts genomförd, där detta vore ofrånkomligt för att hålla undervisning och forskning på ett någorlunda tidsenligt plan. Betydande utrymmen hade måst lämnas i sitt ursprungliga skick.

De beräknade kostnaderna för nämnda arbeten uppginge enligt uppgjorda

specifikationer till 78,615 kronor, fördelade med 62,000 kronor å byggnads- och rörledningsarbeten samt med 16,615 kronor å elektrisk installation.

Drätselnämnden hade med hänsyn till inträffade prisstegringar föreslagit en höjning av det för ändamålet beräknade beloppet till 90,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har i utlåtande den 2 december 1937 förklarat sig icke hava något att erinra mot ifrågavarande ombyggnads- och reparationsarbeten. De föreslagna arbetena vore av den art, att de knappast kunde anses inverka på de andra byggnadsfrågor, som kunde väntas bliva upptagna å den under utarbetande varande byggnadsplanen för universitetet i Uppsala. Med hänsyn till inträdda prisstegringar syntes kostnaderna för arbetenas genomförande böra räknas till 95,000 kronor. De föreslagna arbetena syntes lämpligen böra komma till utförande under budgetåret 1938/39.

Departementschefen. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, äro de förhållanden, varunder arbetet vid den kemiska institutionens avdelning för allmän och oorganisk kemi nu bedrives, synnerligen otillfredsställande. Detta har föranlett Kungl. Maj:t att i årets statsverksproposition föreslå anvisandet av ett anslag å 15,000 kronor för nästa budgetår under åttonde huvudtiteln till instrument och apparatur för nämnda institutionsavdelning. Jämväl de nu föreslagna ombyggnads- och installationsarbetena förefalla mig vara i hög grad av behovet påkallade, varför jag biträder framställningen härom. Mot de av byggnadsstyrelsen beräknade kostnaderna å 95,000 kronor har jag intet att erinra.

Ifrågavarande arbeten böra uppföras å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39. Då Kungl. Maj:t i särskild proposition denna dag föreslår, att å rikstaten för budgetåret 1938/39 under kapitalbudgeten anvisas ett anslag av 4,000 kronor för uppgörande av byggnadsplaner, entreprenadhandlingar och dylikt, bör å beredskapsstaten upptagas ett anslag av (95,000 — 4,000 =) 91,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnads- och installationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid universitetet i Uppsala* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 91,000.

[8.] **h. Uppförande av byggnad för fysiska institutionen vid universitetet i Lund. i. Konstnärlig utsmyckning av byggnad för fysiska institutionen vid universitetet i Lund.** Till detta ändamål anvisade 1937 års riksdag för innevarande budgetår under rubriken statens allmänna fastighetsfond ett reservationsanslag av 150,000 kronor. Anslaget avsåg att bereda medel till byggnadsarbetets påbörjande. En ingående redogörelse för den i ämnet förebragta utredningen har lämnats i 1937 års statsverksproposition (Utgifter för kapitalökning, bilaga 7, sid. 14 ff.). Av denna utredning framgår, att de egentliga byggnadskostnaderna beräknats uppgå till 640,000 kro-

nor, vartill komme för ledningsarbeten 324,000 kronor, för oförutsedda utgifter, administrationskostnader, ritningar och kontroll 76,000 kronor samt för möbler och inventarier 64,000 kronor eller alltså sammanlagt 1,104,000 kronor.

Enligt från byggnadsstyrelsen under hand inhämtade uppgifter kunna kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag, frånsett möbler och inventarier, på grund av stegrade arbets- och materialpriser numera beräknas uppgå till 1,300,000 kronor. Med hänsyn till den avsevärda kostnadsstegringen har det ansetts lämpligt att icke igångsätta byggnadsföretaget, förrän riksdagen varit i tillfälle att ånyo pröva kostnadskalkylerna. För egen del har jag i stort sett intet annat att erinra mot byggnadsstyrelsens nu föreliggande beräkningar än att kostnadsbeloppet bör höjas med 20,000 kronor till 1,320,000 kronor i syfte att bereda medel för konstnärlig utsmyckning av den nya institutionsbyggnaden. För arbetenas slutförande skulle alltså erfordras ett belopp av (1,320,000 —150,000 =) 1,170,000 kronor. *Departementschefen.*

Sistnämnda belopp bör uppföras å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39. Kostnaderna för möbler och lösa inventarier böra bestridas genom anslag under åttonde huvudtiteln.

Ifrågakommande utgifter för uppgörande av ritningar och entreprenadhandlingar och dylikt beträffande ifrågavarande byggnadsföretag torde böra bestridas från omförmälda för budgetåret 1937/38 anvisade reservationsanslag å 150,000 kronor.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga
dels till *Uppförande av byggnad för fysiska institutionen vid universitetet i Lund* ett *förskottsanslag* av ..... kronor 1,150,000;
dels ock till *Konstnärlig utsmyckning av byggnad för fysiska institionen vid universitetet i Lund* ett *förskottsanslag* av ..... kronor 20,000.

[9.] **j. Nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet.** I 1938 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 7, punkt 15) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1938/39 till nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet ett reservationsanslag av 140,000 kronor.

Jag tillåter mig nu ånyo anmäla förevarande ärende.

Till nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet å det s. k. Norrbackaområdet i huvudsaklig överensstämmelse med ett av arkitekten Ture Ryberg uppgjort tävlingsför-

slag anvisade 1937 års riksdag för innevarande budgetår under utgifter för kapitalökning, statens allmänna fastighetsfond, ett reservationsanslag av 100,000 kronor. Anslaget avsåg att bereda medel till byggnadsarbetenas påbörjande. En utförlig redogörelse för den förebragta utredningen rörande förevarande byggnadsfråga har lämnats i propositionen nr 219/1937. Av nämnda utredning framgår, att kostnaderna för byggnadsföretaget och för planeringsarbeten m. m. beräknats till 6,475,000 kronor. Kostnaderna för konstnärlig utsmyckning av anläggningen hava uppskattats till 75,000 kronor, vadan sammanlagda kostnaderna för uppförande av ifrågavarande institutionsbyggnader m. m. skulle komma att uppgå till 6,550,000 kronor.

I skrivelse nr 286/1937 uttalade riksdagen, att de för byggnadsföretaget och för planeringsarbeten m. m. beräknade kostnaderna, 6,475,000 kronor, föreföllo höga. Riksdagen framhöll önskvärdheten av att kostnaderna om möjligt nedbringades.

Tillika anförde riksdagen, att det — då byggnadsföretaget beräknades komma att sträcka sig över så lång tid som åtminstone fyra budgetår — med hänsyn till förhållandena inom byggnadsbranschen torde vara lämpligt att iakttaga en viss försiktighet vid entreprenadförfarandet. Sålunda syntes det, såvitt för det dåvarande kunde bedömas, tillrådligt att — i stället för att på entreprenad på en gång utbjuda byggnadsföretaget i dess helhet — på entreprenad successivt utbjuda delar av byggnadsföretaget alltefter vad som kunde befinnas vara ekonomiskt fördelaktigt.

Genom beslut den 30 juni 1937 anbefallde Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att, i samråd med delegerade, utsedda av karolinska institutets lärarkollegium inom kollegiet och i huvudsaklig överensstämmelse med omförmälda tävlingsförslag, upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till huvudritningar och med kostnadsberäkningar för ifrågavarande nybyggnad.

Med skrivelse den 1 februari 1938 har byggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat dylika huvudritningar och kostnadsberäkningar, vilka på uppdrag av byggnadsstyrelsen utarbetats av arkitekten Ryberg i samråd med lärarkollegiets representanter och byggnadsstyrelsens utredningsbyrå.

I skrivelsen har byggnadsstyrelsen anfört i huvudsak följande:

Vid den nu verkställda ytterligare utredningen i förevarande fråga hade befunnits önskvärt, att gränserna för det för karolinska institutet avsedda området delvis gåves en något ändrad sträckning på sätt med röda linjer angivits å en vid skrivelsen fogad plankarta. Sålunda hade områdets östra gräns mot Torsgatans förlängning flyttats något mot väster. Den därmed sammanhängande ändringen av sträckningen av denna gatas förlängning vore godkänd av såväl karolinska sjukhusets byggnadskommitté som Stockholms stads vederbörande myndigheter. Vad beträffade den väg, som skulle begränsa området mot väster och norr, hade denna å kartan givits en annan sträckning än den tidigare avsedda. Denna väg skulle alltså enligt det föreliggande förslaget komma att delvis förläggas längre åt väster och i huvudsak ansluta sig till den nuvarande vägen förbi Tomteboda blindinstitut och järnvägsstyrelsens kontrollkontor. Denna förändrade sträckning vore vidtagen i samråd med länsstyrelsen i Stockholms län och vägstyrelsen i Solna kommun. Avsikten med densamma hade varit att ej splittra statens markinnehav å denna del av Norrbackaområdet samt att på ett betryggande sätt

säkerställa karolinska institutets utvecklingsmöjligheter ävensom bereda plats för institutet närstående institutioner. Byggnadsstyrelsen finge i detta avseende framhålla, att genom en förläggning till karolinska institutets område av det planerade socialhygieniska institutet och den biokemiska avdelningen av det medicinska Nobelinstitutet blott en mindre del av det tidigare föreslagna området skulle återstå för framtida utvidgningar.

Karolinska sjukhusets byggnadkommitté, som beretts tillfälle att avgiva yttrande över den sålunda föreslagna ändrade vägsträckningen, hade åberopat ett av direktionen för karolinska sjukhuset avgivet yttrande, däri direktionen förordade, att den väg, som skulle utgöra gräns för karolinska institutets område åt väster och norr, måtte givas den tidigare föreslagna sträckningen, vilken med blått angivits å ovannämnda karta. Härvid skulle nämligen friläggas ett område väster och norr om vägen, vilket enligt direktionens mening borde reserveras som byggnadstomt för vissa socialmedicinska institutioner, anslutna till karolinska sjukhuset och karolinska institutet, såsom barnhem, anslutet till pediatriska kliniken, konvalescenthem m. m., vilka i vad de rörde sjukhuset ej lämpligen kunde ligga inom dess område. Oavsett om berörda väg komme till stånd, borde ifrågavarande område reserveras för nämnda ändamål.

Med anledning av vad sålunda anförts framhåller byggnadsstyrelsen, att styrelsen för närvarande icke kunde närmare uttala sig rörande möjligheten att reservera här avsedd mark för de av direktionen angivna ändamålen. Emellertid torde i varje fall icke några vägande skäl föreligga, att marken på sätt direktionen förordat avskildes från karolinska institutets område. En dylik anordning skulle bland annat försvåra lämplig anslutning till karolinska sjukhusets och institutets ledningssystem m. m. Dessutom syntes det styrelsen naturligare, att institutioner av den art, sjukhusdirektionen antytt, förlades intill institutet i stället för intill statens järnvägars och blindinstitutets områden, som vore belägna väster om den av styrelsen föreslagna vägen.

Byggnadsstyrelsen funne sig alltså böra förorda, att det med röd begränsningslinje å ovannämnda karta angivna området upplåtes för karolinska institutets teoretiska institutioner och detta närstående institutioner.

Vad beträffade den nu föreliggande situationsplanen, innebure denna vissa avvikelser från den i tävlingsförslaget angivna dispositionen av det för ändamålet avsedda området. Sålunda hade bland annat huvuduppfartsvägen till administrationsbyggnaden förbi den befintliga gamla byggnaden, som vore avsedd att utnyttjas till lunchlokal m. m., förlagts väster om denna byggnad i stället för öster om densamma. Vidare hade det förändrade läget på Torsgatans förlängning medfört en förändrad placering av administrationsbyggnaden och bostadsbyggnaderna för vaktmästare och amanuenser. Slutligen hade med hänsyn till nu erhållen närmare kännedom om berggrundens belägenhet inom området läget på de olika institutionsbyggnaderna något förändrats för nedbringande av sprängningskostnaderna.

Vad anginge utformningen av de olika byggnaderna, hade i samråd med vederbörande professorer och tjänstemän inom respektive institutioner vissa förändringar i byggnadernas plandisposition vidtagits.

Administrationsbyggnaden hade sålunda helt omarbetats. I nu föreliggande förslag hade bibliotekets expeditions- och läsesalsavdelning nedflyttats till bottenvåningen, under det att tjänsterumsavdelningen förlagts en trappa upp. En omplacering hade även gjorts i administrationsavdelningen, där kollegierum med tillhörande utrymmen förlagts till bottenvåningen och expeditionslokalerna till våningen en trappa. Denna byggnads planyta hade till följd härav något ökats.

Bostäderna hade delvis omarbetats. Vaktmästarbostäderna hade grupperats på annat sätt, och ytan för varje bostad hade något ökats. För institutionsbyggnaderna hade i stort sett tävlingsförslagets allmänna plandisposition kunnat bibehållas. Mera omfattande förändringar hade dock genomförts i fråga om den anatomiska institutionens planlösning och uppbyggnad. Inom denna byggnad hade såväl rumsdispositionen som utformningen av de olika rummen ändrats, exempelvis beträffande demonstrationssal, djuravdelning, omklädnadsrum för studerande m. m.

Även i övriga institutionsbyggnader hade förändringar vidtagits beträffande rummens inbördes lägen, storlek och allmänna anordning. Så hade exempelvis inom det för djuravdelningarna avsedda utrymmet inrymts bad, dietkök och en extra korridor i avsikt att möjliggöra bättre ventilationsförhållanden. I samtliga institutionsbyggnader med undantag för den kemiska institutionen hade administrations- och forskningsavdelningarna bytt plats, så att den förra förlagts till våningen en trappa upp och den senare till bottenvåningen. Hörsalarna hade med hänsyn till akustiken fått en något förändrad form och anslutningen till kapprummen hade i vissa fall ändrats för att, där så önskades, bereda möjlighet till dubbla entréer. Vissa utrymmen hade tillkommit, såsom rum för fläktar, pumpar, luftkompressorer, varmvattenaggregat och elektriska fördelningsrum. I allmänhet hade dock byggnadernas planytor icke behövt ökas.

Enligt av ingenjören B. Sundblad upprättade detaljerade kostnadsberäkningar samt kostnadssammandrag belöpte sig de sammanlagda kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag till 7,380,000 kronor, exklusive kostnaderna för den hygieniska institutionen. Denna institutionsbyggnad hade medtagits i den av byggnadsstyrelsen gjorda utredningen rörande socialhygieniska institutet och hade i samband därmed givits en från tävlingsförslaget något avvikande utformning. I sin skrivelse den 24 augusti 1937 rörande det socialhygieniska institutet hade byggnadsstyrelsen angivit kostnaderna för den del av institutet, som motsvarade hygieniska institutionen, till 545,000 kronor. För den händelse medel för bestridande av dessa kostnader ej beviljades i samband med anslag till socialhygieniska institutet, borde de givetvis beviljas i samband med anslagen till karolinska institutets nybyggnader. Sammanlagda kostnaderna för dessa byggnader skulle alltså bliva 7,925,000 kronor.

Det av Kungl. Maj:t till konstnärlig utsmyckning av ifrågavarande byggnader beräknade beloppet av 75,000 kronor syntes byggnadsstyrelsen väl knappt.

Inberäknat nämnda belopp för konstnärlig utsmyckning samt kostnaderna för den hygieniska institutionen, skulle alltså totalkostnaden för karolinska institutets nybyggnader uppgå till 8,000,000 kronor. Detta belopp torde lämpligen böra fördelas på tre budgetår, varvid för det första budgetåret syntes böra anvisas 1,500,000 kronor.

I ovannämnda totalbelopp inginge ej kostnaderna för inredningar, möbler m. m., vilka vore närmare angivna i ovannämnda kostnadssammandrag. Ej heller inginge några kostnader för bombsäkra lokaler och gasskyddsrum samt utgifter för blivande gator och vägar omkring området. Däremot inginge i kalkylerna hela kostnaden för utbyggnad av den för karolinska sjukhuset och karolinska institutet gemensamma ångcentralen och således även den del därav, som belöpte på karolinska sjukhuset och som beräknats till ett belopp av 60,000 kronor.

I detta sammanhang finge byggnadsstyrelsen framhålla, att byggnaderna icke vore projekterade med granitsocklar. Ur arkitektonisk synpunkt vore dylika socklar ej erforderliga, men skulle Kungl. Maj:t ur andra synpunkter

finna det önskvärt, att byggnaderna försåges med socklar av granit eller annan natursten borde kostnaderna härför, vilka av byggnadsstyrelsen beräknades till 60,000 kronor, tilläggas ovan angivna kostnadssumma.

I och för jämförelse har byggnadsstyrelsen framlagt följande kostnadssammanställning, upptagande *dels* de kostnader, som funnos angivna i Kungl. Maj:ts proposition i ämnet till 1937 års riksdag, *dels* de kostnader, genomförandet av tävlingsförslaget nu skulle betinga med hänsyn till höjda material- och arbetspriser, *dels ock* kostnaderna för det nu föreliggande omarbetade förslaget.

	Tävlingsförslaget. Ber. 19/2 1937	Tävlingsförslaget. Ber. 31/8 1937	Ritningsförslaget av 15/12 1937. Ber. 20/12 1937
Administrations- och biblioteksbyggnad	446,000	558,000	650,000
Anatomiska institutionen	812,000	1,015,000	1,063,000
Kemiska »	1,051,000	1,314,000	1,214,000
Histologiska »	658,000	824,000	721,000
Rättsmedicinska »	656,000	820,000	640,000
Hygieniska »	413,000	517,000	545,000
Farmakologiska »	644,000	804,000	669,000
Fysiologiska »	596,000	745,000	764,000
Ledningskulvertar m. m. för d:o	32,000	40,000	65,000
Restaurering och tillbyggnad av cafébyggnaden »Stenbrottet»	40,000	50,000	81,000
Omformningsanläggning och huvudfördelarcentral	26,000	32,500	32,500
Automatisk lokaltelefonväxel	26,000	32,500	32,500
Utvidgning av karolinska sjukhusets ångcentral	175,000	218,000	278,000
Bostadsbyggnader:			
Amanuensbostäder	60,000	75,000	72,000
Vaktmästar- och portvaktsbostäder	150,000	190,000	250,000
Yttre arbeten:			
Yttre ledningsarbeten m. m.	520,000	650,000	600,000
Vägar, planer, planeringar och stängsel	170,000	215,000	248,000
Summa Kronor	6,475,000	8,100,000	7,925,000

Av sammanställningen framginge, konstaterar byggnadsstyrelsen, att med nu gällande materiel- och arbetspriser kostnaderna för tävlingsförslagets genomförande skulle, frånsett kostnaderna för konstnärlig utsmyckning, belöpa sig till 8,100,000 kronor eller 175,000 kronor mer än kostnaderna för det nu föreliggande förslaget, som beräknats till 7,925,000 kronor. Det hade således visat sig vara möjligt att något reducera kostnaderna för byggnadsföretaget.

Av ovan angivna orsaker uppvisade administrationsbyggnaden en relativt kraftig kostnadsökning, under det att institutionsbyggnaderna i vissa fall

företedde en relativt blygsam kostnadsökning och i vissa fall en ganska stor kostnadsminskning. Vad beträffade andra byggnader, företedde vaktmästarbostäderna en relativt stor kostnadsökning, beroende därpå att våningsytan och källarutrymmena per lägenhet något utökats och att dessa byggnader försetts med en gemensam tvättinrättning. Mot dessa senare utökningar, som tillkommit på initiativ av vederbörande inom karolinska institutet, hade byggnadsstyrelsen intet att erinra, då dessa bostäder i tävlingsförslaget vore beträffande utrymmena något knappt tillmätta.

Under åberopande av vad sålunda anförts har byggnadsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1938 års riksdag att *dels* upplåta det å ovannämnda situationsplan med röda begränsningslinjer angivna området å Norrbackaområdet för uppförande av nybyggnader för karolinska institutet och detta närstående institutioner, *dels* godkänna föreliggande, av arkitekten Ryberg upprättade huvudritningar att i huvudsak läggas till grund för byggnadernas uppförande, *dels ock* för nämnda byggnadsföretag bevilja ett sammanlagt anslag av 8,000,000 kronor ävensom av nämnda totalbelopp för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor till upprättande av erforderliga entreprenadhandlingar samt för byggnadsarbetenas påbörjande.

För den händelse sistnämnda belopp ej skulle beviljas för budgetåret 1938/39, finge byggnadsstyrelsen hemställa, att 140,000 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande för upprättande av entreprenadhandlingar m. m. rörande ifrågavarande byggnadsföretag, så att det vid behov skulle utan större tidsutdräkt kunna igångsättas. Skulle arbetena med uppförandet av en byggnad för socialhygieniska institutet igångsättas tidigare än byggnadsarbetena för karolinska institutet, måste vid beviljandet av byggnadsanslag för det förstnämnda institutet hänsyn tagas till att gemensamma yttre ledningar vore projekterade för detsamma och karolinska institutet, varför de för detta beräknade kostnaderna för yttre ledningar och utvidgning av sjukhusets värmecentral m. m. för undvikande av framtida kostnadsökningar samtidigt borde beviljas.

Departementschefen. Av utredningen framgår, att byggnadsstyrelsen till efterkommande av riksdagens i ämnet uttalade önskemål sökt och även i viss utsträckning lyckats reducera kostnaderna för förevarande av 1937 års riksdag beslutade byggnadsföretag. De ernådda besparingarna hava emellertid väsentligt överskridits genom prisstegringarna å materiel och arbete.

Den av byggnadsstyrelsen föreslagna ändrade sträckningen av gränserna för det för ifrågavarande byggnader avsedda tomtområdet synes mig lämplig. Mot de nu föreliggande huvudritningarna för byggnadsföretaget har jag intet att erinra. Kostnadsberäkningarna torde kunna vid nuvarande prisförhållanden godtagas. Jag förutsätter i likhet med byggnadsstyrelsen, att byggnaderna i besparingssyfte icke uppföras på socklar av natursten. Med anledning av byggnadsstyrelsens uttalande angående det för konstnärlig utsmyckning beräknade beloppet synes det vara lämpligt, att byggnadsstyrelsen och konstrådet, som tidigare icke varit i tillfälle att yttra sig i ärendet,

få taga berörda spörsmål under förnyat övervägande och inkomma till Kungl. Maj:t med förslag i ämnet. Medel till sistnämnda ändamål för de närmaste budgetåren komma i varje fall ej att erfordras.

Byggnadsföretaget synes mig böra upptagas å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39. Då Kungl. Maj:t i särskild proposition denna dag föreslår, att å riksstaten för budgetåret 1938/39 under kapitalbudgeten anvisas ett anslag å 140,000 kronor till uppgörande av entreprenadhandlingar m. m., bör å beredskapsstaten, med utgångspunkt i övrigt från byggnadsstyrelsens anslagsberäkningar, uppföras ett belopp av (1,500,000 — 140,000 =) 1,360,000 kronor.

I anledning av vad byggnadsstyrelsen anfört vill jag framhålla, att anslag i detta sammanhang icke bör beräknas för uppförande av byggnaderna för det av styrelsen omnämnda socialhygieniska institutet. I propositionen 139/1938 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, att å kapitalbudgeten under rubriken statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor till uppförande av nybyggnad för statens institut för folkhälsan, närmast avsett att bestrida kostnaderna för överarbetning av byggnadsplanerna och dylikt.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 1,360,000.

[10.] **h. Nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan i Stockholm. l. Konstnärlig utsmyckning av nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan i Stockholm.** Till detta ändamål anvisade 1937 års riksdag under rubriken statens allmänna fastighetsfond ett reservationsanslag av 200,000 kronor. Anslaget avsåg att bereda medel för igångsättande av arbetet med uppförande av den föreslagna nybyggnaden. En utförlig redogörelse för den förebragta utredningen rörande förevarande byggnadsfråga har lämnats i propositionen nr 74/1937. Av nämnda redogörelse framgår, att de egentliga byggnadskostnaderna beräknats på följande sätt:

Byggnadsarbeten			kronor 618,000
Ledningsarbeten:			
Värme- och ventilationsanläggningar	kronor	45,000	
Gas-, vatten- och avloppsanläggningar ..	»	29,000	
Elektriska ledningar	»	30,000	» 104,000
Hissanläggningar			» 25,000
Traversanläggningar, spår m. m.			» 36,000
Planeringsarbeten			» 5,000
Ritningar, kontroll samt diverse administrationsutgifter....			» 52,000
		Summa	kronor 840,000

Kostnaderna för anskaffande av utrustning och inredning m. m. hade uppskattats till 223,200 kronor, vadan sammanlagda kostnaderna för uppförande och inredning av ifrågavarande nybyggnad skulle komma att uppgå till 1,063,200 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *byggnadsstyrelsen* anfört huvudsakligen följande:

Sedan ovannämnda kostnadsberäkning utförts under senare delen av år 1935, hade väsentliga stegringar å byggnadsmaterialier, arbetslöner och ledningsarbeten av olika slag ägt rum. Sålunda hade exempelvis järnpriserna mer än fördubblats, vilket för en byggnad av ifrågavarande art, innehållande järn- och armerade betongkonstruktioner i stor omfattning, vore av stor betydelse ur kostnadssynpunkt. Arbetslönerna hade genom det under juni 1937 träffade nya avtalet inom byggnadsindustrien dessutom ökats med omkring 10 procent.

De för byggnadsföretaget beräknade kostnaderna vore sålunda icke längre tillräckliga. En inom byggnadsstyrelsen numera upprättad, på grund av det ovissa marknadsläget beträffande byggnadsmaterialen dock allenast överslagsvis gjord kostnadskalkyl utvisade följande kostnader för byggnadsföretaget:

Byggnadsarbeten			kronor	840,000
Ledningsarbeten:				
Värme- och ventilationsanläggningar	kronor	60,000		
Gas-, vatten- och avloppsledningar	»	38,000		
Elektriska ledningar	»	39,000	»	137,000
Hissanläggningar			»	32,000
Traversanläggningar, spår m. m.			»	46,000
Planeringsarbeten			»	6,000
Ritningar, kontroll och diverse administrationsutgifter			»	59,000
			Summa kronor	1,120,000.

Merkostnaderna uppginge sålunda till mer än 33 procent å de ursprungligt beräknade kostnaderna.

Byggnadsstyrelsen förutsatte, att de för teknisk utrustning, möblering och flyttning härutöver erforderliga medel ställdes till högskolans disposition i så god tid, att den fasta inredning, som eventuellt skulle anslutas till byggnaden och dess ledningssystem, kunde anskaffas och insättas under byggnadsföretagets fortskridande, så att extra kostnader med avseende på byggnads- och ledningsarbeten icke uppstode genom förseningar vid leverans av den fasta inredningen.

För byggnadsföretaget erfordrades alltså ytterligare ett belopp av (1,120,000 — 200,000 =) 920,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har därför hemställt, att för slutförandet av ifrågavarande byggnadsföretag för budgetåret 1938/39 måtte anvisas ett anslag av 920,000 kronor.

Med skrivelse den 24 september 1937 har styrelsen för *tekniska högskolan* överlämnat en av *lärarkollegiet* gjord framställning om fortsatt anslag för budgetåret 1938/39 till förevarande ändamål. Av lärarkollegiets framställning inhämtas bland annat, att kostnaderna för utrustning, möblering och flyttning numera kunde uppskattas till 210,500 kronor.

Förevarande byggnadsföretag har ännu icke igångsatts. De avsevärda förskjutningar i kostnadsberäkningarna, som blivit en följd av prisstegringarna å material och arbete, hava ansetts motivera, att frågan om byggnadsarbetenas igångsättande göres beroende av en förnyad prövning från riksdagens sida av kostnadskalkylerna. *Departementschefen.*

Mot de av byggnadsstyrelsen verkställda reviderade kostnadskalkylerna har jag intet annat att erinra, än att för konstnärlig utsmyckning torde böra beräknas ett belopp av 10,000 kronor. Återstoden av de för byggnadsföretaget erforderliga anslagsmedlen torde böra upptagas å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39.

Erforderliga kostnader för uppgörande av ritningar, entreprenadhandlingar och dylikt — enligt byggnadsstyrelsens beräkningar högst 35,000 kronor — torde böra bestridas från det anslag, som av 1937 års riksdag anvisats till igångsättande av byggnadsarbetena. Under sådana förhållanden kan byggnadsföretaget utan dröjsmål igångsättas vid den tidpunkt, som kan befinnas lämplig ur krissynpunkt. Å beredskapsstaten bör sålunda upptagas ett belopp av (1,120,000 + 10,000 — 200,000 =) 930,000 kronor.

Jag saknar anledning att nu närmare ingå på frågan om kostnaderna för utrustning och möblering m. m.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga
dels till *Nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan i Stockholm*
ett *förskottsanslag* av ..... kronor 920,000;
dels ock till *konstnärlig utsmyckning av nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan i Stockholm* ett *förskottsanslag* av ..... kronor 10,000.

[11.] **m. Nybyggnad för laboratorium för brobyggnad och kommunikationsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm. n. Konstnärlig utsmyckning av nybyggnad för laboratorium för brobyggnad och kommunikationsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm. o. Nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium vid tekniska högskolan i Stockholm. p. Konstnärlig utsmyckning av nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium vid tekniska högskolan i Stockholm. q. Om- och påbyggnad av bergsskolans lokaler vid tekniska högskolan i Stockholm. r. Ändringsarbeten i ugnsrummet i tekniska högskolans i Stockholm kemibyggnad.** I 1938 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 7, punkterna 18—21) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1938/39

dels till nybyggnad för laboratorium för brobyggnad och kommunikationsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm ett reservationsanslag av 8,000 kronor;

dels till nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium vid tekniska högskolan i Stockholm ett reservationsanslag av 3,500 kronor;

dels till om- och påbyggnad av bergsskolans lokaler vid tekniska högskolan i Stockholm ett reservationsanslag av 8,000 kronor;

dels ock till ändringsarbeten i ugnsrummet i tekniska högskolans i Stockholm kemibyggnad ett reservationsanslag av 2,500 kronor.

Jag tillåter mig nu ånyo anmäla förevarande anslagsfrågor för Kungl. Maj:t.

En utförlig redogörelse för tekniska högskolans byggnadsfrågor har lämnats i propositionen nr 74/1937, vartill torde få hänvisas.

Här må endast erinras om följande:

Enligt en av högskolans *rektor* uppgjord plan för högskolans fullständiga utbyggnad skulle byggnadsarbetena fördelas på flera olika etapper.

I. Det första utbyggnadsstadiet skulle påbörjas sommaren 1936 och omfatta följande ny- och ombyggnader:

A. Nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik, uppvärmnings- och ventilationsanordningar, mekanisk teknologi, byggnadshygien, teknisk hygien, förbränningslära, textilteknik, industriell organisation samt hiss- och transportanordningar (omkring 1,089 m², därav för textilteknik 190 m²).

B. Nybyggnad för anrikningslaboratorium (omkring 1,400 m²).

C. Nybyggnad för laboratorier för brobyggnad samt för vägbyggnad och kommunikationsteknik (omkring 485 m²).

D. Nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium (omkring 300 m²).

E. Ombyggnad av vindsutrymmen ovan bergsskolans byggnad för institutionerna för mineralogi och metallografi ävensom ändringsarbeten inom nuvarande lokalerna inom bergsskolebyggnaden för beredande av ökat utrymme för järnets bearbetning och behandling m. m. (omkring 420 m²).

II. Det andra utbyggnadsstadiet skulle påbörjas sommaren 1937 och avse följande arbeten:

A. Ombyggnad av vindsutrymmen inom nuvarande byggnad för fackavdelningen för elektroteknik för beredande av ytterligare utrymmen för laboratoriesalar och samlingar m. m. för svagströmsteknik och i samband därmed vissa ändringar av rumsdispositioner m. m. inom nuvarande lokaler för fackavdelningen för elektroteknik.

B. Nybyggnad för laboratorium för högspänning och för överström.

C. Tillbyggnad till nuvarande institution för organisk kemi med förråd, lagringsrum och förbränningsrum samt en vaktmästarbostad.

D. Tillbyggnad till nuvarande kemibyggnad för beredande av ökat utrymme för institutionerna för värmeteknik och maskinlära samt läran om maskinelement II ävensom ändring av nuvarande laboratorium för mekanisk teknologi till laboratorium för värmeteknik och maskinlära.

E. Ändring av och tillbyggnad till sal för kemiskt tekniska apparater.

F. Inredning av ledigblivna lokaler efter mekanisk teknologi för laboratorium för värmeteknik, inredning av ledigblivna lokaler för förbränningslära till utrymme för allmän geologi samt ändring av det efter väglaboratoriets förflyttning ledigblivna utrymmet för förlängning av vattenbyggnadslaboratoriets vattenränna.

III. Det tredje utbyggnadsstadiet, som skulle påbörjas sommaren 1938, vore avsett att omfatta:

A. Nybyggnad för laboriatorier för institutionerna för pappersteknik, jäsningslära samt vatten- och livsmedelskemi.

B. Inredning av en del nu befintliga lokaler inom laboratoriebyggnaden för cellulosateknik och träkemi.

IV. Det fjärde utbyggnadsstadiet skulle påbörjas sommaren 1939, varunder skulle utföras:

A. Nybyggnad mellan den nuvarande huvudbyggnaden vid Valhallavägen och kemibyggnaden (för korthetens skull och på grund av formen benämnd H-byggnaden) för inrymmande av vissa laboratoriesalar i bottenvåningen samt lärarrum, hörsalar, ritsalar m. m. för de båda lägre årskurserna samt lokaler för hela lantmäteriundervisningen ävensom aula och en del vaktmästarbostäder.

V. Det femte utbyggnadsstadiet, som skulle påbörjas år 1942, skulle omfatta:

A. Nybyggnad för laboratorium med längre ränna för institutionen för vattenbyggnad.

I skrivelse den 15 september 1935 gjorde *tekniska högskolans lärarkollegium* framställning om anslag till utförande av de i första utbyggnadsstadiet ingående byggnadsarbetena, men framställningen föranledde icke något förslag från Kungl. Maj:t till 1936 års riksdag.

Med skrivelse den 28 september 1936 överlämnade *styrelsen för tekniska högskolan* av *lärarkollegiet* gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1937/38 till fortsatt utbyggande av högskolan, vari lärarkollegiet i stort sett framlade samma byggnadsprogram som förut.

Av ovanberörda anslagsäskanden förelade Kungl. Maj:t 1937 års riksdag allenast frågorna om nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. samt anrikningslaboratorium ävensom vissa ändringar inom lokalerna för fackavdelningen för elektroteknik, vartill riksdagen ock beviljade anslag. Lärarkollegiets framställning, i vad den avsåg anslag till övriga i första utbyggnadsstadiet ingående byggnadsarbeten, föranledde däremot icke något Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen.

Med skrivelse den 24 september 1937 har *tekniska högskolans styrelse* överlämnat av *lärarkollegiet* gjord framställning om anslag för budgetåret 1938/39 *dels* till återstående i första utbyggnadsstadiet ingående byggnadsarbeten (I C—E), *dels* till ändringsarbeten i ugnsrummet i kemibyggnaden, *dels* till ombyggnad av vindsutrymmen inom nuvarande byggnaden för fackavdelningen för elektroteknik m. m. (II A), *dels ock* till nybyggnad för laboratorium för högspänning och för överström (II B).

Över nämnda framställning har *byggnadsstyrelsen* den 30 november 1937 avgivit utlåtande.

Av handlingarna i ärendet framgår följande beträffande de av ifrågavarande anslagsäskanden, som jag ansett mig böra upptaga. I fråga om de återstående anslagsäskandena hänvisar jag till nämnda handlingar.

Nybyggnad för laboratorium för brobyggnad och kommunikationsteknik. *Lärarkollegiet* har hemställt om ett anslag å 163,000 kronor till ifrågavarande nybyggnad ävensom ett anslag å 39,500 kronor för utrustning, möblering och flyttning.

I sin ovannämnda skrivelse den 15 september 1935 hade lärarkollegiet gjort framställning om ett anslag å 180,000 kronor till utförande av ett laboratorium för brobyggnad samt för vägbyggnad och kommunikationsteknik. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1937/38 hade kollegiet upprepat framställningen, dock med den inskränkning, att laboratoriet för vägbyggnad uteslu-

tits, emedan ett dylikt laboratorium skulle komma att inrättas för högskolans räkning i den nybyggnad, som avsetts för statens väginstitut. Härigenom hade uppstått en kostnadsminskning av 51,000 kronor enligt en av professorn E. Lallerstedt verkställd beräkning. Byggnaden hade således avsetts att innefatta endast laboratorier för brobyggnad och för kommunikationsteknik, och kostnaden skulle då komma att belöpa sig till (180,000 — 51,000 =) 129,000 kronor.

Då behovet av sagda laboratorium vore starkt, ansåge sig kollegiet böra återkomma med sin framställning.

För hela det viktiga läroämnet brobyggnad funnes icke något som helst laboratorieutrymme vid högskolan. Det finge i detta sammanhang framhållas, att läroämnet omfattade icke endast brobyggnader utan även andra bärande konstruktioner av järn, betong, sten och trä. Ett läroämne av denna omfattning måste för att allsidigt kunna följa utvecklingen hava tillgång till ett laboratorium, så att man icke som nu vore fallet, ensidigt hänvisades till att förlägga undersökningarna på byggnadsplatser. Det vore nödvändigt för de studerande, att förekommande undersökningsmetoder på ett överskådligt sätt kunde demonstreras och inövas av dem, så att kunnighet i hantering av alla instrument och i verkställandet av observationer med desamma kunde förvärvas i laboratoriet av samtliga, och icke begränsas till att endast omfatta det relativa fåtal, som kunde bliva i tillfälle att deltaga i undersökningar av färdiga bro- och andra byggnader på olika byggnadsplatser i samband med deras provbelastning och dylikt.

För att kunna verkställa inom läroämnet brobyggnad erforderliga arbeten och undersökningar vore ett laboratorium innefattande en sal om cirka 300 m², ett arbetsrum för professor och assistent samt ett rum för samlingar nödigt.

För den del av läroämnet vägbyggnad och kommunikationsteknik, som omfattade kommunikationsteknik, funnes intet utrymme vid högskolan, varemot som nämnts ett vägbyggnadslaboratorium komme att inrättas för högskolans räkning. Kommunikationstekniken hade under senare år undergått en oerhörd utveckling, och på grund härav vore det nödvändigt att vid högskolan tillgodose behovet i en grad som svarade mot utvecklingen.

För ändamålet erfordrades sålunda en laboratoriesal om cirka 70 m² för kommunikationsteknik och en laboratoriesal om cirka 70 m² för spårteknik, ett rum om cirka 30 m² för samlingar och ett arbetsrum om cirka 30 m² för professor och assistent. Dessa lokaler borde lämpligen förläggas i samma byggnad som laboratoriet för brobyggnad.

Byggnadskostnaderna hade i tidigare framställning, som ovan nämnts beräknats till 129,000 kronor. Genom de ökade priserna på byggnadsmarknaden måste denna summa ökas och enligt en av professorn Lallerstedt i augusti 1937 verkställd kostnadsberäkning uppginge kostnaderna med hänsyn till nu rådande prisläge till ett belopp av 163,000 kronor.

Kostnaderna för erforderlig inredning, möblering och flyttning för de båda institutionerna beräknades av vederbörande institutionsföreståndare sålunda:

Institution	Utrustning Kronor	Möblering Kronor	Flyttning Kronor
Brobyggnad	12,000	2,500	500
Vägbyggnad och kommunikationsteknik	22,000	2,000	500
Summa	34,000	4,500	1,000

Enligt en handlingarna bifogad situationsplan vore ifrågavarande laboratoriebyggnad avsedd att förläggas sydväst om högskolans flygtekniska laboratorium.

Byggnadsstyrelsen har anfört, att enligt styrelsens beräkning det av högskolan för ifrågavarande ändamål begärda beloppet borde höjas till 166,000 kronor (beträffande kostnader för utvändiga ledningar jfr byggnadsstyrelsens i det följande återgivna yttrande beträffande nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium). Styrelsen vore ej i tillfälle bedöma, om det för utrustning, möblering och flyttning för denna institution beräknade beloppet 39,500 kronor vore skäligt.

Nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium. *Lärarkollegiet* har hemställt om ett anslag å 89,000 kronor för denna nybyggnad samt för utrustning m. m. ett belopp av 12,100 kronor.

Byggnadsakustiska undersökningar bedreves vid högskolan för närvarande i synnerligen trånga och otillfredsställande källarlokaler, som äventyrade de dyrbara instrument, vilka till ett värde av mera än 30,000 kronor skänkts till institutionen.

Ett laboratorium för dylika undersökningar vore en nödvändig förutsättning för utforskande av lagarna för ljudets genomgång genom väggar, dörrar, fönster och bjälklag samt ljudets ledning i kanaler och rörledningar. Klarläggandet av dessa frågor vore av största betydelse vid byggandet av sjukhus, bostäder, hotell, affärshus m. m.

Det vore även av stor betydelse att kunna utföra isolering av maskinella vibrationer, trafikvibrationer och dylikt.

Professorn Lallerstedt hade uppgjort förslag till byggnad för ifrågavarande laboratorium på plats, som av byggnadsstyrelsen och djurgårdsförvaltningen godtagits, samt utfört detaljerad kostnadsberäkning och därvid funnit det behövliga beloppet uppgå till 72,000 kronor, vilken summa byggnadsstyrelsen ansett böra höjas till 75,000 kronor. På grund av de stegrade priserna på byggnadsmarknaden måste summan nu ytterligare ökas och professorn Lallerstedt hade i verkställd utredning den 20 augusti 1937 beräknat nu erforderligt belopp till 89,000 kronor.

Enligt en handlingarna bifogad situationsplan skulle förevarande nybyggnad förläggas norr om flygtekniska laboratoriet.

Utrustning funnes redan genom gåvor i relativt stor utsträckning, vadan erforderligt anslag för sådant ändamål enligt institutionsföreståndarens beräkning inskränkte sig till ett belopp av 9,500 kronor. För möblering skulle erfordras 2,300 kronor och för flyttning av nuvarande maskiner och apparater 300 kronor.

Byggnadsstyrelsen har förklarat sig icke hava något att erinra mot det för ifrågavarande nybyggnad beräknade kostnadsbeloppet 89,000 kronor. Ej heller i detta fall kunde styrelsen bedöma den beräknade kostnaden å 12,100 kronor för utrustning och inredning.

Till kostnaderna för ovannämnda båda laboratoriebyggnader borde enligt byggnadsstyrelsen läggas ett belopp av 17,000 kronor till utvändiga ledningar.

Om- och påbyggnader av bergsskolans lokaler. *Lärarkollegiet* har anhållit om ett anslag å 170,000 kronor till förevarande ändamål.

Lärarkollegiet hade i sina riksdagspetita till 1937 års riksdag gjort framställning om ett anslag av 178,000 kronor för utförande av ovannämnda arbeten jämte vissa ändringsarbeten för institutionerna för järnets bearbetning och behandling och för järnets metallurgi. Dessa senast omnämnda ändringsarbeten torde emellertid få uppskjutas till den tidpunkt, då nuva-

rande anrikningslaboratoriet kunde överflyttas till en av 1937 års riksdag beslutad nybyggnad. Nuvarande anrikningslaboratoriets lokaler avsåges nämligen efter flyttningen skola tagas i bruk för de båda nyssnämnda institutionerna. Dessa senast berörda lokaler befunne sig i källaren och bottenvåningen av bergsskolebyggnaden. En av professorn Lallerstedt verkställd kostnadsberäkning av den 2 september 1935, slutande å 178,000 kronor, upptoge för arbeten i källarvåningen och bottenvåningen 35,200 kronor, respektive 6,545 kronor eller sammanlagt 41,745 kronor, vilka således skulle avgå.

Å andra sidan måste hänsyn även tagas till den ökning, som uppstode på grund av de stegrade byggnadskostnaderna.

Av en av Lallerstedt verkställd kostnadsberäkning framginge att kostnaden för byggnadsarbetena uppginge till 170,000 kronor.

Lärarkollegiet funne de föreslagna ombyggnads- och ändringsarbetena fortfarande vara trängande. De lokaler, som för närvarande disponerades av institutionen för *mineralogi*, hade visat sig otillräckliga för bedrivande av övningarna i mineralogi med de studerande. Vidare fordrades ett arbetsrum för preparatorn samt ett rum för specialövningar. Härigenom vunnes samtidigt den fördelen, att övningarna i mikroskopisk petrografi, som nu måste bedrivas i samma rum som övningarna i mikroskopering, kunde flyttas till det nya övningsrummet, så att den mera ömtåliga mikroskoperingen med sina relativt dyrbara instrument icke behövde försiggå i lokaler, i vilka bedreves mera grova och dammande, för miskroskopen skadliga undersökningar.

Den erforderliga ytan vore cirka 200 m².

Av institutionen för *metallografi* nu disponerade lokaler begagnades huvudsakligen för mikroskopiska undersökningar och röntgenundersökningar. Det tillgängliga utrymmet tilläte icke med det stora antal studerande, som nu bedreve sina studier å institutionen, utförande av den mängd fysikaliskt-metallografiskt betonade undersökningar, som undervisning och forskning inom läroämnet krävde. Härför erfordrades nya lokaler. De nuvarande laboratorielokalerna vore ej heller i det skick, att de motsvarade behovet för en rationell undervisning inom läroämnet. En viss ändring av rumsindelningen vore härför önskvärd.

Behovet av nya lokaler omfattade rum med ett sammanlagt ytinnehåll å cirka 250 m². Dessa lokaler kunde erhållas genom att taga i anspråk dels vissa vindsutrymmen och dels en del av balkongen i denna våning av fackavdelningens ljusgård.

Byggnadsstyrelsen har anfört att ovanberörda till 170,000 kronor beräknade kostnader syntes böra höjas till 175,000 kronor.

Ändringsarbeten i ugnsrummet i kemibyggnaden. *Lärarkollegiet* har gjort framställning om ett anslag å 44,820 kronor till dessa ändringsarbeten.

Sedan den tekniska elektrokemien utbrutits ur professuren för »teoretisk och elektrokemi» i och med inrättandet av en särskild speciallärarbefattning i teknisk elektrokemi från och med den 1 juli 1937, erfordrades utrymme för denna nya institution för teknisk elektrokemi.

Det billigaste och enklaste sättet för åstadkommande av sådant utrymme torde vara utförandet av en entresolering, d. v. s. inläggandet av ett bjälklag i det nuvarande ugnsrummet i kemibyggnaden. Då frågan diskuterats i lärarkollegiet, hade framhållits, att den föreslagna entresoleringen av endast halva ugnsrummet skulle medföra alltför knappa utrymmesförhållanden, varför ytterligare utredning ansåges erforderlig. Avdelningskollegiet för kemi

och kemisk teknologi hade vid sammanträde den 6 september 1937 behandlat en av de båda av frågan närmast berörda institutionsföreståndarna verkställd utredning, vilken tillstyrkts av lärarkollegiet. Detta förslag innebure entresolering av hela ugnsrummet, således 100 m² i stället för 50 m² för att särskilt bereda erforderligt utrymme för institutionen för teoretisk kemi. Det syntes vidare vara nödvändigt att inreda lokalerna omedelbart med dragskåp, bord och ledningar m. m. Kostnaderna beräknades av professorn Lallerstedt till 38,100 kronor, varav 29,500 kronor för entresolering av ugnsrummet i kemibyggnaden och 8,600 kronor för anordnande av vaktmästarrum och skrivrum i bottenvåningen och våningen en trappa upp. Kostnaderna för inredningsarbetena slutade å ett belopp av 6,720 kronor. De sammanlagda kostnaderna bleve då 44,820 kronor.

Byggnadsstyrelsen har icke haft något att erinra mot förevarande förslag och de därför beräknade kostnaderna.

Departementschefen.

Av de byggnadsfrågor, som innefattas i det uppgjorda programmet för tekniska högskolans utbyggnad, hava — såsom av det föregående inhämtas — frågorna om anordnande av lokaler för laboratorium för gjuteriteknik m. m. och för anrikningslaboratorium (I A och B) blivit beaktade. I detta sammanhang synas böra till prövning upptagas de framställda förslagen om uppförande av nybyggnad för laboratorium för brobyggnad och kommunikationsteknik (I C), nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium (I D), om- och påbyggnad av bergsskolans lokaler (I E) samt ändringsarbeten i ugnsrummet i kemibyggnaden. Behovet av dessa byggnadsarbeten synes vara väl styrkt. Särskilt vill jag framhålla önskvärdheten av att byggnadsakustiska laboratoriet erhåller tjänligare lokaler. Jag har ingenting att erinra mot att det föreliggande behovet av ökade lokalutrymmen för vederbörande institutioner tillgodoses på sätt av högskolan föreslagits.

Till de övriga av högskolan framställda anslagsäskandena anser jag mig för närvarande icke böra taga ställning.

Kostnaderna för de nu ifrågakommande ny- och ombyggnadsarbetena beräknar jag i anslutning till byggnadsstyrelsens kalkyler till följande belopp, nämligen för nybyggnaden för laboratorium för brobyggnad och kommunikationsteknik till 174,500 kronor (inklusive 8,500 kronor till utvändiga ledningar), för nybyggnaden för byggnadsakustiskt laboratorium till 97,500 kronor (inklusive 8,500 kronor till utvändiga ledningar), för om- och påbyggnaden av bergsskolans lokaler till 175,000 kronor samt för ändringsarbetena i ugnsrummet i kemibyggnaden till 44,000 kronor. Härtill torde böra läggas för konstnärlig utsmyckning av laboratoriet för brobyggnad och kommunikationsteknik 5,000 kronor och av byggnadsakustiska laboratoriet 2,000 kronor.

Jag saknar anledning att för närvarande ingå på frågan om de för lös utrustning och inredning m. m. erforderliga anslagsbeloppen. Dessa utgifter böra framdeles bestridas genom anslag under åttonde huvudtiteln.

Ifrågavarande byggnadsföretag böra upptagas å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39. Då Kungl. Maj:t i särskild proposition denna dag föreslår, att å riksstaten för budgetåret 1938/39 under kapitalbudgeten uppföras an-

slag för uppgörande av entreprenadhandlingar m. m. med respektive 8,000 kronor, 3,500 kronor, 8,000 kronor och 2,500 kronor, bör å beredskapsstaten för sagda byggnadsarbeten upptagas respektive (174,500 — 8,000 =) 166,500 kronor, (97,500 — 3,500 =) 94,000 kronor, (175,000 — 8,000 =) 167,000 kronor och (44,000 — 2,500 =) 41,500 kronor. Därjämte bör för konstnärlig utsmyckning upptagas 5,000 respektive 2,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga
dels till *Nybyggnad för laboratorium för brobyggnad och kommunikationsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm* ett *förskottsanslag* av ..... kronor 166,500;
dels till *Konstnärlig utsmyckning av nybyggnad för laboratorium för brobyggnad och kommunikationsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm* ett *förskottsanslag* av ..... kronor 5,000;
dels till *Nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium vid tekniska högskolan i Stockholm* ett *förskottsanslag* av ..... kronor 94,000;
dels till *Konstnärlig utsmyckning av nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium vid tekniska högskolan i Stockholm* ett *förskottsanslag* av ..... kronor 2,000;
dels till *Om- och påbyggnad av bergsskolans lokaler vid tekniska högskolan i Stockholm* ett *förskottsanslag* av ..... kronor 167,000;
dels ock till *Ändringsarbeten i ugnsrummet i tekniska högskolans i Stockholm kemibyggnad* ett *förskottsanslag* av ..... kronor 41,500.

[12.] **s. Uppförande av byggnad för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad vid Chalmers tekniska högskola m. m.** Genom propositionen nr 268/1937 äskade Kungl. Maj:t av riksdagen ett reservationsanslag för budgetåret 1937/38 av 300,000 kronor för uppförande av byggnad för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad vid Chalmers tekniska högskola i huvudsaklig överensstämmelse med av 1934 års Chalmerssakkunniga avgivet förslag eller den ändrade plan för byggnadens uppförande, som Kungl. Maj:t med hänsyn till gjorda utredningar funne skäligt fastställa. Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning vann riksdagens bifall. De sakkunniga hade för institutionsbyggnad för nämnda fackavdelning jämte kostnader för sprängning och grundmurar samt oförutsedda utgifter beräknat en engångskostnad av 1,076,000 kronor samt för planerings- och vägarbeten 17,000 kronor, eller tillhopa 1,093,000 kronor.

I nämnda proposition uttalades, att det vore lämpligt, att handhavandet av byggnadsföretaget anförtroddes åt Chalmerska skeppsbyggeriinstitutionens byggnadskommitté, vilken i samband härmed efter lämplig komplettering

och under namn av Chalmerska byggnadskommittén borde organiseras på två avdelningar, varav den ena handlade frågan om byggnaden för fackavdelningen för skeppsbyggeri m. m. och den andra frågan om fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad. Kostnaderna för kommittén skulle bestridas av respektive byggnadsanslag. Innan arbetena påbörjades, syntes kommittén böra till Kungl. Maj:t ingiva fullständiga huvudritningar jämte beskrivning, utarbetade i huvudsaklig anslutning till de sakkunnigas förslag med de ändringar, kommittén på grund av särskilt i propositionen nr 268/1937 omförmält utredningsuppdrag kunde finna anledning förorda. Ny kostnadsberäkning och byggnadsplan syntes även av kommittén böra utföras och underställas Kungl. Maj:t, varvid för konstnärlig utsmyckning av byggnaden borde beräknas ett belopp av förslagsvis 15,000 kronor. Byggnaden borde i övrigt utföras inom ramen för det av de sakkunniga angivna beloppet. Byggnadskommittén borde emellertid erhålla i uppdrag att i görligaste mån nedbringa kostnadsbeloppet, vilket därför för det dåvarande ej borde fixeras.

Styrelsen för Chalmers tekniska högskola har i skrivelse den 23 november 1937 efter överläggningar med Chalmerska skeppsbyggeriinstitutionens byggnadskommitté framlagt förslag angående organiserandet av en gemensam byggnadskommitté, bestående av en huvudkommitté och specialkommittéer för varje särskild byggnad, åt vilken kommitté skulle anförtros frågan om uppförande av de olika byggnader för högskolan, som redan beslutats eller komme att beslutas. Under kapitalbudgeten till 1938 års statsverksproposition, bilaga 7, punkten 23, har jag närmare redogjort för ifrågavarande förslag och tagit ställning till detsamma. Jag tillåter mig att här allenast hänvisa till vad jag sålunda redan i ämnet anfört.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *styrelsen för Chalmers tekniska högskola* hemställt, att för budgetåret 1938/39 måtte anvisas ytterligare 500,000 kronor för uppförande av byggnaden för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad vid högskolan. Styrelsen har härvid anmält, att den nya byggnaden tänkts planerad på sådant sätt, att med viss ändring av byggnaden även arkitekturavdelningen skulle kunna inrymmas i densamma. Arkitekturavdelningen skulle kunna inrymmas i ena byggnadsflygelns översta våning utan ändring av underliggande våningar. Det skulle därigenom bliva möjligt att sluta kontrakt om byggnadens uppförande, innan beslut i fråga om arkitekturavdelningens bibehållande vid högskolan fattades. Beslut i denna fråga skulle kunna anstå, till dess byggnaden uppförts till och med tredje våningen.

Sedermera har styrelsen med skrivelse den 30 december 1937 överlämnat plan för högskolans nybyggnad. Av vid skrivelsen fogad bilaga framgår, att enligt av majoren N. A. Svensson på uppdrag av styrelsen verkställda kostnadsberäkningar, institutionsbyggnaden för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad, inklusive lokaler för arkitekturfackskolan, skulle efter år 1937 gällande priser draga en kostnad av 1,410,000 kronor. Planeringsarbetena hava uppskattats till 24,000 kronor.

I detta sammanhang bör till behandling upptagas uppkommen fråga om bestridandet av vissa kostnader för högskolans utbyggnad, vilka stå i samband med ett mellan styrelsen, å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, samt Göteborgs stad, genom dess drätselkammare, andra avdelningen, ingånget t o m t a v t a l.

Enligt beslut den 31 december 1920 godkände Kungl. Maj:t ett mellan Göteborgs stad genom dess drätselkammare samt Kungl. Maj:t och kronan genom styrelsen för Chalmers tekniska institut den 13 januari 1920 träffat avtal om överlåtelse till Kungl. Maj:t och kronan med full äganderätt utan ersättning av en areal om 96,000 kvadratmeter av de å en avtalet bilagd karta utmärkta områden av stadens egendomar Landala och Gibraltar till plats för vissa nybyggnader för nämnda institut. I detta avtal stadgades, bland annat, att byggnader för en högre teknisk läroanstalt skulle vara å området uppförda inom femton år, räknat från och med den 1 januari 1920.

Å ifrågavarande område hava sedermera uppförts byggnader för de kemiska och fysiska institutionerna.

Genom beslut den 4 november 1932 anbefallde Kungl. Maj:t institutets styrelse att träda i underhandlingar med Göteborgs stad angående utsträckning av den tid, inom vilken enligt förenämnda avtal byggnader för en högre teknisk läroanstalt skulle vara uppförda, samt därefter till Kungl. Maj:t inkomma med på grundval av dessa underhandlingar upprättat förslag till nytt avtal med Göteborgs stad i ifrågavarande avseende.

I skrivelse den 29 oktober 1935 meddelade institutets styrelse, att förhandlingarna med Göteborgs stad slutförts och resulterat i en överenskommelse, vilken av stadsfullmäktige den 19 september 1935 godkänts, och av styrelsens ordförande preliminärt undertecknats. Sedan yttranden i ärendet avgivits den 16 november 1935 av länsstyrelsen i Göteborg, den 5 december 1935 av kammarkollegiet och den 23 december 1935 av statskontoret ävensom länsstyrelsen på given anledning med skrivelse den 18 maj 1936 överlämnat utdrag ur stadsfullmäktiges protokoll den 14 maj 1936, utvisande att stadsfullmäktige i anledning av vad kammarkollegiet anfört beslutat visst tillägg till ifrågavarande överenskommelse, godkände Kungl. Maj:t, som i propositionen nr 135/1936 omförmält ärendet, genom beslut den 29 maj 1936 överenskommelsen med det av stadsfullmäktige den 14 maj 1936 beslutade tillägget.

Genom berörda överenskommelse överlät bland annat Kungl. Maj:t och kronan till Göteborgs stad ett område om cirka 4,080 kvadratmeter, vilken markareal vore avsedd att användas dels som lekfält och dels för breddning av en del av Gibraltargatan. Det vederlag, som Kungl. Maj:t och kronan erhöll, bestod i utsträckning av tidsfristen för färdigställandet av vissa byggnader till den 1 januari 1945. Då det ansågs tänkbart, att området möjligen framdeles skulle kunna behövas för den högre tekniska läroanstalten, förband staden sig att icke å det överlåtna området uppföra andra byggnader än enbart för idrottsändamål avsedda byggnader av högst en våningshöjd.

I sitt den 12 november 1935 avgivna betänkande och förslag angående omorganisation av Chalmers tekniska instituts högre avdelning till en teknisk högskola m. m. föreslogo 1934 års Chalmerssakkunniga bland annat, att de för högskolan erforderliga nybyggnaderna skulle förläggas å förenämnda av Göteborgs stad genom avtal år 1920 till Kungl. Maj:ts och kronans förfogande ställda markområde.

Genom beslut av 1936 års riksdag (riksdagens skrivelse nr 216) anvisades för budgetåret 1936/37 för uppförande av en byggnad för fackavdelningen för skeppsbyggeri m. m. vid Chalmers tekniska institut i huvudsaklig överensstämmelse med av nämnda sakkunniga avgivet förslag ett reservationsanslag av 370,000 kronor.

I skrivelse den 8 december 1936 ifrågasatte ovannämnda byggnadskommitté viss i förhållande till Chalmerssakkunnigas förslag ändrad byggnadsplan för Chalmers tekniska högskolas nybyggnader. I propositionen nr 268/1937 lämnades en närmare redogörelse för byggnadskommitténs förslag, vartill här torde få hänvisas. I samma proposition anförde jag, att det av kommittén framlagda förslaget syntes mig ur praktiska synpunkter erbjuda vissa fördelar, varför jag framdeles ämnade göra hemställan om uppdrag åt kommittén att verkställa utredning i antydd riktning. På min hemställan föreslog Kungl. Maj:t i samma proposition riksdagen att för uppförande av byggnad för fackavdelningen för skeppsbyggeri m. m. för budgetåret 1937/38 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor. Detta förslag vann riksdagens bifall (riksdagens skrivelse nr 471/1937).

Styrelsen för Chalmers tekniska högskola har i samråd med *byggnadskommittén* i skrivelse den 1 juli 1937 framlagt förslag till ändrad plan för högskolans utbyggnad. Samtidigt har styrelsen hemställt om Kungl. Maj:ts godkännande av ett på grund av den nya byggnadsplanen betingat, den 15 juni 1937 ingånget tomtavtal mellan Göteborgs stad genom dess drätselkammare, andra avdelningen, och styrelsen på Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, ävensom ett mellan parterna samma dag undertecknat tillägg till den ovannämnda av Kungl. Maj:t den 29 maj 1936 godkända överenskommelsen.

Enligt ifrågavarande avtal och tillägg skulle *dels* det område om 4,080 kvadratmeter, som Kungl. Maj:t och kronan skulle överlåta till staden, minskas med ett område om cirka 390 kvadratmeter, vilket erfordrades för institutionsbyggnaden för skeppsbyggeri m. m. och därför skulle behållas av kronan, dels ock staden överlåta till Kungl. Maj:t och kronan ett intill idrottsplatsen Gibraltarvallen gränsande område om cirka 4,675 kvadratmeter av stadsägan nr 8503 + 8504 + 8505, som ytterligare erfordrades för institutionen för skeppsbyggeri och särskilt för vattenrännan. Såsom motprestation skulle Kungl. Maj:t och kronan förbinda sig att till staden utan särskild ersättning överlåta sådan obebyggd mark av kronans område för Chalmers tekniska högskola inom stadsdelen Johanneberg, som enligt blivande fastställd stadsplan kunde komma att erfordras för gata mellan Gibraltargatan och trakten väster om nyssnämnda område. Vidare skulle Kungl. Maj:t och kronan förbinda sig att ersätta den skada å idrottsplatsen Gibraltarvallen, som komme att förorsakas genom kronans övertagande för

byggnads- m. fl. ändamål av förenämnda markområde om cirka 4,675 kvadratmeter. De Kungl. Maj:t och kronan i sådant avseende enligt avtalet åliggande skyldigheterna skulle bestå i *dels* anordnande av fem ståplatsgradiner av betong utmed Gibraltarvallens västra sida med en längd å gradinerna av omkring 120 meter, *dels* flyttande av det nätstängsel kring Gibraltarvallen, som på grund av i avtalet avsedd marköverlåtelse måste borttagas, till annan plats å vallen, *dels ock* anläggande, såsom fortsättning av befintlig, omkring tre meter bred körväg utmed löparebanan å Gibraltarvallens västra gräns, av en dylik väg genom befintligt bergsparti vid banans sydvästra del.

Göteborgs stadsfullmäktige hava genom beslut den 17 juni 1937 godkänt ifrågavarande avtal och tillägg, vilket beslut vunnit laga kraft.

I avgivet utlåtande i ärendet den 24 augusti 1937 har *byggnadsstyrelsen* anfört huvudsakligen följande:

Den nu föreliggande ändrade planen för Chalmers tekniska högskolas utbyggnad, som upprättats av professorn M. Wernstedt i samråd med byggnadsstyrelsens utredningsbyrå, innebure enligt byggnadsstyrelsens mening en i vissa avseenden rationellare lösning av högskolans byggnadsfråga än den tidigare uppgjorda planen. Den ändrade planen innebure sålunda bland annat en förläggning av de olika institutionsbyggnaderna, som medförde större möjligheter för framtida utvidgning av byggnaderna, och den nya planen måste även ur arkitektonisk synpunkt anses innebära fördelar framför den tidigare, vilken till följd av senare vidtagna beskärningar beträffande lokalprogrammet förlorat mycket av sin ursprungliga arkitektoniska karaktär. De till den nya planen hörande skissritningarna till de olika institutionsbyggnaderna föranledde icke heller någon erinran från styrelsens sida, vare sig beträffande byggnadernas planläggning eller deras arkitektoniska utformning.

För genomförandet av den sålunda föreliggande planen för högskolans utbyggnad hade det visat sig erforderligt, att högskolan finge disponera över ytterligare mark utöver vad tidigare avsetts, nämligen den västra delen av den s. k. Gibraltarvallen. Beträffande det preliminära avtalet rörande förvärv av sistnämnda mark hade byggnadsstyrelsen för sin del icke något att erinra. Kostnaderna för de statsverket enligt avtalet åliggande arbetena inom Gibraltarvallen hade beräknats uppgå till 20,000 kronor. Med anledning av vad sålunda anförts finge byggnadsstyrelsen tillstyrka bifall till styrelsens för Chalmers tekniska högskola förevarande framställning.

Kammarkollegiet har i avgivet yttrande den 22 december 1937 anfört bland annat följande:

Något hinder mot att Kungl. Maj:t och kronan skulle behålla cirka 390 kvadratmeter av det område om 4,080 kvadratmeter, vilket enligt tidigare avtal skulle överlämnas till staden, syntes ej föreligga, då överlåtelsen till staden icke fullbordats genom avstyckning och utfärdande av överlåtelsehandling. Vad beträffade kronans skyldighet att avstå viss mark till staden utan ersättning för gatuändamål, omfattade denna skyldighet visserligen icke bebyggd mark, men vore däremot icke begränsad till någon viss areal till exempel motsvarande den, som kronan enligt avtalet skulle förvärva. Någon anledning att befara, att denna klausul skulle verka särskilt ogynnsam, syntes enligt kammarkollegiets uppfattning ej föreligga, då Kungl. Maj:t hade prövningsrätten med avseende å gatans sträckning enligt blivande stadsplan samt det kunde antagas, att den mark, som erfordrades för den bli-

vande gatan, komme att i areal ungefär motsvara den, som kronan genom avtalet skulle förvärva. Vidkommande skyldigheten för kronan att ersätta den skada, som komme att förorsakas å idrottsplatsen Gibraltarvallen, ansåge kollegiet det skäligt, att skadan å en så nyligen fullbordad anläggning ersattes av statsverket, varför kollegiet icke hade något att erinra mot detta villkor.

Styrelsen för Chalmers tekniska högskola har i skrivelse den 30 december 1937 framlagt en i förhållande till framställningen av den 1 juli 1937 omändrad plan för högskolans utbyggnad ävensom hemställt om Kungl Maj:ts fastställande av denna plan ävensom ett nytt mellan Göteborgs stad genom dess drätselkammare, andra avdelningen, och styrelsen å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar den 30 oktober och den 9 november 1937 ingånget avtal, vilket av stadsfullmäktige godkänts den 2 december 1937.

Enligt den av styrelsen nu framlagda planen skulle byggnaden för skeppsbyggeriinstitutionen och skeppsprovningsanstalten, vilken i den ovan omförmälda den 1 juli 1937 gjorda framställningen tänkts förlagd till den östra sluttningen av ett å en framställningen bifogad karta närmare angivet bergsparti intill idrottsplatsen Gibraltarvallen, i stället förläggas till nämnda bergspartis västra sluttning. Styrelsen har anfört huvudsakligen följande:

Sedan förslag till förenämnda byggnad i detalj utarbetats, hade det befunnits, att de maskiner, som beställts, respektive skulle beställas, för skeppsprovningsanstaltens verkstad, bleve större än tidigare beräknats samt att man även av andra skäl borde föreslå ett ökat verkstadsutrymme. Då vid det den 1 juli 1937 föreslagna läget djupet till bergbotten ökades vid platsen för den sålunda ifrågasatta utvidgningen av verkstaden, varmed följde stigande kostnader, vilka för framtida utvidgningar komme att ytterligare ökas, hade byggnadskommittén beslutit undersöka, huruvida det icke vore lämpligt att flytta skeppsbyggeriinstitutionens byggnad till ovan angivna plats. Grundundersökningar hade verkställts och förslag till byggnad med dylik placering uppgjorts. Det hade därvid visat sig möjligt att utan total kostnadsökning tillmötesgå de uppställda kraven på större utrymme i verkstaden. Dessutom erbjöde den nya platsen dels möjlighet till en framtida förlängning av ränan till större längd än den tidigare platsen, dels ock framför allt plats för ytterligare utvidgning av verkstaden med gynnsammare grundförhållanden. Såväl byggnadskommittén som högskolans styrelse hade därför funnit det nya läget av byggnaden vara förmånligt och tillstyrkte detsamma.

För uppförande av byggnaden på den nya platsen skulle ett mindre Göteborgs stad tillhörigt och för närvarande till Göteborgs koloniträdgårdar upplåtet område om 1,215 kvadratmeter av stadsägan nr 8366 behöva tagas i bruk. Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar, till vilken ifrågavarande område vore uthyrt till mars 1939, hade förklarat sig avstå från arrenderätten för berörda område, därest utan kostnad för föreningen en inhägnad, en musikpaviljong och en kiosk flyttades. Sedan förhandlingar upptagits med Göteborgs drätselkammare angående överlåtande till högskolan av berörda område, hade dessa förhandlingar resulterat i förenämnda den 30 oktober och den 9 november 1937 undertecknade avtal. Enligt detta avtal skulle staden till kronan överlåta förenämnda område om 1,215 kvadratmeter under villkor, att kronan före den 1 april 1938 verkställde ovan angivna flyttning av musikpaviljong m. m.[1] Utöver ifrågavarande område skulle i stället för

[1] Sedermera har meddelats, att hinder icke mötte för flyttningens verkställande å annan tid än den förut överenskomna.

det i avtalet den 15 juni 1937 angivna området av idrottsplatsen Gibraltarvallen om 4,675 kvadratmeter ett område om 2,540 kvadratmeter av staden överlämnas till Kungl. Maj:t och kronan, vilket område enligt styrelsens mening erfordrades för tillfartsvägar m. m. för övriga institutionsbyggnader. I övrigt överensstämde det nya avtalet med avtalet den 15 juni 1937. Någon ändring av det den 15 juni 1937 ingångna tillägget till tidigare överenskommelse ifrågsattes icke.

Över styrelsens framställning den 30 december 1937 hava yttranden avgivits den 15 januari 1938 av byggnadsstyrelsen och den 9 februari 1938 av kammarkollegiet.

Byggnadsstyrelsen har anfört:

Den nu framlagda planen för högskolans utbyggnad innebure den ändringen i jämförelse med den i juli 1937 framlagda planen, att byggnaden för skeppsbyggeriinstitutionen m. m. flyttades till västra sluttningen av det bergparti, på vars östra sluttning den hittills tänkts förlagd, vilken flyttning föranletts av behovet av ökat verkstadsutrymme inom byggnaden. Byggnadsstyrelsen hade vid granskning av de föreliggande omarbetade skissritningarna till byggnaden i dess nu föreslagna läge icke funnit något att för sin del erinra mot ifrågavarande ändring i planen för högskolans utbyggnad, som icke torde vara ägnad att medföra ökade kostnader. Byggnadens ändrade förläggning förutsatte, att ytterligare någon mark förvärvades från Göteborgs stad vid högskoleområdets västra gräns. Enligt det nu föreliggande preliminära markavtalet betingade sig Göteborgs stad icke någon ersättning för denna mark, men hade kronan åtagit sig att utföra vissa arbeten såsom flyttning av musikpaviljong m. m., vilka arbeten beräknades draga en kostnad av 1,850 kronor. Beträffande det sålunda föreliggande preliminära avtalet hade byggnadsstyrelsen icke något att erinra.

Kammarkollegiet har yttrat:

Eftersom den areal, som staden enligt nu föreliggande avtal överläte till kronan, endast uppginge till 3,755 kvadratmeter mot en areal av 4,675 kvadratmeter enligt avtalet av den 15 juni 1937, syntes bibehållandet av bestämmelsen om skyldighet för kronan att utan särskild ersättning avstå obebyggd mark för blivande gata mellan Gibraltargatan och trakten väster om högskolans område innebära något ökad risk för att kronan finge avstå mera mark än som förvärvades genom avtalet. Detta innebure en försämring i förhållande till tidigare avtal. Det hade därför varit önskvärt, att kronans skyldighet begränsats till att avse lika stor areal som den kronan erhölle. Då emellertid bestämmelsen icke torde kunna tillämpas därhän, att staden kunde göra anspråk på något område, som vore för högskolan oundgängligt, ansåge kollegiet sig icke på grund av detta villkor böra göra någon invändning mot avtalet.

Det nytillkomna villkoret om skyldighet att bortflytta och i lika gott skick återuppföra vissa byggnader och anordningar syntes befogat och föranledde icke någon erinran.

Departementschefen. På grund av det framlagda förslaget om ändrade planer för högskolans nybyggnader hava definitiva byggnadsritningar för den planerade byggnaden för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad ännu icke blivit fastställda. Den slutliga kostnadssumman för detta ändamål kan därför ännu ej med full säkerhet bestämmas. Med hänsyn till den allmänna fördyring

av byggnadsarbeten, som inträtt under den senare tiden, torde dock med visshet böra räknas med, att de sakkunnigas kostnadsberäkningar icke bliva hållbara, utan att utgifterna komma att uppgå till väsentligt högre belopp. För ifrågavarande byggnadsföretag står jämlikt beslut av 1937 års riksdag ett anslag av 300,000 kronor till förfogande. Såsom jag under kapitalbudgeten till årets statsverksproposition, bilagan 7, punkten 23, anfört, torde kostnaderna för ritningar och entreprenadhandlingar för högskolans särskilda byggnader — i den mån de ej avsåge skeppsbyggeriinstitutionen — få bestridas av nämnda anslagsbelopp å 300,000 kronor. För det fortsatta utbyggandet av förevarande byggnad äskas nu ett belopp av 500,000 kronor. Jag har intet att erinra mot att ett anslag av denna storlek uppföres å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, har det till följd av byggnadsplanernas omarbetning icke heller visat sig möjligt att definitivt fastställa ritningarna för institutionsbyggnaden m. m. för fackavdelningen för skeppsbyggeri. Platsen för byggnadens förläggning är ännu ej bestämd, då denna fråga genom styrelsens framställning den 30 december 1937 kommit i ett nytt läge. Enligt den av styrelsen förebragta utredningen framstår emellertid såsom ett viktigt önskemål, att visst område av den staden tillhöriga idrottsplatsen Gibraltarvallen tages i anspråk för högskolans framtida utbyggande. Detta synes erforderligt, antingen Kungl. Maj:t fattar beslut i enlighet med styrelsens förslag den 1 juli 1937 eller det senare förslaget av den 30 december 1937. I vederlag för detta område skulle Kungl. Maj:t och kronan bland annat påtaga sig att utföra vissa arbeten å idrottsplatsen, vilka av byggnadsstyrelsen beräknats draga en kostnad av 20,000 kronor. Då jag anser det medföra påtagliga fördelar för kronan att komma i besittning av ifrågavarande markområde, tillstyrker jag, att dessa kostnader må utgå av statsmedel. Några särskilda anslagsmedel torde ej behöva anvisas för ändamålet, utan vederbörande byggnadsanslag synes böra få disponeras för bestridande av ifrågavarande utgifter. Därest Kungl. Maj:t skulle godkänna den förläggning av institutionsbyggnaden, som styrelsen förordat i sin skrivelse den 30 december 1937, torde kostnaderna för den enligt avtalet den 30 oktober och den 9 november 1937 stipulerade flyttningen av musikpaviljongen m. m., vilka enligt vad byggnadsstyrelsen anfört torde kunna uppskattas till 1,850 kronor, böra utgå av de för byggnaden för skeppsbyggeri upptagna medlen.

Det är min avsikt att framdeles i annat sammanhang för Kungl. Maj:t anmäla frågan om godkännande av ifrågavarande avtal och fastställandet av definitiva ritningar för skeppsbyggeriinstitutionen m. m.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av byggnad för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad vid Chalmers tekniska högskola m. m.* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 500,000.

[13.] **t. Ny- och tillbyggnadsarbeten vid vissa folk- och småskoleseminarier. u. Ändringsarbeten m. m. vid vissa småskoleseminarier.** I 1938 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 7, punkterna 26 och 27) har redogörelse lämnats för vissa byggnadsarbeten vid folk- och småskoleseminarierna. Av denna redogörelse framgår, att anslag för nästa budgetår av byggnadsstyrelsen äskats till följande arbeten:

Folkskoleseminarier:

Göteborg:

1) tillbyggnad för ny gymnastiksal m. m. (inklusive fast gymnastikinredning)	kronor	251,000
2) omändring av nuvarande mindre gymnastiksalen till skolkök	»	28,000
Lund:		
tillbyggnad för ny gymnastiksal (inklusive fast gymnastikinredning) samt anordnande av badavdelning m. m.	»	207,000
Umeå:		
1) nybyggnad för slöjdundervisningen	»	41,000
2) ny bostadsbyggnad för trädgårdsbiträdet	»	19,000
Summa	kronor	546,000.

Småskoleseminarier:

Lycksele:		
tillbyggnad för skolkök och elevrum	kronor	26,000
Skara:		
1) ändringsarbeten i huvudbyggnaden för anordnande av bibliotek och läsrum m. m.	»	25,000
2) till- och påbyggnad av en flygelbyggnad för anordnande av laboratorium, materielrum m. m.	»	126,000
3) inredande av vaktmästarbostad	»	18,500
4) toalettanordningar	»	14,500
Strängnäs:		
1) ändringsarbeten i nuvarande gymnastiklokaler	»	1,200
2) anordnande av ett rastskjul	»	2,600
Växjö:		
1) lokaler och skolkök	»	28,500
2) toalettanordningar	»	8,500
Summa	kronor	250,800.

För egen del anförde jag — efter att först hava tillstyrkt anvisandet av ett anslagsbelopp å 20,000 kronor till fullföljande av vissa av 1937 års riksdag beslutade arbeten vid folkskoleseminariet i Lund — att de byggnadsarbeten, som i övrigt vore erforderliga vid folk- och småskoleseminarierna, borde uppdelas i dels sådana, som syntes böra redan för nästa budgetår komma till utförande, dels sådana, som borde upptagas å beredskapsstat för nästa budgetår.

Till förstnämnda kategori fann jag mig böra hänföra följande ändamål:

1. Ny- och tillbyggnadsarbeten vid folkskoleseminarierna i Göteborg och Umeå och småskoleseminariet i Skara, nämligen

i *Göteborg:* tillbyggnad för ny gymnastiksal m. m.	kronor	251,000
» *Umeå:* nybyggnad för slöjdundervisningen	»	41,000
» *Skara:* till- och påbyggnad av en flygelbyggnad m. m. ..	»	126,000
Summa	kronor	418,000.

2. Ändringsarbeten m. m. vid folkskoleseminariet i Göteborg och småskoleseminariet i Skara, nämligen

i *Göteborg:* om ändring av nuvarande mindre gymnastiksalen till skolkök	kronor	28,000
» *Skara:* toalettanordningar	»	14,500
Summa	kronor	42,500.

Till den andra kategorien hänförde jag de återstående byggnadsarbetena, dock med undantag av det ifrågasatta rastskjulet vid småskoleseminariet i Strängnäs, till vars uppförande jag icke fann mig kunna på grundval av den föreliggande utredningen tillstyrka anslag. I likhet med vad i annat sammanhang föreslagits beträffande ett antal andra byggnadsföretag borde å riksstaten för budgetåret 1938/39 upptagas anslagsmedel för uppgörande av byggnadsplaner och entreprenadhandlingar m. m. för de till sistnämnda kategori hörande byggnadsarbetena. För de kvarstående ny- och tillbyggnadsarbetena vid folkskoleseminarierna i Lund och Umeå samt småskoleseminariet i Lycksele — enligt det föregående representerande en byggnadskostnad av (207,000 + 19,000 + 26,000 =) *252,000 kronor* — syntes det för detta ändamål erforderliga anslagsbeloppet kunna uppskattas till *15,000 kronor.* För de kvarstående ändringsarbetena m. m. vid småskoleseminarierna i Skara, Strängnäs och Växjö — medförande en byggnadskostnad av (25,000 + 18,500 + 1,200 + 28,500 + 8,500 =) *81,700 kronor* — syntes för utarbetande av nämnda byggnadsplaner m. m. kunna beräknas ett belopp av *4,000 kronor.* Jag föreslog, att för nästa budgetår måtte anvisas *dels* ett anslag å (418,000 + 15,000 =) 433,000 kronor till ny- och tillbyggnadsarbeten vid vissa folk- och småskoleseminarier, *dels ock* ett anslag å (20,000 + 42,500 + 4,000 =) 66,500 kronor till ändringsarbeten m. m. vid vissa folk- och småskoleseminarier.

På grund härav har Kungl. Maj:t under förenämnda punkter av kapitalbudgeten föreslagit riksdagen att för budgetåret 1938/39 anvisa *dels* till ny- och tillbyggnadsarbeten vid vissa folk- och småskoleseminarier ett reservationsanslag av 433,000 kronor, *dels ock* till ändringsarbeten m. m. vid vissa folk- och småskoleseminarier ett reservationsanslag av 66,500 kronor.

Departementschefen.

Mot de föreliggande beräkningarna rörande kostnaderna för de ny- och tillbyggnads- samt ändringsarbeten m. m. vid folk- och småskoleseminarierna, som enligt vad i berörda sammanhang framhållits böra upptagas å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39, har jag intet att erinra. Under åberopande av vad i omförmälda punkter av statsverkspropositionen anförts, föreslår

jag således, att å nämnda anslagsplan uppföras *dels* ett anslag å (252,000 — 15,000 =) 237.000 kronor till ny- och tillbyggnadsarbeten vid vissa folk- och småskoleseminarier, *dels ock* ett belopp av (81,700 — 4,000 =) 77,700 kronor till ändringsarbeten m. m. vid vissa småskoleseminarier.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga *dels* till *Ny- och tillbyggnadsarbeten vid vissa folk- och småskoleseminarier* ett *förskottsanslag* av .. kronor 237,000; *dels ock* till *Ändringsarbeten m. m. vid vissa småskoleseminarier* ett *förskottsanslag* av ..... kronor 77,700.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:

C. A. Charpentier.

Bilaga 13.

Kapitalinvesteringar.

Jordbruksdepartementet.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anmäler härefter under jordbruksdepartementets handläggning hörande ärende angående kapitalinvesteringar å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39 samt anför därvid följande.

III. Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **a. Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan.** Efter framställning av styrelsen för veterinärhögskolan anvisade Kungl. Maj:t den 6 november 1936 från nionde huvudtitelns anslag till extra utgifter ett belopp av sammanlagt 5,000 kronor till byggnadsstyrelsen, att av styrelsen användas för verkställande av utredning rörande *dels* institutionens för bakteriologi m. m. vid veterinärhögskolan och statens veterinärbakteriologiska anstalts lokalfrågor, *dels ock* frågorna om nybyggnad för institutionen för bujatrik, obstetrik och ambulatorisk klinik vid högskolan samt om omändring för isoleringsändamål av medicinska hundklinikens lokaler därstädes. Samtidigt ålades styrelsen att, sedan sagda utredningar verkställts, därmed omedelbart jämte förslag i ämnet inkomma till Kungl. Maj:t.

Efter ytterligare framställning från samma högskolas styrelse uppdrog Kungl. Maj:t den 30 juni 1937 åt byggnadsstyrelsen att i samråd med veterinärhögskolan verkställa utredning och avgiva förslag till utvidgning av bibliotekslokalerna vid högskolan och till utvidgning av patologiska institutionens obduktionssal och omändring av den där intill liggande s. k. demonstrationshallen till en kombinerad kurs- och föreläsningssal, och bemyn-

digade Kungl. Maj:t styrelsen att för utredningen av sjätte huvudtitelns reservationsanslag till utredningar rörande tillämnade byggnadsföretag m. m. taga i anspråk ett belopp av högst 1,000 kronor.

I skrivelse den 14 september 1937 har *byggnadsstyrelsen* med bifogande av ritningar framlagt förslag till nybyggnad för bujatrisk-obstetriska institutionen samt till ombyggnad av medicinska hundkliniken, patologisk-anatomiska institutionen ävensom till utvidgning av bibliotekslokalerna vid veterinärhögskolan samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1938 års riksdag att

dels besluta att för den bujatrisk-obstetriska institutionen vid veterinärhögskolan måtte å lägenheten Katrineberg eller Kräftriket å Norra Djurgården i Stockholm uppföras en nybyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med det framlagda förslaget,

dels för ifrågavarande byggnadsföretag för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag å 350,000 kronor,

dels ock för utförande av ändringar, om- och tillbyggnader i hundkliniken, huvudbyggnaden och patologiska institutionen vid veterinärhögskolan i huvudsaklig överensstämmelse med det framlagda förslaget för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag å 350,000 kronor.

Vid bifall till det framlagda yrkandet angående nybyggnad borde Kungl. Maj:t föreskriva, att den del av lägenheten Kräftriket, som vore upplåten till Djurgårdsförvaltningen, skulle, med undantag för strandområdet, överlåtas till veterinärhögskolan.

Byggnadsstyrelsens ifrågavarande förslag hava, enligt påteckning å ritningarna, godkänts av veterinärhögskolans styrelse den 6 september 1937. Byggnadsstyrelsen har bland annat anfört följande.

Utredning beträffande institutionen för bakteriologi m. m. vid veterinärhögskolan och statens veterinärbakteriologiska anstalts lokalfrågor hade ännu ej kunnat verkställas, då vederbörande myndigheter ännu ej nått enighet rörande anstaltens förläggning.

Nybyggnaderna för den bujatrisk-obstetriska institutionen skulle enligt förslaget förläggas på den del av lägenheten Katrineberg eller *Kräftriket* å Norra Djurgården i Stockholm, som i sydväst gränsade intill veterinärhögskolans nuvarande område. Den 1 februari 1907 föreskrev Kungl. Maj:t att denna lägenhetsdel jämte däråt uppförda byggnader skulle upplåtas till Djurgårdsförvaltningen att av förvaltningen disponeras tillsvidare och intill dess samma del av lägenheten eller däråt uppförda byggnader behövde för statsverkets räkning tagas i anspråk. För den händelse Kungl. Maj:t och riksdagen skulle besluta uppförandet av den nu ifrågavarande institutionen i enlighet med av styrelsen framlagt förslag, borde alltså den del av lägenheten Kräftriket, vilken icke disponerades av veterinärhögskolan, ställas under högskolans förvaltning. En strandremsa, sydväst om den på situationsplanen angivna prickade linjen A—B, borde emellertid fortfarande omhänderhavas av Djurgårdsförvaltningen och upplåtas som allmänt område.

Till grund för förslaget beträffande den bujatrisk-obstetriska institutionen, åskådliggjort å 8 stycken den 15 juli 1937 daterade ritningar, hade legat uppgifter angående de nuvarande förhållanden, under

vilka institutionen arbetade, och ett program, som vederbörande institutionsföreståndare, professorn N. Lagerlöf, preciserat i en promemoria av den 12 juni 1937.

Förslaget utvisade en institutionsbyggnad, uppförd i souterrainvåning och tre våningar, samt en därmed sammanbyggd stall- och ladugårdsbyggnad ävensom en mindre ladugård för reaktionsfria djur och ett mindre bostadshus för personal. Institutionsbyggnaden innehölle i souterrainvåningen lokaler för den ambulatoriska och stationära kliniken och vissa institutionen tillhöriga förråds- och verkstadslokaler m. m. I bottenvåningen och våningen 1 trappa upp hade förlagts dels vissa för klinikerna nödvändiga lokaler och dels för institutionerna och undervisningen erforderliga utrymmen, såsom föreläsningssal, olika slag av laboratorier, lärarerum m. m. De lokaler, som vid en eventuell uppdelning av de båda ämnena skulle brukas gemensamt, vore så förlagda, att de efter en framtida tillbyggnad finge den bästa möjliga belägenheten. Till våningen 2 trappor upp hade förlagts bostäder för två laboratorer om vardera tre rum och kök, för en assistent om två rum och kök samt för en amanuens om ett enkelrum. Bostäderna hade i princip anordnats i överensstämmelse med till högskolans övriga institutioner förlagda bostäder.

Institutionsbyggnaden förenades med stall- och ladugårdsbyggnaden genom en övertäckt gång, på vars ena sida vore belägna tre garage samt ett tvätt- och spolrum, som om så erfordrades även kunde nyttjas som garage. Ladugårdsbyggnadens mot institutionsbyggnaden vända del innehölle demonstrations- och betäckningshall, operationssal samt fantomhall med tillhörande biutrymmen. Från denna länga utginge två flyglar omkring en mot väster öppen gård. Den ena flygeln innehölle försöksladugård och den andra förlossningsavdelning. Ifrågavarande del av anläggningen vore uppförd i en våning med ovanför liggande foderskullar m. m.

Kostnaderna för denna institution med tillhörande ladugårdar, personalbostadshus m. m. beräknades till sammanlagt 1,700,000 kronor enligt nedanstående uppställning:

Institutionsbyggnaden

Byggnadsarbeten	kronor	525,000		
Värme-, ventilations- och sanitetsteknisk anläggning	»	160,000		
Elektrisk kraft och belysningsinstallation	»	25,000		
Elektrisk hiss	»	10,000	kronor	720,000

Ladugårdsbyggnader

Byggnadsarbeten	kronor	430,000		
Värme-, ventilations- och sanitetsteknisk anläggning	»	65,000		
Elektrisk kraft- och belysningsinstallation	»	15,000	»	510,000

Garage

Byggnadsarbeten	kronor	20,000		
Värme-, vatten- och sanitetsteknisk anläggning	»	2,500		
Elektriska ledningar	»	1,000	»	23,500

Bostadsbyggnad

Byggnadsarbeten	kronor	60,000	
Värme-, vatten- och sanitetsteknisk anläggning	»	12,000	
Elektriska ledningar	»	3,500	kronor 75,500
Utfyllnader, vägar, planeringar och planteringar m. m.			» 60,000
Utvändiga ledningar, inberäknat erforderliga byggnadsarbeten			» 95,000
Komplettering av stängsel			» 10,000
Utbyggnad av värmecentralbyggnaden			» 55,000
Ritningar, arbetsledning, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter			» 151,000
			Summa kronor 1,700,000.

Härtill läggas 20,000 kronor för konstnärlig utsmyckning.

Förslaget till omändring av medicinska hundkliniken, åskådliggjort å en den 19 juli 1937 daterad ritning, hade uppgjorts i samråd med vederbörande institutionschef, professorn B. Carlström. Förslaget avsåge att medelst smärre förändringar inom byggnaden i möjligaste mån isolera avdelningarna för smittsamma respektive icke-smittsamma djur från varandra. Inom avdelningen för icke smittsamma djur ändrades ett av väntrummen till amanuensbostad. Detta amanuensrum ersatte ett av de två amanuensrum, som toges i anspråk för omändringen inom den smittsamma avdelningen. Förutvarande operationssalen inreddes till röntgenavdelning med mörkrum. Ett av hundstallarna anslötes medelst genombrytning av hjärtmuren till denna avdelning.

Avdelningen för smittsamma djur ordnades i byggnadens västra del. Två amanuensrum ändrades till väntrum och behandlingsrum. Medelst en överbyggd gång vid sidan av en befintlig sådan för den icke smittsamma avdelningen ordnades förbindelse till stallarna. I samband med anordnandet av denna invändiga förbindelse isolerades trappan till bostäderna i övervåningen från kliniken medelst en mindre omändring.

Kostaderna för omändring av hundkliniken enligt förberörda förslag beräknades uppgå till 64,000 kronor sålunda:

Byggnadsarbeten	kronor	45,000
Värme- och vattenanläggningar m. m.	»	8,000
Elektriska anläggningar	»	2,000
Ritningar, kontroll och oförutsedda utgifter	»	9,000
	Summa kronor	64,000.

Förslaget till utvidgning av bibliotekslokalerna hade åskådliggjorts å 4 stycken ritningar, daterade juli 1937. Utvidgningen åstadkommes medelst entresolering av den $8^1/_2$ meter höga högtidssalen. Högtidssalens golvplan uppflyttas till vindsplanet, till vilket den befintliga trappan uppdroges. På vinden inreddes kapprum och ordnades reservutgång för högtidssalen.

Av det entresolerade utrymmet avdelades hälften till biblioteket, som medelst en ny spiraltrappa sättes i förbindelse med bibliotekslokalerna i bottenvåningen. I den andra hälften ordnades en ny sessionssal och ett expedi-

tionsrum för sekreteraren. Nuvarande sessionssal ordnades som läsrum och nuvarande läsrum lades till bibliotekslokalerna.

Det genom uppflyttningen av högtidssalen lediga kapprummet omändrades till två enkelrum för amanuenser. Ett av dessa enkelrum ersatte det, som enligt vad förut anförts skulle tagas i anspråk för hundkliniken.

Kostnaderna för ombyggnadsarbetena inom denna byggnad beräknades till 111,000 kronor enligt nedanstående uppställning.

Byggnadsarbeten	kronor	82,000
Värme- och vattenanläggningar m. m.	»	10,000
Elektriska anläggningar	»	3,000
Ritningar, kontroll och oförutsedda utgifter	»	16,000
	Summa kronor	111,000.

Förslaget till utvidgning av patologiska institutionen, åskådliggjort å 2 stycken den 25 augusti 1937 daterade ritningar, avsåge dels utvidgning av obduktionssalen och sammanhörande utrymmen, dels ock omändring av nuvarande demonstrationshall.

Obduktionssalen utökades med nuvarande kylrummet, som befunnits för trångt, samt en där befintlig trappa. Dagsljusförhållandena förbättrades genom ökning av fönsterytorna. Obduktionssalen försåges med tillbyggnad i en våning innehållande ett styckningsrum med förrum och förråd, två kylrum, ett tarmrensningsrum samt ett mindre obduktionsrum.

I den nuvarande demonstrationshallen borttoges det för en dylik lokal olämpligt anordnade gradinbjälklaget och nya gradiner uppbyggdes med ny bänkinredning. Det intill föreläsningssalen belägna laboratoriet och förberedelserummet utökades.

Kostnaderna beräknades till 175,000 kronor sålunda:

Byggnadsarbeten	kronor	100,000
Värme- och vattenanläggning m. m. samt kylanläggning	»	35,000
Elektriska anläggningar	»	15,000
Ritningar, kontroll och oförutsedda utgifter	»	25,000
	Summa kronor	175,000.

Statskontoret har i infordrat utlåtande den 2 november 1937 anfört bland annat följande.

Då veterinärhögskolans fastighet å Norra Djurgården inginge i det fastighetsbestånd, som tillhörde byggnadsstyrelsens i statens allmänna fastighetsfond ingående delfond, borde de båda reservationsanslag, vartdera å 350,000 kronor, som begärts för omhandlade tillbyggnader i hundkliniken, huvudbyggnaden och patologiska institutionen, emellertid — såsom hänförande sig till ändrings- och ombyggnadsarbeten i redan förefintliga byggnader — omedelbart avskrivas, och torde fördenskull motsvarande belopp böra upptagas jämväl å driftbudgeten för nästkommande budgetår såsom avskrivning av ny kapitalinvestering.

Slutligen får jag anmäla, att *styrelsen för veterinärhögskolan* i skrivelse den 6 september 1937 hemställt, att genom Kungl. Maj:ts försorg utredning måtte verkställas rörande inrättande vid högskolan av bombsäkra valv för förvaring av arkiv och för personalskydd.

Byggnadsstyrelsen har i remissutlåtande den 18 januari 1938 anfört bland annat följande.

Byggnadsstyrelsen hade i samråd med vederbörande vid veterinärhögskolan verkställt en utredning i förevarande fråga, och hade i anslutning härtill upprättats ett å utlåtandet bilagd ritning åskådliggjort förslag till anordnande av ett bombsäkert utrymme i det undre källarplanet inom föreslagen nybyggnad för institutionen för obstetrik och bujatrik. Detta utrymme vore närmast avsett för förvaring av arkivhandlingar samt dyrbarare apparater, och torde detsamma med hänsyn till sin storlek endast kunna bereda plats för ett fåtal personer. Den verkställda utredningen hade givit vid handen att anordnandet av ett bombsäkert rum av den storlek, att högskolans personal i någon större utsträckning där skulle kunna rymmas, vore förenat med så avsevärda kostnader, att högskolan icke funnit sig kunna påfordra en dylik anordning.

Kostnaderna för genomförandet av det föreliggande förslaget skulle enligt verkställd kostnadsberäkning uppgå till 13,500 kronor. Härtill skulle komma ett belopp av 700 kronor, därest lokalen skulle utföras så att den beredde skydd mot inträngande stridsgaser.

Förenämnda ritning hade försetts med påteckning, utvisande att styrelsen för högskolan godkänt förslaget, och hade högskolestyrelsen förordat, att den föreslagna lokalen utfördes så att den beredde skydd jämväl mot stridsgaser.

Departementschefen. De lokalutrymmen, vilka stå veterinärhögskolan till buds för bujatrisk-obstetriska institutionen, medicinska hundkliniken, patologisk-anatomiska institutionen och biblioteket synas icke vara tillfyllest. Med hänsyn till önskvärdheten av att ifrågavarande institutioner erhålla för sin verksamhet erforderliga utrymmen, är det angeläget att sagda missförhållanden avhjälpas. Det framlagda förslaget om ny- och ombyggnadsarbeten för ifrågavarande institutioner jämte inrättande av bombsäkra valv, vilka jämväl skulle bereda skydd mot inträngande stridsgaser, synes innebära en tillfredsställande lösning av frågan. Mot kostnadsberäkningen, vilken slutar å ett belopp av (1,720,000 + 64,000 + 111,000 + 175,000 + 13,500 + 700 =) 2,084,200 kronor, torde icke vara något att erinra.

Ifrågavarande byggnadsarbeten äro av den art, att medel för deras utförande lämpligen böra upptagas å beredskapsstaten för nästa budgetår. Anslaget torde därvid böra bestämmas till 700,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan* å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga ett *förskottsanslag* av ..... kronor 700,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:

Sven Ros.

Bilaga 14.

Kapitalinvesteringar.

Handelsdepartementet.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler härefter under handelsdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39 samt anför därvid följande.

VII. Fonden för förlag till statsverket.

[1.] **a. Sprängningsarbeten m. m. för oljelagring. b. Cisternanläggningar för oljelagring.** På sätt det vid propositionen nr 233 till innevarande års riksdag fogade statsrådsprotokollet över handelsärenden den 25 februari 1938 närmare utvisar, hava av mig jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade utredningsmän den 29 december 1937 avgivit betänkande beträffande frågan om anordnande av lagringsutrymmen för flytande bränslen (stat. off. utr. 1937: 54). Därvid har dels framlagts ett förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående handel med vissa mineraloljor, dels ock hemställts att för budgetåret 1938/39 måtte under anslag till beredskapsarbeten för utsprängning i berg av bombsäkra rum beräknas ett belopp av 2 miljoner kronor samt till bestridande av kostnader för cisternanläggningar i dessa hålrum och till utlämnande av lån för utförande av dylika anläggningar anvisas ett anslag av likaledes 2 miljoner kronor.

I förenämnda proposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels antaga inom handelsdepartementet överarbetat förslag till förordning angående handel med vissa mineraloljor, dels till försöksverksamhet beträffande oljelagring för budgetåret 1938/39 å driftbudgeten under tionde huvud-

titeln anvisa ett reservationsanslag av 20,000 kronor, dels ock till försöksanläggningar för oljelagring under samma budgetår å kapitalbudgeten, fonden för förlag till statsverket, anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Beträffande utredningsmännens förslag i övrigt anförde jag till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet bland annat följande:

Det vore uppenbarligen ur beredskapssynpunkt ett önskemål, att erforderliga lagringsutrymmen anskaffades snarast möjligt. I den mån staten skulle ställa medel till förfogande för anläggningarna måste emellertid å andra sidan beaktas, att desamma, särskilt om de utfördes i den form som utredningsmännen förordat, erbjöde möjlighet till en arbetsreserv av ganska betydande mått. Det syntes därför lämpligt, att anslag för ändamålet beräknades å den särskilda anslagsplan, för vilken chefen för finansdepartementet redogjort vid anmälan av finansplanen. För anläggningar vilka verkställdes enligt utredningsmännens förslag, alltså genom placering av plåtcisterner i utsprängda hålrum i berg, syntes medel böra anvisas över två särskilda anslag, avseende det ena kostnaderna för sprängning och övriga med hålrummens iordningställande förenade arbeten samt det andra kostnaderna för cisterner med tillbehör. För nästkommande budgetår syntes i överensstämmelse med vad utredningsmännen föreslagit böra för vartdera ändamålet beräknas 2,000,000 kronor. Enligt utredningsmännens beräkningar skulle dessa belopp förslå för anordnande av lagringsutrymmen med en kapacitet av tillhopa 40,000 kbm.

Utredningsmännen hade avsett, att sprängningskostnaderna skulle stanna å statsverket. Jag biträdde denna tanke. Kostnaderna för cisternerna däremot skulle enligt utredningsmannens mening återgäldas genom att de företag, som utnyttjade vederbörande anläggning, erlade hyra motsvarande skälig återbäring å beloppet jämte ränta. I likhet med utredningsmännen förordade jag att — då anslaget till cisternerna lämpligen borde kunna utgå av lånemedel — hyresbeloppet bestämdes så att skälig ränta, förslagsvis 4 procent, därigenom komme att erläggas å det utestående kapitalet. Vad frågan om återbäring å detta beträffade torde det få läggas i Kungl. Maj:ts hand att vid hyrans bestämmande taga den hänsyn härtill, som kunde finnas nödig. För den händelse upplagringen skedde för statens egen räkning, i vilket fall den torde äga rum genom försorg av statens reservförrådsnämnd, borde motsvarande hyresbelopp bestridas av de medel, som för detta ändamål kunde stå till nämndens förfogande. Berörda förslag angående viss hyra för cisternerna utginge från den förutsättningen att staten vore ägare eller hade nyttjanderätt till den mark, där anläggningen gjordes. Därest så icke vore fallet, borde enligt utredningsmännens mening cisternanläggningen utföras icke av staten utan av vederbörande företag, vilket för ändamålet skulle kunna erhålla lån från ifrågavarande anslag; sprängningsarbetet och sprängningskostnaderna skulle även i detta fall helt åvila statsverket. Jag anslöte mig till vad utredningsmännen sålunda föreslagit. Å lånebeloppet borde i detta fall erläggas ränta enligt nyss angivna grunder, varjämte borde iakttagas att en tillfredsställande amortering komme till stånd. Underhållet av cisternanläggningarna torde i enlighet med vad utredningsmännen föreslagit alltid böra ankomma på dem, åt vilka de upplåtits.

Anläggningsarbetet torde böra bedrivas under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens ledning och kontroll. Det borde eftersträvas att anläggningarna förlades till platser, som ur skyddssynpunkt vore lämpliga. Vidare borde i överensstämmelse med vad kommerskollegium anfört söka åstadkommas

sådan förläggning, att lagringsutrymmena kunde inordnas i den ordinarie lagerhållningen utan att orsaka extra kostnader för distribution. Av anslagens upptagande å den särskilda anslagsplanen följde, att hänsyn därjämte måste tagas till behovet av nya arbetstillfällen å ifrågakommande förläggningsort. Vid frågans avgörande borde, på sätt utredningsmännen framhållit, samråd i lämplig utsträckning äga rum med övriga vederbörande myndigheter.

Departementschefen.

Förberörda medel såväl till sprängningsarbeten och övriga med hålrummens iordningställande förenade arbeten som till själva cisternanläggningarna — sammanlagt avseende ett belopp av 4,000,000 kronor — torde böra upptagas å beredskapsstaten för budgetåret 1938/39. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptaga
dels till *Sprängningsarbeten m. m. för oljelagring* ett *förskottsanslag* av ..... kronor 2,000,000;
dels ock till *Cisternanläggningar för oljelagring* ett *förskottsanslag* av ..... kronor 2,000,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:
Nils Sehlberg.